

καὶ ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναῖα. Ἐνιαχοῦ, οἷον ἐν Χίῳ σώζεται ὡς τοπωνύμιον μέχρι σήμερον τὸ Σενοτάφι, λείψανον παλαιοῦ ξενοταφίου.

Πενιγραὶ βεβαίως εἶναι αἱ εἰδῆσεις μέχρι σήμερον περὶ τῶν πωχείων, ξενοδοχείων, γηροκομείων κττ. Παρὰ ταῦτα φαίνεται δτι πνυταχοῦ οὕτως ἥ-ἄλλως ἐλαμβάνετο πρόνοια περὶ τῶν πτωχῶν καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ Βυζαντίου. Τοῦτο δεικνύει καὶ τὸ ἔξῆς χωρίον ἐξ ἑγγράφου τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰώνος περὶ τῆς Ἀδριανούπολεως: πολλοῖς ἐκδμα (ἥ Ἀδριανούπολις πρὸ τῆς τουρκικῆς καταλήψεως) καὶ μεγάλοις τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ τοσοῦτον εὑδαιμονίας αὐτῇ περιῆν, ὡς καὶ πολλοῖς ἐπαρχεῖν δύνασθαι πενομένοις καὶ τὰ πρός χρείαν ἀφθόνως αὐτοῖς δύνασθαι χορηγεῖν¹⁾.

B'.

'Η φιλανθρωπία κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πολιτείαν.

'Η ἀνάπτυξις τῆς φιλανθρωπίας ἀμέσως ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἰδίᾳ δύμως κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, ἐπέδιχαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πολιτείαν τὸ καθῆκον νὰ ἀναγνωρίσουν ἐπισήμως τὴν θέσιν. τῶν φιλανθρωπικῶν ἴδρυμάτων. Ἰδίως τὸ κήρυγμα καὶ ἡ φιλανθρωπικὴ ἐνέργεια τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου δχι μόνον συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπέδοσιν τῆς χριστιανικῆς φιλανθρωπίας ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίσημον θέσιν αὐτῆς ἐστερέωσαν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ διδαγμα τοῦ Χρυσοστόμου δτι ἡ φιλανθρωπία εἶναι προτιμοτέρα ἀπὸ τὸν καλλιπισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν²⁾.

'Η ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία καὶ κατ' αὐτὴν ἡ πολιτικὴ ἀνεγνώσκων δτι τὰ φιλανθρωπικὰ ἴδρυματα εἶναι ἐκκλησιαστικὰ καὶ οἱ προϊστάμενοι αὐτῶν εἶναι ὑπάλληλοι ἐκκλησιαστικοί. Διὰ τοῦτο δὲ διδοος κανὸν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ὥρισεν: «οἱ κληρικοὶ τῶν πωχείων . . . ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν ἐκάστῃ πόλει ἐπισκόπων

¹⁾ Miklosich—Müller ἐνθ' ἀνωτ. 2, 130.

²⁾ Migne, 58, 509.

κατὰ τὴν τῶν ἀγίων πατέρων παράδοσιν διαμενέτωσαν¹⁾). Ο αὐτοκράτωρ Ζήγνων ἀνέθηκεν εἰς τοὺς ἐπισκόπους νὰ ἐπιβλέπουν τὴν ἔκτελεσιν ἐντὸς ὥρισμένου χρονικοῦ διαστήματος τῆς θελήσεως τῶν κληροδοτούντων ἢ δικιθεόντων δωρεᾶς ὑπὲρ τῶν «ξενοδοχείων ἢ πιτωχείων», ταῦτα δὲ ἐπεκύρωσε καὶ δὲ Ἰουστινιανός²⁾). Ο αὐτὸς αὐτοκράτωρ ὥρισεν δὲτι ἡ περιουσία τῶν ἐπισκόπων, καθὼς καὶ τῶν «δροφανοτρόφων καὶ πιτωχοτρόφων καὶ τοσοκόμων καὶ γεροντοκόμων καὶ ξενοδόχων καὶ πάντων τῶν ἄλλων διοικητῶν τῶν σεβασμῶν οἴκων», ἡ κτηθεῖσα μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ νέου μεγάλου αὐτῶν ἀξιώματος ἀνήκει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰ διοικούμενα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ἐκτὸς ἀν προήλθεν ἐκ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας συγγενῶν³⁾.

Καθόλου ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ συνεπληρώθη ἡ νομοθεσία πρὸς ἔξαστα λιτιστιν τῆς περιουσίας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων⁴⁾. Διὰ τῆς Νεαρᾶς 131 (κεφ. 15) παρεχώρησεν δὲ Ἰουστινιανὸς εἰς τὸ Ὁρφανοτροφεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ξενῶνα τοῦ Σαμψών καὶ τὰ ἔξαρτήματα αὐτῶν τὰ αὐτὰ οἰκονομικὰ προνόμια ἀτελείας, τὰ δόποια ἀνεγνώρισεν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν.

Ἄπο τῶν χρόνων τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ὡς ἔξαρτήματα συνήθως τῶν μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν, ὑπέστησαν καὶ αὐτὰ τὴν δυσμένειαν τῶν χρόνων. Οὕτω δὲ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Α' ἐπέβαλε τὸν φόρον τοῦ καπνικοῦ «τοῖς τῶν εὐαγῶν οἴκων παροίκοις, τοῦ τε δροφανοτροφείου καὶ τῶν ἔνων των καὶ γηροκομείων τε καὶ ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων».⁵⁾

Δυσμενέστερος πρὸς τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα ὑπῆρξεν δὲ μέγις αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς, δστις ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπίγνωσιν ἔχων ζωηρὰν τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν τοῦ Κράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ γομίζων δὲτι μεγάλαι περιουσίαι δαπανῶνται εἰς ἰδρυσιν μονα-

¹⁾ *Pitra, Juris ecclesiastici graecorum historia et monumenta* 1, 525.

²⁾ *Codex II 15 καὶ III 34. II 6. Heimbach, Anecdota* 2, 156.

³⁾ *Lingenthal, Jus Graecoromanum* 4, 289. II β Μαλά. σ. 430.

⁴⁾ *Codex II- III.*

⁵⁾ *Θεοφαν. Χρονογρ.* 1, 486.

στηρίων καὶ ἄλλων εὐαγῶν οἰκιών, ἀπηγόρευσε τὴν διάθεσιν κτημάτων καὶ ἄλλων δωρεῶν εἰς αὐτὰ καὶ τὴν ἀνίδρυσιν ἐπομένως νέων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων: «μηδενὶ ἔξεστω μὴ ἀγρούς, μὴ τόπους, μὴ οἰκίας μοναστηρίοις, ηγηροκομείοις ἢ ἔνεγκασιν διπλωσοῦν παραπέμπειν». «Οσοι τυχὸν παλαιοὶ εὐαγεῖς οἶκοι δὲν είχον περιουσίαν πλέον, ἐπρεπε νὰ ἐγκαταλειφθοῦν, ἐνῷ οἱ πλούσιοι ηδύναντο γὰ διατηρηθοῦν καὶ εἰς τὸ ἔκῆς, μὲ τὴν παλαιάν των μόνον περιουσίαν. Ο αὐτοκράτωρ δηλοὶ δτι τὸ πλῆθος καὶ δ ἀπειρος πλοῦτος τῶν εὐαγῶν οἰκιῶν δὲν ἐπιτρέπει τὸν περατέρω πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν: «ἐν μὲν τοῖς προτέροις χρόνοις ἡ σύνταπτις (μοναστηρίων, ξενώνων, γηροκομείων), ἔως ἔτι σπάνις ἦν τῶν τοιούτων, πολὺ τὸ εὔλογον είχε καὶ χρησιμώτατον... ἀφ' οὗ δὲ πρὸς πλῆθος ἐπιδέδωκε ταῦτα, καὶ ἵπερ τὴν χρείαν ἐστήκαι, καὶ τὸ μέτρον... πᾶς ἀν τις ἀμιγὲς εἶναι κακίας τὸ ἀγαθὸν τοῦτο λογίσαιτο;» Βεβαίως δ αὐτοκράτωρ φοβεῖται τὸν περατέρω πολλαπλασιασμὸν τῶν μοναστηρίων κυρίως, ἀλλ' ἐφ' ὅσον αἱ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις του περιέλαβον καὶ τοὺς λοιποὺς εὐαγεῖς οἰκους, δικαιούμεθα νὰ συμπεράνωμεν δτι καὶ τούτων δ ἀριθμὸς καὶ δ πλοῦτος ἡτο μέγας. Εἰναι δὲ καὶ αὐτογόνητον δτι δ πλοῦτος τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων ἐπλούτιζε καὶ τὰ ἔξ κυτῶν τούλαχιστον ἔξαρτώμενα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ἐπομένως αἱ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἔβλαψαν καὶ ταῦτα.

Τὰ φιλανθρωπικὰ λοιπὸν ἰδρύματα ἐθεωρήθησαν ἐκκλησιαστικὰ εἰς τὸ Βυζάντιον. Ο Θεόδωρος Στουδίτης ἐπιτάσσει ποινὰς ἐκκλησιαστικὰς (μετανοίας, ξηροφαγίαν, ἀφορισμὸν κλπ.) εἰς τοὺς γοσοκόμους καὶ λοιποὺς ὑπαλλήλους τῶν ξενώνων κλπ. δταν δὲν περιποιῶνται μετ' ἀφοσιώσεως τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ξένους. Ο Στουδίτης εἶναι διεξοδικὸς εἰς τὰς ἐπιταγάς του: «ἔὰν μὴ ἐπιμελῆται (δ νοσοκόμος) καθ' ὅσον δυνατὸν ἐκάστου τῶν ἀρρώστων καὶ προσάγῃ τὰ κατὰ χρείαν ἀρμοδίως... ἢ ὑπερβάλλῃ ἢ καὶ ἐλλείψῃ, μετάνοιαι ν' καὶ ρ', ἢ ξηροφαγεῖται καὶ ἀφοριζέσθω μίαν ἡμέραν· ἔὰν μὴ δ παρανοσοκόμος στρωνύῃ, τὰς κλίνας τῶν νοσερῶν (ἀσθενῶν) καὶ διατηρῇ καλᾶς τὰ ἔλαια (φωτισμόν), καὶ εἰ μὴ ἔχῃ ἀκρίβειαν μέχρι καὶ ἐνδε-

¹⁾ Βλ. τὰς νεαρὰς τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ μετὰ τὸν Λέοντα Διάκονον τῆς ἐκδόσεως Βόννης σ. 310, 314, 316.

κοκκίνιον ξηροφαγείτω καὶ ἀφοριζέσθω μίαν ἡμέραν.»¹⁾ Ἐπίσης δὲ ξενοδόχος «ἔὰν μὴ ὑποδέχηται καλᾶς τοὺς ξένους, μετὰ πάσης εὐλαβείας νίπτων τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ κοιτάζων αὐτοὺς ἀρμοδίως μετάροιαι ρ'.» Εἴαν ἔσῃ ἀστιρωτὸν τὴν αἰλίνην καὶ μὴ τὰ ἐν τῇ διακονίᾳ σκεπάσματα ἀνατινάσσῃ καὶ περιποιῆται, ξηροφαγείτω, ὠσαύτως καὶ ἐὰν μὴ φιλοκαλῇ τὸν κοιτῶνα διὰ τῆς ἔβδομάδος²⁾. Ἡ χαρακτηριστικὴ αὕτη ὑποδολὴ εἰς μοναχικοὺς κανόνας τῶν ξενοδόχων καὶ νοσοκόμων εἶχε βεβαίως ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐστηροτάτην περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν καὶ ξένων.

Τὴν σημασίαν τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων εἰς τὸ Βυζάντιον συμπεραίνομεν καὶ ἐξ ἄλλων γεγονότων. Εἰς τὰς τελετὰς καὶ ὑποδοχὰς τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου, οἱ διευθύνοντες τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, πρὸ πάντων δὲ ξενοδόχος τῶν Θεοφίλου, δὲ ξενοδόχος τῶν Σαμψώρ, δὲ ξενοδόχος τῶν Εὐβυσύλου, δὲ ξενοδόχος τῶν Εἰρήνης, δὲ ξενοδόχος τῶν Ναρσοῦ, δὲ ξενοδόχος τῶν τῆς ἀγίας Εἰρήνης κατεῖχον Ιδίαν θέσιν³⁾. Τὸ τυπικὸν τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς προνοεῖ περὶ δλῶν αἵσσα δεῖ παραφυλάττειν τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως περιόδου ἐν τοῖς γηροκομείοις⁴⁾. Οἱ αὐτοκράτωρ παρήρχετο πρὸ τῶν γερόντων καὶ πτωχῶν διανέμων ἐλέην. Τὴν μεγάλην Παρασκευὴν ἐπεσκέπτετο εἰδικῶς τὰ γηροκομεῖα τῆς Κύφης καὶ διένειμεν ἐλέην εἰς τοὺς γέροντας καὶ ἀναπήρους⁵⁾.

Διάφοροι διευθύνται τῶν εὐαγῶν οἶκων, ξενοδόχοι καὶ δρφανοτρόφοι καὶ πιωχοτρόφοι ἀνήλθον εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον. Πρῶτος δὲ δρφανοτρόφος Ἀκάκιος ἔγινε Πατριάρχης⁶⁾ τὸν πέμπτον αἰώνα. Οἱ Πατριάρχης Μηνᾶς ἐπὶ Ιουστινιανοῦ ἦτο πρότερος «πρεσβύτερος καὶ ξενοδόχος τῶν Σαμψών»⁷⁾. Οἱ Πατριάρχης Σέργιος ἐπὶ Ηρακλείου ἦτο πρότερον πιωχοτρόφος εἰς τι πτωχεῖον

¹⁾ Migne, Patr. gr. 99. 1741.

²⁾ Migne, Patr. gr. 99, 1744.

³⁾ Κωνστ. Πορφυρογέν. 1, 173 (de cerim.)

⁴⁾ Αὐτόθι 1, 177.

⁵⁾ Αὐτόθι 1, 180.

⁶⁾ Bl. Málzον ἐν Histor. Gr. Minores 1,392 καὶ Σωνίδαν ἐν λ. Ἀκάκιος.

⁷⁾ Μακάλ. 479 Θεοφάν. Χρονογρ. 1,217.

τοῦ Βοσπόρου,¹⁾ προωρισμένον προφανῶς διὰ τοὺς ναυτιλομένους.

‘Ο Πατριάρχης Ἀντιοχείας Παῦλος ἡτο πρότερον ἔεινοδόχος τῶν Εὐβούλου ἐν Κωνσταντινουπόλει²⁾. Ἀντιθέτως μητροπολίτης Νικαίας ἀναγκασθεὶς νὰ παραιτηθῇ ἔγινεν δρφανοτρόφος³⁾). Ἐκ σφραγίδος ἐγγώσθη διὰ ἐπίσκοπος Ἰωνοπόλεως ἡτο συγχρόνως καὶ χαρτουλάριος τοῦ Μεγάλου Ὁρφανοτροφείου Κωνσταντινουπόλεως⁴⁾.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ τοῦ Μεγάλου Ὁρφανοτροφείου ἔλαβε μεγάλην δύναμιν, διότι εἰς αὐτὸν ἀνετέθη καὶ ἡ προστασία τῶν δρφανῶν καὶ τῆς περιουσίας καὶ ἄλλων εὐαγῶν οἶκων. Ὁ δρφανοτρόφος εἶχε τὸ καθῆκον νὰ προστατεύῃ τὰ δρφανά, νὰ ἐκλέγῃ ἐπιτρόπους καὶ κηδεμόνας αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει (δχτὲν ταῖς ἐπαρχίαις, δπου τὸ καθῆκον τοῦτο εἶχον οἱ ἐπίσκοποι), νὰ κινῇ ἀγωγὰς κατὰ τῶν σφετεριστῶν τῆς περιουσίας τῶν δρφανῶν, νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν τῶν δρφανῶν⁵⁾. Εἰς τὴν ὑπαλληλικὴν ἐπαρχίαν κατεῖχε σημαίνουσαν θέσιν δ δρφανοτρόφος, ἐξηρτῶντο, δ’ ἐξ αὐτοῦ διάφοροι ὑπαλληλοὶ μεταξὺ τῶν δποίων καὶ «οἱ χρονιουλάριοι τοῦ δσίου» ἥτοι οἱ ἀρχειοφύλακες καὶ γραμματεῖς τοῦ Ὁρφανοτροφείου καὶ ἐπειτα Λωβοτροφείου τοῦ Ζωτικοῦ, ἐνῷ ἄλλοι διοικηταὶ εὐαγῶν οἶκων ἐπαρχιακῶν, «δ ἔεινοδόχος Σαγγάρου, δ ἔεινοδόχος Πυλῶν, δ ἔεινοδόχος Νικομηδείας» ὑπέκειντο εἰς τὸν «μέγαν κουράτωρα» καθὼς καὶ δ «μειζότερος τῶν Ἐλευθερίου»⁶⁾. Τὰ λοιπὰ ἐπαρχιακὰ ἰδρύματα ὑπέδαλον τοὺς λογαριασμούς των εἰς τοὺς ἐπισκόπους⁷⁾ καὶ δὲν ἐξηρτῶντο ἐπομένως ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ύπηρχε κεντρικὴ διοίκησις τῶν εὐαγῶν οἶκων, τούλαχιστον τῶν ἄλλων. τῶν μὴ ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ Ὁρφανοτρόφου καὶ τοῦ Μεγάλου Κουράτωρος; ἀξιώματα μνήμονευόμενα ἐπὶ σφραγίδων ἐπει-

¹⁾ Χρον. Πασχάλ. 1,699.

²⁾ Μαλά. σ. 411. Θεοφάν. Χρονογρ. 1,165.

³⁾ Βλ. διον. Ἰγνατίου Πατριάρχου, Migne 105,537.

⁴⁾ Schlumberger, Sigillographie σ. 155.

⁵⁾ Πρ. Heimbach, Anecdota 3,143 Lingenthal, Jus graecoromanum 1,47 καὶ 2,139 καὶ 4,27.

⁶⁾ Κωνστ. Πορφυρογέν. 1,720 καὶ Φιλοθέου, Κλητορολόγιον (Bury) σ. 142.

⁷⁾ Lingenthal. ἐνθ. ἀνωτ. 4,196.

σαν τὸν Schlumberger δι τὸν πῆρχε σχετικὴ ὑπηρεσία. Οὕτω ἐγνώσθησαν τὰ ἀξιώματα χαρτουλαρίου τῶν εὐαγῶν (οἰκανῶν δηλ.), οἰκονόμου τῶν εὐαγῶν, μεγάλου οἰκονόμου τῶν εὐαγῶν⁽¹⁾). Πιθανῶς δημιών οὗτοι ἦσαν ὑπάλληλοι τοῦ σακελλίου⁽²⁾ καὶ δὲν ἀπετέλουν αὐτοτελῆ ὑπηρεσίαν, διότι ἄλλως θὰ εἶχομεν πλείονας εἰδήσεις περὶ αὐτῶν.

Γ'.

Τὰ φιλανθρωπικὰ ίδρυματα Κωνσταντινουπόλεως

Τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐφρόντισαν νὰ καλλιωπίσουν δι' ἐκκλησιῶν καὶ κοινωφελῶν ίδρυμάτων δχι μόνον αὐτοκράτορες ἀλλὰ καὶ πλούσιοι ίδιωται. Περὶ τῶν φιλανθρωπικῶν ίδρυμάτων τῶν αὐτοκρατόρων γενικῶς ὡμίλησα ἀνωτέρω, ἐνταῦθα δὲ θὰ σημειώσω δσα δινομαστὶ ἀγαφέρονται, ἐφ' δσον ταῦτα εἶγαι εἰς ἐμὲ γνωστά.

1) Εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐλένην ἀποδίδεται ἡ κτίσις γηροκομείου πλησίου τοῦ παλατίου τοῦ Ψωμαθέως, τῶν σημερινῶν Ψαμαθίων⁽³⁾.

2) Τὸ γηροκομεῖον τὰ Φλωρεντίου ἦτο οἰκος τοῦ Πατρικίου Φλωρεντίου ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀρκαδίου⁽⁴⁾.

3) Τὰ Δεξιοκράτου (!) ἦσαν οἰκος τοῦ Πατρικίου Δεξιοκράτους καὶ μετεβλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς γηροκομεῖον, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ⁽⁵⁾.

4) Τὰ Ἀνθημίου (!) ἦσαν οἰκος τοῦ μαγίστρου Ἀνθεμίου καὶ μετεβλήθη εἰς γηροκομεῖον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μαρκιανοῦ καὶ τῆς Πουλχερίας⁽⁶⁾.

5) Εἰς τὸν Μαρκιανὸν ἀποδίδεται ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης καὶ τοῦ παρ' αὐτῇ νοσοκομείου⁽⁷⁾). Τὸ νοσοκομεῖον τούτο,

⁽¹⁾) Schlumberger, Sigillogr. σ. 394 κξ. Κωνστ. Πορφυρογ. 1,753.

⁽²⁾) Φιλοθέου, Κλητορολόγιον σ. 141.

⁽³⁾) Ψευδοκωδ. (Preger) σ. 216.

Διὰ τοῦ ἄρθρου τὰ καὶ τῆς γενικῆς τοῦ ίδρυτοῦ ἡ κτήτορος ὀνομάζονται συνθως εἰς τὸ Βυζαντινὸν τὰ διάφορα ίδρυματα, φιλανθρωπικὰ καὶ ἄλλα.

⁽⁴⁾) Ψευδοκωδ. σ. 251.

⁽⁵⁾) Ψευδοκωδ. σ. 241.

⁽⁶⁾) Ψευδοκωδ. σ. 251.

⁽⁷⁾) Ψευδοκωδ. σ. 234.

τὸ δποίον βεβαίως ἐκαλεῖτο καὶ ξενών, δημόσιος πιθανός ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Παρφυρογεννήτου «τὰ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης». Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὅχι μόνον διετηρήθη καθ' θλους τοὺς μεταξὺ αἰωνας, ἀλλὰ καὶ ἀνήλθεν εἰς περιωπήν, ἀφοῦ «δέ ξενοδόχος τῶν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης» κατελέγετο μεταξὺ τῶν διοικητῶν μεγάλων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων τῶν γενομένων δεκτῶν εἰς ώρισμένας ὑποδοχὰς τῆς αὐλῆς.

6. Εἰς τὸν αὐτὸν Μαρκιανὸν καὶ τὴν Ηουλχερίαν ἀποδίδεται ἡ κτίσις καὶ τοῦ γηροκομείου τοῦ δημοτικού Πράσινα¹⁾.

7. Ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰώνος ἀναφέρονται δρφανοτρόφοι, ὅπως διασέβοτερος Νίκων καὶ δὲ πειτα πατριάρχης Ἀκάνιος ὡς διάδοχοι τοῦ δσίου Ζωτικοῦ τοῦ δρφανοτρόφου⁽²⁾. Ἐκτοτε λοιπὸν ὑπῆρχε τὸ πρῶτον βεβαίως δρφανοτροφείον Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ζωτικοῦ. Ἡ Νεαρὸς 131 τοῦ Ιουστινιανοῦ (κεφ. 15) μνημονεύει τὸ Ὀρφανοτροφεῖον, ἀλλη δὲ μεταγενεστέρα, τοῦ Ἡρακλείου, ἀκριβέστερον «τὸ καπὲ Ζωτικὸν Ὀρφανοτροφεῖον»⁽³⁾. Κατὰ παράδοσιν διασωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ψευδοκωδικοῦ⁽⁴⁾ δὲ Ιουστίνος Β' καὶ ἡ Σοφία ἀνήγειραν «τὸν δαιον Ζωτικόν», δηλ. τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ζωτικοῦ, τὸ δποίον ἔχρησιμοποίησαν ὑπέρ τῶν λεπρῶν, ὡς λαοβοτροφεῖον. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸ τμῆμα τῶν λεπρῶν ἀπεσπασαν διπὸ τὸ λοιπὸ δρφανοτροφεῖον καὶ ἀπεμόνωσαν, ἀλλως δὲν φαίνεται σαφὲς διατέτλο λεπροκομείον ὡνομάσθη «Ζωτικός», διατί ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ δρφανοτροφείου. Τὸ λεπροκομεῖον τοῦτο καὶ ὡς ἔνδοστεγον κατά τινα βαρόσαρικὴν ἐπιδρομὴν ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου⁽⁵⁾. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παρφυρογεννήτου «τὸ νοσοκομεῖον τοῦ δσίου» (Ζωτικοῦ), ηὑρύνθη διὰ γὰ περιλάβη «πάντας τοὺς τοιᾶδε νόσῳ κυριευομένους», τοὺς λεπρούς⁽⁶⁾. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους «οἱ

(¹) Ψευδοκωδ. σ. 239.

(²) Codex III 34. Εὐάγρ. II 11, 7.

(³) Lingenthal, Jus graecorum. 3, 44.

(⁴) Ψευδοκ. σ. 28.

(⁵) Κεδρην. 1, 698. Περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Ζωτικοῦ βλ. Pargoire, Izve-stija 4, 2 σ. 49.

(⁶) Θεοφάν. Συνέγ. σ. 449.

χαριτουλάριοι τοῦ δσίου», δηλ. οἱ ἀρχειοφύλακες καὶ γραμματεῖς τοῦ λεπροκομείου ὑπόκεινται εἰς τὸν Ὁρφανοτρόφον καὶ ἡ ἐξάρτησις αὗτῇ βεβαίως δεικνύει τὴν προέλευσιν τοῦ λεπροκομείου ἐκ τοῦ παλαιοῦ δρφανοτροφείου. Κατὰ τὸν Κεδρηγὸν¹⁾ δὲ Ρωμανὸς Γ' Ἀργυρὸς ἀνεκαλύπτει τὸ «Λωβιτροφεῖον» καὶ σύτῳς ὀνομάζεται βεβαίως δὲ παλαιὸς Ζωτικός.

8. Μετὰ τὴν ἔδρυσιν τοῦ Ζωτικοῦ παρήκμασε τὸ παλαιὸν λεπροκομεῖον εἰς τὸ Ἀργυρώνιον τοῦ Βοσπόρου τὸ μνημονεύδεντον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου²⁾.

9. Τὰ Ἀρματίου ἥτο οἶκος τοῦ Πατρικίου Ἀρματίου ἐπὶ Ζήνωνος, ὅστις ἀνεκαίνισθη ὡς γηροκομεῖον, διότι ἡτο βεβαίως καὶ ἀρχικῶς, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Παρακοιμάμενου αὐτοῦ³⁾). Ἀνακαίνιζόμενον κατὰ καιροὺς τὸ ἔδρυμα τοῦ Ἀρματίου διετηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι τὸ 1446-7 ἀναφέρεται ♦ Γρηγόριος Ἀλυάττης ὡς καλλιγράφος εἰς τὸν ἔνεώνα τοῦ Ἀρματίου.⁴⁾

10. Οἱ ἔνεώνες τῶν Εὐβούλου δὲν είναι βέβαιοι πότε ἐκτίσθη. Ὑπῆρχεν ἥδη κατὰ τὸν ἔκτον αἰώνα, διότι κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα ἐκάη⁵⁾). Κατὰ τὸν Ψευδοκωδιγὸν ἐκτίσθη ἐπὶ Ίουστίνου τοῦ Θρακός⁶⁾). Παῦλος δὲ ἔνοδόχος τῶν Εὐβούλου ἔγινε πατριάρχης Ἀντιοχείας⁷⁾). Οἱ ἔνοδόχοι τῶν Εὐβούλου κατείχε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὰς ὑποδοχὰς τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς⁸⁾). Ἐκ τοῦ βίου Λουκᾶ τοῦ Στυλίτου μανθάνομεν διτὶ «τὸ νοσοκομεῖον» τῶν Εὐβούλου είχε πολλοὺς λατρούς⁹⁾.

¹⁾ Κεδρην. 2, 504.

²⁾ Προκοπ. Κτίσμ. (Haury) σ. 87: «ἐν γύρῳ τῷ καλουμένῳ Ἀργυριονίῳ πτωγῶν ἦν ἐκ παλαιοῦ καταγώγιον, οἰσπερ ἡ νήσος ἀνήκεστα ἐλιωθῆσατο». Νομίζω διτὶ τὸ καταγώγιον τούτο μόνον λεπροκομείον ἡδύνατο νὰ είναι.

³⁾ Ψευδοκωδ. σ. 238. Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanæ (Delehaye) σ. 492.

⁴⁾ Βυζαντίνα Χρονικά 7, 680.

⁵⁾ Μαλάλ. 411 Θεοφάν. Χρονογρ. 1, 165.

⁶⁾ Κωνσταντ. Πορρφυρογ. 1, 173.

⁷⁾ Χρονικ. Πλασχάλ. 1, 632.

⁸⁾ Ψευδοκωδ. σ. 254.

⁹⁾ Anal. Bolland. 28, 36: «πρὸς τὸ τῶν Εὐβούλου νοσοκομεῖον φοράθην λα-

11. Ὁ ξενὸν τῶν Σαμψών ἵτο νοσοκομεῖον, ἀγνωστον πότε ἔρυθεν¹⁾). Κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα καὶ ἐπειτα πάλιν ἐκάη καὶ ἀνιδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστιγιανοῦ²⁾). Ἡ ἐπειτα παράδοσις ἀπέδιδε τὴν ίδρυσιν τοῦ Σαμψών εἰς αὐτὸν τὸν Ἰουστιγιανὸν μετὰ θεραπείαν διαρέος νοσήματος ὑπὸ τοῦ δσίου³⁾). Ὁ ξενοδόχος τοῦ Σαμψών Μηνᾶς ἔγινε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ Ἰουστιγιανοῦ⁴⁾), ἢ τοιαύτη δ' ἀνάρρησις δεικνύει τὴν τότε ἀκμὴν τοῦ ξενῶνος. Ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἀγίου Ἀρτεμίου ἐμάθομεν διτὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Σαμψών ὑπῆρχον διάφορα τμῆματα, χειρουργικόν, ὁφθαλμικόν καὶ εἴ τι ἄλλο: «δίδωμι ἐμαντὸν ἐπὶ τῷ χειρουργηθῆται τοῖς χειρουργοῖς τῶν Σαμψών καὶ ἀνέπεσα ἐν αὐτῷ τῷ ξενῶνι πλησίον τῆς πύλης τῶν ὁφθαλμικῶν»⁵⁾). Ὁ ξενοδόχος τοῦ Σαμψών κατεῖχε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὰς ὑποδοχὰς τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς⁶⁾). Δὲν γνωρίζω δὲν γοεῖται καὶ ἐξοχὴν δ' ξενὸν τοῦ Σαμψών εἰς τοὺς ἔξης στίχους τοῦ Προδρόμου⁷⁾:

ὧς πρῆσμαν ἐκ τοῦ κρούσματος γέγονε τῇ χειρὶ μου
δλόκληδον ἐδιάβασα μῆναν εἰς τὸν ξενῶνα.

12. Ὁ Ἰουστιγιανὸς ἔκτισεν ἡ πιθανότερον ἀνέκτισε δύο ἄλλους ξενῶνας ἀπέναντι τοῦ Σαμψών «ἐν ταῖς Ἰσιδώρου τε καὶ Ἀρκαδίου καλούμεναις οἰκίαις»⁸⁾). Ὁ Ισίδωρος κατὰ τὸν Ψευδοκωδινὸν⁹⁾ ἡτο ἀδελφὸς τοῦ Εὔθοιλου τοῦ ίδρυτοῦ ίδίου ξενῶνος. Ὁ ξενὸν τοῦ

ἥντες (τὸν ἀσθενῆ) ἀποφέρουσιν· ἔνθα δὴ οἱ τῆς ιατρικῆς ἐπιτήμονες τέχνης ὅμαδὸν ἴσπουναχθέντες...

¹⁾ Τὸν βίον τοῦ φιλανθρώπου Σαμψών βλ. κατὰ Συμεὼν τὸν Μεταφράστην παρὰ Migne, 115, 277. Ἡ μνήμη τοῦ ὕσιου πατρὸς Σαμψών τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ξενοδόχου» ἐρτάζεται τὴν 27 Ἰουνίου.

²⁾ Προκόπ. Κτίσμ. (Haury σ. 19). Χρον. Πατγάλ. 1, 622. Θεοφάν. γρονογρ. 1, 181 καὶ 1, 184.

³⁾ Ψευδοκωδ. σ. 254.

⁴⁾ Μαλάλ. 479, Θεοφάν. γρονογρ. 1, 217.

⁵⁾ Βλ. Varia Graeca Sacra ἔκδ. ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως σ. 26.

⁶⁾ Κωνστ. Πορφυρογέν. τ. 1, 173.

⁷⁾ Hesselink-Pernot, Poèmes Prodomiques IV 89.

⁸⁾ Προκόπ. Κτίσμ. σ. 19

⁹⁾ Ψευδοκωδ. σ. 254

Ίσιδώρου (τὰ Ἰσιδώρου) ἀνεκαίνισθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοχράτορος Θεοφίλου καὶ μετωνομάσθη τὰ Θεοφίλου¹⁾.

13. Οἱ Ιουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα ἀνήγειραν καὶ ἄλλον ἔεινῶνα πλησίον τῆς θαλάσσης παρὰ τὸ Στάδιον²⁾ τῆς Κωνσταντινουπόλεως προφανῶς χάριν τῶν καταπλεόντων ἐκεῖ πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν.

14. Τὰ Πέτρου ἵτο γηροκομείον ἀγιδρυθὲν μετὰ τῆς παρακειμένης ἐκκλησίας κατὰ τὸν Ψευδοκωδικὸν³⁾ ὑπὸ Πέτρου Πατρίκιου ἐπὶ τοῦ Ιουστινιανοῦ.

15. Τὸ Μέγα Ὀρφανοτροφεῖον⁴⁾ ἢ δρφανοτροφεῖον κατ' ἔξοχὴν ἥ «κατὸ Ζωτικὸν δρφανοτροφεῖον», διποτὲ ἀγωτέρω εἴπομεν (σ. 153), ἕδρυμα τοῦ διοικοῦ Ζωτικοῦ, φαίνεται ὅτι διερρυθμίσθη ὑπὸ Ιουστίνου Β', διεπεσπάσθη ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὸ τμῆμα τῶν λεπρῶν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ πηγαὶ λέγουν ὅτι δὲ Ιουστίνος ἔκτισε τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου καὶ Πέτρου «ἐν τῷ δρφανοτροφείῳ»⁵⁾. Ἐπειδὴ δημιώς ἡ παράδοσις παρὰ Ψευδοκωδικῷ⁶⁾ λέγει ὅτι «τὸν Ἀγίου Παύλου τὸ δρφανοτροφεῖον ἀνήγειραν Ἰουστίνος καὶ Σοφία», εἰγαὶ πιθανώτερον ὅτι μετὰ τοῦ ναοῦ ἐγένετο καὶ μικρὰ ἢ καὶ μεγάλη διασκευὴ τοῦ δρφανοτροφείου. Εἰς τὸ δρφανοτροφεῖον δπως καὶ εἰς τὸν ξεγῶνα τοῦ Σαμψῶν εἰχον δοθῆ ἐπὶ Ιουστινιανοῦ (νεαρ. 131, 15) προνόμια οἰκονομικὰ καὶ ταῦτα βεβαίως συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς περιουσίας του. Ἐπὶ Ἡρακλείου τὸ δρφανοτροφεῖον εἰχε πλὴν ἄλλης περιουσίας καὶ πλοιᾶ⁷⁾. Τὸ ἕδρυμα ἀνεκαίνιζετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ὁ Ρωμανὸς Γ' Ἀργυρὸς ἀνεκαίνισε «τὸ Λαβροτροφεῖον καὶ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον καὶ πάντας τοὺς κακῶς παθόντας ξενῶνας⁸⁾.

¹⁾ Αὐτόθι σ. 185

²⁾ Προκοπ. Κτίσμ. σ. 45

³⁾ Ψευδοκωδ. σ. 249

⁴⁾ Schlumberger, Sigill. σ. 155

⁵⁾ Θεοφάν. Χρονογρ. 1, 241. ΠΙ. Δ. Γραμματ. 132 Συμβὼν Μάγιστρ. 605

Ζωραρ. (Dindorf) 3, 285

⁶⁾ Ψευδοκωδ. τ. 235

⁷⁾ Χρον. Πατζαλ. 1, 722

⁸⁾ Κεδρηγ. 2, 504 ΠΙ. Γλυκάν 621

Ριζικήν ἀνακαίνισιν καὶ ἐπαύξησιν ἔκαμεν δὲ Ἀλέξιος Κομνηνὸς¹⁾ πλουτίσας αὐτὸς δι' εἰδικῶν προσόδων καὶ διορίσας καὶ διδασκάλους οἰκοτρόφους ἐν τῷ Ὁρφανοτροφεῖῳ χάριν τῶν δρφανῶν καὶ πτωχῶν νέων. Τὸ διακαίνισθὲν δρφανοτροφεῖον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀπετέλεσε τὸ μέγιστον φιλανθρωπικὸν συγκρότημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ δποῖον προσηρτίθησαν καὶ οἰκήματα χάριν ἀναπήρων, πτωχῶν, βρεφῶν, γερόντων. Η "Αννα Κομνηνὴ δικαίως καυχᾶται διὰ τὸ μέγα ἔργον τοῦ πατρός της, τὸ δποῖον περιγράφει λεπτομερῶς. Ο διδάσκαλος Κωνσταντῖνος Στιλβῆς ἐδίδαξεν «ἐν τῷ περιωνύμῳ ναῷ τῶν ἀγίων μεγάλων ἀποστόλων ἐν τῷ Ὁρφανοτροφεῖῳ»²⁾

Τὸ Ὁρφανοτροφεῖον ὄνομάζεται «μέγιστον πιωχεῖον τῶν κατὰ τὴν βασιλίδα» ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου, διτις διηγθύνει αὐτὸς πρὶν γίνην Πατριάρχης.³⁾ Τὸ αὐτὸν ίδρυμα ὡνομάζετο καὶ ἀπλῶς Οἴκος, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου Παρφυρογεννήτου (1,720). δποὺ «οἱ χαροτουλάριοι τοῦ Οἴκου» ἦτοι τοῦ Ὁρφανοτροφεῖου καὶ «οἱ χαροτουλάριοι τοῦ Οσίου» ἦτοι τοῦ Λαωδιτροφεῖου Ζωτικοῦ ὑπάγονται εἰς τὸν Ὁρφανοτρόφον.

Ο διοικητὴς τοῦ Ὁρφανοτροφεῖου, δ Ὁρφανοτρόφος ἔλαθε μεγάλην δύναμιν, ἀφος ἀνετέθη εἰς αὐτὸν καὶ ἡ πρόνοια περὶ τῶν δρφανῶν καθόλου. Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω Ζωτικοῦ Νίκανος καὶ Ἀκακίου γνωστοὶ εἰς ἐμὲ δρφανοτρόφοι εἰναι: Λέων, δ Ὁρφανοτρόφος, φ ἐπιστέλλει δ Θεόδωρος Στουδίτης⁴⁾, δ Γεώργιος Ὁρφανοτρόφος, φ ἐπιστέλλει δ Φώτιος⁵⁾, δ Παῦλος Ὁρφανοτρόφος⁶⁾, δ πανούργος Ἰωάννης Ὁρφανοτρόφος, δ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Δ' τοῦ Παφλαγόνος καὶ θεῖος τοῦ Μιχαὴλ Ε'⁷⁾, δ «νομοφύλαξ, πρωτέκτικος καὶ δρφανοτρόφος» Ἀλέξιος

¹⁾ *Ann. Κομν.* 2,290. *Ζωναρ.* 4,244

²⁾ *Notices et Extraits* 6,516

³⁾ *Ἑγραϊόν, βίος Νικηφόρου* ἔκδ. De Boor. σ. 152

⁴⁾ *Migne*, 99, 1004.

⁵⁾ *Migne* 102, 877.

⁶⁾ *Συμεὼν Μάγιστρ.* σ. 732

⁷⁾ Βλ. Ψελλὸν σ. 64 (London) κ. κ. 116. *Γλυκᾶν* σ. 58⁴ «Ιωάννου :οῦ τηνικαῦτα Ὁρφανοτρόφου»,

Αριστηνός, φήμεται ότι ο Θεόδωρος Πρόδρομος¹⁾, ο Λέων Βαρδαλῆς, φήμεται ότι ο Μάξιμος Πλανούδης²⁾.

Δύναται ίσως νὰ τεθῇ τὸ ζῆτημα, ἂν τὸ ἀξίωμα τοῦ Ὁρφανοτρόφου ὡς ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ὀρφανῶν ἦδύνατο νὰ είναι διάφορον τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ὁρφανοτροφείου. Νομίζω ὅτι τοῦτο δὲν συνέβη, ἀφοῦ τὸ Ὁρφανοτροφεῖον ἦδύνατο ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ περιθάλψῃ τὰ ὀρφανά, οὕτε δ' ἔχομεν καμμίαν μνείαν περὶ διαιρέσεως τοῦ ἀξιώματος.

16. Τὰ Καριανοῦ, γηροκομείον, τὸ δποίον ἀνήγειρεν δ Μαυρίκιος³⁾.

17. Οἱ ξενών τῆς Ὀξείας δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν νῆσον Ὀξείαν, ὡς ὑπέθεσεν δ Schlumberger⁴⁾ καὶ κατ' αὐτὸν καὶ δ Marin⁵⁾ ἀλλ' εἰς τὴν ὁμώνυμον συνοικίαν ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει πλησίον τῶν ἐμβόλων τοῦ Δομογίου. Εἰς τὴν Ὀξείαν ὑπῆρχεν δ ναὸς τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου, κτίσμα τοῦ Ἀνχοτασίου Α' κατὰ τὸν Ψευδοχωδινὸν (σ. 235). Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου κατετέθησαν τὰ λειψάνα τοῦ θαυματουργαδοῦ Ἅγιου Ἀρτεμίου, πρὸς τὸν δποίον πολὺς κόσμος προσῆρχετο ζητῶν θεραπείαν. Εἰς τὰ θαύματα τοῦ Ἅγιου Ἀρτεμίου ὑπάρχει τὸ ἔξης διδακτικὸν χωρίον: «μὴ βάλης ἐαυτὸν εἰς λατρόν, ἀλλὰ ἀπελθε εἰς τὴν Πόλιν, εἰς τὴν Ὀξείαν, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, καὶ κάκεσε προσκαρτέρησον τῷ Ἅγιῳ Ἀρτεμίῳ καὶ ἵτται σε»⁶⁾. "Αν καὶ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ θαύματα ζενών, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὑπῆρχε τοιοῦτος πρὸς δικιμονῆν τῶν ἀσθενῶν τῶν καταφευγόντων εἰς τὸν Ἅγιον Ἀρτέμιον. Πιθανῶς δ ἔγειρον οὗτος ὁνομάζετο καὶ τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου καὶ κακῶς ἀπέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα δ Du Cange⁷⁾.

¹⁾ Migne 133,12 41

²⁾ Maximi Planudis, Epistolas εἰδ. Treu. σ. 10. Ηερὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὁρφανοτρόφου ἴδ. ναὶ Bury, The imperial Administrative System in the Ninth Century 1911 σ. 103. 116. καὶ ἀνωτέρω σ. 150.

³⁾ Ψευδοκωδ. σ. 241

⁴⁾ Sigillographie σ. 378

⁵⁾ Les moines de Constantinople σ. 66

⁶⁾ Varia graeca saera εἰδ. ὑπὸ A. Παπαδοπούλου - Κεραμίδης σ. 46.

⁷⁾ Du Cange, Constantinopolis Christiana 4,163

18. *Tὰ Ναρσοῦ* ἡτο ἔενών καὶ γηροκομείον ἐκ μετασχηματισμοῦ τῆς οἰκίας τοῦ πατρικού Ναρσοῦ ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστίνου Β'¹⁾). Ὁ ἔενοδόχος τῶν *Ναρσοῦ* κατείχε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὰς ὑποδοχάς τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς μετὰ τῶν διοικητῶν τῶν μεγάλων ἔενώνων, τοῦ Σαμψών, τοῦ Εύδούλου κ. ἄ.²⁾.

19. *Tὰ Σεβήρου*, γηροκομεῖον, πρότερον οἰκία Σεβήρου τινός, ἀδελφοποιητοῦ Κώνσταντος Γ'³⁾ κατά τινα παράδοσιν.

20. *Tὰ Χριστοδότης*, ἔενών ἀφιερωθεὶς ὑπὸ τινος Χριστοδότης⁴⁾.

21. *Tὰ Γηραγάθης*, γηροκομείον, ἀφιερωμακ τῆς Ἀγάθης⁵⁾, ἐρωμένης τοῦ Κωνσταντίνου Κοπρωνύμου, τῆς εἰρωνικῆς ἐπικληθείσης Γηραγάθης.

22. *Tὰ Εἰρήνης* ἔενών ἰδρυθεὶς ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας⁶⁾). Ὁ ἔενοδόχος τῶν *Εἰρήνης* κατείχε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὰς ὑποδοχάς τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς⁷⁾.

23. Ἡ Εἰρήνη ἔκτισε καὶ τὸ ἔσεντάριον⁸⁾ τοῦ Ἀγίου Λουκᾶ ἐν Κωνσταντινούπολει χάριν τῶν πτωχῶν ἔνων.

24. Ἡ Εἰρήνη ἔκτισε καὶ «τὰ παλάτια τὰ Ἐλευθερίου καὶ τὰ ἐργοδόσια» ἥτοι τὰ βασιλικὰ ἐργαστήρια, ὅπου ἐδίδετο ἐργασία εἰς πτωχούς. Ἀμφότερα τὰ ἰδρύματα πρέπει νὰ θεωρηθῶσι μοδλον δημόσια καὶ φιλανθρωπικά, ἀφοῦ δὲ μειζότερος τῶν Ἐλευθερίου ὑπή-

¹⁾ Ψευδοκωδ. σ. 249. *Tὰ Ναρσοῦ* ἀναφέρει καὶ Δέιν Γραμματικὸς; σ. 228 καὶ Γεώργιος Μοναχὸς σ. 810.

²⁾ Κωνσταντ. Πορφυρογ. 1,173. Πιθανῶς τὰ *Ναρσοῦ* ἦσαν ὁ ἔενών τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, τοῦ ἀνιδευθέντος ὑπὸ τοῦ Ναρσοῦ ἐπὶ Φωκᾶ (Ζωναρ. 3,301). Ὁ ἔενών τοῦ ἄγιου Παντελεήμονος ἀναφέρεται καὶ κατά τὸν δέκατον τέταρτον αἰώνα, ὅτι ἐντεγράφει τὸ ιατροσάφιον τοῦ ἔενώνος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σταφιλᾶ (Βλ. Legrand, Bibl. gr. vulgaire τ. 2 σ. XXIV).

³⁾ Ψευδοκωδ. σ. 251 ἐκδ. Βόληνς σ. 107

⁴⁾ Varia graeca sacra, ἐκδ. ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως σ. 28: «Ἄντερ Χρηστὸς... ἔενοδόχος τοῦ ἔενώνος τῶν Χριστοδότης, τοῦ ὄντος πλησίον τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας ἐν τοῖς Δομινίνοις ἐμβόλοις».

⁵⁾ Ψευδοκωδ. σ. 240

⁶⁾ Ψευδοκωδ. σ. 246 Πιθ. Λέοντα Γραμματ. σ. 204

⁷⁾ Κωνσταντ. Πορφυρογ. τ. 1 173

⁸⁾ Ψευδοκωδ. σ. 246

⁹⁾ Αὐτόθι, σ. 269. Περὶ ἐργοδοσίων πδ. Reiske, εἰς Κωνστ. Πορφυρογένν. 2,854

γετο εἰς τὸν μέγαν κουράτωρα, ὅπως καὶ οἱ ἔσενοδόχοι Σαγγάρου, Πυλῶν καὶ Νικομηδείας. Ἐκ σφραγίδων ἐγνώσθη καὶ τὸ ἀξιωμα «μέγας κουράτωρ τῶν Ἐλευθερίου»¹⁾. Οἱ δὲ «ἀδροχοντες τῶν ἐργοδοσίων» καὶ «οἱ μειζότεροι (= ἐπιστάται;) τῶν ἐργοδοσίων» ὑπήγοντο καὶ ὑπέβαλον τοὺς λογαριασμούς των «τῷ ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ λόγου»²⁾. Ἡ Εἰρήνη ἐφρόντισε προσέτι καὶ περὶ διανομῆς ἄρτου εἰς πτωχοὺς καὶ ἔδρυσε πρὸς τοῦτο καὶ δημόσιον πιστώριον ἢτοι ἀρτοποιεῖον³⁾.

25. **Tὰ Θεοφίλου**⁴⁾, ἔενών, τὸν δόποιον ἔδρυσεν δὲ κύτοκράτωρ Θεόφιλος καὶ ἐπροκισε μὲν χρηματικὴν καὶ κτηματικὴν περιουσίαν. Οἱ ἔσενοδόχοι τῶν Θεοφίλου κατείχε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸ τυπικὸν τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς.

26. **Tὰ Κώνστα**, πτωχοκομεῖον ἀφιερωθὲν ὑπὸ τῶν φιλανθρώπων γονέων τοῦ Θεοδώρου Στουδίου⁵⁾.

27. **Tὰ Εὐγενίου**, γηροκομεῖον⁶⁾ παρὰ τὴν πύλην Ισως τοῦ Εὐγενίου, ἀγνωστον ὑπὸ τίνος ἔδρυθέν. Ἐκ σφραγίδος ἐγνώσθη *Kυρίτζιος* καὶ *γηροκόμος τῶν Εὐγενίου*⁷⁾.

28. Ἐν τοῖς *Τζήρου* ὑπῆρχε νχὸς καὶ παρ' αὐτὸν πτωχοκομεῖον ἔδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος⁸⁾.

29. Ἐν τῇ συνοικίᾳ *Δευτέρῳ* τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχε ξενών, περὶ τοῦ δόποιου δύο μῆνον μαρτυρίας γνωρίζω, ἐκ τοῦ βίου

¹⁾ *Schlumberger, Sigillographie* σ. 154

²⁾ *Φιλοθέου*, Κλητορολόγ. σ. 142. *Bury, The imperial administr. system.* σ. 98.

³⁾ *Ψευδοκωδ.* σ. 246

⁴⁾ Λέων Γραμματ. σ. 227. *Συμιών Μάγιστρο.* σ. 616. Θεοφάν. *Συνέγ.* σ. 95. *Ψευδοκωδ.* σ. 185. *Κωνστ. Πορφυρογέν.* 1,173

⁵⁾ Βλ. βίον Θεοδώρου *Στουδίου*, Βυζ. Χρονικὰ 21,262: οὐδέταν καὶ γρήματα καὶ ὑπαρξίαι ἀλλην πολυτάλαντον οὖσαν, ἔτι μὴν καὶ οίκον αὐτὸν τὸν τὰ *Κώνστα* καλούμενον τοῖς πένηται ἀποδέμενον. τὸν σταυρὸν ἤσαν.

⁶⁾ *Κωνστ. Πορφυρογ.* 1,556.

⁷⁾ *Schlumberger, Sigillographie* σ. 154.

⁸⁾ Θεοφάν. *Συνέγ.* σ. 339: «τὸν δὲ τοῦ πρώτου τῶν ἀγγέλων ἐν τοῖς Τζήρου λεγομένοις θεῖν ναὸν καὶ τὴν περὶ αὐτὸν φιλάνθρωπον εἰς τοὺς πένητας ὑπουργίαν καὶ γοργίαν ἐκεῖνος ἔστιν ὁ περιτοιησάμενος.... καὶ ἐπιδεκτευτήμενος τὸν εἰς τὸν πένητας ἔλεον.

τοῦ Ἀγίου Τιμοθέου καὶ ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ ἀγίου Ἀρτεμίου¹⁾).

30-32. Ὁ Ρωμανὸς Λεκαπηγὸς ἰδρυσε ἔνων παρὰ τὴν μονὴν τοῦ **Μυρελαίου** τὴν ὑπ' αὐτοῦ «νεουργηθεῖσαν»²⁾ καὶ εἰς τὰ **Μαριανοῦ**³⁾, καὶ γηροκομεῖον εἰς τὴν συνοικίαν Κύφην, τὰ **Κύφης**⁴⁾. Τὸν νοσοκομεῖον τῆς Κύφης ἐδέχετο καὶ αὐτοκρατορικὴν ἐπίσκεψιν τὴν μεγάλην παρασκευὴν ἰδιαιτέρως, τοῦτο δὲ πυντελεσεν εἰς τὴν ἔξυψωσιν αὐτοῦ.

33. Ὅπο τοῦ πατρικίου Κωνσταντίνου τοῦ Λιβδὸς ἰδρύθη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηγοῦ καὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου ἡ μονὴ καὶ παρ' αὐτὴν ὁ ἔνων τοῦ **Λιβδοῦ**⁵⁾. Τὴν μονὴν τοῦ Λιβδοῦ, βεβαίως δὲ καὶ τὸν ἔνων συνοικίαν **Πετρὸν** ἔνων καὶ γηροτροφεῖον, τὰ **'Ελένης**⁶⁾.

34. Ἡ αὐτοκράτειρα **'Ελένη**, ἡ σύζυγος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἰδρυσεν εἰς τὴν συνοικίαν **Πετρὸν** ἔνων καὶ γηροτροφεῖον, τὰ **'Ελένης**⁷⁾.

35. Ἀγνωστον εἰναι εἰς ἐμὲ πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη τὸ μνημονεύμενον ἐν τῇ **Πείρᾳ** γηροκομεῖον δ **"Ἀγιος Ἡλίας"**⁸⁾.

36. Κωνσταντίνος δ **Μονομάχος** ἀνήγειρε «τὸ πέρικαλλὲς ἱερὸν» τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῶν **Μαγγάνων** καὶ τὸ παρ' αὐτὸν νοσοκομεῖον⁹⁾.

37. Ὅπο τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλιάτου ἰδρύθη ἐν Κωνσταντίνουπόλει **Πτωχοτροφεῖον** παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ τοῦ **Πανοικτίου** ὡς ἔξαρτημα τοῦ ἑτέρου μεγάλου πτωχοτροφεῖου τοῦ ἰδίου ἰδρυτοῦ ἐν **Ραιδεστῷ**¹⁰⁾.

38. Παρὰ τὴν μονὴν τῆς **Ἐνεργετίδος** ἐν Κωνσταντίνουπόλει

¹⁾ *Synaxarium Ecclesiae Constantinopol.* ἐκδ. *Delehaye* σ. 743. *Varia graeca sacra*, δπὸ *A. Παπαδοπούλου - Κεραμέως* σ. 11.

²⁾ *Du Cange, Constantinopolis Christiana* 4,160. *Κεδρ.* 2,319.

³⁾ *Θεοφάν.* *Συνέγ.* 430.

⁴⁾ *Γεωργ.* *Μοναχ.* σ. 565. *Θεοφάν.* *Συνέγ.* σ. 370. *Κωνστ.* *Πορφυρο-* *γεννήτου* θητείσακη, *Τυπικά* σ. 695.

⁵⁾ *Θεοφάν.* *Συνέγ.* σ. 371 *Συμεὼν Μάγ.* σ. 724. *Ψευδοκωδ.* 289.

⁶⁾ *Nikηφ.* *Γερησ.* 1,463

⁷⁾ *Θεοφάν.* *Συνέγ.* σ. 458.

⁸⁾ *Lingenthal, Jus graecoromanum* 1,47.

⁹⁾ *Mix.* *Ἀτταλιάτ.* σ. 48 καὶ 71, *Κεδρ.* 2, 608.

¹⁰⁾ *Σάνθα, Μεσ.* *Βιβλιοθ.* 1,10 κτξ.

νπήρχε μικρὸν νοσοκομεῖον μὲ δκτὼ κλίνας (κραββάτους) χάριν τῶν ἀσθενούντων μοναχῶν. Σπουδαιότερον ἦτο τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Εὐεργέτιδος, εἰς τὸ δποῖον δχι μόνον ζένοι καὶ ἀσθενεῖς ἐτύγχανον περιποιήσεως, ἀλλὰ καὶ πτωχοὶ ἐτρέφοντο, ἐνεδύοντο καὶ παρηγοροῦντο¹⁾.

39. Παρὰ τὴν μονὴν τῆς Κεχαριτωμένης ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ Εἰρήνης τῆς Δουκαίνης, τῆς συζύγου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπῆρχε μικρὸς ξενών χάριν τῶν ἀσθενουσῶν μοναχῶν. Ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς ἐγίνετο καθ' ἐκάστην διανομὴ ώρισμένης ποσότητος ἀρτου εἰς πτωχούς²⁾.

40. Τὸ τελειότερον νοσοκομεῖον τοῦ Βυζαντίου καὶ ὅλου τοῦ μεσαίωνος ἦτο τὸ λατρεῖον³⁾ ἢ δὲ ξενὸν τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος τῆς ἰδρυθεῖσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ. Παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος ἰδρύθη πλὴν τοῦ μικροῦ ξενῶνος τοῦ προωρισμένου διὰ τοὺς ἀσθενεῖς μοναχοὺς καὶ τέλειον νοσοκομεῖον μὲ πεντήκοντα κλίνας διηρημένον εἰς πέντε τμῆματα (δρδίνους), παθολογικόν, χειρουργικόν, γυναικολογικόν, δφθαλμολογικόν, ψυχιατρικόν. Οἱ πριμακήριοι διηρύθουν τὸ νοσοκομεῖον βοηθούμενοι ὑπὸ πολυάριθμου προσωπικοῦ λατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν. Τὸ τυπικὸν τῆς Μονῆς ἐπρονόησε λεπτομερέστατα περὶ τῶν χρηματικῶν μέσων τοῦ νοσοκομείου, περὶ λουτρῶν, περὶ τροφῶν, ἐγδυμάτων, στρωμάτων τῶν ἀσθενῶν. Πλὴν τοῦ νοσοκομείου ὑπῆρχε καὶ γηροκομεῖον παρὰ τὴν μονὴν. Προσέτι κατὰ τὰς ἔορτὰς ἐγίνετο καὶ διανομὴ ἐλεῶν ἀπὸ τοῦ πυλῶνος τῆς μονῆς⁴⁾.

41. Οἱ περίφημοι στρατηγὸι Γλαβᾶς Ταρχανειώτης, δινικητής τῶν Βουλγάρων, ἴδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ξενῶνα, γνωστὸν εἰς ἐμὲ μόνον ἐκ τῆς ἀφιερώσεως τοῦ Μαχουὴλ Φιλῆ⁵⁾: «εἰς τὸν ξε-

¹⁾ Δημητριόβσκη, Τυπικὸν σ. 649 καὶ 652.

²⁾ Migne, τ. 127, 1077 καὶ 1081.

³⁾ Τζέτζι, Ἐπιστ. 81.

⁴⁾ Δημητριόβσκη, Τυπικὸν σ. 656 καὶ 666, 682, 683 καὶ 694 καὶ Β). προστάτη Chalandon, Jean Comnène et Manuel Comnène σ. 32. Jeansenme-Oeconomos σ. 11 καὶ 12. Αριστ. Κούζην, Αρχεῖα Ιατρικῆς καὶ Βιολογίας 1920 σ. 44 καὶ.

⁵⁾ M. Philae, Carmina ed. E. Miller, 1,280.

νῶνα πρωτοστράτορος τοῦ *Γλαφᾶ*¹⁾. Οἱ ξενῶν τοῦ Γλαφᾶ εἰναι Ἰσως τὸ τελευταῖον φιλανθρωπικὸν ἔδρυμα τὸ ἔδρυθὲν ὑπὸ Ἑλλήνων ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ ἔξῆς ἡ ἀδέουσα δυστυχία ἔνεκα τῆς πιέσεως τῶν Τούρκων δὲν ἐπέτρεπεν ἀγάδρυσιν νέων εὐαγγῶν οἰκων καὶ ἐθεωρεῖτο βεβαίως εὐτύχημα ἡ διατήρησις τῶν κυριωτέρων παλαιῶν.

42. Εἶναι χαρακτηριστικὸν δτι καὶ ξένοι ἔδρυσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλανθρωπικὰ ἔδρυματα. Ἐκ τούτων ὄνομαστὸς εἶναι δὲ ξενῶν τοῦ *Κράλη*²⁾, ἔδρυθεις ὑπὸ τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος Στεφάνου Οὐρεσηγ., Ἰσως καὶ ἀρχὰς χάριν τῶν Σέρβων ξένων. Τὸ 1406 ἀναφέρεται *νοσοκόμος* τοῦ ξενῶνος³⁾, ἐπομένως καὶ τότε ἐξετέλει τὸν ἀρχικὸν του προορισμόν. Ἀργότερα ἔδρυθη καὶ σχολεῖον ἐν αὐτῷ, «Καθολικὸν μουσεῖον», δηπου ἐδιέχεν δὲ ὄνομαστὸς Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος⁴⁾.

Βεβαίως δὲν γνωρίζομεν ὅλα τὰ φιλανθρωπικὰ ἔδρυματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν είχον ἰδιαίτερα ὄνόματα. Καὶ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ καὶ οἱ γενικώτεραι εἰδήσεις περὶ τῆς φιλανθρωπίας τῶν αὐτοκρατόρων, πατριαρχῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων τοῦ μεσαίωνος ἐπιτρέπουσιν εἰς ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν δτι δὲν είναι ὑπερδολικὰ ὅσα γράφει συγγραφεὺς ἀρμοδιώτατος, δὲ Καντακουζηνός: «οὐ μόνον οἱ δυνατοὶ τῶν πολιτῶν καὶ φροντιστήρια ιερᾶ καὶ οἱ πρὸς κοινὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων κατεσκενασμένοι οἴκοι, τὸ θαυμάσιον τοῦτο παρὰ *Ρωμαίοις* ἔργον καὶ πολλῆς φιλανθρωπίας γέμον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοῦ δήμου πλείστοι καὶ τῶν ἔργασιηρίοις καὶ τέχναις προσεχόντων, μᾶλλον δὲ σύμπαντες ἐφιλονίκουν ἄλλοι ἄλλους ὑπερβαλέσθαι τῇ περὶ τοὺς δυσπραγοῦντας φιλοτιμίᾳ⁵⁾.

Οἱ Ἀνδρόνικος Κάλλιστος ἐν τῇ μορφίᾳ του ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρωτᾷ δικαίως: «ποῦ δὲ *νοσοκομεῖα* καὶ

¹⁾ Λετες d' Athos 5,194.

²⁾ Σπύρ. Λάμπρου, 'Αργυροπούλεια σ. κδ'.

³⁾ Αὐτόθι σ. 227: «ἐν τῷ ξενῶνος Καθολικῷ Μουσείῳ». Ξενῶν βεβαίως νοεῖται ἴταυθι ὡς τοῦ Κράλη, τὸ δὲ ὄνομα Καθολικὸν Μουσείον δεικνύει ἀπλῶς τὴν περιουσὴν τοῦ σχολείου.

⁴⁾ Καντακουζ. 3,227.

γηροκομεῖα καὶ πιωχοτροφεῖα, ὅν τι Πόλις πολλὴν ἐποίει οπουδήν;»¹⁾.

Αἱ συμπυκνωθεῖσαι ἀνωτέρω εἰδῆσεις, παρὰ τὰ πολλαπλὰ χάσματα, βοηθοῦν εἰς τὴν καλυτέρχν κατανόησιν τοῦ βυζαντιακοῦ κόσμου, περὶ τοῦ ὁποίου πολλάκις μετὰ τόσης ἀμαθείας καὶ ἀχρισίας γίνεται λόγος.

Προσθήκη: Εἰς τὴν ἐν σ. 131 βιβλιογραφίαν πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι περὶ τῶν παλαιοτέρων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ἔγραψε καὶ δ. κ. Καρολίδης εἰς τὸ 'Ημερολόγιον τῶν 'Εθνικῶν Καταστημάτων Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1909, ἀλλὰ δυστυχώς δὲν κατώρθωσα νὰ εὕρω τὴν μελέτην ἐν Ἀθήναις.

ΚΩΝΣΤ. ΑΜΑΝΤΟΣ

ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΒΙΖΑΝΤΙΝΟΙ ΝΑΟΙ ΤΩΝ ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΚΟΥΒΑΡΑ

Μικρὰ τῆς Ἀττικῆς κοιλάς πλουσία εἰς λόγου ἀξια ἀρχιτεκτονικὰ μνήμεια διαφυγόντα μέχρι τοῦδε τελείως τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὴν μεσοχρόνιον τῆς Ἑλλάδος τέχνην ἀσχολουμένων, ἐκτείνεται πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ακυρεωτικοῦ Ὀλύμπου, περὶ τὸ χωρίον Καλύβια τοῦ Κουβαρᾶ. Τυχαία πρὸ τριετίας μετάβασις μου εἰς τὸ χωρίον τοῦτο μολ παρέσχε τῇν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω τέσσαρας παλαιοὺς ναοὺς εὑρισκομένους ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Καλυβίων καὶ εἰς ἀκτίνα ἑνὸς περίπου χιλιομέτρου ἀπὸ τοῦ χωρίου.

Οἱ ἀρχαιότατος τῶν ἐν λόγῳ ναῶν, τιμώμενος εἰς μνήμην τῶν Ἀρχαγγέλων Ταξιαρχῶν κείται τέταρτον περίπου τῆς ὥρας πρὸς νότον τοῦ χωρίου, ἀριστερὰ τῆς δόδοος, ἡτις ἔγει πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Σαρωνικοῦ. Εἶναι δρθογώνιος ἐπιμήκης βασιλικῆς, μήκους 17,80 καὶ πλάτους 7,70 μ. καταλήγουσα πρὸς ἀνατολὰς εἰς κόγχην ἡμιεξαγωνικήν. Τὴν ἐσωτερικῶν δρατήν ἔυληνην στέγην τοῦ ναοῦ βαστάζουσιν ἔξι ἐγκάρσια δεξικόρυφα τόξα βαίνοντα ἐπὶ ισχυρῶν ποδαρικῶν, τοποθετημένων δίκην διντηρίδων παρὰ τοὺς μακροὺς τολχούς τοῦ κτιρίου. ("Ορα εἰκ. 5).

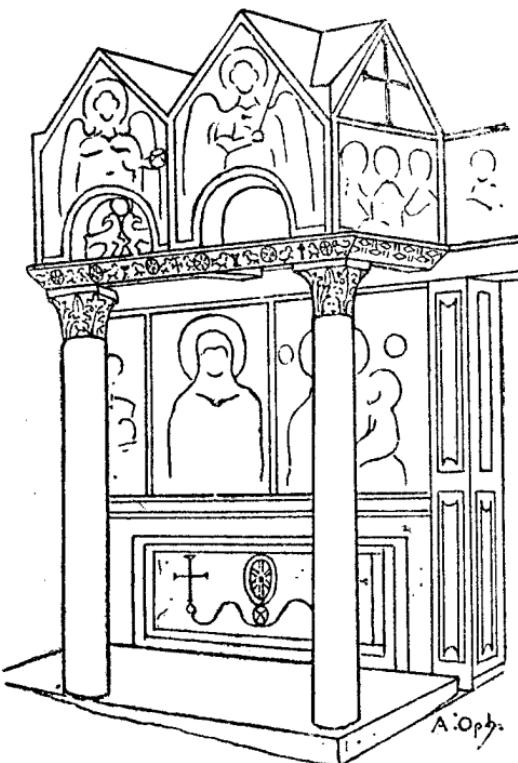
Πρὸ τοῦ Ἱεροῦ ὑπάρχει εἰκονοστάσιον ἐκτισμένον τὰ μὲν κάτω δὶς ἀρχαιοτέρων μαρμαρίνων γλυπτικῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν τεμαχίων, τὰ δὲ ἄνω διὰ λιθοδομῆς ἐπικεχρισμένης καὶ κοσμουμένης διὰ τοιχογραφιῶν. Τὸ εἰκονοστάσιον τοῦτο ἔχει μίαν μόνον πύλην κατὰ τὸ μέσον, ὑπεράνω τῆς δοπίας διασώζεται ἡ δι' ἐπισεσυρμένης γραφῆς γεγραμμένη ἐπιγραφή :

Ἴστοριτε τὸ παρ[ὸν] / διὰ συνδρομὸς καὶ ἔξδ/ δο Ἀγγελὶ Μιχάλῃ Ζωνγκα

"Η τε γραφὴ καὶ ἡ τέχνη τῶν ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνων ἐμφαίνουσι χρόνους οὐχὶ προγενεστέρους τοῦ 17ου μ. Χ. αἰώνος.

"Ἄξιον δὲ τοῦτος τοῦτον τὸν βορείου ἡμί-

σεος τοῦ εἰκονοστασίου ἔστρυμένον μαρμάρινον προσκυνητάριον, οὗτος καὶ ἡ μορφὴ εἶναι πρωτότυπος καὶ αἱ ἀναλογίαι ἐπιτυχεῖς καὶ ἡ

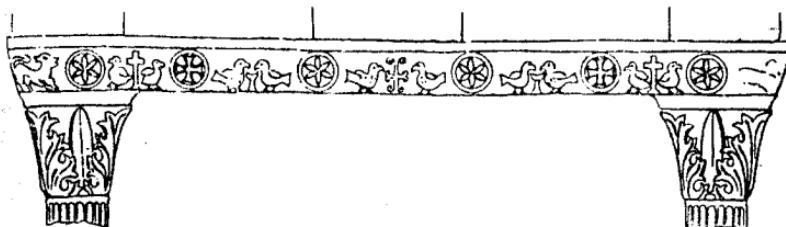
Εἰκ. 1. Προσκυνητάριον τοῦ ναοῦ Ταξιαρχῶν.

διακόσμησις ἐνδιαφέρουσα. Τὸ προσκυνητάριον τοῦτο (εἰκ. 1) συνίσταται ἐκ δύο μονολίθων ραβδωτῶν κορμῶν κιόνων διαμέτρου 0,25 λίσταμένων ἐπὶ ταπεινῆς τιγος βάσεως εἰς ἀπόστασιν 0,76 ἀπὸ τοῦ δημιουργείου εἰκονοστασίου. Μεταξύ των οἱ κίονες καταλείπουσι κενὸν 1,36, ἀρκετὸν πρὸς ἀκώλυτον θέαν τῶν ἐν τῷ βάθει εἰκόνων, ὃν τὸ προσκυνητάριον χρησιμεύει ὡς πλαίσιον.

Τὰ κιονόκρανα τῶν κιόνων ἀπλοῦ καλαθοειδοῦς τύπου φέρουσιν ἐλαφρῶς ἀγάγλυπτον διάκοσμον ἐκ τεσσάρων κατὰ τὰς γωγίας φύλ-

λων αἰχμηρᾶς ἀκάνθης μεταξὺ τῶν δποίων προσβάλλει ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς ἀνὰ ἔν φύλον καλάμου (εἰκ. 2).

Τοὺς κίονας συνδέει πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ ὅπισθεν εἰκονοστάσιον χαμηλὸν λοξότυμητον ἐπιστύλιον ὅψους 0,13 κοσμούμενον δι' ἀναγλύπτων παραστάσεων καὶ κοσμημάτων. Καὶ κατὰ μὲν τὴν

Εἰκ. 2. Τὸ ἐπιστύλιον τοῦ προσκυνηταρίου.

βρειον πλευρὰν αὐτοῦ, τὴν βλέπουσαν δηλονότι πρὸς τὸν τοιχον, εἰκονίζεται ζῷον βαδίζον πρὸς τὰ δεξιά, κατὰ δὲ τὴν πρόσοψιν παρίστανται ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά τὰ ἔχῆς κατὰ σειρὰν θέματα (εἰκ. 2). Ζῶον τρέχον πρὸς τὰ δεξιά καὶ στρέφον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δπίσω, ρόδαξ ἔξαφυλλος ἐντὸς κύκλου, πτηγὰ ἑκατέρωθεν σταυροῦ, σταυρὸς ἴσοσκελῆς ἐντὸς κύκλου, πτηγὰ ἑκατέρωθεν περιρραντηρίου, ρόδαξ ἔξαφυλλος ἐντὸς κύκλου καὶ τέλος πτηγὰ ἑκατέρωθεν ἀγκυρωτοῦ σταυροῦ εὑρισκομένου κατὰ τὸν αἴσιονα συμμετρίας τοῦ προσκυνηταρίου. Τὰ αὐτὰ δ' ἀκριβῶς θέματα εἰκονίζονται καὶ κατὰ τὸ δεξιὸν ζῆμισυ τοῦ ἐπιστυλίου πλήν μικρᾶς τινὸς διαφορᾶς περὶ τὴν κίνησιν τοῦ κατὰ τὴν δεξιὰν γωνίαν ζώου. Τέλος ἐπὶ τῆς νοτίας στενῆς πλευρᾶς τοῦ ἐπιστυλίου εύρισκεται εἰς δύο ἐπαλλήλους σειρὰς κόσμημα ἐξ ἐναλλασσομένων ρόμβων καὶ δρυογωνίων, ἀπομιμησίς διακριβεῖται ἐπὶ τὸ γεωμετρικώτερον τοῦ ἀρχαίου ιστραγάλου.

Πάντα τὰ περιγραφέντα θέματα εἰνε ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτα, ἔχουσι δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον καὶ οὐχὶ πλαστικῆς ἐξειργασμένην. Αἱ ἵνατομικαὶ καὶ λοιπαὶ λεπτομέρειαι τῶν ζῷων ὡς π. χ. οἱ δρθαλοί, τὰ πτῖλα, τὸ τρίχωμα κλπ. ἐδηλώθησαν διὰ χαραγῶν, καθ' ἓν τρόπον καὶ εἰς τὰ ἐπιπεδόγλυφα. Διαφέρουσιν ὅμως ἀπ' ἑκείνων τὰ ἀνάγλυφα ζῆμιν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ βάθους τῶν δὲν

είνε ἀνώμαλος, ώς εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ λεία. Ἐπὶ τοῦ βάθους τῶν ἀναγλύφων ὑπάρχουσι σήμερον καὶ χρώματα, τὰ δποια δὲν είνε ἀπίθανον γὰ ἐτέθησαν καὶ ἀρχικῶς χάριν τῆς ζωγροτέρας ἔξαρσεως τῶν παραστάσεων, ώς συμβαίνει ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰ δμοίας τέχνης ἀνάγλυφα τοῦ ὑπερθύρου τῆς εἰσόδου τῆς παρὰ τὸ Ἀμαρούσιον Νεραντζιώτισσης. Καὶ τὰ μὲν χρησιμοποιηθέντα θέματα είνε γυησιώς βυζαντινὰ τὸ ἀφελέστατον ὅμως καὶ σχεδὸν παιδικὸν σχέδιον αὐτῶν μαρτυρεῖ τὴν ἐκτέλεσίν των παρὰ τεχνίτου ἀπλοϊκοῦ ἐργασθέντος; ἔνει ἀξιώσεων μὲ τὰς ὀλίγας γηώσεις, ἀς εἰχε. Διὰ τοῦτο δύσκολος είνε δ καθορισμὸς τῆς χρονολογίας κατασκευῆς τῶν ἀναγλύφων τούτων, ἀτινα ἐποιήθησαν πάντας πρὸ τῆς ἀλιώσεως.

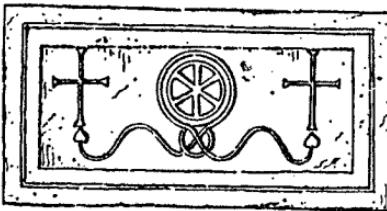
Ἐπὶ τῶν ἐπιστυλῶν βαίνουσι κατὰ τὴν πρόσοψιν ὁρού τόξα, ἐφ’ ᾧ ἐπικάθηνται δξυκόρυφα ἀετώματα φέροντα τὰς εἰκόνας τῶν δύο κορυφαίων ἀρχαγγέλων (εἰκ. 1). "Ομοια τόξα μετ' ἀετωμάτων ὑπάρχουσι καὶ κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς τοῦ προσκυνηταρίου· ἐκ τούτων ὅμως τὸ πρὸς νότον ἐφράχθη ὑστερώτερον, ἵνα ζωγραφηθῶσιν ἐν τῇ θέσει του αἱ εἰκόνες τῶν ἀγίων Μάρκου, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Πέτρου. Τὰ διπλά τὰ τόξα κενὰ ἐφράσσοντο δι’ ἀναγλύπτων πωρίνων πλακῶν μετὰ διατρήτων παραστάσεων ἢ κοσμημάτων, ἐξ ὧν ἐλλείπει σήμερον ἢ τοῦ δεξιᾶ τῷ θεατῇ τόξου τῆς προσόψεως (εἰκ. 1). Ἐκ δὲ τῶν σωζομένων ἡ μὲν τῆς προσόψεως εἰκονίζει δύο συμμετρικὰ πρὸς τὸν ἀξονα τοῦ τόξου διατεταγμένα καὶ ὀντιθέτως βαίνοντα πτηνοέφαλα τετράποδα (εἰκ. 1), ἡ δὲ τῆς βορείου πλευρᾶς σταυρὸν καὶ ἡ τῆς νοτίου, δρατή σήμερον μόνον ἐκ τῶν ἔσω, ρόδακα ἔξαρφυλλον. Καὶ τούτων δὲ τῶν γλυπτῶν ἡ ἐπιφάνεια είνε ἐπίπεδος καὶ τὸ σχέδιον μᾶλλον ἐσχηματοποιημένον λόγῳ τοῦ διακοσμητικοῦ των χαρακτήρων.

Ο περιγραφεὶς δισυγήθης τύπος διδύμου προσκυνηταρίου προτίθεται ἀναμφιθόλως ἐκ τῆς συνενώσεως δύο ἀπλῶν, διὰ διπλασιασμοῦ δηλονότι τοῦ τόξου καὶ παραλείψεως τοῦ ἐνδιαμέσου στύλου.

Ἡ ὥραιά γενικὴ διάταξις, αἱ ἐπίτυχεῖς του ἀναλογίαι καὶ ἡ γλυπτικὴ διακόσμησις τοῦ προσκυνηταρίου τούτου τὸ κατατάσσουσι μεταξὺ τῶν ὥραιοτάτων Βυζαντινοῦ τύπου προσκυνηταρίων, ἀτινα περιεσώθησαν μέχρι σήμερον.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι τὰ κάτω μέρη τοῦ εἰκονοστασίου είνε

κατεσκευασμένα δι' ὑλικοῦ ἀρχαιοτέρου. Πράγματι τὰ τεμάχια, ἄτινα τὸ ἀπαρτίζουσι — πλάκες ἀναγλύπτων θωρακίων, πεσσόσκοι τετράγωνοι κλπ. — τοποθετημένα σωρηδὸν ἐν τῷ σημερινῷ εἰκονοστασίῳ προέρχονται ἐξ ἀλλοῦ εἰκονοστασίου πολὺ ἀρχαιοτέρου. Ἐξετάζοντες τὴν διακόσμησιν τῆς ἀναγλύπτου πλακός, ἦν δὲ κατασκευάσας τὸ προσκυνητάριον τεχνίτης ἔχρησιμοπόλησεν ἐπιτυχέστατα ὡς ποδιὰν τῶν εἰκόνων τοῦ προσκυνηταρίου, βλέπομεν ὅτι τὸ ἐπ' αὐτῆς εἰκονιζό-

— 50 — 100m.

Eἰκ. 3· Θωράκιον ἐκ τοῦ εἰκονοστασίου τῶν Ταξιαρχῶν.

μενον θέμα (εἰκ. 3)—κύκλος περιβάλλων τὸ δι' ἐξ λημνίσκων σχηματιζόμενον μονογράφημα τοῦ Χριστοῦ καὶ βαίνων ἐπὶ κόμβου σχηματιζόμενου διὰ ταινιῶν ἐλικοειδῶν καταληγούσῶν εἰς φύλλα κισσοῦ ὑπεράγω τῶν δποίων ἴστανται μακροὶ σταυροὶ—ἐμφανίζεται κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχὴν καὶ ἐπικρατεῖ, ὡς ἀπέδειξεν δ. Laurent¹⁾, κατὰ τὸν 5^{ον} μ. Χ. αἰῶνα. Ὑπάρχουσιν δικινές καὶ μεταγενέστερα παραδείγματα τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἀλλὰ ταῦτα ἔχουσι προσθήκας μαρτυρούσας τοὺς διατεταρτούς χρόνους· τὸ δὲ νεώτατον παράδειγμα, δπερ περιέργως διέψυγε τὸν Laurent, εῦρηται ἐπὶ μωσαϊκοῦ τοῦ γάρθηκος τοῦ 'Οσίου Λουκᾶ τῆς Λεβαδείας²⁾, τῶν ἀρχῶν τοῦ 11^{ου} μ. Χ αἰῶνος. Ἐγένετο δὲ αὐτοῦ χρῆσις ἐνταῦθα λόγῳ ἀρχαῖμος ἦτοι τῆς τάσεως, ἥτις ἐπεκράτει κατὰ τὸν 11^{ον} αἰ. μιμήσεως τῶν ἀρχαίων προτύπων εἰς τε τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν τέχνην.

Οὐ μόνον δέ τι πλάξει αὕτη ἀλλὰ καὶ οἱ κιονίσκοι τοῦ προσκυνη-

¹⁾ Delphes chrétien BCH 1899, 254.

²⁾ Schultz and Barnsley: The monastery of St Luke in Phocis πλv. 35. Lampakis: Mémoire sur les antiquités chrétiennes de la Grèce 1902 πλ. 75 εἰκ. 143.

ταρίου καὶ οἱ μικροὶ τετράγωνοι πεσσοί, ἐξ ὧν συνίστανται οἱ στάθμοι τῆς θύρας τοῦ σημερινοῦ εἰκονοστασίου (εἰκ. 1) καὶ ἄλλα γλυπτά ὡς π. χ. δύο κιονόχραγα θεοδοσιανοῦ τύπου, εὑρισκόμενα τὸ μὲν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς στέγης τὸ δὲ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, (εἰκ. 4)

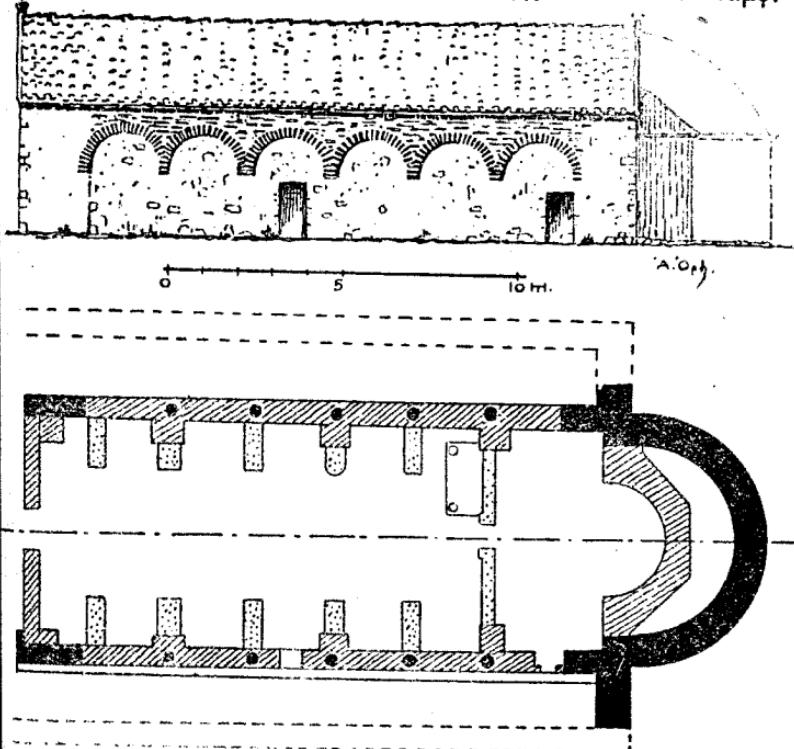

Εἰκ. 4. Θεοδοσιανὸν κιονόχραγον.

μαρτυροῦσι τὴν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ προύπαρξιν παλαιοχριστιανικοῦ τινος κτιρίου. Τὸ κτίριον δὲ τοῦτο εἶναι, ὡς θὰ ἴδωμεν, αὐτὴ ἡ βασιλικὴ τῶν Ταξιαρχῶν, ἣν ἔξετάζομεν.

Πράγματι πέριξ τῆς κόρυκης τοῦ σημερινοῦ ναοῦ σφέζονται ἐμφανέστατα τὰ ἐξ ἀργολιθοδομῆς ἐδάφη κατασκευῆς μεγάλης ήμικυκλικῆς κόρυκης, ἔξωτερικῆς διαμέτρου 7.50 μ. (εἰκ. 5) οἷαι συνθήζονται κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχὴν ἀλλα δὲ πάλιν θεμέλια τοίχων παράλληλα πρὸς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ σημερινοῦ κτιρίου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1.40 ἀπ' αὐτῆς ὑποδηλοῦσι τὴν ποτὲ ὑπαρξίην τοίχου παραλλήλου τῇ μεσημβρινῇ πλευρᾷ τοῦ σημερινοῦ κτιρίου. Ἀρχικῶς λοιπὸν θὰ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα μέγα δρθογώνιον, δρομικὸν κτίριον πλάτους 10 καὶ πλέον μέτρων. Ἐν τῇ θέσει δὲ ἔνθα εὑρίσκεται ἡ νοτία καὶ ἡ βόρειος πλευρὰ τοῦ σημερινοῦ ναοῦ, ὑπῆρχεν ἀλλοτε τοξοστοιχία. Τοῦτο γίνεται καταφανέστατον ἐπὶ τῆς ἔξωτερης τῆς τε μεσημβρινῆς καὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, ἐφ' ὧν διακρίνεται εἰς ὕψος 2,25 ἀπὸ τοῦ ἐδάφους (εἰκ. 5) σειρὰ πέντε συνεχῶν τόξων κατεσκευασμένων διὰ πλίγθων πάχους 0,35.

Τὰ τόξα ταῦτα οὐδένα δύνανται νὰ ἔχωσιν οἰκοδομικὸν λόγον εἰς τὸν τοίχον τοῦ σημερινοῦ κτιρίου· προέρχονται λοιπόν, ἀναφρι-

Εἰκ 5 Πλαγία δύρις καὶ κάτοψις ναοῦ Ταξιαρχῶν.

ἱλως, ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν τοξοστοιχιῶν τοῦ παλαιοτέρου ναοῦ καὶ ή ἔβαινον βεβαίως ἐπὶ στηριγμάτων. Ποίᾳ ήτο ἡ μορφὴ τῶν στηριγμάτων τούτων Δὲ δηλ. ησαν κίονες ἢ πεσσοί δὲν γνωρίζομεν· ήτις ή ἐντολήσις των εἶνε τοικύτη, ὥστε δὲν ἐπιτρέπει ἀσφαλῆ κρί-
την Δὲ δημως κρίνωμεν ἐξ ἀλλων συγχρόνων παραδειγμάτων εἶνε πλινθώτερον νὰ παραδεχθῶμεν, διτὶ τὰ τόξα ὑπεδάσταζον κίονες, οἵτι-
νες σήμερον θὰ εὑρίσκωνται ἐντετειχισμένοι ἐν τῇ μάζῃ τοῦ τοίχου
εἰς δὲ δόρατοι λόγῳ τῆς μικροτέρας διαμέτρου των ἐν σχέσει πρὸς
ἡ πάχος τοῦ ὑπερθεν τοίχου.

Κατὰ ταῦτα ἔχ τε τῶν σωζομένων θεμελίων καὶ τῶν ἐπὶ τῶν

τοίχων τοῦ σημερινοῦ ναοῦ διακρινομένων τόξων δυγάμεθι νὰ χαράξωμεν μετ' ἀσφαλείας τὸ διάγραμμα τῆς ἀρχικῆς βασιλικῆς, ἵτις ἦτο τρίκλιτος μὲ μίαν μόνον μεγάλην ἡμικυκλικὴν κόγχην πρὸς ἀνατολάς· αἱ ἐσωτερικαὶ τῆς κιονοστοιχίᾳ εἰχον ἀνὰ πέντε στηριγματα—κίονας πιθανώτατα—ῶν τὰ ἄκρα ἀντίκρυζον ἴσχυρούς πεσσούς. Ἔως ποῦ ἔξετείνετο πρὸς δυσμάς ἡ βασιλικὴ δὲν γνωρίζομεν διότι δὲν σώζονται τὰ ἵχη θεμελίων τοῦ δυτικοῦ τοίχου ἢ τοῦ νάρθηκος. Εἰνε δμως πιθανόν, ὅτι τμῆμα τι παχύτερον τῆς Ν. Δ. γωνίας τοῦ σημερινοῦ ναοῦ (εἰκ. 5) ἀποτελεῖ μέρος τοῦ δυτικοῦ τῆς παλαιᾶς βασιλικῆς τοίχου. Τὴν ὑπαρξίην δμως νάρθηκος καὶ ἀτρίου μόνον ἀνασκαφαὶ δύνανται νὰ πιστοποιήσωσι. “Οσον ἀφορᾷ τὴν στέγην τῆς παλαιᾶς βασιλικῆς, αὕτη δὲν εἰνε δυνατὸν ἢ νὰ ἥτο ξυλίνη ἡς ἔξαγεται ἐκ τοῦ μικροῦ πάχους (0,65) τῶν τοίχων τῶν τοξοστοιχιῶν, ἀνεπαρκοῦς πρὸς ἀντιστάθμισιν τῶν μεγάλων ὠθήσεων κυλινδρικῆς καμάρας ἀγορύματος 6,35 μέτρων.

Ἡ ἀρχικὴ βασιλικὴ ἐκτισμένη κατὰ μὲν τοὺς ἐξωτερικοὺς ἀντίς τοίχους διὶς ἀργολιθοδομῆς κατὰ δὲ τὰς ἐσωτερικὰς τοξοστοιχίας διὰ πλίνθων, φέρουσα μίαν μόνην μεγάλην κόγχην, ἐστεγασμένη διὰ ξυλίνης στέγης καὶ κοσμουμένη διὰ τῶν γλυπτῶν, ἀτινα περιεγράφαμεν, δὲν δύνανται νὰ εἰνε μεταγενεστέρα τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Καταστραφεῖσα Ἰσως κατὰ τὰς εἰσδολὰς τῶν Σλάβων ἀνεκτίσθη πολὺ ἀργότερον ὡς βασιλικὴ πάλιν ἀλλὰ μὲ διαστάσεις μικρότερας, καταργηθέντων τῶν πλαγίων κλιτῶν καὶ ἐντειχισθεισῶν τῶν παλαιῶν τοξοστοιχιῶν, αἵτινες τώρα ἀπετέλεσαν τὰς δύο μακρὰς ἐξωτερικὰς πλευρὰς τοῦ ναοῦ. Σύν τῇ ἐντειχίσει δὲ ταύτῃ τῶν τοξοστοιχιῶν κατεσκευάσθησαν ἐσωτερικῶς καὶ μικραὶ ἀντηρόδες πρὸς στήριξιν τῶν ζευκτῶν ξυλίνης στέγης. Τὴν στέγωσιν τοῦ κυρίως ναοῦ ἥκολούθησε καὶ ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ, ἵτις τώρα κατεσκευάσθη μὲ ἐσωτερικὴν διάμετρον 3,40, ἐξωτερικῶς δὲ ἡμεξάγωνος. Ἡ δευτέρα αὕτη περίοδος τοῦ ναοῦ ἔδηλωθη ἐπὶ τοῦ σχεδίου (εἰκ. 5) διὰ διαγραμμίσεως κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πρώτην, ἵτις ἐσημειώθη διὰ μέλανος χρώματος καὶ γραμμῶν ἐστιγμένων. Σύγχρονον δὲ πιθανῶς πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον εἰνε τό τε εἰκονοστάσιον, ἐν τῷ δποίῳ ἐνετοιχίσθησαν τεμάχια τοῦ παλαιοχριστικοῦ εἰκονοστα-

σίου, καὶ τὸ προσκυνητάριον, ὅπερ περιεγράψκμεν. Ἐτι ἀργότερον, πάντως ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὡς ἐμφάνουσι τὰ δξυκόρυφα τόξα,—τὸν 17^{ον} Ιωας ἢ 18^{ον} αἰῶνα—ἀφ' ἐνδέ μὲν αἱ ἐσωτερικαὶ ἀντηρίδες τῆς δευτέρας περιόδου ἐνισχύθησαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσετέθησαν καὶ ἀλλαὶ ἐνδιάμεσοι ἀποτελέσασι μετὰ τῶν πρώτων τὰ ποδαρικὰ τῶν διαδοχικῶν δξυκορύφων τόξων, περὶ διὰ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν. Ἡ τρίτη αὕτη περίοδος ἐσημειώθη ἐπὶ τοῦ σχεδίου διὰ κοκκίδων.

Ἡ εὗρεσις τῆς βασιλικῆς τῶν Καλυδίων εἶνε σπουδαῖα, καθόσον οὐ μόνον ἔρχεται νὰ προσθέσῃ ἐν ἐτὶ μνημεῖον εἰς τὸν λίαν περιωρισμένον ἀριθμὸν παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν, ἀς γνωρίζομεν μέχρι τοῦδε ἐν 'Ελλάδι, ἀλλὰ καὶ νὰ ρίψῃ ἀκτῖνα φωτὸς εἰς τὸ σκότος, ὅπερ περιθάλλει τὸν ἐν 'Αττικῇ ἐκκλησιαστικὸν βίον κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας.

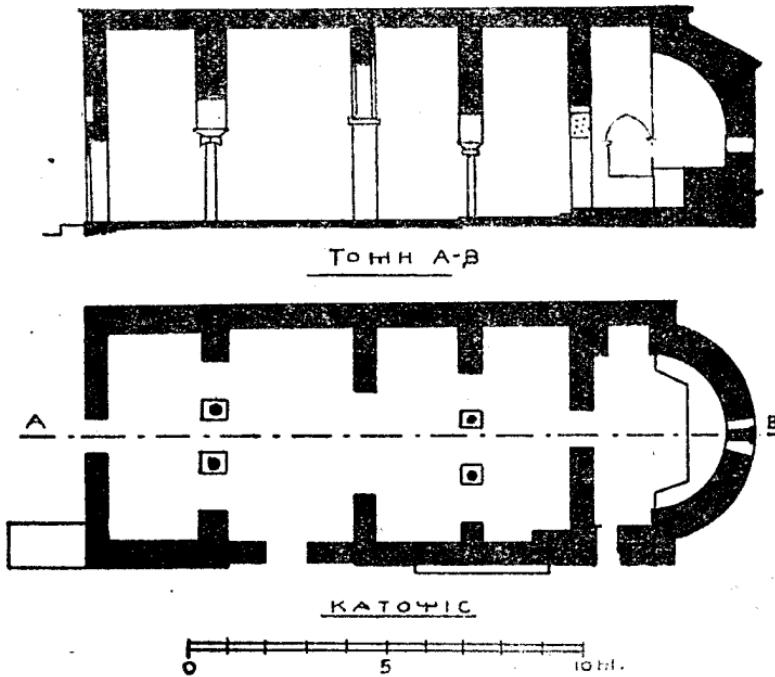
'Ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ χωρίον καὶ λαμβάνοντες τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἄγουσαν θὰ συναντήσωμεν παρὰ τὴν δημοσίαν διμαξιτόν, γῆτις συνδέει τὸ Μαρκόπουλον πρὸς τὴν Κερατέαν ἀλληγενέπιμήκη βασιλικὴν κρυπτομένην ἐν τῷ μέσῳ ἐλαιῶνος.

'Ο ναὸς τιμώμενος εἰς μνήμην τοῦ 'Αγ. Γεωργίου ἔχει ἐξωτερικῶς μῆκος 15.00 καὶ πλάτος 6,58 καταλήγει δ' ἀνατολικῶς εἰς μεγάλην ἡμικυκλικὴν κόργηην (εἰκ. 6.) Ἐσωτερικῶς τὸ δρυογάνιον τοῦ ναοῦ διαιρεῖται διὰ 4 ἑγκαρσίων διαφραγμάτων, διὰ τῶν μὲν ἀγατολικώτατον εἶνε κτιστὸν εἰκονοστάσιον, δύο δὲ ἀλλα εἶνε, διὰ βλέπει τις ἐν τῇ κατόψει (εἰκ. 6) τρίσημα, τοῖχοι δηλ. διαλελυμμένοι εἰς δύο παραστάδας κατὰ τ' ἀκρα, καὶ δύο κίονας ἐν τῷ μέσῳ συνενουμένους διὰ τόξων. Τέλος τὸ τέταρτον διάφραγμα εἶνε τόξον δξυκόρυφον βαίνον ἐπὶ ισχυρῶν ποδαρικῶν καὶ ὁμοιάζον πρὸς τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ ναῷ περιγραφέντα.

Οἱ κίονες τῶν τριβήλων εἶνε μχριμάρινοι καὶ ἔχουσι προφανῶς ληφθῆ ἐξ ἀρχαίων κτιρίων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ραβδώσεων, ἃς φέρουσιν οἱ μονόλιθοι κορμοὶ των καὶ ἐκ τῶν ἱωνικῶν, ρωμαϊκῶν χρόνων, κιονοκράνων των, ὑπεράγω τῶν ὁποίων πλατέα κολουροπυραμιδειδῆ ἐπιθήματα, κοσμούμενα κατὰ τὰς πλαγίας των πλευρὰς διὰ φύλλων καλάμου χρησιμεύουσιν ὡς πέλματα τῶν τόξων. Ἡ διαφορὰ

σχεδίου μεταξύ τῶν τριθήλων καὶ τοῦ διευκορύφου τόξου καὶ τὸ σχῆμα τοῦ τόξου τούτου πείθει, διτὶ τὸ μεταξύ τῶν δύο τριθήλων παρεμβληθὲν διάφραγμα ἐτέθη πολὺ ὑστερώτερον, πιθανῶς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς στέγης.

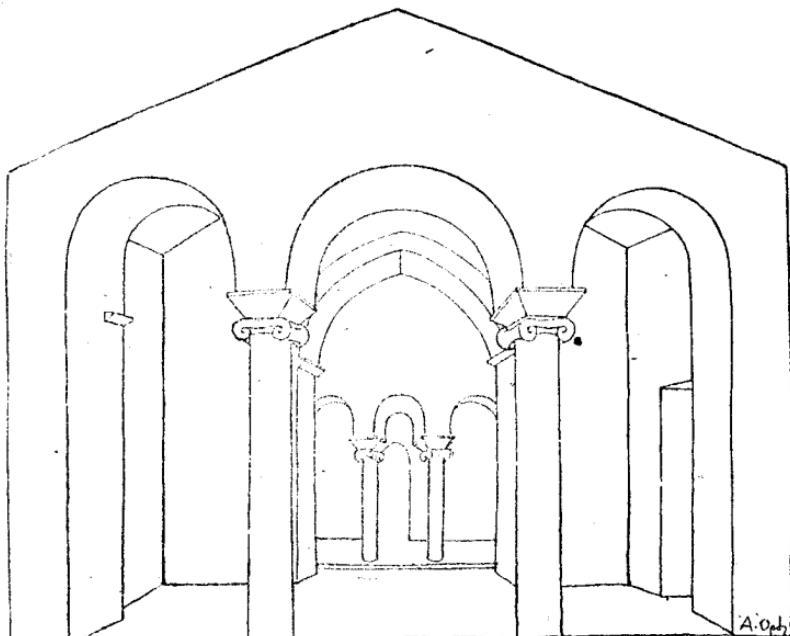
Ἡ διὰ τριθήλου ἀντικατάστασις τοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκος παρέχουσα λίαν εὐχρέστους διόφεις διὰ τὸν θεατὴν εἶναι ἀπὸ αἰσθητικῆς

Εἰκ. 6. Τομή καὶ κάτοψις ναοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

ἀπόφεως λίαν ἀξιοσύντατος ἐφηρμόσθη δέ, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ εἰς ἄλλον ναὸν τῶν Καλυδίων. Τριθήλων χρῆσις ἐγίνετο ἵδιᾳ εἰς τοὺς παλαιοχριστικοὺς ναούς, ἐν οἷς ἐτοποθετοῦντο εὐθὺς μετὰ τὴν βασίλειον ἥτοι τὴν ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εἰς τὸν ναὸν ἀγουσαν πύλην, οὕτως ὅστε ἡ προοπτικὴ τῶν κιονοστοιχιῶν τῆς βασιλικῆς νὰ βλέπεται ἀπὸ τὸν εἰσερχόμενον διὰ μέσου τριπλοῦ τοξωτοῦ πλαισίου καὶ γὰ λαμβάνῃ τὸ ἐσωτερικὸν μεῖζον μῆκος. Νομίζω διὰ ταῦτα διτὶ ἢ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῶν Καλυδίων εὑρεσις τοιούτων τρι-

δηλων (εἰκ. 7) είνε μία ἔνδειξις διὰ μὴ παλαιᾶς, παλαιοχριστιανικῆς Ἰσαώς, ἐποχῆς κατακυρεύης τοῦ νχοῦ,—πρὸς ἣν οὐδὲ συνεφόνει πληρέστατα καὶ τὸ σχῆμα τοῦ νχοῦ καὶ διὰ τρόπος τοιχοδομίας καὶ ἡ μεγάλη ἡμικυκλικὴ κόγχη τοῦ ἱεροῦ του,—ἀλλὰ τούλαχιστον ἐπι-

Εἰκ. 7. Ἀγίου Γεωργίου δισωτερικόν

νιώσεως παλαιοχριστικής ἀρχιτεκτονικῆς διατάξεως τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

Ἐν τῷ νχῷ ὑπάρχουσι καὶ τινὰ λείψανα τοιχογραφιῶν, διὰ τῶν ἀξιῶν προσοχῆς αἱ ἐπὶ τῆς καλυφθείσης ὑστερώτερον τοξωτῆς ἐπιφανείας τοῦ πρώτου διαφράγματος εὑρισκόμεναι, αἵτινες μὲν τὰ ζωηρὰ διὰ μελαινῶν γραμμῶν δεδηλωμένα χαρακτηριστικὰ καὶ τοὺς μεγάλους ἀμυγδαλωτοὺς δρυθαλμοὺς τῶν ἀγίων ἐνθυμίζουσι καππαδοκικὰς ἄγιογραφίας.

Ἐκ δὲ τῶν ὑστερωτέρων ἀξιόλογος διὰ τὸ σχέδιον, τοὺς δρυμονικοὺς χωματισμοὺς τὴν ὠρχίαν ἔκφρασιν τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν στάσιν τοῦ Ἀγ. Ιωάννου εἶνε ἡ ἐν τῷ βάθει τῆς κόγχης τῆς προθέσεως

παράστασις ἡ εἰκονίζουσα τὴν «ἄκραν ταπείνωσιν», ἡς παρέχομεν ἐνταῦθα φωτογραφικὸν ἀντίτυπον (εἰκ. 8). Ή εἰκὼν αὕτη λόγῳ τῆς καλῆς τέχνης της θὰ ἐποιήθῃ τὸν 17^{ον} ή 18^{ον} αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαιοτέρου τινος καλοῦ προτύπου.

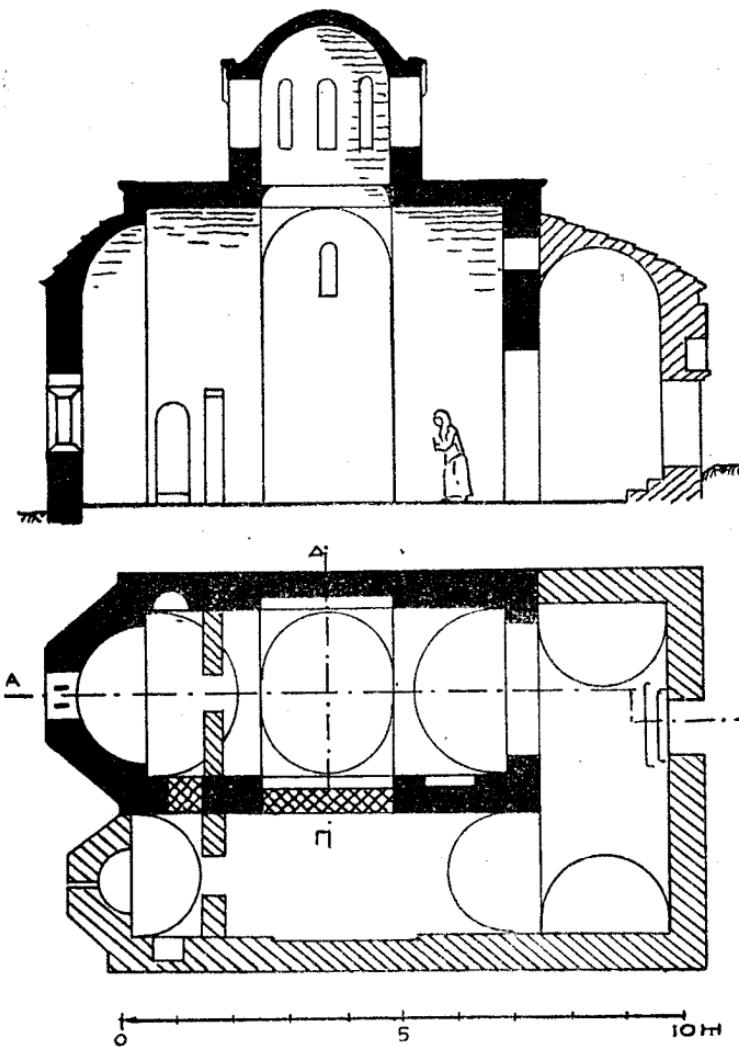
Οἱ δύο λοιποὶ ναοὶ τῆς περιφερείας εὑρίσκονται ἐντὸς ἀμπελώνων 10' πρὸς δυσμὰς τῶν Καλυδίων, ἀπέχοντες ἀλλήλων περὶ τὰ

Εἰκ. 8. Τοιχογραφία ἐν τῷ ιερῷ τοῦ 'Αγ. Γεωργίου.

διακόσια μέτρα ἐν τῇ θέσει Ἐννέα Πύργων. Ἐκ τούτων δὲ νοτιώτερος ἀφιερωμένος εἰς τὴν Παναγίαν Μεσοσπορίτισσαν (Εἰσόδια Θεοτόκου) εἶναι τρουλλωτὸς (εἰκ. 9) ἔχων ἑξατερικῶς σχῆμα ὀρθογώνιον (10,35 > 7,12) κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ δποίου εἴσεχουσι δύο κόγχαι, μία διψήλη καὶ μεγάλη πρὸς νότον, ἑξοχῆς 1.30 μ. καὶ μία μικροτέρα καὶ χαμηλοτέρα πρὸς βορρᾶν ἑξοχῆς 0.63 μ. Ως βλέπει τις ἐκ τῆς συνημμένης κατόψεως (εἰκ. 9) τὸ διλον ὀρθογώνιον διαιρεῖται δι' ἑνὸς τοίχου εἰς δύο κατὰ μῆκος μέρη πρὸς τῶν δποίων ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς κοινὸς δι'. ἀμφότερα νάρθηξ πλάτους 2,00 μ. Η τοιχοδομία τῶν μερῶν τοῦ ναοῦ τούτου ποικίλλει. Οὕτω

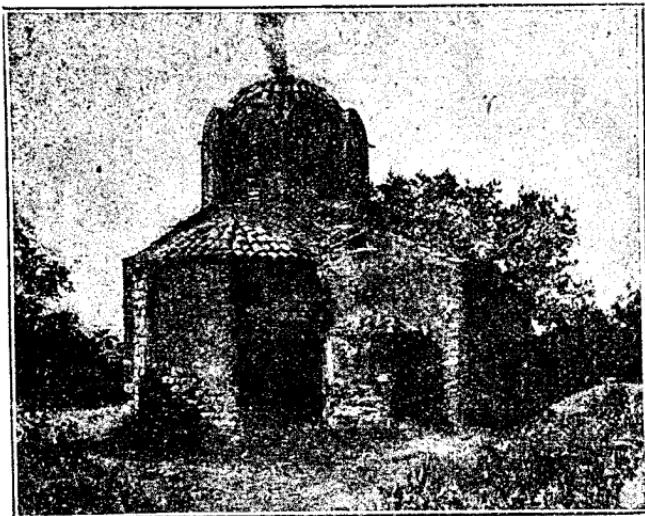
ἐν φήμη μεγάλη κόγχη τοῦ ἱεροῦ εἶναι ἐκτισμένη διὰ κανονικῶν πωρολίθων κατὰ τὸ γνωστὸν πλινθοπεριβλητὸν σύστημα (εἰκ.

Eἰκ. 9 Τομὴ καὶ κάτοψις ναοῦ Εἰσοδίων Θεοτόκου (Μεσοσποράτισσας).

10), ἡ γοτία πλευρὰ ἀπαρτίζεται ἐκ κοινῶν ἀσθεστολίθων οὐχί λιαν κανονικοῦ σχήματος, ἡ δὲ βόρειος πλευρὰ καὶ ὁ νάρθηξ εἶνε

ἐκτισμένοι διὰ τελείως ἀκανονίστων λίθων μετ' ἀφθόνου κονιάμπατος.
"Ἐχοντες δέ ποτε τὰς κόργχας τοῦ Ἱεροῦ οἱ βυζαντινοὶ ἔδιδον
οὐλῶς ἐξαιρέτεικὴν προσοχήν, — ἣν δὲλλως τε προεκάλει καὶ τὸ
ἐξάγωνον σχῆμά των — καὶ διὰ πολλὰ ὑπάρχουσι παραδείγματα

Εἰκ. 10. "Αποψις τοῦ ναοῦ τῶν Εἰσοδίων ἀπὸ ἀνατολῶν.

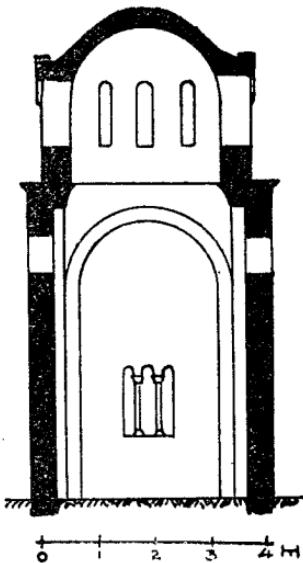
ναῶν¹⁾) ἐν οἷς ἔνεκα τεχνικῶν λόγων μόνον ἡ κόργχη τοῦ Ἱεροῦ εἶνε ἐκ πώρων κανονικῶν κατεσκευασμένη τὰ δὲ λοιπὰ μέρη ἐκ κοινῆς λιθοδομῆς, χαρακτηρίζομεν τὴν μὲν νοτίαν κόργχην μετὰ τοῦ νοτίου τοίχου ὡς συγχρόνως ποιηθέντα ὑστερώτερον δὲ τὸν βόρειον τοίχον μετὰ τῆς οἰκείας κόργχης καὶ τοῦ νάρθηκος. Πρῶτος λοιπὸν κατεσκευάσθη δὲ διὰ μέλανος χώματος σημειούμενος ἐν τῇ κατόψει (εἰκ. 9) ναός, διργότερον δὲ προσεκτίσθη εἰς αὐτὸν τὸ βόρειον παρεκκλήσιον καὶ δὲ νάρθηξ. Ἐξετάζοντες τὸν πρῶτον ναὸν παρατηροῦμεν, διὰ οὗτος εἰχε σχῆμα ἐπιμήκους δρθιογωνίου καταλήγοντος ἐξωτερικῶς εἰς τὴν μεγάλην ἡμιεξάγωνον κόργχην. Τὸ δρθιογώνιον διαχιρεῖται ἐσωτερικῶς

1) Π. γ. Παρηγορήτεσσα "Αρτης, "Λγ. Ἀπόστολοι Λεοντίαρη, Εὐχαγγελίστρια Μυστρᾶ κλπ.

εἰς τρία κατὰ τὸ μῆκος αὐτοῦ μέρη, ἐξ ὧν τὰ μὲν δύο ἀκρα καλύπτονται διὰ καμάρων, τὸ δὲ μέσον διὰ τρούλλου βαίνοντος ἐπὶ λοφίων. Πρὸς στήριξιν δὲ τοῦ τρούλλου τούτου κατεσκευάσθησαν ἐντὸς τοῦ πάχους τοῦ Β. καὶ Ν. τοίχου ἀψίδες βάθους 0.20 ίσοϋφεῖς πρὸς τὰς καμάρας τοῦ Α. καὶ Δ. τμήματος, λόγῳ τῶν διποίων τὸ πάχος τῶν ἔξωτερικῶν τοίχων ἡλαττώθη ἀπὸ 0.65 εἰς 0.45. Περιεργον εἶνε τὸ σχῆμα τοῦ τρούλλου ἐν τομῇ δριζοντίᾳ (εἰκ. 9), διπερ δὲν είνε κυκλικὸν ἀλλὰ πλησιάζει πρὸς τὴν ἔλλειψιν διότι είνε ἐγγεγραμμένον οὐχὶ ὡς συνήθως ἐν τετραγώνῳ ἀλλ’ ἐν δρθιογώνῳ πλευρῶν 2.34×2.97 . Αἱσοπαρατήρητος ἐπίσης είναι καὶ ἡ σπανία καὶ τολμηροτάτη τοποθέτησις τοῦ τρούλλου ἀπ’ εὐθείας ἐπὶ τῶν ἔξωτερικῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ (εἰκ. 11), ἀγενούσασθαι διαστήματα οἷς μακροὶ τοῖχοι, ἐφ’ ὧν βαίνει διὰ τρούλλος, ἔχουσι πάχος μόλις 0.45 φθάνον κατὰ τὰς γωνίας εἰς 0.65. εἶνε δ’ ὡς εἰπομένει ἔκτισμένοι διὰ κοινῆς λιθοδομῆς· καὶ ἐν τούτοις, παρὰ πάντα γόμον στατικόν, οὐδεμίαν ἔχουσιν ὑποστῆ, οὔτε ἀπόκλισιν ἀπὸ τῆς κατακορύφου οὔτε σχάσιν.

Ἄντι διακονικοῦ διὰρχικός ναὸς ἔχει μικρὰν κυκλικὴν κόργχην (εἰκ. 9) ἀνοιγομένην ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου· ἀλληλού δὲ πάλιν κόργχη πλάτους 0.92 καὶ βάθους 0.20 ἀνοίγεται ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ πρώτου ἀπὸ δυσμῶν τμήματος.

Μετὰ τὴν πρόσκτισιν τοῦ βορείου παρεκκλησίου ἐγένοντο κατεδαφίσεις τμημάτων τινῶν τοῦ πρώτου ναοῦ, χάριν εὐκολίας τῆς κυκλοφορίας. Οὕτω πρῶτον μὲν ἡγούχη κατὰ τὸ ιερόδυνα μικρὰ θύρα (0.60×1.62), εἴτα κατερρίφθη διλόκληρον τὸ τύμπανον τῆς βορείου

Εἰκ. 11. Τομὴ κατὰ πλάτος ναοῦ Εἰσοδίων Θεοτόκου.

ἀψιδος καὶ τέλος μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ νάρθηκος ἡ ἀρχικὴ εἰσοδος τοῦ ναοῦ διεπλατύνθη εἰς 2.35 μ.

Τὸ βόρειον παρεκκλήσιον είνει ἵστομηκες πρὸς τὸν πρῶτον ναὸν ἀλλὰ στενώτερον ἔκεινου· διαιρεῖται δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τρία κατὰ μῆκος τμήματα καλυπτόμενα πάντα διὰ κυλινδρικῆς καμάρας. Τέλος δὲ νάρθηξ πλάτους 2.00 μ. καλύπτεται καὶ αὐτὸς διὰ συνεχοῦς ἀπὸ Β. πρὸς Ν. βαινούσης κυλινδρικῆς καμάρας.

Φῶς δὲ ναὸς ἐδέχετο ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν μονολόθων τοῦ τρούλου παραθύρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ μικρῶν ἐντειχισμένων σήμερον μονολόθων παραθύρων εὑρισκομένων κατὰ τὰ τύμπανα τῆς Β. καὶ Ν. ἀψιδος καὶ τέλος ἐκ τριώδου παραθύρου ἀνοιγομένου ἐν τῇ κόρυχῃ τοῦ Ἱεροῦ εἰς ὅψιν 1.20 ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐδάφους. Σήμερον τὸ παράθυρον τοῦτο ὡς καὶ τὸ τῆς μικρᾶς κόρυχης είνει ἐντειχισμένον, ἔχουσι δὲ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ οἱ διαχωριστικοὶ του κιονίσκοι, σωζομένων μόνον τῶν τριῶν ἐκ πλεύθων τοξιλλῶν του ἐξ ὧν καὶ συνάγομεν τὸ σχῆμα του

Κανονικώτερον ἐξ διαδικασίας τρούλλος (εἰκ. 10). Ἐφ' ἐκάστης τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀνοίγονται ἀνὰ ἓν στενὸν καὶ ὑψηλὸν παράθυρον περιβαλλόμενον ἀνωθεν ὑπὸ ταινίας πλεύθων καὶ τοξιτοῦ πωρίνου γείσου ὑποστηριζομένου κατὰ τὰς δικτὰς γωνίας τοῦ τρούλου ὑπὲ τῶν κιονοκράνων ἰσχρίθμων μαρμαρίνων κιονίσκων, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἀθηναϊκῶν τρουλωτῶν ναῶν τοῦ 11^{ου} καὶ 12^{ου} μ. Χ. αἰώνος, πρὸς τοὺς δόποιους ἀναμφιθόλως δὲ ἐξεταζόμενος ναὸς είνει σύγχρονος. Ποίᾳ δὲ ἡ χρονολογία κατασκευῆς τοῦ παρεκκλήσιον καὶ τοῦ νάρθηκος, οὔτενος ἡ θύρα φέρει ἐξωτερικῶς καὶ ὑπέρθυρον προσκυνητάριον, δὲν δυναμέθη ἀσφαλῶς γὰρ εἰπωμεν· οἱ χρόνοι τῆς Τουρκοκρατίας φαίνονται πιθανώτεροι.

Ἀφαιροῦντες διὰ τῆς φαντασίας τὸ παρεκκλήσιον καὶ τὸν νάρθηκα καὶ ἀναπλάττοντες μόνον τὸν ἀρχικὸν ναόν, εύρισκομεν διὰ τρούλλος καὶ ἡ κόρυχη τοῦ Ἱεροῦ του είνει κάπως βαρεῖαι ἐν σχέσει πρὸς τὸν μικρὸν ὅγκον τοῦ λοιποῦ κτιρίου. Ἡθέλησεν ἀρά γε δι τεχνίτης τῶν Καλυθίων γὰ τονίση ἐπίτηδες τὰ δύο σπουδιότερα ταῦτα μέρη τοῦ ναοῦ ἢ μήπως ἐπιδιώξας τὴν ἀπλοποίησιν τοῦ

συνήθους σταυροειδούς τύπου διὰ τῆς καταργήσεως τῶν πλαχίων κλιτῶν καὶ καμαρῶν ἀνευ τροποποιήσεως καὶ τῶν λοιπῶν μηχανῶν, εὑρέθη ἐν τέλει πρὸ σχετικῆς ἀποτυχίας;

Ἐν τῷ ἑσωτερικῷ ἐλάχιστα δυστυχῶς διατηροῦνται λείψανα παλαιῶν τοιχογραφιῶν Πάσας τὰς λοιπὰς ἐξήλειψε καὶ ἐνταῦθα ἡ μανία τῆς ἀσθεστοχρίσεως ἢ τῆς κατασκευῆς τῶν τερατουργημάτων τῆς συγχρόνου ἀγιογραφικῆς τέχνης.

Ο πρὸς βορρᾶν τῶν Εἰσοδῶν κείμενος, καὶ εἰς μημένην τοῦ Ἀγίου Πέτρου τιμώμενος ναὸς ἔχει καὶ αὐτὸς ἐν κατόψει σχῆμα δρθογάνων 9.75×6.85 (εἰκ. 12) καταλήγοντα ἀνατολικῶς εἰς τρεῖς ἥμισεξαγάνους κόγχας. Εἶνε τρουλλωτὸς ἐκ τῶν δικιονίων, τύπου συγκὰ ἐν Ἀττικῇ ἀπαντωμένου¹⁾). Ως βλέπει τις ἐν τῷ σχεδίῳ δικυρίως ναὸς εἶνε καὶ ἐνταῦθα, ὃς συνήθως, τέλειον τετράγωνον, διπερ ἀποβαλγει δρθογάνων διὰ τῆς κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευρᾶν προσαρτήσεως νάρθηκος συγκοινωνοῦντος πρὸς τὸν ναὸν διὰ τριθύλου, ὃς εἴδομεν καὶ ἐν Ἀγ. Γεωργίῳ.

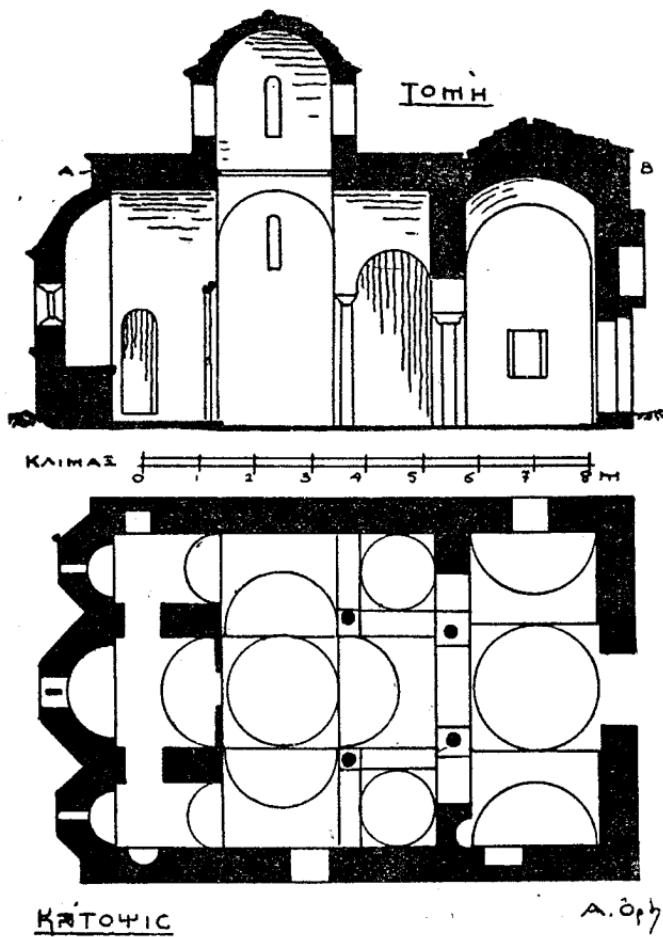
Εἰς τὸ τετράγωνον τοῦ κυρίως ναοῦ εἶνε ἐγγεγραμμένος διὰ τῶν τεσσάρων καμαρῶν, αἵτινες ἀνέγουσι τὸν κεντρικὸν τρούλλον σχηματιζόμενος σταυρός, τὰ δὲ ὑπολειπόμενα ἔξω τοῦ σταυροῦ μέρη τοῦ τετραγάνου, καλυπτόμενα διὰ στεγῶν μονοκλινῶν χαμηλοτέρων, εἶνε ἐνταῦθα ἐστεγασμένα, τὰ μὲν πρὸς ἀνατολάς, ἣτοι ἡ πρόθεσις καὶ τὸ διακονικόν, διὰ κυλινδρικῆς καμάρας τὰ δὲ πρὸς δυσμάς δι' ἀσπίδων (calottes).

Ο νάρθηξ πλάτους ἑσωτερικοῦ 2.35 μ. διαιρεῖται καὶ αὐτὸς εἰς τρία κατὰ μῆκος τμήματα, ὃν τὰ μὲν δύο ἄκρα καλύπτονται διὰ καμαρῶν βαινουσῶν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. τὸ δὲ μέσον δι' ἀσπίδος.

Οσον ἀφορᾷ τὴν λιθοδομίαν τοῦ ναοῦ αὕτη εἶνε ἀκανόνιστος καὶ πλινθομιγῆς φέρει δὲ πολλαχοῦ ἐντετοιχισμένα παντοῖα μαρμάρινα γλυπτὰ ἢ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἰλημμένα ἐκ κτιρίων παλαιο-

¹⁾ "Ορα τὰ σχετικὰ παραδείγματα παρὶ Α 'Ορθάρδου "Ουμούζη 'Εννετηπτὸν 1921 σελ. 19.

τέρων. Οὕτω ἄγνωθεν τῆς μεσαίας κόγχης τοῦ ἱεροῦ (δρα τομὴν εἰκ. 12 εἰς σημεῖον Α) είνε ἐντετειχισμένη τεθραυσμένη ἐπιτύμβιος

Εἰκ. 12. Τομή καὶ κάτοψις ναοῦ Ἀγίου Πέτρου.

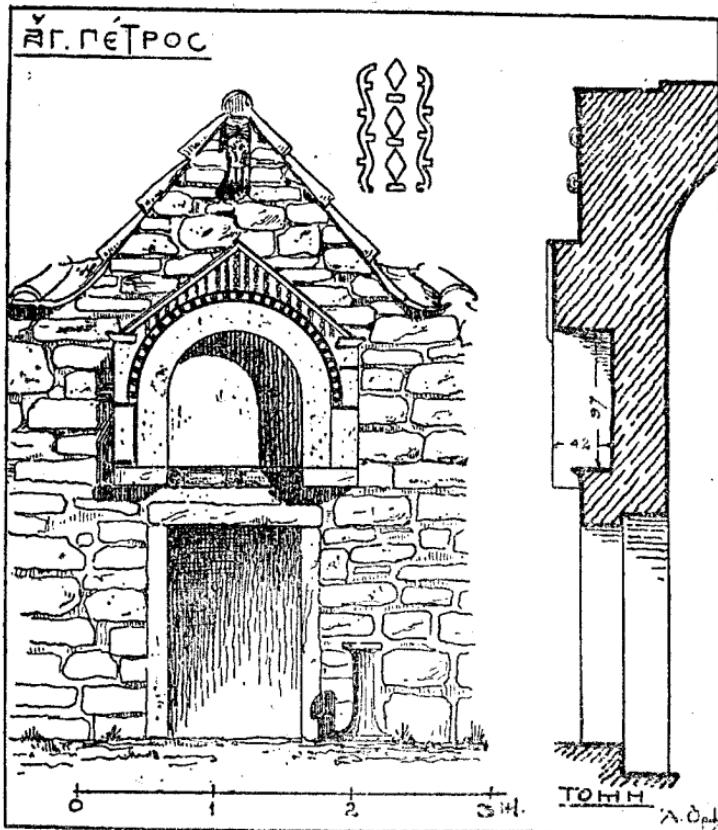
πλάξ μετ' ἀνθεμίου τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν
(I. G. iv 2512).

Διαγόρας Διοφῶντος

Προσπάλτιος

Διοφῶν Προσπάλτιος

Άρχιτεκτονικά δὲ μέλη εὑρίσκονται κατὰ τὴν γοτίαν πλευρὰν τοῦ νάρθηκος (ἰωνικὰ κιονόκρανα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς) καὶ κατὰ τὴν πρόσοψιν ὥραῖς διέλικος κιλλίθας προερχόμενος ἀναμφιβολῶς ἐκ

Eik. 13. Εἴσοδος ναοῦ Ἅγ. Πέτρου.

τινος ρωμαϊκῆς θύρας (καταλοθεύς). "Άλλα δὲ πάλιν ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ὡς π. χ. βάσις λεκάνης (περιρραντηρίου) (εἰκ. 13) καὶ ἄλλο ὑψηλὸν τετράγωνον ἐκ κυανοῦ μαρμάρου βαθρόδιον μετὰ τόρμου τετραγώνου κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν ἵσταται παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἔξετασιν τῆς δοποίας γῦν ἐρχόμεθα.

Τηράγω θύρας δρυογιωνίου διαστάσεων 0.95×1.55 μ. φερούσῃ ἀπλούστατον δρυογώνιον περιθώριον κατεσκευάσθη διακοσμητι-

κώτατον προσκυνητάριον (εἰκ. 13, 14) πλάτους 1,76 ἔχειν τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως κατὰ 0.18 καὶ στηριζόμενον ἑκατέρῳθεν ἐπὶ δύο ἔξεχουσῶν δρυθογανίων πλακῶν. Τὸ προσκυνητάριον τοῦτο καταλήγον ἀνω εἰς τριγωνικὸν ἀετωμά περιβάλλει κόγχην κυκλικὴν βάθους 0.42, προοριζόμενην βεβαίως διὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἡ τῆς Παναγίας, ἡς ὅμως σήμερον οὐδὲν ἔχει φαίνεται. Τὸ περιθώριον τῆς κόγχης κατεσκευάσθη πώρινον περιεβλήθη δ' ἔξωτεριῶν δι' ὁδοντωτῆς πλινθίνης ζώνης. Ἡ μεταξὺ τῆς ζώνης ταύτης καὶ τῶν κεκλιμένων πλευρῶν τοῦ ἀετώματος ἐπιφάνεια ἐκοσμήθη διὰ κεραμίνων κοσμημάτων—ἀστραγάλων, ^πδισέψιλον καὶ δριοειδῶν—τοποθετηθέντων ἐναλλάξ κατὰ σειρὰς κατακορύφους.

Τοιαῦτα κεράμινα κοσμήματα περιέργως οὔτε ἀλλαχοῦ τῶν ἔξωτεριῶν ἐπιφανειῶν τοῦ Ἀγ. Πέτρου οὔτε εἰς ἄλλον τινὰ ναὸν τῶν Καλυθίων ἔχρησιμοποιήθησαν πρὸς διακόσμησιν. Ἡ δὲ χρῆσις των ἐν Ἀττικῇ εἰνε λίαν περιωρισμένη¹⁾ ἐνῷ ἀντιθέτως συχνοτάτη κατὰ τὸν 12^{ον} καὶ 13^{ον} μάλιστα αἰῶνα ἐν Πελοποννήσῳ²⁾ καὶ ἐν Ἀρτῃ³⁾.

Συμφώνως πρὸς τὴν τριγωνικὴν ἀπόληξιν τοῦ προσκυνητάριου ἀλλὰ μὲ καλίσεις ἔτι ἀποτομωτέρας κατεσκευάσθη καὶ ἡ στέγη τοῦ μεσαίου τριμήματος τοῦ νάρθηκος. Τὸ σχῆμα τῆς στέγης ταύτης εἰνε περίεργον διότι ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων σταυροειδῶν τοποθετημένων δξυκορύφων ἀετωμάτων (εἰκ. 14) ἀτινα μὲ τὰς ἀποτόμους καλίσεις τῶν πλευρῶν των ἐνθυμίζουσι ζωρῆς τὰς στέγας τῶν πρὸ τῶν πλαγίων συνήθιως θυρῶν τῶν ναῶν τοποθετουμένων προστάσεων ὡς π. χ. τῆς Καπνικαρέας, Ἀγίας Μονῆς παρὰ τὸ Ναύπλιον⁴⁾ κλπ. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ ἡ δλη ἐνταῦθα διάταξις εἰνε ἀπλοκοίησις ἐπὶ τὸ οἰκονομικώτερον τοιούτου τινος προστάφου, οὗτοιος τὸ τέξον⁵⁾ ἀντικατέστησε ἡ κόγχη τοῦ ὑπερθύρου προσκυνητάριου.

Κατὰ τὴν βάσιν τῆς ὑπερθύρου κόγχης ὑπάρχει ἐντετειχισμένη

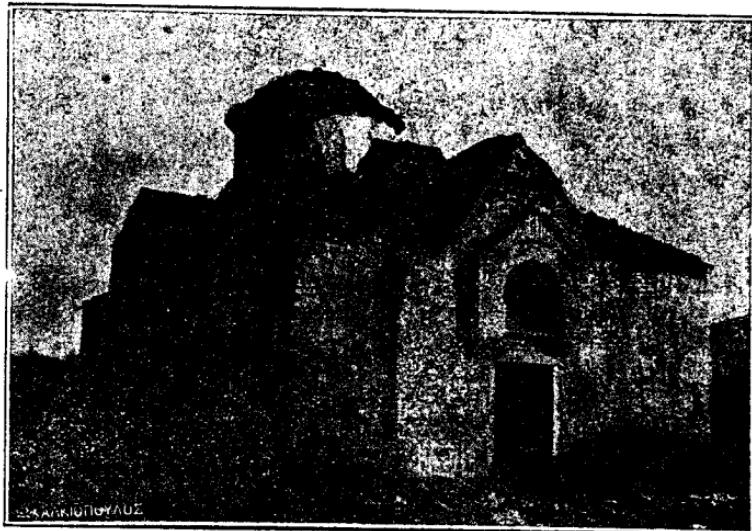
¹⁾ Ὁσιος Μελέτιος (νάρθηξ), παρεκκλήσιον "Ομορφης Ἐκκλησιας (1 μόνον τυχαίον τεμάχιον) Ορλάνδος: "Ομορφη Ἐκκλησιας σελ. 6.

²⁾ Μονὴ Βλαχερνῶν Κυλλήνης Ορλάνδος: Αρχ. Εφημ. 1923, εἰκ. 30 Μέρη μπακα Αργολίδος; Struck: A. M. 1909, 205 κλπ.

³⁾ Μονὴ Βλαχερνῶν, Κάτω Παναγία Λαμπάκης: Δελτίον Χριστ. ἀρχ. Γ', 92 Παρηγορήσσα Ορλάνδος: Αρχ. Δελτ. 1919, 21. κλπ.

⁴⁾ Lampakis Mémoire εἰκ. 45.

ἡ ἐν εἰκ. 15 παρισταμένη ἐνεπίγραφος πλάξι, ἐφ' ἃς εἰκονίζονται ἐντὸς μὲν τριῶν κύκλων τὸ Κωνσταντίνειον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

Εἰκ. 14. "Οψις ναοῦ Ἀγ. Πέτρου Β. Δ.

μονογράφημα μεταξὺ δ' αὐτῶν ὅντος tabellae ansatae, ἐφ' ᾧ η ἐπιγραφή¹⁾:

Εἰκ. 15. Ἐπιγραφὴ ὑπεράνω τῆς θύρας τοῦ Ἀγ. Πέτρου.

O

Ολυμπίου κα[ι]
Θεοδοσίας

Ἐντυχίου [καὶ]
Αγαθοκλίας

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, τὸ μονογράφημα καὶ αἱ tabellae ansatae εἶναι χαρακτηριστικὰ παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς πιθανώτατα δὲ τοῦ 4^{ου} μ. Χ. αι. Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται, ὅτι προέρχεται ἐκ τίνος σαρχο-

¹⁾ Bayet De titulis Atticae christianis 1878 σελ. 113 № 104.

φάγου ἢ ἄλλου ἐπιτυμβίου μνημείου, ἐνῷ ἐτάφησαν τὰ μνημονεύομεναξπρόσωπα.

"Ινα τελειώσωμεν τὴν περιγραφὴν τοῦ ἔξωτερικοῦ εἰνε ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν τινὰ καὶ περὶ τῶν παραθύρων τοῦ ναοῦ. Σήμερον δὲ Ἀγ. Πέτρος εἶναι εἰνε λίαν σκοτεινός, διότι καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ κυλινδρικοῦ του τρούλλου 4 μονόλιθα καὶ στενὰ παράθυρα καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ τυμπάνου τῆς βθορείου καὶ νοτίας ἀψίδος ὑψηλὰ μονόλιθα παράθυρα εἰνε ἐντετειχισμένα. Ἐκ τῶν παλαιῶν δὲ ἀνοιγμάτων ἀνοικτὸν εἰνε μόνον τὸ δίλιθον τῆς μεσαίας κοργῆς τοῦ Ἱεροῦ, τὰ δὲ τῆς προθέσεως καὶ τοῦ διακονικοῦ μονόλιθα εἰνε καὶ αὐτὰ πεφραγμένα.

Ταξιδία ταῦτα παράθυρα τοῦ Ἱεροῦ ἐστηνται ὑπεράνω λοξοτμήτου ϕώνης εὑρισκομένης εἰς ὅψος 0.98 ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ τερματιζομένης, ὡς συνήθως, κατὰ τὰς γωγίας τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς· τὰ περιθύριά των εἰνε πώρινα τῶν μὲν ἀκρων ἀπλᾶ, τοῦ δὲ μέσου μετά τινος ἐγκοπῆς δρθογωνίου. Ο διαχωριστικὸς μαρμάρινος κιονίσκος τοῦ μεσαίου παραθύρου ἔχει τὸ σύνηθες ἀμφιστάγωνον σχῆμα στέφεται δὲ ἀνω ὑπὸ κεφαλῆς κεκομημένης διὰ ρόδακος (εἰκ. 16) καὶ φέρει ὡς μεταβατικὸν στοιχεῖον πρὸς τὰ ὑπερθύρα.

Εἰκ. 16. Τμῆμα κιονίσκου παραθύρου τοῦ Ἀγ. Πέτρου. τόξα ἐπίθημα σχήματος ἀντεστραμμένης κολύρου πυραμίδος. Ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἔξω βλεπούσης στενῆς πλευρᾶς τοῦ ἐπιθύματος τούτου ὑπάρχει χαραγμένον ἐπιμελῶς τὸ μονογράφημα (εἰκ. 16).

'Ε(πι)σκ(ό)π(ον) 'Ιγν(α)τί(ον)

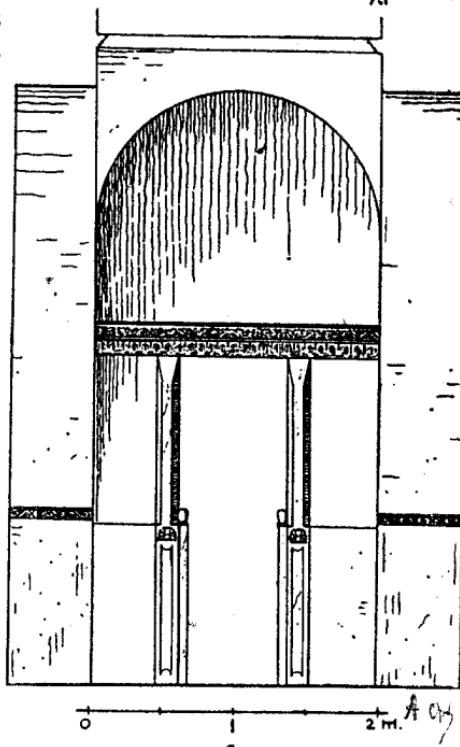
Τὸ ἐπίθημα ἔχει τεθῆ ἀντιστρόφως, ἐλήφθη λοιπὸν φαίνεται ἐξ ἄλλου ἀρχαιοτέρου κτιρίου, ἔνθα ἦ' ἀπετέλει τὴν βάσιν κιονίσκου παραθύρου.

Περὶ τοῦ τὸ πρῶτον ἐμφανιζομένου ἐπισκόπου Ἰγνατίου, δὲ μὲν κ. Ξυγγόπουλος, δστις ἐδημοσίευσε, κατ' ἀνακοίνωσίν μου, τὸ μονογράφημα πρὸ διετίας ἐν τῷ Ἱερῷ Συνόδευμα (ἔτος ΚΑ' ἀρ. 28) φρο-

νεὶ δτι ἀνῆκε εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ἀθηνῶν καὶ δὴ εἰς τοὺς πρὸ τῆς προαγωγῆς αὐτῆς εἰς μητρόπολιν χρόνους δηλαδὴ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 10^{ου} μ. Χ. αἰώνας, οὐχὶ διμως καὶ ἐνωρίτερον τοῦ 9^{ου}, λόγῳ τοῦ σχήματος τοῦ ἐπιθήματος.

Μετὰ τὴν εὑρεσιν τῆς βασιλικῆς καὶ τῶν ἀλλων παλαιοχριστιανικῶν κτισμάτων πιθανωτέρα φαίνεται ἡ γνώμη, ἣν ὑπεστήριξεν ἐν τῇ Ἐστίᾳ τῆς θυσίας Μαΐου 1923 καὶ τῷ Παντογνώστῃ (B. 105) δ. κ. Δ. Καμπούρογλους, καθ' ἥν ὁ Ἱγνάτιος ἡτο ἐπίσκοπος οὐχὶ Ἀθηνῶν ἀλλ' ἀλλης τυνος ἐπισκοπῆς τῆς Ἀττικῆς ἔχούσης τὴν ἔδραν ἐν Μεσογαίᾳ, ὃς ὑποδηλοῖ καὶ ἡ παρὰ τὸ Λιόπεσι τοποθεσία Πισκοπῆ¹⁾.

Θανάτος τοῦ Ἅγ. Πέτρου είναι κατὰ τοῦτο ἐνδιαφέρων, διότι διατηρεῖ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ του ἐν καλῇ δπωσδήποτε καταστάσει τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ μαρμάρινον τέμπλον, τοποθετημένον μεταξὺ τῶν δύο παραστάδων τοῦ ἱεροῦ. Ἀποτελεῖ- *Elin. 17. Τὸ εἰκονοστάτιον τοῦ Ἅγ. Πέτρου.* ται δὲ τοῦτο (εἰκ. 17) ἐκ δύο λεπτῶν κιονίσκων ὅψους 2.28, οἵτινες μέχρι μὲν ὅψους 1,10 ἀπὸ τῆς βάσεως είνε τετράγωνοι ἔχοντες τὴν ἐμπροσθίαν πλευρὰν διάκοσμον, ἀποδαίγουσι δ' εἰτα δικαγωνικοῖς. Τὸ κιονόκρανον τῶν κιονίσκων τούτων δὲν είνε χωριστὸν ἀλλ' ἐπιτυγχάνεται ἀπλούστατα διὰ τῆς βαθμιαίας ἀποσθέσεως τῶν λοξῶν

¹⁾ E. Curtius und J. Kaupert: Karten von Attika Bl. IV.

πλευρῶν τοῦ δκταγώνου. Ὑπεράνω τῶν κιονίσκων βαίγει ἐπιστύλιον κεκοσμημένον δι' ὥραίων κοσμημάτων, διτίνα δυστύχως ἔχουσι καλυφθῆ τὰ πλείστα δι' ἀποδεστοχρήσματος. Τέλος ὑπὲρ τὸ ἐπιστύλιον ἔχει τεθῆ λοξότμητος ἐπίστεψις κοσμουμένη καὶ αὐτῇ δι' ἑλικοειδοῦς κοσμήματος. Τὸ δλικὸν ψφος στέψεως καὶ ἐπιστυλίου εἶναι μόνον 0,22.

Οἱ δύο κιονίσκοι ἀφίστανται ἀλλήλων κατὰ 0,76 φέρουσι δ' εἰς τὸ κάτω αὐτῶν τμῆμα καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸ ἀνοιγμα βλέπουσαν πλευρὰν ἀνὰ ἔνα στυλίσκον ψφ. 1,21 ἀποκορυφούμενον εἰς σφαιροειδῆ λαθήν. Τὸ μεταξὺ τῶν κιονίσκων κενὸν ἐφράσσετο διὰ συρτοῦ βύλου, τὰ δὲ κάτω μέρη τῶν μεταξὺ κιονίσκων καὶ παραστάδων κενὸν ἐκλείσοντα ἀλλοτε διὰ θωρακίων, ὡς ἐξ ἀλλων παραδειγμάτων γνωρίζομεν. Σήμερον τοικυνται πλάκες δὲν ὑπάρχουσιν ἀντικατασταθεῖσαι διὰ τοιχοποιίκς. Ὑπεράνω δὲ τῶν θωρακίων τούτων ὑπῆρχε μαρμαρίνη διάκοσμος ζώνη. Ήτις δὲν σώζεται μὲν οὐκ αὐτή, ἐντοιχισθείσῃ ίσως ἡ καταστραφεῖσα, ἀλλ' ἡς εἰκάζομεν τὴν ὑπαρξίν ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν παραστάδων σωζόμενης συνεχείας της (εἰκ. 17). Κατὰ τὰ δύο ἀλλα ἀνοίγματα τοῦ ιεροῦ, ητοι κατὰ τὰς εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ τὸ διακονικὸν εἰσόδους δὲν ὑπῆρχε μαρμάρινον διάφραγμα.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ἀγ. Πέτρου διασώζει ἐκ πάντων τῶν ναῶν τῶν Καλυβίων τὰς περισσοτέρας τοιχογραφίας ἰδίᾳ εἰς τοὺς τοίχους καὶ τοὺς θόλους τοῦ νάρθηκος, ἐνθα εἰκονίζονται σκηναὶ ἐκ τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Τὸ σχέδιον καὶ ἡ τεχνοτροπία τῶν εἰκόνων τοῦ γαοῦ τούτου εἶναι ἀξιόλογα ὡς δείγματα τέχνης διάφερούσης τῆς τῶν τοιχογραφιῶν τῶν Ἀθηναϊκῶν γαῶν· ἰδίᾳ δέ τον ἀφορᾷ τοὺς τόνους δ τεχνίτης τοῦ Ἀγ. Πέτρου εἰχε φαίνεται ἰδιαιτέραν προτίμησιν πρὸς τοὺς ἀνοικτούς.

Αἱ κόραι τῶν δφθαλμῶν πάντων σχεδὸν τῶν προτώπων, χρωματισθεῖσαι φαίνεται δι' ὅλης ἀσταθοῦς, ἔχουσι σήμερον ἔξαλειφθῆσιν ταῦτα δὲ εἰς τὸν βλέποντα γεννᾶται νῦν ἡ ἐντύπωσις, διτίνα τὰ πρόσωπα δύχουσι τοὺς δφθαλμοὺς κλειστούς.

Παραθέτω ὡς δείγμα (εἰκ. 18) τμῆμα τοιχογραφίας εὑρισκομένης ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκος παρὰ τὴν ΒΔ. αὐτοῦ γωνίαν, ἐνθα εἰκονίζεται Ἀγγελος πρὸ τῆς πύλης τοῦ παραδείσου,

εἰς Ὂην πρόκειται νὰ εἰσέλθουν οἱ παρ' αὐτὴν ἴσταμενοι δίκαιοι. "Αγω-
θεν γῇ ἐπιγραφὴ «'Ησέλθετε γῆς τὸν παράδ(εισον)». Ἰδιαιτέρως ἐκ-
φραστικὴ εἶνε ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ γῇ μορφὴ τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἴστα-

Εἰκ. 18. Τοιχογραφία ἐκ τοῦ νάρθηκος τοῦ Ἀγ. Πέτρου.

μένου ἀγγέλου. Συμμετρικῶς πρὸς τὴν ἁνω εἰκόνα γῆτοι δεξιὰ τῆς
θύρας τοῦ νάρθηκος εἰκονίζονται χοροὶ μαρτύρων, προφητῶν κλπ.
ὑπεράνω δὲ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου δύο ἄγγελοι σαλπίζοντες διὰ μὲν
πρὸς τὰ δεξιά δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τοίχου γῇ
Κρήσις. Τέλος ἐν τῷ δυτικῷ τοίχῳ τοῦ κυρίως ναοῦ εἰκονίζεται,
ὑπεράνω τοῦ τριβήλου, γῇ Σταύρωσις.

"Οσον ἀφορᾶ τὴν χρονολογίαν κατασκευῆς τοῦ ναοῦ ἀφ' ἑνὸς ὁ

ἀκανόνιστος τρόπος τοιχοδομίας του ἀφ' ἔτέρου δὲ τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα τοῦ τρούλου του καὶ ἡ χρῆσις ἀκόμη ὑπερθύρου προσκυνηταρίου ὑποδηλοῦσι χρόνους κατασκευῆς κατά τι ὑστερωτέρους του 13^{ου} μ. Χ. αἰώνος. Αἱ δὲ τοιχόγραφαι του δυνατῶν νὰ ἀναχθῶσι εἰς τὸν 16^{ον} μ. Χ. αἰώνα ἢ καὶ ὑστερώτερον.

Ἡ εὑρεσίς λειψάνων ἑλληνικῆς, ρωμαϊκῆς καὶ παλαιοχριστιανικῆς τέχνης ἐν Καλυβίοις μαρτυρεῖ περὶ τῆς αὐτόθι που ὑπάρχεως παλαιοῦ συνοικισμοῦ. Εἰς τὸ αὐτὸν συμπέρασμα ὅδηγει ἄλλως τε καὶ διπερὶ τῶν ἐννέα πύργων καὶ τῶν ἐννέα ἀδελφῶν θρῦλος, ὃν οἱ ἐγχώριοι ἐντοπίζουσι περὶ τὰς δύο τελευταῖον περιγραφείσας ἐκκλησίας, ἡ περὶ τὰς δύοις ὑπαρξίες πλήθους κεραμίνων θραυμάτων καὶ θεμελίων καὶ δὴ καὶ ἡ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ειρεσις πίθων πλήρων νομισμάτων εἶναι τεκμήρια τῆς ὑπάρχεως κατά τὴν θέσιν ταύτην σπουδαίου ὀπωσδήποτε συνοικισμοῦ σήμερον ἔξαφανισθέντος καὶ ἀναμένοντος τὴν διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης ἀποκάλυψιν του.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

Καρκάλλι.

Καρκάλλι εν Ἡπείρῳ¹⁾, Μακεδονίᾳ καὶ Οἰνούντι τῆς Δακεδαιμονος²⁾ καὶ χαρχάλλι εν Ἀδριανουπόλει καὶ Θεσσαλίᾳ³⁾ λέγεται ὁ σφρωδης λόφος τοῦ ἀλέκτορος⁴⁾ ἢ δὲ πώγων αὐτοῦ⁵⁾. Ἡ λέξις αὗτη, ἥτις καὶ φέρεται⁶⁾, ἐσχετίσθη πρὸς τὸ ἀρχαῖον κάλλαιον⁷⁾ ἢ πρὸς τὸ Ρωτσικὸν *ho hoī*⁸⁾ ἢ μετὰ ἐνδοιασμοῦ, πρὸς τὸ Τουρκικὸν *hallál*, τὸ σημαίνον δακτύλιον⁹⁾.

Τὸ κάλλαιον σημαίνει βεβαίως παρ' ἀρχαίοις δὲ τοι καὶ τὸ καρκάλλι, ἡ ἐκ τούτου δημιουργὴ παρέχει δυσκολίας· τὸ κάλλαιον δῆλα δὴ ἔπρεπε νὰ γίνη κάλλιον, τοῦτο κακάλλιον καὶ τοῦτο πάλιν καρκάλλιον¹⁰⁾ ἢ τὸ κάλλος, τὸ δποίον καὶ σήμερον σημαίνει δὲ τοι καὶ τὸ κάλλαιον¹⁰⁾, νὰ σχηματίσῃ ὑποκορ. τύπον κάλλιον, οὗτονος γ' ἀναδιπλωθῆ ἢ πρώτη συλλαβὴ κακάλλιον, καὶ τὸ κακάλλιον πάλιν τοῦτο νὰ προσλάθῃ τὸ ρ. Μὲ τὸ Ρωτσικὸν *ho hoī* δὲν βλέπω πῶς

¹⁾ Ζωγρ. Ἀγ. 1. 43.

²⁾ Φ. Κουκουνέλε, Οἰνουντιακὰ σ. 274.

³⁾ "Ορχ τὸ λεξικὸν τοῦ Θ. Γράῃ ἐν λ. κάλλαια.

⁴⁾ Ἐν Ἡπείρῳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Σκύρῳ καὶ ὡς τῆς ἀλεκτορίδος. Ζωγρ. Ἀγ., Ἐνθ. ἀν. Δ. Παπαγεωργίου, Ἰστορία τῆς Σκύρου σ. 178. Ἀχ. Ιζαρτζάνου, Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ὄνδρατο; ἐν τῇ Νεοελληνικῇ, ἐν Τεσσαρκονταετηρίδι τῆς καθηγεσίας Κ. Κόντου σ. 222.

⁵⁾ Οὕτως ἐν Ἡπείρῳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ.

⁶⁾ K. Οἰκονόμου, Δοκίμιον 3. 246, Ἀχ. Τζαρτζάνου, Ἐνθ. ἀν.

⁷⁾ Τούλαχιστον Διονύσιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων γράφων ἐν τῷ λεξικῷ του περὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς λέξεως καρκάλλι προσθέτει ἐν τέλει τὸ κάλλαιον Δ. Σάρρου, Πατλαιογραφικὸς Εργανός ΚΠ. 33. 91.

⁸⁾ K. Οἰκονόμου, Η.θ. ἡ.

⁹⁾ I. Ronzevalle, Les emprunts Turcs dans le Grec vulgaire de Roumelié et spécialement d'Andrinople σ. 86.

¹⁰⁾ Ως ἐν Χιώ πδ. Γ. Χατζιδάκι, MNE. 1. 402. Ἐν Ἀρτάκῃ καὶ Πανύρμῳ τῆς Βιθυνίας λέγεται κατ' ἀρσενικὸν γένος ὡς κάλλος.

δύναται φωνητικῶς νὰ συγδεθῇ τὸ καρκάλλι, ἀλλ' οὐτε καὶ μὲ τὸ Τουρκικὸν ḥālhāl, καλυσόντων καὶ ἄλλων καὶ δὴ καὶ τῆς σημασίας¹⁾.

Τοπήρχε παρὰ Ρωμαίοις εἶδος μακροῦ ἐνδύματος μέχρι τῶν ἀστραγάλων διήκοντος, τὸ ὅποιον ἐλέγετο caracalla. Ἡ caracalla κατη βραδύτερον ἐδήλωσεν εἶδος κουκούλας, τῆς ὅποιας κατὰ τοῦτο διέφερεν διὰ αὗτη μὲν ἐκάλυπτε μόνον τὴν κεφαλήν, ἐνῷ δὲ caracalla καὶ τοὺς ὅμοιους²⁾.

Ἡ caracalla ὑπὸ τὸν τύπον καρκάλλι(ο)ν ἢ καράκαλλον ἦτο εὔχρηστος παρ' ἡμῖν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους δηλοῦσσα καὶ φόρεμα, ἀλλὰ καὶ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὃς δεικνύουσι τὰ μεσαιωνικὰ γλωσσάρια, ἐν οἷς φέρεται καρκάλλιον: cincilla³⁾. Τὸ καρκάλλι(ο)ν τοῦτο, συγκοπὲν περαιτέρω, ἐγένετο καρκάλλιν⁴⁾, ὑπὸ τὸν συγκεκομμένον δὲ τοῦτον τύπον τὸ εύρσκομεν πάλιν ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς κειμένοις⁵⁾ καὶ βραδύτερον ἐν τῷ οἰκογενειακῷ ἐπιθέτῳ Καρκαλλᾶς⁶⁾.

Τὸ καρκάλλιν⁷⁾ τοῦτο ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ cincilla κείται ἐν τῷ τοῦ ἀλέκτορος λοφῷ, τὸ ὅποιον δυτικὸς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς

¹⁾ Ἐν Ἀδριανούπολει, κατὰ τὸν Ronzevalle, καρχάλι λέγεται τὸ δέρμα τὸ ὅποιον κρέμαται ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἢ τῆς κάτω σιαγόνος. Τοῦτο βεβαῖς δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὸν δακτύλιον, ἀλλὰ μὲ τὸ τῆς κάτω σιαγόνος καρκάλλι τοῦ ἀλέκτορος ἢ τῆς ἀλεκτορίδος.

²⁾ Th. Mommsen - Blümner, Der Maximaltarif des Diocletian σ. 113. 171.

³⁾ Ὁρα G. Goetz, Corp. Gloss. Latin. 2. 338. 52.

⁴⁾ Ὁρα M. Triandaphyllidis, Studien zu den Lehnwörtern σ. 20.

⁵⁾ Καὶ τὸ καρκάλλιν τὸ λαμπρὸν τὸ μεμαργυρωμένον. Καλλίμαχος καὶ Χρυσορόη στίχ. 1556 (S. Lambros, Collection de romans Grecs σ. 66). Τὸ καρκάλλιν τοῦτο ὁ ποιητὴς καρκατηρίζει ἀνωτέρω (στίχ. 648) ὡς λεπτὸν χιτῶνα ἔνον. Αἰγύπτισσα μὲ τὸ μενδίν, Γυλλοῦ μὲ τὸ καρκάλλιν. Πουλλολόγος στίχ. 417 (Wagner, Carmina Graeca medii aevi σ. 191). ΠΙ. 6. καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ι. Τζέτζου (Χιλ. 5. 793) εἰς τὸ Διόνυσον ἀποδιδύμενον σκωπικὸν ἐπίθετον χεζοκαρκάλης, καθ' ὃ καὶ τὸ ἡμέτερον χεζοβράκης. Τὸ ἐπίθετον ἄλλως ἡρμηνεύεται διὰ τοῦ «qui in cacando strepitum facit» ὡς L. Radermacher ἐν τῇ ἔξαιρετῷ πραγματείᾳ του Beiträge zur Volkskunde aus dem Gebiet der Antike σ. 71.

⁶⁾ Οἰκογένειαν Καρκαλλάδων ἔχομεν μνημονευομένην ἐν Δημητσάνῃ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰώνα ἀρχόμενον. Ὁρα Δελτίου Χριστιανικῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας 2. 45.

⁷⁾ Τὸ καρχάλλι, τροπῆ τοῦ καὶ εἰς γ., τὸ δὲ καχάλλι, ἀποδολῆ τοῦ ρ, δι' ἀνομοιώσιν.

παρ' ἡμῖν ἐκλάμβανεται, δι' ὃ καὶ καπέλλο¹⁾ ἢ κατσούλ²⁾ καλείται. Δὲν ὑπάρχει³⁾ ἀμφιθελίας τι καὶ τῆς πόσιης ἢ βάλανος καλείται ἐν Ἡπείρῳ καρχάλλι⁴⁾, διότι καὶ αὕτη ὡς κάλυμμα, διὰ τὸ σχῆμα, λαμβάνεται.

Ἐννοεῖται δ' ὅτι τὸ καρκάλλιν μέχρι σήμερον σημαίνει καὶ φορέματος εἶδος. Οὕτως ἐν Σικίνῳ⁵⁾ δηλοὶ τὸν ἐσώτατον χιτῶνα, ἐν Σίφνῳ δὲ τὸ γυναικείον ὑποκάμμισον τὸ ἀνευ περιτραχηλίου ἢ σχιστὸν ἔμπροσθεν.

Μούντζα.

Κοινὴ είναι παρ' ἡμῖν ἡ λ. μού(ν)ιζα, δηλοῦσσα, πλὴν ἀλλων, καὶ τὴν ἀσφόλην⁶⁾, κοινῶς καπνιάν, καὶ τὸ γνωστὸν ὑβριστικὸν σχῆμα, καθ' ὃ προτείνεται πρὸς τὸν ὑβριζόμενον ἢ παλάμη τῆς χειρὸς μὲ διεσταλμένους τοὺς δακτύλους.

Πόθεν ἡ λ. ἐξηγάσθη ἥδη ὑπὸ πολλῶν ἔξενεγκόντων διαφόρους γνώμας. Ἀλλοι τὴν θέλουσιν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τυσοῦ ἢ τοσοῦ, ἄλλοι ἐκ τοῦ μούτζουνο, ἄλλοι ἐκ Λατινικῆς βίζης μιτ-ἄλλοι ἐκ τοῦ Λατινικοῦ μιτυνιοῦ, ἵτοι πέος, προβασκάνιον, ἄλλοι ἐκ τοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ μῆσος⁶⁾ καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ μινγο, ἕπερ συνηθέστερον ἐλέγετο εμινγο⁷⁾. Ο. Ν. Πολίτης ἡρκέσθη νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως είναι δυσδιάγνωστος⁸⁾.

¹⁾ Έν Οἰνοῦντι π. γ. τῆς Λακεδαιμονίου Φ. Κουκούλε, Οἰνουντίαν σ. 274.

²⁾ Έν Σαράντα Ἐκκλησίαις, "Επιθ. Σ. Ψυλιού, Θράκικα σ. 181. Κατσούλα, παὶ τὸ Λατινικὸν casula, λέγεται ἐν Ἡπείρῳ, Μεγαλοπόλει, Λίνῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ κοινῶς κουκούλλα. Ὁρα δ'⁹⁾ διὰ τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λόφυν, τὴν κατσούλαν, κορυδαλλὸς ὁ λοφοφόρος ὄνομάζεται κατσούλιέρα (Γορτυνία, Κυνουρία, Ζάκυνθος) ἢ κατσουλιέρης ("Ἄργος, Κάρυστος"). Ο αὐτὸς κορυδαλλός καὶ κοντζουλος δημωδῶς κατὰ τὸν μεσαίωνα ἔκαλετο. Σκ. Σερβοῦ, "Αετίου Ἀμιδηνοῦ, Περὶ τῶν κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας παθῶν καὶ αὐτῆς τῆς κοιλίας καὶ ἐντέρων ἐν Αθηνᾶς τόμ. 23. 345. 20.

³⁾ Ὁρα Ζωγρ. 'Αγ. 1. σ. 43. "Ισως δὲ καὶ τὸ Χιαχόν καρκαλλούσης — προσωπιδοφόρος νὰ σχετίζεται μὲ τὴν σημασίαν τῆς λ. καρχάλλι ὡς κουκούλλας.

⁴⁾ "Επιθ. Ἐφημερίδα τῶν Φιλομαθῶν 5. ἀρ. 219 σ. 145 καὶ Ζωγρ. 'Αγ. 2.9.

⁵⁾ Περὶ τῶν διαφόρων τύπων καὶ σημερινῶν σημασιῶν τῆς λ. ὥρα Ν. Πολίτου, Υεριστικὰ σχῆματα ἐν Λαυγαράφ. 4.621 ἔξ.

⁶⁾ Πάσας τὰς σχετικὰς μαρτυρίας ὥρα παρὸ N. Πολίτη, "Ἐνθ" ἀν. 627. 628.

⁷⁾ Ως ὁ Στ. Κουμανούδης ἐν τῷ Λατινοελληνικῷ λεξικῷ του σ. 254 α'. ἔκδ.

⁸⁾ N. Πολίτου, "Ἐνθ" ἀν. σ. 625.

Είναι έκτος ἀμφιβολίας ότι ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως ἦτο ἡ τῆς ἀσβόλης, μὲ αὐτὴν δὲ βεβαίως οὐδεμία τῶν ἀνωτέρω προτεινομένων ἐτυμολογιῶν ἀμέσως σχετίζεται.

Ἐλέγετο κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους παρ' ἡμῖν τὸ ἐπίθετον μουντός¹⁾, δπερ ἐδήλου τὸν σκοτεινοῦ χρώματος, τὸν ὑπομέλαγα²⁾. Τοῦτο, οὐσιαστικοποιηθέν, ἐγένετο μούντος. Τὸ μοῦντος τοῦτο, πρὸς δήλωσιν τοῦ ἵππου, τοῦ καθ' δμοίαν ἀντίληψιν μαύρου λεγομένου, εὑρηται πολλαχοῦ τῶν μεσαιωνικῶν ἡμῶν ποιημάτων³⁾ καὶ νῦν δὲ εἰς τὰ κατὰ τόπους ἰδιώματα⁴⁾.

Ἐκ τοῦ μοῦντος τούτου ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐγένετο τὸ θηλυκὸν μούντη — μούντης⁵⁾, ἀφ' ἑτέρου δὲ μούντα — μούντα⁶⁾ (πβ. λέρα — κάπνα — λεύκα). Μούντα λοιπὸν είναι ἡ μουντόν, ἥτοι μελανὸν χρώμα ἔχουσα ἀσβόλη καὶ κατόπιν τὸ γνωστὸν ὑβριστικὸν σχῆμα τὸ προελθόν ἐκ τῆς δι' ἀσβόλης ἐπιχρίσεως τοῦ πτροσώπου τοῦ πομπευομένου⁷⁾.

Πορταρεά.

Ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς ἡμῶν μοναστηρίοις, οὐχὶ σπανίως, ὑπὲρ τὸν πυλῶνα τοῦ περιβόλου συνείθιζον ἢ γά γράφωσιν ἢ καὶ ἐντὸς κόγ-

¹⁾ Καὶ σῆμερον δ' ἔτι πολλαχοῦ.

²⁾ Πβ. Ιωάννης τῆς Μουντῆς Trinchera, Syll. 264. 200.

³⁾ «Τὸν μοῦντον του ἐπιλάλησεν κι' ἐσέμπην εἰς τὴν μέσην» ἀμοῦντον ἐκαθαλλικεφεν, ὅνπερ ἡγάπα πλέον, ἀσπρὸν εἶχεν εἰς ἔρωτας καὶ μαύρον εἰς πολέμους Αχιλλῆς 1218. 1307 (Hesseling).

⁴⁾ Γάραρος μοῦντος λέγεται ἐν Κύπρῳ ὁ ὄνος ὁ ἔχων ὅλον τὸ τρίχωμα μέλαν, μοῦντος δὲ εἴναι καὶ ὄνομα κυνός ἐν Κρητάω. Ἐν Νάξῳ μοῦντο γίδι καὶ ἐν Σύρῳ μοῦντο λέγεται ἡ αἱξὴ ή τὸ πρόσβατον τὸ ἔχον μέλανα στίγματα ἐπὶ τοῦ προσώπου. Τέλος μούντα ἐν Κρήτῃ καλεῖται ἡ σκοτεινοῦ χρώματος αἱξ.

⁵⁾ Τὸν τύπον μούντης ἀναφέρει τὸ δημιῶδες κείμενον τῆς Χρονικῆς διηγήσεως Νικήτα τοῦ Χωνιάτου σ. 273. 26. 'Ἡ μούντα λέγεται νῦν μούνη ἐν Καρπάθῳ καὶ Κύπρῳ. Α. Σακελλαρίου, Κυπριακὴ 2. 667. Φέρεται δὲ ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον καὶ ἐν Κυπριακῷ γειρογράφῳ τοῦ IZ'. αἰῶνος (χ. Εθν. Βιβλ. Ἀθην. 1265 φ. 41a).

⁶⁾ Περὶ τῆς τροπῆς τοῦ ντα εἰς ντζα ὄρα τὰ κατωτέρω περὶ τοῦ ἀντα ἀντζα λεγόμενα. 'Ἐν τῇ ὅρᾳ ἀντιτύπου τοῦ Νεοελληνικοῦ λεξικοῦ τοῦ Βυζαντίου ὁ καθηγητής Λασπόπουλος ἔχει σημειώσει διτὶ τὸ βάπτω λέγεται μουντάνω.

⁷⁾ "Ορα N. Πολλιην,"Ενθ' ἀν. σ. 626. 'Ο A. Κεραμόπουλος, 'Ο ἀποτυμπανιομός σ. 98 φρονεῖ διτὶ τὸ ὑβριστικὸν σχῆμα ὠνομάσθη μούντα ἐκ τοῦ ἀποτυπώματος τῆς παλάμης ἐπὶ τῶν θυρῶν ἢ τῶν τοίχων τῶν ἐχθρικῶν οἰκιῶν.

χης νὰ θέτωσιν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου βρεφοκρατούσης, ήτις, ως προστάτις καὶ φρουρὸς τῆς πόρτας, ἐπεκαλεῖτο Παναγία ἡ Πορταΐτισσα¹⁾. Οἱ μεσαιωνικοὶ δμωὶς ως παρὰ τὸ καπνικάρις εἶπον καπνικάρεα, παρὰ τὸ καβαλλαρέα, παρὰ τὸ περιβολάρις — περιβολαρέα, οὗτα καὶ παρὰ τὸ πορτάρις ἐσχημάτισαν τὸ θηλυκὸν πορταρέα καὶ πορταρέαν ἔκαλεσαν τὴν Παναγίαν Πορταΐτισσαν ως καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀπιερωμένην ἐκκλησίαν ἡ μονή. Τοιοῦτον γαδὸν Παναγίας τῆς Πορταρέας μετόχιον ὅντα τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου καὶ ἐπὶ τοῦ Ηγηλίου κείμενον γνωρίζομεν ἐξ ἐγγράφου τοῦ 1274. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ ἀναφέρεται «μετόχιον εἰς τὸ ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεράγιου μου Θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένον τὴν Πορταρέαν»²⁾ καὶ πάλιν «εἰς τὴν σεβασμίαν μονῆν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τὴν ἐπικεκλημένην τῆς Πορταρέας»³⁾. Ἡ Πορταρέα αὕτη ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὴν σημερινὴν ἐν τῷ Ηγηλίῳ κώμην Πορταρέαν⁴⁾, ήτις καὶ Πορταρία καλεῖται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας⁵⁾. Ως δὲ ἡ ἀνωτέρω κώμη ἐκ Παναγίας τῆς Πορταρέας ὠνομάσθη, οὕτω διὰ τὸν αὐτὸν λόγον Πορταρέα ἐκλήθη καὶ κτήμα τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου κείμενον ἐν τῇ διοικήσει τῆς Θεσσαλονίκης⁶⁾. Τοῦτο μημονεύεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1085 καὶ κατὰ τὸν ΙΔ'. εἰτα αἰώνα, καὶ σήμερον σφέσται ως τοποθεσίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πορταρέα ἐν τῇ πλουσίᾳ κοιλάδι τῆς Καλαμαριᾶς⁷⁾. "Οτι δὲ καὶ ἡ ἐν Μοστεγίτσῃ

¹⁾ Ἡ εἰκὼν καὶ τὸ παρεκκλήσιον Παναγίας τῆς Πορταΐτισσης ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἱερῶν τοῦ Ἀγίου Ὄρους πολλάκις ἀναφέρεται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ὅρα Σ. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἑλληνικῶν κωδίκων 2. σ. 4. 29. 41. 49. 172.

²⁾ Φ. Κουκουλέ, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας -βρόχι-αῖς ἐν Λεξ. Ἀρχ. 6. 258.

³⁾ Miklosich et Müller, Acta et Diplomata 4. 334. "Ορα καὶ σελ. 341.

⁴⁾ Miklosich et Müller, "Ἐνθ" ἀν. σ. 414.

⁵⁾ Τὸ Πορταρέα ἐγένετο Πορταρέα, ως τὸ καβαλλαρέα -καβαλλαρέα τὸ περιβολαρία - περιβολαρέα καὶ τὰ δμοια.

⁶⁾ Α. Παπαδόπουλον - Κεραμέως, Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης Ἐπετ. Παρνασ. 5. 37 (ἀριθ. κωδ. 47).

⁷⁾ Th. Ouspensky, Archives d'Espigmenou σ. 12. L. Petit. — W. Regel, Actes de l'Athon II, Actes d'Espigmenou Περάπτ. IB'. τόμ. Βος. Χρονικ. XIII, XIV, XV καὶ σ. 41. 43.

⁸⁾ L. Petit - W. Regel, "Ἐνθ. ἀν. XV.

τῆς Γορτυγίας τοπωνυμία 'σε τὴν Πορταρεὰ ἐκ παχρομοίου λόγου ἔσχε τὴν ἐπωνυμίαν θεωρῶ πολὺ πιθανόν.

"Ἄς μή μείνη δ' ἐνταῦθα ἀσημείωτον δτι ἐκ συμφυρμοῦ τοῦ Πορταρέα>Πορταρίτισσα ἐλέχθη καὶ Πορταρίτισσα. Τούλαχιστον ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς ἐπεγδύσεως εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τῆς ἀποκειμένης ἐν τῇ μονῇ Ἀγίου Στεφάνου ἐν Μετεώροις, ὡς μὲ πληροφορεῖ διάφορος κ. Α. Ευγγάπουλος, ἔχει γραφῆ «Ἡ παρούσα ἡκώνα Πορταρήτησα ὑπάρχει τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ ἐν τοῖς μετεώρης».

Κουτσάς.

Περὶ τοῦ ἐπιθέτου κουτσὸς τοῦ δηλοῦντος γῦν κοινῶς τὸν χωλὸν διέλαβεν οὐχὶ πρὸ μακροῦ χρόνου δι συνάδελφος κ. Κ. Ἀμαντος¹⁾ ὑποστηγρίξας διὰ μακροτέρων τὴν καὶ ὑπὸ ἄλλων πρότερον ἀσπαστὴν γενομένην γνώμην²⁾ δτι τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ κοψός, ὅπερ πάλιν εἶναι συγκοπὴ τοῦ ἐκ συνθέτου κόψουρος, κοψοπόδαρος κτλ. Τὴν γνώμην τοῦ Κοραῆ δτι πρὸς τὸ κόσσω — κόττω συγδέεται τὸ ἐπίθετον δὲν ἀπεδέχθη, διότι «τοῦ δικλεκτικοῦ κόττω—κόσσω ἢ λογικὴ καὶ ιστορικὴ σχέσις πρὸς τὸ κουτσαίνω—κουτσὸς δὲν εἶνε νοητή»³⁾.

Τὰ κόσσω, κόττιν καὶ κοττῶ φαίνεται δτι κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον ἥσαν ἀρκετὰ δικδεδομένα καὶ κοινότερα δύναται τις νὰ εἴπῃ ώς καὶ ἢ παράδοσις δεικνύει⁴⁾ καὶ ἢ σημερινὴ χρήσις, ἥτις καὶ τὸ μεσαιωνικὸν κόσσος ==πλῆγμα διετήρησεν. Ἐκ τοῦ κόττω τούτου κάλλιστα ἥδυνατο γὰ σχηματισθῆ ἐπίθετον κοττός⁵⁾, ὅπερ νὰ γίνη κοτσός⁶⁾ — κουτσός.

¹⁾ K. Ἀμάντου, "Ἐτυμολογικὰ ἐν Ἀθηνᾶς τ. 28 σ. 124, 125.

²⁾ K. Ἀμάντου, "Ἐτυμολογικὰ ἐν Δεξ. Ἀργ., 6. σ. 109.

³⁾ K. Ἀμάντου, "Ἐνθ. ἀν. σ. 124.

⁴⁾ Ορχ. Φ. Κουκουλέ, Γλῶσσαι Ηπυχίου ἐν Ἀθηνᾶς τ. 30 σ. 23. A. Κοραῆ, "Ἀτακτα 1. 146. Παρὰ Στράβωνι 2. 123 ἀναφέρεται καὶ νησὶς Κόσσουρα. Η6. καὶ τὸ ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Κυριλλοῦ παράστος κοσσοτράπεζος.

⁵⁾ Πέδ. φευγός - φευγός, πέμπω - πεμπός, ἀπορῶ - ἀπορός, γυρεύω - γυρευός. Ἐν Ἀραβανή τῆς Καππαδοκίας; τὸ τυφλοῦμαι λέγεται δξυφλοῦμαι, τὸ δὲ γίνομαι κουτσοῦμαι ἥτοι κουτσοῦμαι==κοττοῦμαι.

⁶⁾ Περὶ τοῦ ταιτακισμοῦ πδ. κόττος - κότσος=ἄρρην πέρδιξ (Κύθνος, Μαραθώνιος).

Κοτσός οὕτως είναι δὲ κεκομμένον ἐν ἄκρον τοῦ σώματος ἔχων.

Ἡ ἐκ τοῦ κοψὸς παραγωγὴ παρέχει δυσκολίας, τὰς ὁποὶς ἐπιθυμοῦμεν γὰρ ὑποδείξωμεν ἐνταῦθα. Ὡς ἡδῆ καὶ δὲ P. Kretschmer παρετήρησεν¹⁾, ἡ πρώτη δυσκολία είναι ἡ τροπὴ τοῦ ψεύτης τοῦ ψεύτης καὶ παρέβαλε μὲν δὲ Ἀμαντος τὸ φευδός — τσευδός, ἡ παραβολὴ δύμως μιᾶς λέξεως, ἐν τῇ δύναται καὶ ἀλλως ἡ ὑπαρξία τοῦ ψεύτης γὰρ ἐρμηνεύθῃ, ἡ καὶ δύσις ἀκόμη, οὐδένα βέβαια δύναται νὰ πείσῃ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς τροπῆς ἐνταῦθα τοῦ ψεύτης τοῦ ψεύτης τοῦ ψεύτης. Ἐπειτα δὲν ἐξηγεῖται πῶς ἐν τοῖς συνθέτοις ἀφ' ἐνδές ἔχομεν κοτσο — κουτσο ὡς πρώτον συνθετικὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ κοψο — (πβ. κοτσονόργης — κοψονόργης, κοτσάρτης — κοψάρτης) πῶς δῆλος δὴ ἐν τῇ αὐτῇ λέξει καὶ τρέπεται καὶ δὲν τρέπεται τὸ ψεύτης τοῦ ψεύτης. Τρίτον ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ οὗτος ἐν τοῖς κειμένοις τοῖς τὴν παλαιοτάτην μνείαν παρέχουσι κείται πάντοτε κοτσο — καὶ σχι κοψο —²⁾, δύμως δὲ καὶ ἐν ἴδιωματι περιέχουσι στοιχεῖα ἀρχαιοπινῆς ὡς ἐν τῷ τῆς κάτω Ἰταλίας ἐνθα κοτσὸς λέγεται δὲ κεκομμένος, δὲ κολοβός. Ἐπ' ίτης ἀποροῦ είναι πῶς τὸ ἐκ τοῦ ἔκοψη κοψὸς ἥδυνατο νὰ μεταβάλῃ εἰς τοῦ σαρέστατον ψεύτης, διπέρ ἀλλως διετήρησε καὶ ἐν πλειστοῖς συνθέτοις. Τέλος ἐκ τοῦ ἔκοψη ἔχομεν καὶ τὸ ἐπίθετον κοψὸς = κεκομμένος, σωζόμενον ἐν ταῖς Κυκλαῖσι³⁾ καὶ δηλοῦν χονδροαλεσμένον σίτον, δι' οὐ παρατκευάζεται⁴⁾ εἰδος μαγειρεύματος, τούτο δὲ οὐδέποτε γίνεται κοτσὸς — κουτσὸς. Κατὰ ταῦτα δρθῆ καὶ λογική είναι ἡ γνώμη τοῦ ἀσιδίμου Κοραῆ, καθ' ὃν τὸ κουτσὸς πρόδε τὸ κόσσω — κόστω πρέπει νὰ συνδεθῇ.

καρπος Σάριος, Πάρος) κέρατο — κέρατοσ (Χίος. Σ. Βίον, Χιακὰ γλωσσικὰ σ. 26. 100) κρεατιμόντερο — κρεατομόντερο· θρέμμα ἔχον μέγαν μαστόν, παράγον· δὲ ὀλίγον γάλα (Κύθνος) κρεατοδάγκημα — κρεατοδάγκημα = νευραλγία (Κρήνη) γαλτζώνων · γαλατσώνων (Σύμη) κρεατόμελο — τεφατόμελον (Κύπρος Α. Σακελλαρίου, Κυπριακὰ 1. 245) κοττοπούλι — κιτσοπούλι (Καλλίπολις) πλατομύτης — πλατομύτης (σύνηθες) καὶ ἄλλα. Ἐπιθη καὶ A. Μπούτουρα, Περὶ τῆς γενέσεως καὶ ικτίσεως τοῦ τοῦ (τζ) φθόγγου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ σ. 17 (ιδ. ἀποεπάσματος).

¹⁾ Ἐν τῷ περιοδικῷ Glotta τ. 11. 100.

²⁾ Ηδ. τὸ παρὸ Θεοφάνει (445. 30 De Boor) Κοντζοδάκευλος.

³⁾ Εν Κύθνῳ καὶ Θήρῃ, ἐν Καλυβίοις δὲ Καρύστου τὸ κοψό. Ο κοψός λέγεται ἐν Ἀνδρῷ Ἀμοργῷ καὶ τῇ περιοχῇ Καρύστου κοφτός καὶ ἐν Ἀγίῳ "Ορει καὶ Κεφαληνίᾳ κοφτό (τό).

⁴⁾ Ομοίως τῷ κοψός ἔχομεν ἐν Κρήτῃ τὸ παρὸ τὸ ἔκαψα καγός, δηλοῦν δάσος κικαμένον.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω τέλος μνημονευθέντος καὶ τοῦ αὐλός, τὸ δποιον ἐδήλου καὶ τὸ δστοῦν τοῦ μηροῦ καὶ κατὰ συνεκδοχὴν τὸν πόδα¹⁾, ἐσχηματίσθη τὸ σημερινὸν κούτσαυλος ἢ κούτσαύλης,²⁾ τὸ ἵσχυρότερόν πως καὶ ψογερώτερον τοῦ κούτσαδός ὄν.

"Ἀντζα.

Ἐν διατριβῇ μου ἐπιγραφομένη «ἐτυμολογία τριῶν λέξεων» ὑπεστήριξα διτὶ ἡ λέξις ἀντζα, ἡ τὴν κνήμην δηλοῦσα, προέρχεται ἐκ τοῦ Λατινικοῦ anta, ἥτοι παραστάς³⁾. Ἐπειδὴ δμως ἐν τῷ μεταξὺ ἔξηγέθη καὶ ἄλλη γνώμη, εύρισκω διτὶ πρέπει νὰ ἐπανέλθω.

Τὴν ἀνωτέρω ἐτυμολογίαν μου δὲν D. Hesselink εὗρεν δρθήν⁴⁾: ἀλλοὶ παρετήρησεν διτὶ «ἡ ἐκ τῆς Λατινικῆς γλώσσης παραγωγὴ δύναται νὰ ἀληθεύῃ, ὑπάρχει δμως φωνητικὴ ἀνωμαλία, διότι τὸ φθογγικὸν σύμπλεγμα ντα δὲν τρέπεται εἰς ντζα»⁵⁾, ἐπ' ἐσχάτῳ δ' ὁ συγάδελφος κ. Κ. Ἀμάντος ἔξηγενεγκε τὴν γνώμην διτὶ ἐκ τοῦ Ἐλληνικοῦ ἀντὶ ἐγένετο τὸ ἀντζὲ καὶ ἐκ τούτου ἡ ἀντζα, ἥτις εἰρωνικῶς ἐσήμικινε πόδα μακρὸν καὶ ἵσχυρόν, ὡς τοῦ ἀργαλειοῦ τὰ ἀντιά⁶⁾). Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Ἀμάντου «λέξις, τόσον ἐνωρίς (ΙΑ'. αἰών) ἀπαντῶσα καὶ διαδεδομένη πανταχοῦ σχεδὸν τοῦ Ἐλληνισμοῦ, πρέπει νὰ είναι 'Ἐλληνική'⁷⁾.

¹⁾ "Ἐδοξεῖ κύκλιος; αὐλήτης τὰ πέλματα τῶν ποδῶν ηὐλοκοπεῖσθαι" κατέλιπε καὶ ἐπάσπατο πῦλον τε καὶ ἀγνιζόμενος καὶ οὕτως ἀργοῖς ἐχρήσατο τοῖς ποσίν, ὥσπερ ηὐλοκοπημένοις οὐκέτι βαίνων ἐν τῷ κατὰ σκηνὴν ἔργῳ Ἀρτεμ. Ὁνειρ. 5:81 (Rigaltius). Νῦν ἐν Κύπρῳ κέναυλον ἡ κέναυλον λέγεται τὸ ἄκρον τοῦ δστοῦ ἔνθα γίνεται ἡ ἀρθρωσίς καὶ τὸ δστοῦν τοῦ μηροῦ, κονυμανῆ⁸⁾ δὲ ἥτοι κρονυμάνιν ἐν Σάμῳ τὸ δστοῦν τοῦ μηροῦ. Τσαφάρι ἥτοι αὐλός λέγεται νῦν ἐνιαχοῦ τὸ δστοῦν τῆς κνήμης. Πθ. τὸ μεσ. κονυμανοπόδης καὶ ὅτα περὶ τῆς λ. κονύμιαυλον τῆς δηλουύσης τὴν κνήμην ἔγραψεν ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτ. 4. 247 καὶ ὕδρα διτὶ καὶ νῦν ἐν Μεστοῖς τῆς Χίου κονύμευλα λέγονται τὰ δστᾶ τῶν μηρῶν.

²⁾ 'Ως ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κρήτῃ.

³⁾ Ἡ διατριβὴ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Ἀφιερώματι εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν σ. 33 ξ.

⁴⁾ D. Hesselink, Enige Grieks-Hollandse Parallelēn ἐν Neophilologus 8. 63.

⁵⁾ "Ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπείας καὶ πρακτικὰ τῆς σχολῆς διὰ τὴν ἐκλογὴν ταχτικοῦ καθηγητοῦ τῆς μεσαίωνικῆς καὶ νέας 'Ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας σ. 45.

⁶⁾ K. Ἀμάντου, Ἐτυμολογικὰ Λεξ. Ἀρχ. 6. 112.

⁷⁾ K. Ἀμάντου, Ἐνθ. ἀν. 111.

"Ἄς ἔξετάσωμεν τὰ ἀνωτέρω.

"Ἡ τροπὴ τοῦ σ εἰς ψ δὲν εἶναι βεβαίως συνήθης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ δῆμῳ τὸ φαχνός, τὸ ἐκ τοῦ σαχνὸς παραγόμενον, εἶναι πάγκοινον σήμερον. Τὸ νθ—θ δὲν τρέπεται δημοίως συνήθως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ εἰς τα, ἐν τούτοις κοινότατον εἶναι σήμερον τὸ σκαντζόχοιρος· κατσόχοιρος, δπερ τελευταῖον εἶναι καὶ μεσαιωνικόν, οὐδὲν εἶναι συνήθης ἡ τροπὴ τοῦ σ εἰς ζ· ἐν τούτοις τὸ ἐκ τοῦ σόγχος—ζοχὸς εἶναι κοινότατον σήμερον. Ἡ πρόθεσις κατὰ ώς πρῶτον συνθετικὸν δὲν γίνεται κατσα καὶ δῆμως τὸ σύνηθες νῦν κατσαχνιὰ προέρχεται ἐκ τοῦ καταχνιά· φωνητικὸν φαινόμενον λοιπὸν παρουσιαζόμενον εἰς κοινὴν σήμερον λέξιν δὲν εἶναι ἀνάγκη γὰ εἶναι πάντοτε σύνγηθες. Ἐκτὸς τούτου δῆμως ἐγὼ διυσχυρίζομαι δτι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ δὲν εἶναι ἀσυγήθης ἡ τροπὴ τοῦ ντα εἰς ντζα. Ἡδη ἐσημείωσα δτι τὸ ἀντανεμίζω καὶ ἀντάνεμο λέγονται ἐν Κύμῃ ἀντζανεμίζω καὶ ἀντζάνεμο, τὸ κρεμαγταλᾶς ἐν Μάγη κρεμαντζαλᾶς¹⁾, ἐνταῦθα δὲ προσθέτω δτι τὸ ἀπαντανέμι, ὑπήνεμον δηλα δημέρος, λέγεται μαντσανέμι ἐν Καλημέρᾳ τοῦ Otranto καὶ μπανιζανέμι ἐν Μεγαλοπόλει, τὸ μούντα, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, μούντζα, τὸ ἀγαντάρω ἐν Κερκύρᾳ ἀγαντζάρω ἡ ἐν ἐπιγραφαῖς Φλωρέντα²⁾ Φλωρέντσα, τὸ Λατινικὸν frondeatum κατήγητσεν εἰς τὸ μεσαιωνικὸν φριντζᾶτο³⁾ καὶ φρουριζᾶτο⁴⁾ καὶ εἰς τὸ σημερινὸν φρατζᾶτο—φρατζάτα, δ λέγτια κατασκευαζῶν γῆτοι δ Λεντᾶς λέγεται καὶ Λεντζᾶς⁵⁾ τέλος τὸ ἐν Σκανδινανθῷ ἄντα τὸ δηλοῦν τὸ παράστημα τοῦ σώματος λέγεται ἐν Κύπρῳ ἄτοα, ἀκριβῶς ὡς καὶ ἡ κοινῶς ἄντζα. Κάλλιστα λοιπὸν ἐκ τοῦ ἄντα δύναται νὰ παραχθῇ τὸ ἄντζα.

¹⁾ Φ. Κουκουλέ, Ἐτυμολογία τριῶν λέξεων. Ἀφιέριμα εἰς Γ.Ν. Χατζιδάκιν σ.35.

²⁾ C. I. G. IV. fasc. II ἀρθ. 8864.

³⁾ K. Πορφυρογεννῆτον, "Ἐκθεσις περὶ τῆς βασιλείου τάξεως 1. 373. 18.

⁴⁾ Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη στήλ. 1870. 1952 (S. Lambros, Collection σ. 79).

⁵⁾ Θεοδώρου τοῦ Σκουταριώτου προσθῆκαι εἰς τὴν χρονικὴν συγγραφὴν Γεωργίου τοῦ Ἀχροπολίτου ἐν A. Heisenberg, Γεωργίου Ἀχροπολίτου Χρονικὴ συγγραφὴ 1. 294. 3. Πδ. κατόπιν διὰ τὴν τροπὴν τοῦ ντε εἰς ντζ καὶ τὸ σημερινὸν ἄντζηρας—οἱ=ἄνδηρον ("Ιπαρος· Χιος") καὶ τὰ Καππαδοκικὰ σφράντενλος, δρακόντεζοι, ζόντια, ἀφέντζης, πορτζηός, A. Μπούτουρα, "Ἐνθ. ἀν. σ. 16.

Διατί λέξις κατά τὸν IA'. αἰῶνα ἀπαντώσα καὶ κοινὴ σήμερον δὲν δύναται νὰ είναι Λατινική, δὲν ἔννοιω. Κοινὸν είναι σήμερον τὸ ξενικὸν φουστάνι καὶ δμως εὑρητικός φουστάνιον ἥδη κατά τὸν IB'. Αἰῶνα καὶ τὸ πάγκοινον πάλιν μάγουλον είναι πολὺ τοῦ IA'. αἰῶνος παλαιότερον. Δι' αὐτὸν δὲν πρέπει βέβαια νὰ δεχθῆμεν διτι αἱ λέξις φουστάνι καὶ μάγουλον πρέπει νὰ είναι 'Ελληνικαῖ. Θὰ ἔπρεπε δ' ἵσως νὰ ἐμβάλῃ εἰς ἀμφιβολίαν περὶ τῆς 'Ελληνικότητος τῆς λ. ή παρατήρησις διτι αὐτη̄ μόλις κατά τὸν IA'. αἰῶνα ἀναφαίνεται. Λέξις 'Ελλην ική (ἀντὶ) ἐκ παραδόσεως σωθεῖσα πῶς νὰ φαντασθῇ τις διτι ἔξειπεν αἰῶνας δλους καὶ μόλις κατά τὸν IA'. αἰῶνα ἀνεφάνη; 'Ο π. "Αμαντος ὑπολαχμάνων διτι ἀπὸ τὸ τοῦ ὑφαντικοῦ ἴστοις ἀντὶ παρήχθη τὸ ἀντζὲ καὶ ἐκ τούτου η ἀντζά δέχεται δύο τινά; πρῶτον διτι η ἀντζά είναι μεγεθυντικὸν καὶ δεύτερον διτι, ὡς καὶ δ Ἰδιος δμολογεῖ, η λ. εἰχεν εἰρωνικὴν σημασίαν.

'Αλλ' η ἀντζά, δισον ἐκ τῶν κειμένων δυνάμεθα νὰ παρακλουθήσωμεν καὶ δισον ἐκ τῆς γένες 'Ελληνικῆς γνωρίζομεν, δὲν ἔχει οὔτε μεγεθυντικὴν σημασίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ σκωπικήν.

'Ο π. "Αμαντος διασχυρίσθη ἐπ' ἵσης διτι είναι δύσκολον ἐκ τοῦ απίτα νὰ ἐπλάσθη η ἀντζά «διέτι τὸ Λατινικὸν ανταε δὲν διεδόθη παρ' ἡμῖν» ¹⁾. 'Αλλὰ πῶς δύναται ν' ἀποδειχθῇ τοῦτο; Τὸ ανταε, καθ' ἐνικὸν μάλιστα ἀριθμὸν αντα, πρὸς δήλωσιν τῆς παραστάδος ἐσώθη ἐν τῇ Δύσει κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ὡς δεικνύουσι τὰ μεσαιωνικὰ γλωσσάρια ²⁾ καὶ οἱ ἐν Κάτω Ιταλίᾳ 'Ελληνιστὶ λαλοῦντες, οἵτινες ἀνταν τὴν παραστάδην λέγουσι. Δὲν είναι λοιπὸν πιθανὸν διτι λέξις συνήθης ἐν τῇ Δύσει μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἵνα δηλώσῃ μέρος τῆς θύρας, ἀφ' οὗ αἱ λέξεις porta, μάγουλο, μάσκα ³⁾, κατήνα ⁴⁾, ρωμανίζω ⁵⁾ καὶ ρωμανήσιν ⁶⁾ αἱ μὲ τὴν

¹⁾ K. Άμαντον, "Ἐνθ" ἀν. σ. 111.

²⁾ Π. G. Goetz, Thesaurus Glossarum emendatarum ἐν λ. anta.

³⁾ Μάσκα ἐν Χίῳ καὶ μάγουλο ἐν Κρήτῃ λέγεται η παραστάς τῆς θύρας.

⁴⁾ Ήτοι κλειδαριά ἐν Βελβεντῷ Μακεδονίας, Θήρᾳ, Σάμῳ, Σύμη, Κορίτῃ καὶ Λανάρῃ.

⁵⁾ Κλείω μὲ τὸν ξύλινον μοχλὸν τῆς θύρας, τὸ ρωμανήσιν, ἐν Πάρῳ καὶ Κύπρῳ.

⁶⁾ 'Ἐν Κύπρῳ. Π.δ. καὶ τὰς ἐπ' ἵσης Λατινικὰς λέξεις σπίτι, φάρσωμα, φῶκος, ταβλωτὸν τὰς σχετικὰς μὲ τὴν οἰκίαν.

ώραν σχετιζόμεναι καὶ γνωσταὶ νῦν εἰναι Λατινικαῖ; Καὶ τί ἄλλο
ἢ τὸ Λατινικὸν αυτὰ εἰναι ἢ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἀναφερομένη ἀντα;
νὰ φανῇ δὲ πόσον δύσκολος εἰναι ἢ κρίσις ἐπὶ ζητημάτων τοι-
ντῆς φύσεως, φέρω ἐν ἀπλούσῃ παράδειγμα· *planta* ἐλέγετο παρὰ
ιατίνοις¹⁾ τὸ πέλμα τοῦ ποδός· ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς κειμένοις, δ-
ιον γνωρίζομεν, ἡ λ. δὲν φέρεται, ἀλλ' οὕτε καὶ σήμερον ἐν τῇ γένει
Ἐλληνικῇ. Ἐν τούτοις ἐν τῷ βίῳ Δαχνιῇ τοῦ Στυλίτου μνημονεύται ἡ
πλαντίν²⁾ καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον δηλοῦντα διτὶ περὶ δημώδους
ἴξεως πρόσκειται. Πρέπει λοιπὸν νὰ δισχυρισθῇ τις διτὶ τὸ πλαντίν
ἐν εἰναι λέξις Λατινική, διότι δὲν παρεδόθη παρ' ἡμῖν διὰ τῶν αἰώ-
νων τὸ πλάντα;

'Αλλ' οἱ κύριοι λόγοι οἱ κωλύοντες τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀντζίου
ἢ τοῦ Ἐλληνικοῦ ἀντίου εἰναι ἄλλοι, ἢτοι φωνητικοί. Ἐν φ δῆ-
ι δὴ τὸ τοῦ ὑφαντικοῦ ἰστοῦ ἀντὶ οὕτω πάντοτε λέγεται, ἡ κνήμη
μηται ἀντζί· πῶς τώρα ἐν τῇ αὐτῇ λέξει ἀφ' ἐνδὸς φυλάσσεται δ
πλόγγος τι καὶ ἀφ' ἔτερου γίνεται τοι δὲν ἐξηγείται. Τὴν δυσκο-
λίαν διειδεῖ καὶ δ. κ. 'Αμχντος, δ ὅποιος προσεπάθησε νὰ τὴν ἐρμη-
νῃ δι' ἐπιχειρημάτων μὴ πειστικῶν. Λέγει δῆλα δὴ διτὶ δισ-
κισμὸς τοῦ τι δὲν ἡρευνήθη ἀκόμη δεόντως καὶ ἐνδέχεται ἐπομέ-
νιος νὰ εὑρεθῇ δ λόγος τῆς ἀνωμαλίας, διτὶ ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ
πιά, συγνθετέρου ἐπὶ τοῦ ποδός, εύκολωτερον ἥδυνατο νὰ προ-
ῆῃ τὸ ἀντζία καὶ ἐκ τούτου τὸ ἀντζί καὶ διτὶ ἐπὶ τὸν τσιτακισμὸν
πέρασαν τὰ συγώνυμα κάτοι καὶ καντζί³⁾.

'Αλλ' διτὶ τὸ τι τρέπεται εἰς τοι γνωρίζομεν καλῶς π. διάται
μπαινο - βουτοί - δρωτισίλα - δραγάτοις - κεράτοι - κληματοίδα - κό-
κκοισινας - παλάτοι - πιτουλίζω - τοιγάρο - τοιλῶ - πετσεινάρι⁴⁾ κ.τ.λ.
Οσον διφορᾶ τὴν δευτέρχων παρατήρησιν καὶ πάλιν παρατηροῦ.
διτὶ ἀμφότερα τὰ ἀντία τοῦ ἰστοῦ λέγονται νῦν ἀντιά καὶ οὐχ!

¹⁾ Πβ. καὶ τὸ 'Ιταλικὸν *pianta*.

²⁾ Θευσαριάνη δὲ (ἡ πατρικὴ 'Ηραλ;) διτὶ τοῦ ἐνδὸς ποδὸς; αὐτοῦ τὸ πλαντίν ἀπὸ
ἀστραγάλου ἵρρου Anal. Boll. 32. 197.

³⁾ K. 'Αμχάντου, "Ἐνθ. ἀν. σ. 112.

⁴⁾ Όρα καὶ A. Μπούτουρα, Περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐκτάσεως τοῦ το (το) φθόγ-
νη τῇ Ἐλληνικῇ γλώσσῃ σ. 16. 17.

διντζιά, ἐπὶ τὸ συγηθέστατον δὲ ἀντῖ ἥκιστα πιθκὸν εἶναι ὅτι ἐπέδρασε τὸ κότσι, ἀλλο τοῦτο σημαίνον ἡ τὸ ἀντῖ, πλὴν δύο ἦ τριῶν τόπων¹⁾ ἡ τὸ καντῖ, λέξις ἀγνώστου ἐτυμολογίας καὶ σημαίνουσα πάντα καρπὸν ἐντὸς κελύφους εὑρισκόμενον!

Ἐφ' δον λοιπὸν ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀμάντου προτεινομένη ἐτυμολογία τοσαύτας παρήχει δυσκολίας καὶ τοσαύτας ἀλύτους ἀπορίας γεννᾷ, δὲν δύναται γὰρ εἶναι ὅρθη.

Βαρδάρις.

Ἐν τῇ αὐτῇ διατριβῇ μου ὑπεστήριξα ὅτι ὁ ποταμὸς Βαρδάρις δ πάλαι δῆλα δὴ Ἀξιός, κεῖται ἀντὶ τοῦ Βαρδάρις τοῦ ἐκ τοῦ φ. βαρδαρίζω παραγομένου καὶ σημαίνει «τὸν ὄντα πληθῆ, εὐρυπρέποντα καὶ μετὰ θορύδου τινὸς καταρρέοντα ποταμόν». Ἀντὶ τῆς γνώμης ταύτης ἐλέχθη ὅτι ἐκ τοῦ ἐπιφωνήματος βάρδα παρήχθη τὸ δνομικό τοῦ ποταμοῦ²⁾. «Ψιστε Θεέ! Ἐξ ἐπιφωνημάτων παράγονται ἐπίθετα εἰς-άρι(ο)ς, τὸ δὲ Βενετικὸν vardha ἡδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἐν κοινῇ χρήσει ἥδη κατὰ τὸν Θ'. μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε τὸ πρῶτον ἀναφέρεται τὸ δημώδες δνομικό τοῦ ποταμοῦ;

Ο κ. Ἀμαντος ἔθιξεν ἐν τῇ προμηγημονευθείσῃ διατριβῇ του καὶ τὸ περὶ Βαρδάρι ζήτημα. Φρονεῖ λοιπὸν ὅτι ἐπειδὴ τὸ βαρδάρι «δὲν εἶναι τὸ κατ' ἔξοχὴν θορυβῶδες, κροτοῦν δργανον δὲν ἥδυγατο νὰ ὄνομασθῇ ἀπ' αὐτοῦ ποταμὸς ἥσυχος κατὰ τὸ πλεῖστον³⁾ καὶ δεύτερον ὅτι ἐπρεπεν δις παλαιότερον δνομικό τὸ Βαρδάρις νὰ ἔχει μνημονευόμενον καὶ ὅχι τὸ Βαρδάρις. Δι' αὐτὸν γομίζει ὅτι ὁ ποταμὸς θὰ ὠνομάσθη ἀπό τινος ὑποτιθεμένου βαρδάρι (veredarij) ἔχοντος παρὰ τὰς ὅχθας του κτήματα⁴⁾.

Τὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα ὥχι μόνον μὲ τὴν γραμματική

¹⁾ Ἐπιθ. Φ. Κουκουλέ, 'Ἐτυμολογία τριῶν ἑξιων' Αριέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζάκην σ. 36.

²⁾ "Ἐκθετεις τῆς ἐπιτροπείας σ. 74.

³⁾ 'Ἐκ παρανοήσεως, πιετένω, ἔγραψεν δ. κ. "Λιμανιος (σ. 103) ὅτι φρονεῖ διατριβαρδάριος ὠνομάσθη οὕτω ὡς κροτῶν δίκην βαρδαρίου. Τοιοῦτον τι ἐν τῇ διατριβῇ μου δὲν ἔγραψο.

⁴⁾ K. Αμάντου, 'Ἐτυμολογία Λεξ., Αρχ. 6. 103. 104.

ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ζωὴν, καλὸν εἶναι νὰ ἔξετάξωνται ἐν γνώσει τῆς τελευταίας ταύτης. Ο γνωρίζων τί ἔστιν ὑδρόμυλος καὶ βαρδάρια οὐδέποτε θὰ δισχυρισθῇ διταῦτα δὲν εἶναι θορυβοποιὰ σργανα. Τί ἀλλο λοιπὸν διεικνύουσιν αἱ παροιμίαι «ὅποιος δὲν θέλει ν' ἀκούῃ τὰ βαρδάρια δὲν πάει '¢ τὸ μύλο»¹⁾ «ὅποιος φοβᾶται τὰ βαρδάρια μυλωνᾶς δὲν γίνεται» (Μάνη) «ἔχου μέρα νύχτα τοὺς βαρδάρας ἀποὺ τὸ κεφάλι μ'» ητοι ἔχω διαρκῆ ἐνόχλησιν²⁾, τί ἀλλο, λέγω, διεικνύουσιν αἱ παροιμίαι αὗται η διτι δ λαδὸς δ τόσον ἐγγὺς πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ ὑδρομύλου κείμενος τὰ βαρδάρια ώς κατ' ἐξοχὴν θορυβοῦντα σργανα ἐκλαμβάνει, δι' ὅ καὶ βροντάρια τὰ καλεῖ;

Ἄς ιδωμεν νῦν, ἀν δ ποταμὸς εἶναι ἥσυχος κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἀφ' οὗ καὶ σήμερον ἔτι ἐν Μακεδονίᾳ βαρδαρίζω καὶ βαρδαροκοπῶ λέγεται ἐπὶ πηγῶν η ποταμῶν ἀφθόνως ρεόντων, πῶς εἶναι δυνατὸν ν' ἀρνηθῶμεν τὴν ιδιότητα ταύτην εἰς ποταμὸν ὡκυρόσαν, ώς τὸν εἰπεν δ Εὔριπον (Βάκχ. 569) η ἡνύ τε μέγαν τε κατιόντα, ώς τὸν ἔχαρακτήρισεν δ μεσαιωνικὸς συγγραφεὺς τοῦ Τιμαρίωνος³⁾, διαγύοντα δέ, ώς παρετήρησα, τὸ μακρὸν διάστημα ἀπὸ Σκοπίων μέχρι Θερμαϊκοῦ κόλπου, καθ' ὅ καὶ ἀποτόμους κλίσεις ἔχει καὶ καταρράκτας μικροὺς πολλαχοῦ εἶναι πιθανὸν διτι κάμνει; Ἅς μὴ λημονηθῇ διτι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου καταφέρεται δ ψυχρὸς καὶ δρμητικὸς ἐκείνος ἄνεμος, δ τόσον γνωστὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ, διτις καὶ βαρδάρις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ καλεῖται, ἀλλὰ καὶ διειπούργιος, διὰ τὴν δρμὴν καὶ τὸ ψυχρό. Ο κ. Ἄμαντος ὑποθέτει διτι δ ποταμὸς εἶναι ἥσυχος κατὰ τὸ πλεῖστον. Κατὰ σύμπτωσιν πέντε καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου δμοφώνως ἀποφαίνονται διτι δ ποταμὸς ὀνομάσθη οὕτω «ὡς παρασύρων διὰ τοῦ ρεύματός του πᾶν τὸ προστύχον, διπερ ἐπιθετικοῦται καὶ ὑπὸ τῶν συχγῶν πλημμυρῶν τοῦ ποταμοῦ ἀναφερομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Tafel»⁴⁾.

Ἐλθωμεν καὶ ἐπὶ τὴν τελευταίαν ἀντίρρησιν. Νομίζω διτι δὲν

¹⁾ Φ. Κουκουλέ, Ἐτυμολογία τριῶν λέξεων σ. 38.

²⁾ Ἐν Αίτωλίᾳ ἔνθα συνίθης καὶ ἡ φράσις αἵ τὰ θέλου γὰ τὰ ντράβαλα! καλέτρα νὰ κάτσου μονάχοις πέρι νὰ πάρου βαρδάρια πηρέτρις».

³⁾ Φ. Κουκουλέ, Ἐτυμολογία τριῶν λέξεων σ. 39.

⁴⁾ Ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπείας σ. 74.

είναι πάντοτε ἀναγκαῖον διπλαιότερος γνωστὸς ἡμῖν τύπος ἐνδε
δηγόματος, ἔστω καὶ τοπωνυμίου, νὰ είναι αὐτὸς διάρχικὸς. Ἐξηγοῦ-
μαι. Γνωστὰ είναι ἡμῖν τὰ τῆς Μαγνησίας ἢ Μαναύρας ἀνάκτορα
ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ταῦτα οὕτως ὑπὸ τῶν ἴστορικῶν καὶ χρονο-
γράφων ἀναφέρονται: διὰ τοῦτο ἔμως δὲν διενοήθη κἀνεις νὰ δισχυ-
ρισθῇ διτὶ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸ magna aula, οὐδὲ ἐζήτησεν ἐ-
πιμόνως νὰ εὕρῃ καὶ δομομασίαν μαγναύλα. Κάλλιστα λοιπὸν βαρδά-
ρις ἀντὶ βαρβάρις δύναται νὰ είναι διπλαιότερος ἡμῖν παραδοθεὶς
τύπος.

Τὸ βερεδάρις (*veredarius*) είναι λέξις πολὺ γνωστὴ ἐν τοῖς με-
σαιωνικοῖς ἐγγράφοις καὶ κειμένοις: ἀπὸ ταύτης, ἵνα φθάσωμεν εἰς
τὸ βαρδάρις, ἵδου ποίαν μακρὰν σειρὰν πρέπει νὰ διανύσωμεν βε-
ρεδάριος - βερεδάρις - βεριδάρις - βερδάρις - βαρδάρις. Ἐρωτῶ ει-
ναι ἡ σειρὰ αὕτη ἀπλουστέρα καὶ εὐνοητότερά τῆς βαρβάρις - βαρ-
δάρις; "Ο κ. Ἀμαντος ἐνδύμισεν διτὶ ἐν τῷ ἐξ Ἀνδρου οἰκογενειακῷ
ἐπιθέτῳ Βαρδάρις εὑρε τὸν δηλοῦντα τὸν veredarium. Ἄλλα πῶς
ἀποδεικνύεται τοῦτο; Καὶ διατὶ διτὶ Ἀνδρου Βαρδάρις νὰ μὴ ει-
ναι δικαιολογητικός ἐγγράφοις ἀνυφερόμενος βαρβάρις¹⁾, διημε-
ρινδὲ βαρβέρις, διβαρβαρίζων ἐν τῷ διμιλεῖν, διτραυλός; Ἄλλ' ἂς
δεχθῶμεν διτὶ διπλαμὸς παρήχθη ἐκ τινος βαρδάρι (*veredarii*)
ζεχοντος κτήματα παρὰ τὰς ὅχθας του. Ἀληθὲς είναι διτὶ σπανίως
δινομάζονται ποταμοὶ ἀπὸ κτητόρων, πάντοτε ὄμως τότε ἐκφέρου-
ται μὲ τὸ δημοφιλέστερον κατὰ γενικήν. Καὶ διπλα Καναβού-
της Ταρχανειώτης, τὸν διποίον ὡς παράλληλον τοῦ Βαρδάρι φέρει
δι "Αμαντος, ὡς ἐκ τοῦ κειμένου φαίνεται, δὲν λέγεται οὕτως, ἀλλὰ
«ποταμὸς τοῦ Ταρχανειώτου»²⁾, ἔχομεν δὲ καὶ ἐξ ἐγγράφων «ρύα-
κα τῆς Κουρβοειλένης»³⁾ καὶ γενν. ἐν Χίῳ ποτάμιον «τοῦ Μισὲδ
ποταμὸς» λεγόμενον. Θὰ περιεμένομεν λοιπόν, τούλαχιστον κατὰ τοὺς
παλαιοτέρους αἰώνας, διπλαμὸς νὰ λέγεται «ποτάμιν τοῦ Βαρδάρι»

¹⁾ Regel - Kurtz - Korablev, Actes de l'Athos, Actes de Zographou
Παράρτ. Βιζ. Χρονικ. τ. 18. 91.

²⁾ Τοῦ "Ἐρμου ποταμοῦ..... ὃντινα λέγομεν ἡμεῖς ποταμὸν τοῦ Ταρχανειώτου
(Lehnnerdt σ. 15. 23).

³⁾ Regel - Kurtz - Korablev, "Ἐνθ' ἀν. σ. 122.

ἡ «τοῦ Βαρδάρι» τοιοῦτόν τι δμως δὲν συμβαίνει· δ ποταμὸς ἐκφέρεται πάντοτε κατ' ὀνομαστικήν.

Ως εἰναι γνωστόν, πολλοὶ ποταμοὶ ὀνομάζονται πολλάκις ἀπὸ ίδιοτήτων ἃς ἔχουσιν· γνωστὰ εἰναι παρ' ἡμῖν δύο μεταποταμῶν ὡς τὸ Ἀναποδιάρις, Ἀσπροπόταμος, Ξερξάς, Σαρανταπόταμος, Πλατὺς ποταμός, Κακὸς ποταμός, Ἀγριός ποταμός, Ψευτοπόταμος, τὸ μεσαιωνικὸν Ἀγριομέλας (=Σπερχειός) κτλ. Τοιαύτην τινὰ ίδιότητα δηλοὶ καὶ δ Βαρβάρις—Βαρδάρις (=μετὰ βαρβαρισμοῦ καταρρέων), οὗτινος οὕτω ἐννοεῖται τελείως ή κατ' ὀνομαστικήν ἐκφορά.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ιουνίου 1923.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ,

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΗΝΩΝ¹⁾

Α'. 'Απόκρυφος καὶ ἐπίσημος ἐπιστήμη.

Ἡ ἀκριδῆς καὶ δικαίας ἱστορικὴ κρίσις περὶ τίνος ἐπιστημονικοῦ θέματος ἡ περιόδου, ἀπαιτεῖ βεβαίως τὴν ἔρευναν τῶν ἀπωτέρων ἡ προσεχῶν αἰτίων, ὡν ἡ ἐξέλιξις κατήγαγεν εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν γεγονός ἡ τὴν ὥρισμένην ἱστορικὴν περίοδον — τὴν γγῶσιν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ περιβάλλοντος, πρὸ παντὸς δὲ τῆς διανοητικότητος τῆς ἐποχῆς, τ. ἐ. τῆς πρώτης κινούσης ἰδέας ἐν τῇ παθόλου πνευματικῇ κινήσει. Οὕτω δὲ κρινόμενα τὰ Μαθηματικὰ τῶν Βυζαντηνῶν, παρουσιάζουσιν ἡμῖν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον, δικαιούμενα πολὺ περισσοτέρας προσοχῆς ἡ δῆμος ταῦτα ἀξιοῦσιν αἱ 'Ιστορίαι τῶν Μαθηματικῶν' καὶ τῆς Λογοτεχνίας.

Ἡ κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐν γένει κυριεύουσα ἰδέα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ, είναι δὲ *Μυστικισμός*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν 'Ιδεολογίαν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὸν *Φυσιοκρατικὸν* ρεαλισμὸν τῶν νεωτέρων χρόνων.²⁾ 'Αλλ' ἡ ἀπόκρυφος αὐτὴ ἐπιστημοσύνη, μία ἀληθῆς ἀποθείωσις τῶν 'Ἐπιστημῶν, ἐν τούτοις, ὡς ἔρευνα αὐτῶν τῶν θείων δυνάμεων καὶ χρησιμοποίησις τούτων εἰς τὴν πρᾶξιν, ἐθεωρήθη ὡς προσπάθεια ἐναγῆς, ἡ δὲ ἐντεῦθεν προελθοῦσα ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἀποκρύφου καὶ τῆς ἀμιγοῦς ἐπιστήμης τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, διεμόρφωσε σαφῶς ἐκπεφρασμένον διψυχή τὸν χαρακτῆρα τῆς Βυζαντιακῆς 'Ἐπιστήμης. 'Αφ' ἐνδές μέν, τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχαίας 'Ελληνικῆς Γραμματείας ἐπιβάλλει τὴν συντηρητικὴν

¹⁾ 'Ανακοίνωσις; ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 12 Φεβρ. 1923 τῆς 'Ἐπιστημ. Ἐταιρείας.

²⁾ 'Ιδε τὰς πραγματείας μου: *Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ χειρομότιτος τῆς 'Ιστορίας τῶν Φυσικῶν 'Ἐπιστημῶν*, σελ. 11. 'Ο Φυσιολόγος καὶ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀπόκρυφους ἐπιστήμας (ἐν τῇ «'Ἐπιστημ. Ἐπετηρίδι τοῦ πανεπιστημίου» III' σελ. 299, καὶ *Ἄι φυσικαὶ ἐπιστήμαι τῶν Βυζαντηνῶν* (ἐν τῷ 'Πηρερόλ. τῆς Μεγ. 'Ελλάδος;

ἐκ τῶν διεβλήτων διδασκαλίαν τῆς ἀρχαῖας καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς φιλοσοφίας—ηγ̄ ἀπεκαλέσαμεν: Ἐπιστήμην Ἐπίσημον, μὲ φιλολογικὸν καὶ ἔξοχὴν χαρακτῆρα, ἀφ' ἑτέρου δέ, τὸ σύγχρονον θεοφυσικὸν πνεῦμα ζητεῖ νὰ ὑπαγάγῃ τὴν δληγ. ἐπιστημονικὴν ἔρευναν εἰς τὰς μεθόδους τοῦ Μυστικισμοῦ. Διότι ὡς τοιαύτην ἀναμφιδόλως πρέπει νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν ἀπόκρυφον Βυζαντιακὴν Ἐπιστήμην, οὐχὶ δηλονότι ὡς τινὰ στείρωσιν ἐπιστημονικὴν ἢ πνευματικὸν ἐκφυλισμόν, ἀλλὰ τούναντίον, ὡς σοβαρὰν νεωτεριζουσαν προσπάθειαν πιὸς ἐπιστημονικὴν δημιουργίαν, ἥτις, ὡς ἡ Βυζαντιακὴ ποίησις, θὰ ήτο καὶ ἀνάγκην θεοσοφική. Ἐντεῦθεν δέ, καὶ θεωρήσας οὐχὶ πλήρη τὸν συνήθως φερόμενον πίνακα τῶν Ἀποκρύφων Ἐπιστημῶν —Μαγείας καὶ Ἀστρολογίας καὶ Ἀλχυμείας καὶ Ἰατρικῆς τῶν ψυλακτηρίων—συνεπλήρωσα τοῦτον ἐκ τῶν πραγμάτων, ὡς ἔξης: Μαγεία (ὡς τις ἀπόκρυφος Φυσική), Ἀστρολογία (ἢ ἀπόκρ. ἀστρονομία), Χυμευτική καὶ Ἀλχυμεία (ἀπόκρ. χυμεία), Φυσιολόγος (ἀπόκρ. φυσιογραφία), Ἰατροσοφική (ἀπόκρ. ιατρική) καὶ Ἀπόκρυφα Μαθηματικά.¹⁾ Ἀπόκρυφα δὲ Μαθηματικὰ πρέπει νὰ δνομιτίσωμεν τὰ «Θεολογούμενα_τῆς Ἀριθμητικῆς», ὡς τὰ Νικομάχου τοῦ Γερασηνοῦ καὶ τοῦ Ἀνατολίου καὶ τοῦ Ἰαμβλίχου,²⁾ τῶν δποίων κατὸς δ τίτλος ἀκριβῶς μαρτυρεῖ τὴν μυστικότητα. Κατὰ ταῦτα δέ, ὑπὸ τὴν διαιρεσιν ἡγ̄ ἔδωκε τῆς Βυζαντιακῆς Ἐπιστήμης, ὡς ἐπισήμου καὶ μυστικῆς, πρέπει νὰ ὑπαγάγωμεν καὶ τὴν Ἀριθμητικὴν καὶ τὴν Γεωμετρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Μουσικήν, αἵτινες μετὰ τῆς Ἀστρονομίας συναποτελοῦσι τὰ εἰδικῶς «Μαθήματα» τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν Βυζαντηγῶν.³⁾ Οὐχὶ δὲ μόνον ἐντεῦθεν παρουσιάζουσιν ἡμῖν τὰ

¹⁾ Ἡδε τὴν περιγραφὴν μου: «Ο Φυσιολόγος κλπ. σελ. 300.

²⁾ *Theologumenā arithmeticæ*, ed. Frid. Astius, Lipsiae, MD. CCCXII. πρβλ. Τὰ μαγικὰ τετράγωνα ἐν *Histoire de mathémat.* par J. E. Montucla, Paris, an VI (1799), I σ. 346—348.

³⁾ Οὕτως ὁ Ψελλὸς ἔγραψε περὶ τεττάρων μαθηματικῶν (Ἑδ. Krumbacher, *Gesch. d. Byz. Litt.* β σελ. 622, μετάφρασις Σωτηριάδην II, σελ. 431) τοῦ διὶ Γ. Ηαγιουρέη ἡ πραγματ. ἐπιγράφεται: Μαθηματικά, ἀριθμητικά, γεωμετρικά καὶ ἀστρονομικά. «Οὗτον καὶ ὁ ὅρος μαθηματικὸς ἴσημαντε τὸν ἀστρονόμον ἢ ἀιτιολόγον (παρ' ἄργ.)» Ἡδε Διογ. Λαζαρ. Ἑκδ. Hübnerus. σ. 20,28 πρβλ. Ἄριστοτ. π σῦν. B. 14. σ. 297.

Μαθηματικά τελείως ἀπόκρυφον ἀλλοτροπίαν, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως τὰ Μαθηματικά, καὶ πρώτη δεδαίως ἡ χορηγὸς τούτων Ἀριθμητική, συνετέλεσαν κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν δικαιορφωσιν τῆς Ἀποκρύφου Ἐπιστήμης. Καὶ νομίζω τοῦτο ὡς ἐν τῶν μελλοντικῶν ἐνδιαφερόντων πορισμάτων τῶν μελετῶν μου ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν.

B'. Μαθηματικὰ καὶ Μυστικισμός.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς στεγῆς ταύτης σχέσεως τῶν ἰδίως μαθηματικῶν μετὰ τοῦ μυστικισμοῦ, παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις, διὰ τοῦ ὡς ἀνωτέρω διττοῦ χαρακτῆρος τῶν Βυζαντικῶν μαθηματικῶν, ὡς ἐπιστήμων καὶ ἀποκρύφων, εὐρίσκομεν πρωταρχικὴν ἀρετὴρίαν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίῃ φιλοσοφίᾳ. Ἐν φὲν ταῖς Σχολαῖς τῶν Ἰώνων φιλοσόφων τὰ μαθηματικὰ ἔχουσι χαρακτῆρα θετικὸν (διὸ μὲν Θαλῆς καθορίζει τὰς ἰδιότητας τοῦ τριγώνου καὶ τοῦ κύκλου, διὸ δὲ Δημόκριτος εὐρίσκει τοὺς ἀλόγους—irrationals—ἀριθμούς, καὶ διὸ Ἀναξαγόρας ἐπιλαμβάνεται τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου), τούναντίον τὰ μαθηματικά τῶν Πυθαγορείων—μία μαθηματικὴ κοσμοσοφία—παρουσιάζουσιν ἐπιστημοτροπίαν μυστικήν. Ἡ τοιαύτη δὲ ἑκφιλοσόφησις τῶν μαθηματικῶν κατὰ τὴν Πυθαγόρειον περίοδον, ἀπήγησε πιθανῶς καὶ τὸν χωρισμὸν τῆς Γεωμετρίας καὶ τῆς Ἀριθμητικῆς ἀπὸ τῶν ἀντιστοίχων πρακτικῶν αὐτῶν ἐφαρμογῶν, τῆς Λογιστικῆς καὶ τῆς Γεωδαισίας. Τὸν θετικὸν χαρακτῆρα τῶν Ἰώνων μαθηματικῶν ἐκληρονόμησεν ἡ Μαθηματικὴ τῶν Περιπατητικῶν, ἀποσκοποῦσα τὴν ἐπίλυσιν φυσιογνωστικῶν καὶ μηχανικῶν προβλημάτων. Τούναντίον δέ, τὸν μυστικισμὸν τῆς μαθηματικῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας, καθ' ἥγη τὰ σχήματα τῶν πραγμάτων συναποτελοῦνται ἐξ ἀριθμητικῶν μονάδων, διετήρησεν ἡ διὰ τῶν τριγώνων (ἐπιπέδων) κοσμογονία τοῦ Πλάτωνος, ἡ ἀναπτυσσομένη ἐν τῷ Τιμαίῳ.

Ἐκ τῆς διαστολῆς δὲ ταύτης τῶν Πλατωνικῶν καὶ Περιπατητικῶν μαθημάτων δυνάμεθα, νομίζω, νὰ ἐννοήσωμεν τὴν Ἀλεξανδρείᾳ δικαιορφωσιν δύο μαθηματικῶν σχολῶν: τῆς Ἀστρονομικῆς

— Μαθηματικής ἐπὶ Πτολεμαίων (323-283) καὶ τῆς Νεοπυθαγορείου ἡ Νεοπλατωνικής Μαθηματικῆς Σχολῆς. Τῆς πρώτης κυριώτατοι ἀντιπρόσωποι εἰναι δὲ Εὐκλείδης (δέ ἐνώσας Γεωμετρίαν καὶ Ἀριθμητικήν), δὲ Ἀρχιμήδης, δὲ Ἐρατοσθένης, δὲ Ἡρων, δὲ Κτηγορίδης, Φίλων δὲ Βυζάντιος, δὲ Νικομήδης (δέ ἐφευρετης τοῦ κογχοειδοῦς), δὲ Διοκλῆς (ἐφευρέτης τοῦ κισσειδοῦς), δὲ Ἀπολλώνιος Περγατίος, δὲ Ἀρίσταρχος (δέ τῶν σφαιρικῶν καμπύλων), κτλ. Τῆς δὲ δευτέρας ἀντιπρόσωποι: δὲ Μενέλαος (εἰσηγητής τῆς Τριγωνομετρίας), δὲ Θέων Σμυρνατίος, Θέων δὲ Ἀλεξανδρεύς, δὲ Νικόμαχος Γερασηνὸς (δέ ἀποσπάσας τὴν Ἀριθμητικήν ἀπὸ τῆς Γεωμετρίας), δὲ Πλωτίνος, δὲ Πάππος, δὲ Διόφαντος (δέ τῆς ἀλγέθρας εἰσηγητής), κλπ. Τῆς δευτέρας δὲ ταύτης μαθηματικῆς φιλοσοφίας συνέχεια εἰναι ἡ τῶν Ἀθηνῶν (τοῦ Πρόκλου 485) Μαθηματικὴ Σχολὴ, μεθ' ἣς στενῶς συνδέονται τὰ Μαθηματικὰ τοῦ Βυζαντίου.

Καὶ τῶν μὲν Πυθαγορείων καὶ Πλατωνικῶν μαθημάτων ἀλλοτροπικὴν ἔξελιξιν παρουσιάζουσιν ἡμῖν τὰ θεοολογούμενα μαθηματικά ἔρευνῶντα τὰς δυναμικὰς ἰδιότητας τῶν ἀριθμῶν ἐκ τῆς ἐινυμολογίας ή παρεινυμολογίας τῶν ὀνομάτων αὐτῶν¹⁾ καὶ ἐκ τῶν σχετικῶν ἀναλογιῶν, καθ' ἃς παρουσιάζονται τὰ ἐν τῇ Φύσει πράγματα καὶ φαινόμενα—συμφώνως πάντοτε μὲ τὴν παλαιὰν ἀρχὴν τοῦ «ένιαίου τοῦ Κόσμου» εἰς ἣν ἥγετο ἡ Ἀπόκρυφος Ἐπιστήμη διὰ ποιητικῶν κυρίως μεταφορῶν,²⁾ καθὼς ἡ φυσιογνωσικὴ ἔρευνα ἐπιζητεῖ τὴν ἐπιστημονικὴν σύνθεσιν διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἐπαγωγῆς.³⁾ Πρὸς τὴν θεοολογουμένην δὲ ἀφ' ἑτέρου Ἀριθμητικὴν πολλὴν παρουσιάζουσι τὴν συγγένειαν δχι μόνον αἱ ἀστρολογικαὶ πράξεις ἐκ τῶν ἀριθμητικῶν λόγων καὶ τῶν δυναμικῶν ἀπορροῶν τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ζῳδίων,⁴⁾ ἀλλὰ καὶ τῆς Χρυσοποιίας αἱ ἀλληγο-

¹⁾ "Ιδε τὰ ἄρθρα μου: *Notes sur les textes chymeutiques* ἐν «Revue des Études grecques» XXXV, no 162 (1922), σελ. 20 ἕξ. καὶ χυμεντ. ὀνοματόλ. ἐν «Λεξικογραφικῷ Ἀρχείῳ» 4 οελ. 171 - 175.

²⁾ "Ιδε τὸ ἄρθρον μου: 'Ἐπιστήμη καὶ ποίησις' ἐν «Ἀνθρωπότητι» Γ. σ. 20-22.

³⁾ "Ιδε τὴν πραγματείαν μου: 'Ο Φυσοιολόγος' κλπ. ἔνθ. ἀν. σ. 313.

⁴⁾ Πρβλ. καὶ τοὺς συδιατριβοὺς φθόγγων πρὸς πλανήτας ἐν *Notice sur divers manuscrits grecs, relatifs à la Musique*, par A. J. H. Vincent, Paris, MDCCCXLVII, σ. 250, καὶ παρὰ Γ. Παγυμέρη αὐτὸθι, σ. 406.

ρίαι καὶ οἱ μυστικισμοὶ. Τὰ περὶ μονάδος καὶ χύματος λεγόμενα ἐν τῇ Χρυσοποιίᾳ Στεφάνου τοῦ Ἀλεξανδρέως¹⁾ καὶ οἱ συνδυασμοὶ χυμευτικῶν πράξεων πρὸς πλανήτας καὶ θεούς, εἰναι ὅμοια πρὸς τὰς συμβολικὰς ἔρμηντικῶν μυστικισμῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτόθι δηγτορικὰ ἐγκώμια τῆς χρυσοποιίας ὑπεγθυμίζουσι τοὺς ποιητικοὺς ἀφορισμοὺς τῶν ἀριθμῶν εἰς τὰς μυστικὰς πραγματείας τοῦ Νικομάχου καὶ Ἀνατολίου καὶ Ἰαμβλίχου.

Αὐτὸς δὲ τὸ ἔργον τῆς χυμευτικῆς συνδέεται ἐπίσης στεγῶς οὐ μόνον πρὸς τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς τῶν εἶδῶν,²⁾ ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀριθμητικὴν τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας. Κατὰ τὴν χυμευτικὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν, ἦν ἐκ τῶν χυμευτικῶν κειμένων ἀπεκάλυψα,³⁾ ἐκάστη οὐσίᾳ, ὡς ἔκκαστος ἀριθμὸς χωριστᾷ, ἔχει τὴν ίδιαν τῆς ἀτομικότητα. «Οπως δὲ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἀριθμῶν παράγεται τὸ ἀριθμητικὸν χύμα, οὕτω καὶ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν μεταλλικῶν οὐσιῶν συναποτελεῖται τὸ χυμευτικὸν χύμα ἢ σύνθεμα, ἐκ τοῦ διποίου διὰ μελάνσεως καὶ λευκώσεως καὶ ἔανθρώσεως, παράγεται ἢ τελειοτάτη οὐσία τοῦ χρυσοῦ. Η γένεσις δὲ αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀρμονικῆς συμπλοκῆς τῶν οὐσιῶν διὰ τοῦ «μεσιτεύοντος», τοῦ παρέχοντος εἰς τὰ νεκρὰ σώματα τὴν ψυχήν, «ἀριθμὸν κινοῦντα ἑσυτόν»⁴⁾ ὡς ἢ σελήνη καὶ δῆλος καὶ οἱ ἀστέρες,⁵⁾ καὶ προσκαλοῦντα τὴν ἔνωσιν τῶν οὐσιῶν κατ' ἀναλογίας ὥρισμένας, καθ' ὃν τρόπον συνδυάζονται οἱ ἐπτά φθόγγοι εἰς τὰς μελῳδίας τῆς Μουσικῆς, μὲ τὴν ὑπερφυσικὴν δύναμιν τοῦ ἀρμονικοῦ χοροῦ τῶν ἐπτὰ πλανητικῶν ἀστέρων.

Πολλὰς δὲ μυστικὰς ἀναγγωγὰς χυμευτικῶν πράξεων εἰς τὰς ἀρμονικὰς συνθέσεις ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς χυμευτικοῖς κειμένοις, ἐν τῇ Χρυσοποιίᾳ Στεφάνου τοῦ Ἀλεξανδρέως⁶⁾ μάλιστα δὲ ἔν τινι εἰδικῇ

¹⁾ Ἑκδ. Ideler, *Phys. et med.* II. σ. 202.

²⁾ Ήδε τὸ ἄρθρον μου ἐν «Ἀθηνᾶς» IZ. σελ. 54 ἔξ. καὶ τὸ ἔργον μου: *Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἰστορίαν τῶν φυσ. ἐπιστημῶν*, σελ. 33 ἔξ.

³⁾ Ήδε τὴν πραγματείαν μου: *Ψαμμονεγκή καὶ Χυμίσια*, σ. 18-26 (*Συμβολαὶ*, σελ. 26-35) καὶ τὸ ἄρθρον μου: *La naissance de la chimie* ἐν «Scientia» XXXI (1922) σ. 189-196.

⁴⁾ Ἀριτος. Π. ψυχ. A. II. 8 (Πυθαγόρ.)

⁵⁾ Αὐτόθι, A. II. 17 (Ἀλκεβάν)

⁶⁾ Ἐκδ. Ideler, II. σ. 202, 17.

πραγματεία του Βυζαντίνου χυμευτού¹⁾ καθ' ἥν διὰ τῶν διαφόρων ἦχων οὐφαίνονται αἱ ἀπειροὶ μελῳδῖαι τῶν ὅμηρων ἡ θερκπεῖῶν ἡ ἀποκαλύψεων ἡ ἄλλου τινὸς σκέλους (=κλάδου), τ. ε. συντίθεται τὸ ἀρμονικὸν χύμα, ἐκτελούμενον διὰ τῶν μουσικῶν ὁργάνων, καθὼς διὰ τῶν οὖσιων παράγεται τὸ χρυσογόνον σύνθεμα τῇ ἀρωγῇ τῶν χυμευτικῶν ὁργάνων, κατὰ ποιήσεις πολλαπλᾶς καὶ ἄγωγᾶς καὶ τάξεις καὶ συντάξεις.

'Αλλ' ἡ ἀνωτέρω θεωρία τῆς ἑνώσεως τῶν σωμάτων κατ' ἀναλογίας ὠρισμένας, ἀνακαλεῖ τὴν μνήμην τῆς παλαιᾶς ἀληθείας τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ δυκτικοῦ συνδυασμοῦ τῶν «ἐναντίων», ἥν πρῶτος ὁ Ἡράκλειτος²⁾ ὑπέδειξε διὰ τοῦ ποιητικοῦ ἀφορισμοῦ: «Συνάψειας οὐλα καὶ οὐλὴ οὐλα, συμφερόμενον καὶ δικιφερόμενον, συνάρδον καὶ διάρδον καὶ ἐκ πάντων ἐν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα», γῆτις δὲ ἔνωσις ἐπιτελεῖται, κατὰ τὸν Πλάτωνος,³⁾ διὰ τῆς τρίτης ἑνδιαμέσου οὖσίας, δεσμοῦ συνεκτικοῦ τῶν δύο ἐναντίων: 'Εντὸς μεγάλου κρατήρος ἀνέμειξεν δὲ Θεὸς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ὑλὴν μετὰ τῆς τρίτης οὖσίας, συνθέτου ἐξ ἀμφοτέρων, καὶ ἔπλασεν τὸν κόσμον ζῷον ἐνιαίον ἔμψυχον καὶ ἔνγουν. Καὶ διηρέθη τὸ κοσμικὸν τοῦτο σύνθεμα εἰς μοίρας ἐπτὰ μὲ τοὺς ἐπτὰ πλανήτας, καὶ πάλιν αἱ ἐπτὰ μοίραι εἰς πολλοὺς ἀριθμούς καὶ ἀρμονίας γεωμετρικάς, κατὰ τοὺς λόγους τῶν συμφωνιῶν τῆς Μουσικῆς καὶ τὰς περιόδους τῆς σελήνης—εἰς ψυχὰς ἀτομικάς, ἵσαρθμους πρὸς τὰ ἀστρα καὶ ὑποκειμένας εἰς τοὺς νόμους τῆς εἰμαρμένης. Μονιμοποιεῖται δέ, κατὰ τὸν Φιλόλαον,⁴⁾ ἡ τῶν ἐναντίων ἔνωσις διὰ τῆς «ἀρμογίας» συνισταμένης κατ' Ἐμπεδοκλήην⁵⁾ καὶ Ἀριστοτέλην,⁶⁾ εἰς τὴν ὠρισμένην ποσοτικὴν ἀναλογίαν τῶν συστατικῶν στοιχείων τῆς αὐτῆς ἑνώσεως. 'Εν τῇ θεωρίᾳ δὲ ταύτῃ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐναντίων κατὰ λόγους ὠρισμένους ἀριθμητικούς, διὰ τῆς «τρίτης» ἑνδιαμέσου οὖσίας, πρέπει νομίζω, νὰ ζητήσωμεν τὴν πρώτην ἀφετηθίαν

¹⁾ Collection des Alchim. Grecs, par Berthelot et Ruelle, σ. 433-441 πρβλ. Coll. σ. 437-439.

²⁾ Fr. Philos. Graec. ed. Mullachius, 320, 45.

³⁾ Tlμ. VII. 31 B καὶ VI—IX.

⁴⁾ Fr. Philos. Graec. I. (48), II. 2 καὶ 4.

⁵⁾ Fr. Philos. Graec. I. 6. 48.

⁶⁾ Π. γεν. καὶ φθορ. I. 7. 323, π. ψυχ. I. IV. 407, 408.

τοῦ «μεσιτεύοντος» τῆς ἐλληνικῆς Χρυσοποίας καὶ ἄρα τῆς φιλοσοφικῆς λίθου τῶν ἀλχυμιστῶν—ἀλλὰ καὶ τὴν ποώτην ἰδέαν τοῦ θεομειώδους νόμου τῶν «δρισμένων ἀναλογιῶν» τῆς νεωτέρας Χρυσείας.¹⁾

Σαφῶς δὲ, νομίζω, ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπειται, ὅτι πρὸς τὰς Ἀποκρύφους ἐπιστήμας κατήγαγε κυρίως ἡ περὶ τῶν ἀριθμῶν, ὡς δυναμικῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, φιλοσοφίᾳ, δρῶσι ἐν τῷ ἱερατικῷ καὶ θρησκευτικῷ περιβάλλοντι τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Βυζαντίου, πρωτότοκος δὲ τῆς φιλοσοφίας ταύτης ἀπόκρυφος βλαστὸς εἰναι ἡ Θεολογούμενη Ἀριθμητική. «Οὐδεν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὰς Ἀποκρύφους ἐπιστήμας ὡς τινὰ ἐφαρμογήν, ὃπολι πνεῦμα μυστικόν, τῆς Μαθηματικῆς εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Καὶ πιθανώτατον μὲν εἰναι, ὅτι τὰ Πυθαγόρεια ταῦτα καὶ Πλατωνικὰ διδάγματα ἔχουσι τὰς πηγὰς αὐτῶν εἰς αἰγυπτιακὰς κοσμοσοφίας, ἀλλ᾽ ἀναμφιβόλως δὲ Βυζαντικὸς καὶ ἐν γένει δὲ μεσαιωνικὸς Μυστικισμὸς ἦντλησεν κυρίως ἐκ τῶν ἐλληνικῶν κειμένων, ἐν ταῖς Σχολαῖς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔνθα, ὡς ἀλλαχοῦ ὑπέδειξα, διεμορφώθη καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων χυμεντικὴ φιλοσοφίᾳ καὶ αὐτὸς πιθανώτατα τὸ ἀπόκρυφον φυσιογραφικὸν σύστημα τοῦ «Φυσιολόγου»—ἀλλὰ βεβαίως καὶ ἡ ἐπίσημος Βυζαντιακὴ ἐπιστήμη.²⁾

Γ'. Ἐπίσημα Μαθηματικά.

Τὴν λογοτεχνίαν τῶν ἐπισήμων εἰδικῶν μαθηματικῶν (Γεωμετρίας καὶ Ἀριθμητικῆς) τῶν Βυζαντίνων, ἀποτελοῦσιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ διδακτικὰ ἐγχειρίδια τῶν κατωτέρων σχολῶν, καὶ ἀφ' ἐτέρου τὰ πανεπιστημιακὰ ὑπομνήματα εἰς θέματα μαθηματικὰ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας καὶ εἰς τοὺς μεγάλους τὴν Ἀλεξανδρείας μαθηματικούς, οἷον τὰ ὑπομνήματα τοῦ Πρόκλου καὶ τοῦ Σιμπλικίου (τῆς Σ' ἑκατ.) εἰς τὸν Εὐκλείδην, τοῦ Ἰω. Γραμματικοῦ ἢ Φιλόπονου εἰς τὸν Νικόμ. Γεραστηγόν, τοῦ Εὐτοκίου εἰς τὸν Ἀρχιψήδην

¹⁾ Ήερὶ τούτου γράφω ἐκτενέστερον ἀλλαχοῦ.

²⁾ Ἡδὲ τὸ ἄρθρον μου *Ἄλι φυσικ. ἐπιστῆμ. τῶν Βυζαντ. ἐν «Ημερολ. τῆς Μεγ. Ἑλλάδος» 1924.*

καὶ τὸν Ἀπολλώνιον, καὶ τοῦ Στεφάνου Ἀλεξανδρέως εἰς τὸν Θέωνα. Νέα δίδεται ὥθησις εἰς τὰς μαθηματικὰς σπουδὰς ὑπὸ Λέοντος τὸν Σοφοῦ ἦ Μαθηματικοῦ (829—842), σχολάρχου τοῦ ὑπὸ Βάρδα ἰδρυθέντος πανεπιστημίου. Κατὰ τὴν 10ην ἔκατ. διαπρέπει Ἡρων δ Νεώτερος, τὴν 11ην δ Μιχ. Ψελλός. Ἐξαιρετικὴν δὲ παρέχει προστασίαν εἰς τὰ Μαθηματικὰ δ Αὐτοκράτωρ Μανουὴλ τῆς 12ης ἔκατ. Κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν Παλαιολόγων γνωρίζονται ἐν Βυζαντίῳ τὰ μαθηματικὰ συγγράμματα τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Περσῶν διὰ τοῦ ἴντρου Γρηγορίου τοῦ Χιονιάδου (13ης ἢ 14ης ἔκατ.), δ δὲ κληρικὸς Μανουὴλ ἐκ Τραπεζούντος, διδάσκαλος τοῦ Μανουὴλ Χρυσοκλήη, καὶ δ Ἰσαάκ Ἀργυρὸς φημίζονται ὡς μύσται τῆς Περσικῆς Ἐπιστήμης. Ἀλλ' ἡ Ἀραβικὴ αὐτὴ καὶ Περσικὴ ἐπιδρασίς δὲν ὑποθέτει βεβαίως καὶ διακοπομένην τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων προτύπων. Ο Θεόδωρος Μελιτινιώτης ἀντλεῖ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἀστρονομικῶν καὶ μαθηματικῶν ἔργων, δ δὲ Θεόδωρος Μετοχίτης, διδάσκαλος τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ, τοῦ ἀπολογητοῦ τῆς ἀστρονομίας κατὰ τῆς κληρικῆς στασιμότητος, ὑπομνηματίζει τὸν Εὐκλείδην καὶ τὸν Πτολεμαῖον καὶ Νικόμιχον τὸν Γερασηγόν.¹⁾

Τὰ Βυζαντιακὰ ταῦτα ὑπομνήματα περιέχουσιν ἀναμφιβόλως γνωστῶν θεμάτων διασαφήσεις πρωτοτύπους πολλάς, ἀλλὰ καὶ νέας ἐνιαχοῦ παρατηρήσεις. Αὐτὴ δὲ ἡ ὑπομνημάτισις ἐφερμόζεται ἀφ' ἑτέρου ἔνθα κυρίως πρόκειται νὰ πληρωθῇ κενὸν ἐν τῇ Μαθηματικῇ λογοτεχνίᾳ. «Ωρέχθην (λέγει δ Εὐτόκιος ἐν ἀρχῇ τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀρχιψήδην)²⁾ κατ' ἐμὴν δύναμιν σαφῶς ἐκθέσθαι τὰ ἐν αὐτῇ δυσθεώρητα, προσαχθεὶς μᾶλλον εἰς τοῦτο τῷ μηδένα πω καθεῖναι εἰς ταῦτην τὴν ὑπόθεσιν». Ἀλλ' ἀναμφιβόλως, ἡ περὶ τῶν μαθηματικῶν ἔργων τῶν Βυζαντηγῶν Κριτικὴ πρέπει νὰ θεωρήσῃ ταῦτα οὐχὶ κυρίως ἀπὸ καθαρῶν μαθηματικῆς ἀπόψεως, δισον ἀπὸ φιλολογικῆς, ὡς ἔργα δηλονότι κριτικῆς τῶν παλαιῶν κειμένων, ὡς μέρος τοῦ μεγάλου ἐρμηνευτικοῦ ἔργου τῶν Βυζαντηγῶν, διπερ θὰ ἐπεθύμουν νὰ χαρακτηρίσω ὡς τινὰ διαμόρφωσιν καινὴν εἰδικωτέρου κλίδου ἐν τῇ καθόλου Λογοτεχνίᾳ. Καὶ

¹⁾ Ἱδε Krumbacher, ἔνθ. ἀνωτ. σ 20 (μετάφρ. Σωτηρίαδ., II 429-453).

²⁾ Archimedes opera, ἔκδ. Heiberg, III. τελ. 4.

είναι ἀληθώς φιλόλογοι οἱ μαθηματικοὶ τοῦ Βυζαντίου: «'Ωρέχθην νὰ ἐκθέσω σαφῶς τὰ δυσθεώρητα, κατὰ τὴν δύναμίν μου», λέγει, ὃς ἀνωτέρω εἰδομεν, δὲ ὑπομνηματιστῆς τοῦ Ἀρχιψήδους. Καὶ εἶναι τὰ ὑπομνηματαὶ αὐτῶν ὡς τὸ πλεῖστον ἔρμηνεῖσαν τῶν γλωσσικῶν δυσεξηγήτων χωρίων τοῦ μαθηματικοῦ κειμένου. Οἱ Πρόκλος¹⁾ ἐπιγράφει τὸ ὑπόμνημά του εἰς τὴν Τετράβιβλον τοῦ Πτολεμαίου: «Τῶν ἀσαφῶν εἰρημένων Πτολεμαίῳ καὶ δυσπαρακολουθήτως ἐν τῇ αὐτῇ τετραβίβλῳ ἐπὶ τὸ σαφέστερον²⁾ μεταχειρίσις». Θὰ ἡδυνάμεθα δὲ ἐντεῦθεν νὰ ὑποπτεύσωμεν, διτὶ καὶ θὰ παρεσύροντο εἰς ἐπιστημονικὰς ἔνακτισθεῖσας οἱ ὡς τὸ πλεῖστον φιλόλογοι οὗτοι ὑπομνηματισταί, καὶ μία ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην λεπτομερῆς ἔξετασις δὲν θὰ ἐστερείτο βεβαίως ἐνδιαφέροντος. ΕἼκανεν τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπόδου εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Γερασηνοῦ, παρετήρησα διτὶ δὲ ὑπομνηματιστῆς παρερμηνεύει τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως περὶ τῶν ἀριθμῶν πλινθίδων καὶ δοκίδων λεγόμενα. Οὕτως, δὲ μὲν Νικόμαχος³⁾ λέγει: «'Οταν δὲ ἡ

δοκτάκις η δις ἡ τρίς,

τὰ τοιαῦτα στερεὰ σχῆματα πλινθίδες λέγονται ισάκις ἵσοι ἐλαττονάκις· ἐὰν δὲ καὶ μείζονα τὰ ὅψη τῷ τετραγώνῳ προσγένωνται, δοκίδες οἱ τοιοῦτοι ἀριθμοὶ λέγονται, οἷον

τρίς γ ἐπτάκις ἡ δοκτάκις ἡ ἐννεάκις

ἡ δοκακισοῦν μόνον ὑπερβαλλόντως· ἔστι δὲ δοκίς ἡριθμὸς ισάκις ἵσος μείζονάκις.» Δηλαδή, δὲ ἀριθμὸς 8 τετραγωνιζόμενος (δοκτάκις δοκτὼ) γίνεται δὲ ἀριθμὸς 64, δοστὶς πολλαπλασιαζόμενος ἐπὶ ἀριθμὸν (ὅψος) μικρότερον τῆς πλευρᾶς 8 (οὐχὶ μικρότερον τοῦ τετραγώνου 64), ἐπὶ παραδ. τὸν ἀριθμὸν 2 (δοκτάκις δοκτὼ δίς), δίδει τὸν ἀριθμὸν 128, δοστὶς παριστὰ στερεὸν σχῆμα μὲ μῆκος 8, πλάτος 8 καὶ ὅψος 2 (= μικρότερον τοῦ 8), δογματίζομενον ἐντεῦθεν πλινθίδα (ἥτοι στερεόν, πεπλατυσμένον ὡς αἱ πλινθοὶ).

¹⁾ Εκδ. Βασιλείας, 1554.

²⁾ Μετὰ τὸ: σαφέστερον ὑπάρχει ἡ παρέλκοντα βεβαίως; λέξις: δυσπαρακολούθητον, ἥτις προστέθη πειθανύτατα ὑπὸ ἀντιγράφεις (σπουδαστοῦ), εἰς ὃν καὶ αἱ ἔγγρισις τοῦ Πρόκλου ἐφάνησαν δυσπαρακολούθητοι.

³⁾ Νικόμ. Γερασηνοῦ, Ἀριθμητ. Εἰσαγ. Ἑκδ. Hoche II. XVII, 57 σ. 110.

“Οταν δ’ ὅμως δ τετράγωνος ἀριθμός, οἷον (κατὰ τὸ δεύτερον παράδειγμα) δ $3 \times 3 = 9$ (τρὶς τρεῖς) πολλαπλασιασθή ἐπὶ ἀριθμὸν μείζονα τῆς πλευρᾶς 3, οἷον τὸν 7 (τρὶς τρεῖς ἑπτάκις), τότε δ προκύπτων ἀριθμὸς 63 λέγεται δοκίς, ὡς παρεῖστων σχῆμα στερεὸν μὲ μήκος 3, πλάτος 3 καὶ ὕψος 7, στυλοειδὲς ὡς αἱ δοκίδες.

‘Αλλ ὁ Φιλόπονος, σχολιάζων ταῦτα, λέγει τὰ ἔξῆς: « *Πλινθίδες*] Ἰσάκις ἵσοι εἰσὶν οἱ τετράγωνοι, οἷον δ ὁ, δ θ. ἐὰν τούτους ἐλαττονάκις πολλαπλασιάσῃς οἱ γενόμενοι πλινθίδες καλοῦνται. ἐλαττονάκις δὲ οὐ πέρ εἰσὶν ἀριθμοῦ δηλονότι: Ήις γ κε, Ήις δ λεῖ οὗτοι πλινθίδες καλοῦνται: Ήτι δὲ στερεοὶ οἱ τοιοῦτοι σαφές, καὶ θτι τοῦ βάθους ἔστιν δ ἀριθμός, ἐφ’ ὅν δ δις γέγονεν πολλαπλασιαμδός καὶ τοῦτο δῆλον: Ἡτι δὲ τὸ βάθος ὕψος ὀνομάζουσι τινες, προλαβὼν εἰργηκεν καὶ μήν ἐπ’ ἐλαττον, ἥπερ εἰσὶν, οἱ τετράγωνοι πολλαπλασισθῶσιν, οἱ ἐκ τούτων γενόμενοι καλοῦνται πλινθίδες, ὡς οἱ προκείμενοι δ η, δ ιβ, δ κε, δ λεῖ. οἱ γὰρ Ἰσάκις ἵσοι τετράγωνοι ἐλαττονάκις ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἔστι τῶν τοιούτων ἀριθμῶν, ἡ μὲν θάσις Ἰσάκις ἵση, τετράγωνοι γάρ, η δὲ κορυφή, τούτεστι τὸ δάθος, εἰς ὅπερ ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐλάττων· τοιούτας γάρ εἰναι φασι τὰς πλινθους ἀπὸ μείζονος βάθους (γρ. βάσεως) ἐπ’ ἐλάττονα προϊούσας κορυφήν, Ἰσως οὕτω πρότερον τῶν πλινθῶν σχηματιζομένων¹⁾. ’Αλλὰ διὰ νὰ δώσῃ τὸ τετράγωνον 9 πλινθίδα πρέπει νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ ἀριθμὸν οὐχὶ μικρότερον τοῦ τετραγώνου = βάσεως (ώς ἐκλέγει δ Φιλόπονος) 9, ἀλλὰ μικρότερον τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ 3, καὶ ἄρα οὕτε ἵσον πρὸς τὴν πλευρὰν (ώς εἰναι δ ἀνωτέρῳ 3 τοῦ πρώτου παραδείγματος τοῦ Φιλόπονου, δτε παράγεται ἀριθμὸς κύδος $3 \times 3 \times 3$), οὗτοι μεγαλείτεροι τῆς πλευρᾶς (ώς εἰναι δ ἔτερος ἀριθμὸς 4 τοῦ δευτέρου παραδείγματος, δτε παράγεται δοκὶς $3 \times 3 \times 4$). ’Επίσης δὲν εἰναι πλινθίδες οὐδὲ τὰ ἀλλα κατωτέρω παραδείγματα: $8 = 2 \times 2 \times 2$, $12 = 2 \times 2 \times 3$. ’Αλλὰ καὶ εἰς τὰ περὶ δοκίδων παραδείγματα, δ Φιλόπονος φροντίζει νὰ λαμβάνῃ πάντοτε πολλαπλασιαστὰς τῶν τετραγώνων μείζονας τῶν τετραγώνων, ἐν φ θὰ ἥρκουν καὶ ἀπλῶς μείζονες τῶν πλευρῶν, ἔστω καὶ τῶν τετραγώνων ἐλάσσονες, ὡς λαμ-

¹⁾ *Ιω. Γραμματικῶν Αλεξανδρέως, τοῦ Φιλόπονου, εἰς τὸ Δεύτερον τῆς Νικοπάχου Αριθμητικῆς, ἔκδ. R. Hoche, Berl. M. CCCCLXVII σ. 16, ν.ε.*

βάνει τούτους δι Νικόμαχος. Δυνάμεθα δέ Ισως νὰ ὑποθέσωμεν, διτὶ δι Φιλόπονος ὑπέπεσεν εἰς τὰ λάθη ταῦτα, ἐκλαδῶν ἐκ παραδρομῆς τὴν φράσιν τοῦ Νικομάχου (διὰ τὰς δοκίδας): «Ἐὰν δὲ καὶ μεῖζονα τὰ ὅψη τῷ τετραγώνῳ προσγένηται», ὡς σημαίνουσαγι «ἐὰν τὰ ὅψη καὶ μεῖζονα τῶν τετραγώνων προσγένηται»¹⁾ ἀντὶ τοῦ δροῦος: «Ἐὰν δὲ προστεθῶσιν εἰς τὸν τετράγωνον ἀριθμὸν καὶ μεγαλείτερα ὅψη»²⁾.

Πρὸς τὰ μαθηματικὰ ταῦτα ὑπομνήματα ἀντιτίθενται τὰ μαθηματικὰ ἔγχειριδια τῶν Βυζαντιηγῶν, διδακτικοῦ περιεχομένου, μὴ στερούμενα ἐνιαχοῦ πρωτοτυπίας, ἔχοντα δὲ πιθανῶς συγγραφεῖς διδασκάλους, ἐντριβεῖς τῶν κατατέρων μαθηματικῶν. Ἐκ τῶν πρακτικῶν τούτων ἔγχειριδίων, δοποῖον ἡ Ἀριθμητικὴ Δομογίνου τοῦ Λαρισσαίου (τῆς 6ης ἑκατ.), κλπ. ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ἡ Ἀριθμητικὴ τοῦ Μαξίμου Πλανούδη, λογίου μοναχοῦ, γεννηθέντος τῷ 1260 ἐν Νικομιδείᾳ, ζήσαντο; δέ τῷ 1310, ἐκ τῶν Βυζαντίνων προδρόμων τῶν κλασικῶν τῆς Δύσεως. Ἡ Ἀριθμητικὴ αὐτοῦ ἐπιγράφεται: «Ψηφοφορία»³⁾ κατ' Ἰνδούς, ἡ λεγομένη μεγάλη, ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Gerhardt.⁴⁾

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ δι συγγραφεὺς μᾶς πληροφορεῖ διτὶ τοὺς «μοναδικοὺς» ἀριθμοὺς μεταχειρίζονται οἱ τῶν ἀστρονόμων φιλοσοφάτεροι, διτὶ «τιθέασι δὲ καὶ ἔτερόν τι σχῆμα δι καλοῦσιν τεῖχοραν κατ' Ἰνδούς σημαῖνον οὐδέν· καὶ τὰ ἐννέα δὲ σχήματα καὶ αὐτὰ ἴνδικά ἔστιν. ἡ δὲ τεῖχορα γράφεται οὕτως Ο», καὶ ἐρμηνεύει τὴν διὰ τῶν σχημάτων τούτων ἀριθμησιν, ἥν ἀποκαλεῖ ἀριθμησιν «κατὰ

¹⁾ Καὶ ἄρα διὰ τὰς πλινθίδας: ἐλάττονα τῶν τετραγώνων.

²⁾ Μεγαλείτερα δηλ. τῆς πλευρᾶς, ἡς μικρότερα τὰ ὅψη τῶν πλινθίδων.

³⁾ Η λ ψῆφος ἑσήμαινε καὶ τὸν νῦν ἀριθμόν, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους (*Π. σοφιστ. ἐλεγχ. 1.σ. 161*): «Τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ὄνομάτων καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἡγούμεθα συμβαίνειν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ψήφων τοῖς λογιζομένοις». Πρβλ. *Anecd. graecæ. J. A. Cramer, v. I. σ. 352*: «Κράτησον θεον ψῆφον ἔχει ἡ σελήνη τῇ πρώτῃ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός», αὐτόθι, σ. 354: «Μέθιδος ψήφου, δέ της εὑρίσκεται». «Οθεν καὶ ψηφίζω=ἀριθμῶ ἡ λογαριαίζω (αὐτόθι, σ. 354).

⁴⁾ Das Rechenbuch des Maximus Planudes, Μαξίμου Μαναχοῦ τοῦ Πλανούδη, Ψηφοφορία κατ' Ἰνδούς, ἡ λεγομένη μεγάλη, von C. I. Gerhardt, Halle, 1865.

χώρας», ώς ἔξης: Τὸ κείμενον καθ' ἑκυτὸ η κατὰ τὴν πρώτην χώραν, τ. εἰς τὴν πρώτην θέσιν (δεξιᾷ) λέγεται ἀριθμὸς «μοναδικὸς» (δηλ. ἀριθμὸς ὑφιστάμενος μόνος), τὸ σχῆμα τὸ κείμενον κατὰ τὴν δευτέραν χώραν λέγεται «δεκαδικὸς» (ἀπὸ 10-90), δηλῶν τὰς δεκάδας, τὸ κατὰ τὴν τρίτην χώραν «έκατονταδικὸς» (100—900) δηλῶν τὰς ἑκατοντάδας· ἐπειτα δ τῶν χιλιάδων ἀριθμὸς, τῶν μυριάδων, τῶν δεκάδων μυριάδων, τῶν ἑκατονταδικῶν μυριάδων, κλπ. Τὰ ἀνωτέρω ψηφία μετὰ τῆς τέσφρος ἀποκαλεῖ. ώς εἰδομεν, δ Πλανούδης ἵδική. 'Αλλ' ἔξερχεται, ώς γνωστόν, ἀμφιβολία, ἐξν τὰς ώς Ἰνδικής προελεύτεως φερόμενας ἕργα ἔχωσι καὶ τὴν προτεραιότητα. ¹⁾ Πιθανώτερον δ' διτι τὰ καὶ σήμερον ἐν χρήσει ἀριθμητικὰ σύμβολα είναι ἀρχικῆς καταγωγῆς, προήλθε δὲ τὸ οὐδὲν τῶν ἀριθμῶν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ἐκθετῶν η δεικτῶν, δι' ὧν διεστέλλοντο αἱ μυριάδες ἀπ' ἀλλήλων, οἷον $M^2 = 10000$, $M^5 = 20000$, $M^7 = 30000$. κτλ. καὶ οἵτινες διὰ γραμμάτων δείκνυται ἀντικατεστάθησαν πρὸς διάκρισιν ὑπὸ σιγμῶν καὶ ἐπειτα ὑπὸ κυκλίσκων, ἐχρησίμευσαν δ' οἱ κυκλίσκοι διαθητὸν ώς τοποτηρητεῖ τῶν ἀριθμῶν, διαμορφωθείσης οὕτω τῆς κατὰ χώραν ἀριθμητικῆς γραφῆς. ²⁾ Σπανίως δ' οἱ Βυζαντινοὶ μετεχειρίζοντο τὰ ἀρχικὰ ψηφία, καὶ συνηθέστερον ἐπὶ σχημάτων γεωμετρικῶν, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν συνήθων τότε ἀλφαριθμητικῶν ἀριθμῶν, τ. ε. ἀντιστρόφως η ώς γίνεται σήμερον ἐν ταῖς Γεωμετρίαις.

Πραγματευθεὶς δὲ περαιτέρω δ Πλανούδης περὶ τῆς «συνθέσεως» (=προσθέσεως), τῆς «ἐκβολῆς» η ἀφιξιέσεως, τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τοῦ «μερισμοῦ» (=διαιρέσεως), περὶ ζωδιακοῦ κύκλου καὶ ὑποδιαιρέσεως αὐτοῦ (ἀναλογοῦντος τοῦ κεφ. τούτου πρὸς τοὺς συμμιγεῖς τῶν νεωτέρω. ἀριθμητικῶν) καὶ περὶ εὑρέσεως τῆς τετραγωνικῆς «πλευρᾶς» ³⁾ (=τετρ. βίζης) κατὰ Θέωνα καὶ διὰ τῆς Ἰνδικῆς μεθόδου, προσθέτει κατόπιν ἓδιον αὐτοῦ τρόπον ἔξα-

¹⁾ Hoeffer, *Hist. des mathémat.* σ. 49.

²⁾ Hoeffer, ἔνθ' ἀνωτ. π. 5. Chasles, *Hist. de l'Arithmet.* i. Comptes de l' Academ. Juillet, 1843.

³⁾ Πρὸς. Στεφ. 'Αλεξ. (εἰδ. Ideler, *Plys. et med. gr. minor.* II. σ. 202): «Πᾶσα μὲν τετραγωνικὴ πλευρὰ ἐξ ἴδιομήνους γινομένη».

γωγῆς τῆς τετραγ. ρίζης κατὰ μεῖζονα προσέγγισιν: «Ρητέον δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν μέθοδον, ή δὲ καὶ ἔχει τόνδε τὸν τρόπον». Υποθέτει τὸν ἀριθμόν, οὗτονος ζητεῖται ή τετ. ρίζα, ὡς παριστῶντα μοίρας, τὰς ὅποιας τρέπει εἰς δεύτερα λεπιά, τοῦ δ', οὕτω προκύπτοντος μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ ἐξάγει τὴν τετρ. ρίζαν καὶ τὸν ριζικὸν τοῦτον ἀριθμὸν τρέπει ἔπειτα εἰς μοίρας, αἵτινες, ὡς ἐπόμενον, θὰ παριστῶσι τὴν ζητουμένην τετραγ. ρίζαν. Οὕτως ἐπὶ παραδ. δ ἀριθμὸς 6 παρέχει εἰς δεύτερα λεπτὰ τὸν ἀριθμὸν 21600, οὗτονος ή τετραγ. ρίζα ειναι 146, διτις ἀναγόμενος εἰς μοίρας γίνεται δ ἀριθμὸς 2046". Εἶναι ἄρα η τετραγ. ρίζα τοῦ ἀριθμοῦ 6: $2\frac{1}{3}$.

Ἡ μέθοδος δ' αὗτη τοῦ Φιλοπόνου παρέχει μὲν βεβαίως μεῖζονά τινα προσέγγισιν εἰς τὴν ἀληθῆ τετρ. πλευρὰν τῶν μὴ ἔχοντων ἀκεραίαν ρίζαν μικρῶν ἀριθμῶν, μαρτυρεῖ δ' δμως πάντοτε περὶ τῆς μαθηματικῆς ἐνημερότητος τοῦ συγγραφέως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀνυάμεθα, νομίζω, νὰ συμπεράνωμεν, διτις ή Μαθηματικὴ τῶν Βυζαντηνῶν, μὴ ἔχουσα δεβαίως νὰ ἐπιδείξῃ διάνοιγμά τι νέας ἐπιστημονικῆς δόσος, δὲν δύναται ἐν τούτοις καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς παρακμάζουσα. Τὰ μαθηματικὰ συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ η ὑπέροχος αὐτῶν Μηχανική, σαφῶς μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἰδιαιτέρας φροντίδος, τῆς ὅποιας ηξίωσαν οἱ Βυζαντηνοὶ τὰς Μαθηματικὰς Ἐπιστήμας.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΤΟ ΠΑΠΙΚΙΟΝ ΟΡΟΣ

Σταχυολογῶν χάριν λαογραφικῶν σκοπῶν Νικήταν τὸν Χωνιάτην, ἐνδιαφερόμενος δὲ συγχρόνως καὶ διὰ τὰ τοπωνύμια καὶ τὴν δυζαντινὴν γεωγραφίαν καὶ μάλιστα τῆς Ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Θράκης, συνήντησα ἐπανειλημμένως δρός τι Παπίκιον, περὶ τοῦ ὅποιού εἶ δυσαν λέγει δὲ Χωνιάτης ἐσχημάτισα τὴν ἀμετον ἀντίληψιν διτεῖσκεται εἰς τὴν Θράκην καὶ μάλιστα τὴν Δυτικήν. Εἰς τὴν ἀντίληψιν μου δὲ ταύτην δχι μόνον δὲν μὲ ἐκλόνισεν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον μὲ ἐστερέωσεν ἡ μελέτη τῆς περὶ τοῦ δρους τούτου πραγματείας τοῦ Α. Μηλικράκη, δημοσιευθείσης ἐν τῇ Θρακικῇ ἐπετηρίδι τοῦ 1897 σ. 70 κέ., δι' ἣς οὗτος ταυτίζει παραδόξως τὸ Παπίκιον πρὸς τὸ παρὰ τὴν Σόφιαν δρός, τὴν Ρίλαν.

Εἰς τὴν πραγματείαν ταύτην ὁ Μηλικράκης, ἔχων ὑπ' ὅψιν καὶ τὸν Tafel¹⁾, συνεκέντρωσεν δλα τὰ γνωστὰ σχετικὰ πρὸς τὸ δρός τούτο χωρία, τὰ δποῖα καὶ μου φαίνονται ἀρκετὰ διὰ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς θέσεως αὐτοῦ. Είναι δὲ ταῦτα τὰ ἔξης.

Ζωναράς III σ. 753,9 κέ. Bonn «Ἐλ' αὖθις ἀποδημεῖ τῆς Βυζαντίδος, φθίνοντος ἦδη τοῦ μετοπώδου συνῆν δ' ἐκείνῳ καὶ ἡ βασίλισσα καὶ ἡ γυναικωνῖτις συνείπετο, καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ δρους τοῦ Παπικίου κατασκηνοῦ. "Ἐνθα τὸ τῆς ὁδος χειμέριον διαγαγὸν παγγενῆ, ἄστι ἥρογμένον τοῦ ἱαρος ἐκεῖθεν ἀπάρας τὴν Φιλιππούπολιν κατέλαβε. Περὶ ταύτης οὖν τὰ δρια δι βασιλεὺς Ἀλέξιος σκηνωσάμενος ἐκεῖ τὸν ἱαρινόν τε καιρὸν καὶ τὸν θέρειον, ἦδη δὲ καὶ πολὺ τοῦ μετοπώδου διέτριβε, καὶ ἦρ ἔργον αὐτῷ τῆς ἐκεῖσε διατριβῆς ἡ μετὰ τῶν Μανιχαίων διάλεξις, οὓς Παυλικάνους ἡ δημάδης δινομάζει φωνῇ.

Κλινναμος σ. 265,14 κέ. Bonn. «Ἐνθα (ἐν Σαρδικῇ) διατριβὴν ποιουμένου (Μανουὴλ) συνέπεσέ τι τοιοῦτον. Ἀλέξιος, δις τὴν πρωτοστράτορος τότε, ὡς πολλάκις μοι ἐρρήθη, διεπεν δροχήν, ἐκ

¹⁾ De via Egnatia. Pars Orientalis σ. 25.

πολλοῦ μὲν ἀποστασίαν ὠδινε, τότε δὲ καταφανῆς γεγονώς τὴν τρίχα ἐκάρη καὶ ἐς τοὺς μοναχὸνς μεταθέμενος ἐπὶ τι τῶν δρεφέρων ἀπήχθη σεμνείων, ἅπερ ἐπὶ Στρυμόνος ἐν δρεὶ Παπυκίῳ ἔδρυνται πλεῖστα.»

Νικήτας Χωνιάτης σ. 187,16. Βοηπ. «....συλλαμβάνει *(Μανουῆλ)* τοῦτον *(Αλέξιον τὸν πρωτοστράτορα)* διάγων ἐν Σαρδικῇ, μήπω ἐπιφανούσης ἡμέρας, τῇ οἰκείᾳ ἔτι συγκατακείμενον δμεντέιδι, καὶ οὐδὲν διαφανεῖται τῶν δητῶν ἀπάντων ἀπογυμνοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς μοναχὸν ἀποκείρας ἐν ἐνὶ τὸν κατὰ τὸ Παπύκιον δρος φροντιστηρίων παραρριπεῖ. . . 189.7... κρεωδαῖσις δ' ἄκρος ἀν δραστής *(Αλέξιος)* καὶ καρυκείας χαίρων βρωμάτων καὶ πανθοινίας προσκείμενος. . . τότε ποηφαγῶν καὶ ταῖς δπώδαις ἐνεσιώμενος καὶ ταῖς ἀκάπνοις θύνων τῶν τραπεζῶν καὶ τὸ πεινῆν πεινῶν ἀτεχγῶς, ὅψὲ δὲ καὶ ἵχθυνων ἐνεορτάζων ταῖς παραθέσεσιν ἔχαιρεν δι τοι μάλιστα, καὶ μνήμην τῶν προτέρων λαμβάνων, ἀκκισμὸν ἐκάλει κοιλίας καὶ δρέξεως μέθοδον δοσα οἱ ἀδηφάγοι καὶ κρεωφάγοι προτίθενται, μὴ δύναοθαι λέγοντες τοῦ ἄγαν ὑποχαλᾶν.»

Αὐτόθι σ. 556,21 «καὶ τὸν συνίστορα δὲ τούτῳ *(τῷ Ἀρδονίκῳ)* τῆς βασιλείας λεγόμενον εἶναι Αλέξιον τὸν τῆς Κομιηνῆς Θεοδώρας υἱὸν ἀποκείρει εἰς μονάδοντα, ἡμῶν ὑπουργησάντων τῷ ἔργῳ, κανθ' ἐν τῷν τῷ Παπυκίῳ σεμνείων. . . 558,17. 'Ἐπεὶ δ' ἐκ τῆς Δράμας ἀπάρσαντες, ἐν ἥ τοιτονὶ συνειλήφειμεν εἰς Μοσυνόπολιν ἀφικόμεθα καὶ τῷ Παπυκίῳ προσταχθὲν οὕτω τελέσωμεν ἐπ' αὐτῷ, τότε πεπονθώς τι ἀνθρώπινον ἐπὶ συννοίας ἦρ καὶ ὑπεγνοφοῦτο τὸ πρόσωπον. . . 559,12 ἐκ γαρ ἀπασῶν τῶν κατὰ τὸ Παπύκιον μονῶν ἐκείνην κατοικεῖν ἥρετίσατο, καθ' ἥρ δ πρωτοστράτωρ Αλέξιος τὴν κοσμικὴν ἀπεκείρατο τρίχα παρὰ τοῦ βασιλέως συλληφθεὶς Μανουῆλ. . . »

Αὐτόθι σ. 704,2 «*Hn* δ' οὗτος *(Σιέφανος Νεεμάν)* ἡγεμῶν τῶν Τριβαλλῶν. 'Αλλ' δ μὲν βραχὺν ἐπιμείνας τῇ ἀρχῇ χρόνον τὸ δρος ἀγεισι τὸ Παπύκιον καὶ βίον ὑπεισι τὸν μοναδικόν.»

*Νεόφυτος Κανσοκαλυβίτης*¹⁾ σ. 13. «*(Ἐξ ἀγίου δρονος ἥλθον*

¹⁾ Ιερὰ ιστορία τῆς μονῆς Σουμελᾶ, ἐν, 'Η θεία καὶ ιερὰ ἀκολουθία τῶν δαίων Βρονίβα καὶ Σωφρονίου καὶ Χριστοφόρου. Λειψία 1775.

εἰς Μαρώνειαν). Ὁ ἐπίσκοπος συγγράμμην φησὶν ὑμῖν δίδωμι ἀπελθεῖν τέως ἐμοῦ προπέμποντος, εἰς δρος τὸ Παππίκιον ¹⁾ καθ' ισογέαν τῶν ἐκεῖ καὶ πλείστων καὶ περιφανῶν Μοναστηρίων, καὶ μάλιστα Μοναστῶν, εἰδί· οὐτω τὴν ὑμετέραν δόδον πορευθῆται.

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων χαρακτηριστικώτατον είναι πρωτίστως τὸ τοῦ Νικήτα τοῦ Χωνιάτου (556,21), ἐνῷ ὁ συγγραφεὺς ἔξιάς ἐπισκέψεως ἀφηγεῖται, πῶς ἐκ τῆς Δράμας ἐκκινήσαντες ἤλθον εἰς Μοσυνόπολιν καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβησαν εἰς τὸ Ηπείκιον. Κατὰ τοῦτο τὸ δρος, ὅπως δὲλλως παρατηρεῖ καὶ ὁ Tafel ²⁾, πρᾶγμα τὸ δόπιον διέφυγε τὸν Μηλιαράκην, ἐκείτοντο τῆς Μοσυνοπόλεως. Πρὸς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ἡ εἰδησίς τοῦ Καυσοκαλυβίτου, ἡ ὥποια βεβχίως ἐκ παλαιοτέρων προέρχεται πηγῶν ³⁾, ἵσως δὲ ἥδη τοῦ Ειριλίνου, καθί την τὸ δρος δὲν δύναται νὰ είναι μακράν τῆς Μαρωνείας. Ή δὲ σημείωσις τοῦ αὐτοῦ διτὶ «ἐν τῷ δρος εἰς τούτῳ ἦν ποτε Μοναστήρια, νῦν δὲ οὐδὲ ἔν» δὲν προέρχεται ἐκ πλάνης, ὡς νομίζει ὁ Μηλιαράκης, ἀλλ' εἴγαται, ὡς θὰ ιδωμεν κατωτέρω, ἀκριβεστάτη.

Πρὸς τὰς εἰδήσεις ταύτας συμφωνεῖ γεωγραφικῶς καὶ τὸ χωρίον τοῦ Ζωναρά. Ὁ Ἀλέξιος, δοκιμηνὸς, ἀναχωρῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔρχεται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παππίκιου δροους, δηλαδὴ εἰς τὴν Μοσυνόπολιν, καὶ ἐκεῖθεν κατὰ τὸ ἔαρ μεταβαίνει εἰς Φιλιππούπολιν. Καὶ πράγματι ἐκ Δυτικῆς Θράκης πρὸς Φιλιππούπολιν, πλὴν τῆς διὰ τῆς Ἀδριανούπολεως, δύο μόνον δόδοι οὐ πάρχουν, μία μὲν ἀναχωροῦσα ἐκ Ξάνθης, ἔτερα δὲ ἐκ Γκιουμουλτζίνας, παρ' ἣν ἐκείτο, ὡς θὰ ιδωμεν, ἡ Μοσυνόπολις. Τὴν δέδον δὲ ταύτην ἡκολούθησεν ἐπανειλημμένως ὁ Βασίλειος δούλος τοῦ Βουλγαροκτόνου εἰς τοὺς κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμους του, ἔχων δὲς χειμάδιον καὶ δρμητήριον τὴν Μοσυνόπολιν, καὶ πολὺ ὕστερον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Δ' σταυροφορίας ὁ Γοδοφρέδος δούλος τοῦ Βιλελεχρόδουτονος ⁴⁾). Ή δὲ γνώμη τοῦ Μηλιαράκη, διτὶ ὁ Ἀλέξιος ἀνήλθε μέχρι τῆς Ρήλας διὰ νὰ μεταβῇ

¹⁾ «Παππίκιον δρος, πλησίον Μαρωνίας, ἐνῷ ἦν ποτε Μοναστήρια, νῦν δὲ οὐδὲ ἔν.»

²⁾ "Ἐνθ' ἀν. σ. 25 καὶ κατωτέρω.

³⁾ Περὶ τούτων ὄμιλει ὁ Ἰδιος ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς Ἀκολουθίας.

⁴⁾ Τὰ χωρία εὑρίσκεται παρὰ Tafel ξνθ. ἀν. Mosynopolis

ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Φιλιππούπολιν, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐντελῶς ἀγεωγράφητος. Πλὴν τούτου δτὶ δ Ζωναρᾶς λέγων περὶ τοῦ Ἀλεξίου δτὶ «περὶ τὸν πρόποδα τοῦ Παπυκίου ὅρους κατασκηνοῖ» ἔννοει τὰ περὶ τὴν Μοσυνόπολιν καὶ ὅχι τὴν Ρίλαν, ὅπου προκειμένου περὶ τῶν Πχυλικιανῶν οὐδεμίαν ἐργασίαν εἶχε, φαίνεται καὶ ἐξ ὅσων λέγει ἡ Ἀννα ή Κομνηνή (I. σ. 272 Βονν). Αὕτη δομιλοῦσα περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἀλεξίου κατὰ τῶν Πχυλικιανῶν ἀναφέρει δτὶ οὗτος διέτριψε περὶ τὴν Μοσυνόπολιν ἀναμένων τὴν ἄφεσιν τῶν Πχυλικιανῶν, οἵτινες, ὡς ἐξ ἀλλού χωρίου φαίνεται, ἥταν ἐγκατεστημένοι περὶ τὴν Φιλιππούπολιν. «Ἐκεῖνος δὲ τὴν Μοσυνόπολιν καταλαβών, αὐτοῦ ποῦ προσέμενεν ὑποκριθεὶς δι' ἄλλ' ἄτια ἐγκαροτερεῖν, τὸ δέ γε διον τῶν αὐτῶν ἀναμένων ἀφιέιν.»

Εἰς τὰς σαφεῖς ταύτας καὶ ἀναντιρρήτους περὶ τῆς θέσεως τοῦ Πχυλικίου ὅρους ἐνδείξεις δὲν μεσοῦ φαίνεται δτὶ ἀντιφάσκει τὸ χωρίον τοῦ Κιννάμου, τὸ δποτὸν καὶ παρέσυρε τὸν Μηλιαράκην εἰς τὴν πλάνην του. Ο Κίνναμος δ ὁμιλῶν περὶ «σεμνειῶν, ἀπερὸν ἐπὶ Στροφηνοῦ μόνον ἐν δρει Παπικίῳ ὕδρυνται πλεῖστα,» πιθανώτατα δὲν ἔννοει τὸν ποταμόν, ὡς διέθετεν δ Μηλιαράκης καὶ ἔλαβεν εἰτα αὐτὸν ὡς γνώμονα τοῦ καθορίσμος τῆς θέσεως τοῦ ὅρους. Ο Κίνναμος λέγων ἐπὶ Στρομόνος ἔννοει τὴν διοικητικὴν περιφέρειαν τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς δυζαντινοὺς ὑπὸ τὸ δνομα τοῦ Στρυμόνος. Τοῦτο εἶχε παρατηρήσει ἥδη δ Tafel (σ. 26 σημ.) «Strymonis voce provinciam Strymoniam significat Cinnamus». Οτι δὲ πράγματι οὕτως ἔχει καὶ ἐξ ἀλλων πηγῶν είναι γνωστόν, καταφράστατα δὲ μαρτυρεῖται ἐκ τινος μολυβδοβούλλου, δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Schlumberger.¹⁾ Εν αὐτῷ γράφεται: «Κύριε βοήθει τῷ οῷδι δούλῳ Ἀνδρονίκῳ πρωτοσπαθαρίῳ, κριτῇ Βολεροῦ, Στρομόνος καὶ Θεσσαλονίκης». Εκ τούτου ἀμέσως φαίνεται δτὶ διχομεν ἐνώπιον ἡμῶν διοικητικὴν διαίρεσιν, ἀντιστοιχούσαν πρὸς τὴν νῦν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἥτις μετὰ τοῦ Βολεροῦ²⁾, ἀντι-

¹⁾ Mélanges d' Archeologie Byzantine σ. 216. Πρβλ. καὶ Κωνσταντοπόλεων, Βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα σ. 4 ἀρ. 11.

²⁾ Τὸ Βολερὸν ἐσφαλμένως δ Schlumberger (ἴνθ' ἀν.) χαρακτηρίζει ὡς πόλιν.

στοιχοδντος περίπου πρὸς τὴν Δυτικὴν Θράκην, καὶ τῆς Θεσσαλονίκης διετέλει: ὑπὸ ἔνα κριτήν.

Άλλὰ καὶ πάλιν ἡ πληροφορία τοῦ Κιννάμου πρέπει: νὰ θεωρηθῇ ἀνακριβής, διότι τὸ Παπίκιον, ὡς κείμενον παρὰ τὴν Μοσυνόπολιν, περιέχετο μᾶλλον εἰς τὸ Βολερὸν παρὰ εἰς τὸν Στρυμόνα. "Οὐ δὲ ἡ Μοσυνόπολις ἔκειτο παρὰ ἡ καὶ ἐντὸς τοῦ Βολεροῦ φαίνεται καὶ ἀλλαχόθεν, ἵδις δ' ἐκ τοῦ ἔξης χαρακτηριστικοῦ χωρίου τοῦ Χωνιάτου (σ. 467 Bonn). "Οτε οἱ Νορμανδοὶ προχωροῦντες κατέλαβον τὴν Μοσυνόπολιν, καὶ καθ' ἐκάστην θαρραλεώτεροι γενόμενοι διεσκορπίζοντο κατ' Ἰλας πρὸς λαφυραγωγίαν, δὲ Βραχᾶς καταλαβών τὰ πέριξ δρη καὶ καιροφυλακτήσας πελθεῖ τέλος τοὺς στρατιώτας του νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, τοὺς ὅποιους καὶ νικᾶς καὶ καταλαμβάνει καὶ τὴν Μοσυνόπολιν. Ἐνταῦθα δὲ δημαδέστερος κῶδιξ σαφῶς δημιλεῖ περὶ Βολεροῦ. «‘Ως δὲ καὶ δὲ Βραχᾶς μετὰ τοῦ ὁμαίκου στρατοῦ περὶ τὰ δυη καὶ τὰ βουνὰ τοῦ Βολεροῦ ἐφθασεν· οὐ γάρ ἐθάρρουε τὸν πόλεμον φανερῶς περὶ τὸν κάμπον ποιῆσαι κατενόθησε δὲ καὶ τοὺς Φράγγους οὐτιώς ἀσυντάκτως ἐξερχομένους, δημηγορεῖ καὶ διεγείρει τὸ στράτευμα δλίγον δπὸ τῶν βουνῶν ἐπὶ τὸν κάμπον κατελθεῖν καὶ συμμίξαι τοῖς βαρβάροις αὐτοῖς.»

Κατὰ ταῦτα περὶ τοῦ Παπίκιου ὅρους ισχύει ἡ γνώμη τοῦ Tafel διτὶ ἔκειτο ὑπεράνω τῆς Μοσυνοπόλεως. Ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἡ Μοσυνόπολις, ἵνα καθορισθῇ ἀκριβέστερον καὶ ἡ θέσις τοῦ ὅρους.

Ο Tafel ἐπὶ τῶν εἰδήσεων τῶν συγγραφέων στηρίζομενος δρθετατα ταυτίζει τὰς παλαιοτέρας Πορσούλας, τῶν παλαιῶν δδοιπορι-

‘Ορθότατα ὁ Tafel θεωρεῖ αὐτὴν γεωγραφικὴν περιφέρειαν, ἡτις πιθανῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ παλαιοτέρας τινῶν πόλεων, ἀγνώστου θέσεως, Βελλούρου, ἡς μνημονεύει ὁ Προκόπιος ὄμιλῶν περὶ τῶν ἐν Ρυδόπη ηπισμάτων. (Περὶ ηπισμάτων 4,11,7). Ἐπειδὴ δὲ ἡ περιφέρεια αὐτὴ χαρακτηρίζεται ὡς ὄχεινή, ἔχουσα ὄμιλος καὶ ἄγρους, πιθανώτατα εἶναι ἡ χώρα ἡ βορείως καὶ ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς Γκιουμουλτζίνας μέχρι περίπου τοῦ σημερινοῦ Δεδέαχατος. Πιθανῶς δέ, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ μολυβδοβούλλου καὶ ἀλλων πηγῶν, διοικητικῶς τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχεν ἐπεκταθῆ ἐφ' ὅλης τῆς σημερινῆς Δυτικῆς Θράκης, πλὴν τῶν ὄχθων τοῦ “Εβρου, ἡς πρωτεύουσα ἦτο ἡ Μοσυνόπολις, ὡς σήμερον ἡ παρακειμένη Γκιουμουλτζίνα (Κομοτηνή).

κῶν (Itinerarium), τὴν Μαξιμιανούπολιν τοῦ Προκοπίου, τὴν Μασυνόπολιν ἡ Μασυνούπολιν τῶν Βυζαντινῶν (ἀπὸ τοῦ Ι' αἰώνος), τὴν Messinople τοῦ Βιλλεαρδουίνου, καὶ τὴν Μεσῆνην τοῦ Καντακουζηνοῦ¹⁾). Προκειμένου διμως περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς θέσεως τῆς πόλεως, ἀγνοῶν τὴν τοπογραφίαν τῆς χώρας καὶ στηριζόμενος εἰς ἀτελεῖς χάρτας, εὑρίσκεται εἰς κάποιαν στενοχωρίαν καὶ τοποθετεῖ τὴν πόλιν παρὰ τι χωρίον Basilion, εἰς ἐμὲ τούλαχιστον ἀγνωστον. 'Ο Μηλιαράκης²⁾ δρθῶς τοποθετεῖ αὐτὴν παρὰ τὴν Γκιουμουλτζίναν³⁾ (τὰ Κουμουτζηνὰ τοῦ Κατακουζηνοῦ), παρὰ τὴν δύοιαν σφίζονται καὶ τὰ ἑρείπιά της ὑπὸ τὸ ὄνομα Μισίνε Καλεσί (=Κάστρον τῆς Μεσῆνης).

Κατὰ ταῦτα τὸ Παπίκιον δρος εἶναι τὸ ὑπεράνω τῶν ἐρειπίων τούτων δρος καὶ εἰδικώτερον τὸ ὑπεράνω καὶ δλίγον πρὸς Δυσμὰς τοῦ σημερινοῦ χωρίου Σουσούρκιοι. Τὸ δρος τοῦτο κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς δύοις μοῦ ἔδωκαν οἱ χωρικοὶ κατὰ αὐτόσε ταξιδίον μου τὸ 1920, εἰναι πλήρες ἐρειπίων, μοῦ ὑπεδείχθη δὲ μακρόθεν καὶ τοποθεσίᾳ ἐπὶ τοῦ δρους μεταξὺ τοῦ χωρίου Σουσούρκιοι καὶ τοῦ πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ρέοντος Κουρούτσαι, σχεδὸν ἄνωθεν τοῦ χωρίου Ναρλίκιοι, ἡ δύοις καὶ σήμερον φέρει τὸ ὄνομα «Μαραστίρο γερί»⁴⁾ δ ἐστι «τόπος Μοναστηρίου». Οθεν φαίνεται ἀκριβής ἡ πληροφορία τοῦ Καυσοκαλυβίτου, διτὶ ἀλλοτε μὲν ἐν τῷ Παπικίῳ ἦσαν πολλὰ μοναστήρια «νῦν δὲ οὐδὲ ᾧ».

"Οσον δ' ἀφορᾶ τέλος τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ δνόματος τοῦ δρους, ἡ γνώμη τοῦ Μηλιαράκη, ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ταυτότητος τοῦ Παπικίου πρὸς τὴν Ρίλαν, διτὶ τοῦτο ἀποτελεῖ μετάφρασιν τοῦ σλαβικοῦ δνόμχτος Πόποδα, μοῦ φαίνεται ἐντελῶς ἀστήρικτος καὶ ἀγλωσσολόγητος. Ποία εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐτυμολογία, ὡς ἔχουσι

¹⁾ Κάποια μόνον σύγχυσις παρατηρεῖται εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο. Καθ' ὅσον Μεσῆναι δύο μνημονεύονται ἐν Θράκῃ, ἡ μία ἐν Δυτικῇ Θράκῃ παρὰ τὰ Κουμουτζηνὰ (Κομοτηνή), ἡ δὲ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ περὶ τὴν Ἀρκαδιούπολιν, τούθ' ὅπερ δὲν ἐπρόσεξεν δ Tafel.

²⁾ 'Ενθ' ἀν. 71₄. Παρατηρητέον δημως ὅτι χωρίον Μοσινό, τὸ δύοιον ἀναφέρει, σήμερον τούλαχιστον δὲν ὑφίσταται.

³⁾ Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἶναι τουρκόφωνοι.

τὰ τῶν θρακικῶν τοπωνυμιῶν, ἐν οἷς συμφύρονται θρακικὰ καὶ ἑλληνικὰ καὶ ξενικὰ εἰς κυκεῶνα δυσδιάκριτον, δύσκολον εἶναι νὰ λεχθῇ. Παρατηρῶ μόνον δὲ ὅτι ἐν Παχλαγονίᾳ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου πόλις *Παπίνον*. Λῦτη ἵσως θὰ ἥδύνατο γὰ σχετισθῆ πρὸς τὸ ὄνομά τοῦ δρους, ἀν τις ἐνθυμηθῇ δὲ περὶ τὰ μέρη ταῦτα συνφέσθηταν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας μετακομισθέντες πόλοι Παυλικιανοί. Ἐννοείται δὲ τὴν γνώμην ταύτην προβάλλω ὡς ἀπλῆν εἰκασίαν ἀνευ οὐδεμιᾶς σοβαρωτέρας ἀξιώσεως.

ΣΤΙΛΠΩΝ ΙΙ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Dr Theodor Saturnik. Συμβολαὶ εἰς τὴν παρὰ Σλαύοις διάδοσιν τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου. Πράγα 1922. Πρακτικὰ τῆς Τσεχικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν κ.λ.π. Τμῆμα ς', ἀρ. 64, σελ. 176. (Ἐδημοσιεύθη Τσεχιστὶ).

Τὸ βιβλίον τοῦ Τσέχου ἐπιστήμονος κ. Σατούρνικ εἶναι σύντομος ἔκθεσις τῆς ἐπιδράσεως; τῶν μνημείων τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου (τῆς Ἐκλογῆς τῶν νόμων, τοῦ Προχείρου νόμου καὶ τοῦ γόμου τοῦ Γεωργικοῦ) ἐπὶ τῷ δίκαιον τῶν παλαιῶν Σλαύων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ρώσων. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου περιέχει ἐπιστόρησιν τῶν ῥήθεντων βυζαντινῶν μνημείων, ἔξετασην τῆς σλαυϊκῆς μεταφράσεως τῆς Ἐκλογῆς καὶ τοῦ Προχείρου νόμου (ἐν τῷ Σλαυϊκῷ Ηγδαλιῳ) καὶ ἀνάλυσιν ἐνὸς τῶν ἐνδιαφερόντων μνημείων τοῦ Σλαυϊκοῦ δικαίου, τοῦ οὕτω καλουμένου Νόμου δικαστικοῦ διὰ τὸν λαόν, τοῦ συντεθειμένου ἐξ δλοκλήρου κατὰ βυζαντινὰς πηγὰς. Ὁ κ. Σατούρνικ συνάγει δτὶς ἡ σλαυϊκὴ μεταφρασὶ τῆς Ἐκλογῆς δὲν ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς διασκευῆς τῆς Ἐκλογῆς ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς συμπληρωθείσης ἰδιωτικῆς διασκευῆς αὐτῆς, τῆς οὕτω καλουμένης Ecloga privata aucta.

Ως πρὸς τὴν παλαιοτέραν σύντομον διασκευὴν τοῦ δικαστικοῦ Νόμου δ. κ. Σατούρνικ συντάσσεται μὲν τὴν γνώμην τοῦ μακαρίτου Ρώσου καθηγητοῦ Φλωρίνσκη, καθ' ἣν ἡ διασκευὴ αὕτη ἐγένετο ἐν Βουλγαρίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τσάρου Συμεὼνος. Ως πρὸς δὲ τὴν εὐρυτέραν διασκευὴν ὁ Σατούρνικ ἔχει τὴν γνώμην δτὶς ἐγένετο ἐν Ρωσίᾳ μετὰ τὸν ῥωσικὸν Νόμον (τὸν ια'—ιθ' αἰώνος).

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου ἔξετάζει τὰ μνημεῖα τοῦ σλαυο-δυζαντινοῦ δικαίου (ἀπὸ τῆς ἀπόφεως τοῦ δόγματος) συμφώνως πρὸς τὴν ἐν αὐτοῖς νομικὴν ὅλην.

"Ἐγενκα τῶν κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τὸν μετ' αὐτὸν συνθηκῶν δὲν ἐγένετο δυνατὸν εἰς τὸν συγγραφέα νὰ ἔχῃ ὑπ' ὅψιν του τὰς ῥωσικὰς ἐργασίας ἀπὸ τοῦ 1914. Καὶ δὲν ἀποκατεστάθη μέχρι τοῦδε πραγματικὴ πρὸς τὴν Ρωσίαν ἐπιστημονικὴ ἐπικοινωνία..

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σατούρνικ εἶναι διασκέψει καὶ τοὺς σλαυολόγους καὶ τοὺς βυζαντινολόγους καὶ εἰναὶ δξιον νὰ περιληφθῇ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστημονικὴν βιβλιογραφίαν.

Γ. ΒΕΡΝΑΔΣΚΙ

Καθηγητὴς τοῦ ἐν Πράγῃ Πανεπιστημίου

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία 283 της 15 Ιανουαρίου 1922.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναΐᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, ὁ ἑταῖρος Ἰωάννης Σδορώνος συνεχίζων τὰς ἐπὶ ἀρχαῖων κειμένων διορθώσεις καὶ ἔρμηγείας αὐτοῦ προέτεινε πρῶτον τὴν διόρθωσιν τοῦ παρ' Ἡροδότῳ (4, 34) χωρίου «ἡ δὲ θήκη δστέων ἐστὶ δπισθεύ τοῦ Ἀρτεμισίου, πρὸς ἥδ τετραμμένη, ἀγχοτάτω τοῦ Κηίων ἴστιηρού» εἰς «... ἀγχοτάτω τοῦ Κηίων ἴστοφορίου» στηρίξας τὴν διόρθωσιν εἰς τὴν παρατήρησιν δτι ἐν φ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ τεμένους τῆς Δήλου, οὐδὲν εὑρέθη ἵγνος ἐστιατορίου, τούναντίον παρὰ τὴν θήκην τῶν Ἄγριορείων παρθένων καὶ ἀπτομένη ταύτης εὑρέθη μεγάλη βάσις φέρουσα ἐν τῷ μέσῳ εὐμεγέθη δπήν, ἥτις κατὰ τὸν δμιλητὴν ἀσφαλῶς είγαι τῇ θέσις ἐν τῇ ἐτίθετο ἴστος ἐκ τῶν τὰ ἱερά ἴστια φερόντων. Ἐπειτα παρετήρησεν δτι τὸ κενὸν τὸ παρατηρηθὲν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (2, 1, 7 κ. ἐ.) περιγραφῇ τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος, ἐν φ, λόγου γινομένου περὶ δύο βάθρων ἀγαλμάτων Ποσειδῶνος, ἀναφέρεται μόνον ἐν ἀγαλμα, δύναται νὰ ἔρμηγευθῇ δι' ἐκπτώσεως τοῦ μέρους ἐκείνου ἀκριθῶς ἐν φ περιγράφεται δ χαλκοῦς Ποσειδῶν, δ ἀφιερωθεὶς ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην καὶ ἐκ τῶν ταύτης λαφύρων, οὗτινος παραδόξως οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν δ περιγγητής, δστις ταύναντίον ἐν τοῖς οἰκείοις χωρίοις λεπτομερέστατα περιγράφει τὰ ὑπὸ τῶν Πανελλήνων κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἐκ λαφύρων τῆς αὐτῆς μάχης ἀνατεθέντα τ. ἔ. τὸ ἐν Ὁλυμπίᾳ χαλκοῦν ἀγαλμα

τοῦ Διὸς καὶ τὸν ἐν Δελφοῖς χαλκοῦν τρίποδα. Πρὸς τούτοις παρετήρησεν ὅτι τὸ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ποσειδῶνος ὑπὸ τοῦ Παυσανίου θαυμασθὲν μέγχα σύμπλεγμα (Ποσειδῶνος - Ἀμφιτρίτης - φερομένης ἐπὶ ἄρματος συρομένου ὑπὸ θαλασσῶν ἵππων καὶ Τριτώνων - καὶ τοῦ Μελικέρτου ἐπὶ δελφίνος) ακαδές ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ περιγγητοῦ εἰς τὸν Ἡρώδην τὸν Ἀττικὸν, διότι δὲ διμιλητῆς ἀνεῦρε τὸ σύμπλεγμα τοῦτο εἰκονιζόμενον ἐπὶ νομισμάτων κορινθιακῶν κοπέντων ἐπὶ Νέρωνος, διτις, κριθείσης τῆς ἀσεβοῦς πρὸς τομὴν τοῦ ἴσθμου ἀποπείρας ἀφίερωσε τὸ θαυμάσιον αὐτὸ δύμπλεγμα ὡς ἐξιλαστήριον τῶν θεοτήτων ὃς ἐνόμισεν ὅτι ἔθιξε διὰ τῆς ἀσεβοῦς πράξεως αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα συνέστησε τὴν διόρθωσιν ἑτέρου χωρίου τοῦ Παυσανίου (5, 15, 7) ἔχοντος οὕτω «ἀνάκειται δὲ καὶ Ἀρχίδαμος ὁ Ἀγγησιλάου καὶ ἀνὴρ διτις δὴ θηρεύοντος σχῆμα. Δημήτριον δὲ τὸν ἐλάσσαντα ἐπὶ Σέλευκον στρατιῷ καὶ ἀλόντα ἐν τῇ μάχῃ καὶ τοῦ Δημητρίου τὸν παιδία Ἀντίγονον ἀνατήματα ἴστω τις Βυζαντίων ὅντας» εἰς «ἀνάκειται δὲ καὶ . . . Δημήτριον δὲ ΤΟΥΤΟΝ ἐλάσσαντα . . .». Τὴν διόρθωσιν ταύτην ἐστήριξεν δὲ διμιλητῆς ἐπὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς εἰκόνος τοῦ Δημητρίου φέροντος στολὴν κυνηγίου (πέτασσον καὶ δόρυ) ἐπὶ μοναδικοῦ δεκαδράχμου εὑρεθέντος παρὰ τὴν Βαθυλῶνα καὶ ἀποκειμένου ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. Τὸν τύπον τοῦτον ἀνεγνώρισεν δὲ διμιλητῆς ὡς ὅντα καθ' ὅλα δημοιον πρὸς τὸν ἐπὶ χρυσῶν νομισμάτων ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἐν Βυζαντίῳ κοπέντων καὶ ἔχόντων πιθανώτατα τὴν εἰκόνα τοῦ ὑπὸ τῶν Βυζαντίων ἐν Ὁλυμπίᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ Πολιορκητοῦ ἀνατεθέντος ἀγάλματος. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης τοῦ διμιλητοῦ προσέρχεται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ μνημονεύθέντος δεκαδράχμου παράστασις, ἡτις, κατ' αὐτὸν, οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ εἰκὼν τοῦ Δημητρίου ἐπελάσσαντος κατὰ τοῦ Σελεύκου καὶ καταλαβόντος τὴν Βαθυλῶνα, παρ' ἥν καὶ εὑρέθη τὸ δεκαδράχμον.

Τούτου τεθέντος, ἐρμηνεύεται καὶ ἡ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως τοῦ δεκαδράχμου δυσερμήνευτος παράστασις ἐν ᾧ εἰκονίζεται ἀνὴρ φέρων ἑλληνικὴν πανοπλίαν, ἀλλὰ τιάραν περσικὴν ὁ ἀνὴρ διούτος, κατὰ τὸν διμιλητήν, εἶναι ὁ πατήρ τοῦ Δημητρίου βασιλεὺς Ἀντίγονος, διτις ἐκράτει τότε τῆς Ἀσίας. Πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην

συμφωνεῖ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ δεκαδράχμου ἡ ἐκ δύο Β, ἐνὸς Δ καὶ
ἐνὸς Α ἀποτελουμένη καὶ ἐρμηνευομένη ὑπὸ τοῦ διμιλητοῦ διὰ τῶν:
Δ(ημητρίου) Β(ασιλέως) Α(ντιγόνου υἱοῦ.)

Μεθ' ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 284 τῆς 30ης Ιανουαρίου 1922.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ γραμματέυοντος κ. Πέτρου Φουρίκη, ἡ κατὰ τὸ 10 ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ συνταχθείσα ἔκθεσις τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας πεπραγμένων, ἡ ὑπὸ τῆς ἔξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας συνταχθείσα ἔκθεσις τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1922) ἐγκριθεὶς ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου προϋπολογισμός.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἑταῖρος κ. Μιχαήλ Στεφανίδης λαβὼν τὸν λόγον διέκρινε τὴν δυζαντιακὴν ἐπιστήμην εἰς ἐπίσημον καὶ τεωτερίζουσαν ὑποστηρίξας διὰ τὴν τελευταίνην ἀποτελοῦσι, κατ' αὐτὸν, αἱ ἀπόκρυφοι ἐπιστῆμαι, θεοὶ προήγαγε τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τοῦ Μεσαίωνος. Εἰς τὰς τελευταίας ἔταξεν διδόμιλητής καὶ τὸν «Φυσιολόγον», θστις ἔχει πρὸς τὴν Φυσικὴν Ιστορίαν (Ζωολογίαν, Φυτολογίαν, Ὄρυκτολογίαν) τὸν αὐτὸν λόγον, οἷον ἡ Ἀστρολογία πρὸς τὴν Ἀστρονομίαν, ἡ Χυμευτικὴ πρὸς τὴν Χυμείαν καὶ ἡ Ἰατροσοφικὴ πρὸς τὴν Ιατρικήν, ὑποστηρίξας διὰ μετὰ τούτων καὶ ἐκείνος πρέπει ν' ἀναφέρηται.

Μετὰ ταῦτα προέβη εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν κάτωθι χωρίων τοῦ ὑπὸ τοῦ Legrand ἐκδοθέντος Φυσιολόγου: α) τὸ ἐν σελ. 90: πυρωθέντος διώρθωσεν εἰς πηρωθέντος. β) τὸ ἐν σελ. 426: τὴν ἔχιδναν τοῦ πελάγου, ὁψάριον λεγόμενον ἀφκράτην ἡρμήνευσεν ὡς παραφθορὰν! τῆς ἔχειηδος ἡ ναυκράτους (Echeneis naucrates) τοῦ κοινῶς κολλησόφαρον, οὐδὲπερ δὲ ἐκδότης θέλει ὡς τὸν πολύποδα ἐτυμολογῶν τὸ ἀφκράτης ἐκ τοῦ ἀποκρατεῖν. γ) τὸ ἐν σελ. 242

«βάλλουν ἐκ τῶν τριφλιῶν ὡδὸν στρονθοκαμήλου» διώρθωσεν εἰς «... τσοφλίων φά...» δ) υπέδειξεν δτι τὸ παροιμιῶδες «ἡ λέαινα γεννᾷ ἔνx, ἀλλὰ λέοντα» κατὰ τὸν Φυσιολόγον δηλοῖ: ἔνα σκύμνον καθ' ὅλον τὸν βίον κυνῆς. Μετὰ ταῦτα τὸ τοῦ Ἡροδότου (4. 149) «ὅ δὲ ἀρχεικὸς λίθος ἔοικεν ἐλέφαντι ἀσπίλῳ» διώρθωσεν εἰς «ὅ δὲ... σποδῷ» ὡς ἐκαλεῖτο τὸ ἔξ ἐλεφαντοστοῦ δδονδότριψικ, θεωρήσας τὴν λέξιν εἰσελθοῦσαν, εἰς τὸ κείμενον ἐκ προσθήκης, ὡς δύναται τις γὰρ ἔξαγάγῃ ἐκ τοῦ Γαληνοῦ, παρ' ὃ μόνον ἡ λ. ἐλέφαντι εὑρηται.

Ἐπειτα τὸ τοῦ Ἡροδότου (2, 86) «ἱρύψιντες... (τὸ τεταριχευμένον σῶμα)...» υπεστήριξεν ὡς ὑγιῶς ἔχον, διότι τὸ ταριχευόμενον σῶμα ἔδειχνον πρῶτον εἰς τὸν ἥγιον καὶ ἐπειτα ἔκρυπτον κυνό. Πρὸς τούτοις ἡρμήνευσε τοὺς τοῦ Ἡροδότου Ἀριστοτέλους (I. Z. 8, 20) πυρροὺς κτενίας ὡς τὸ διστρακόδερμον τὸ κοινῆς καλογρία (εἰδος κτενός). Ἐν τέλει λαζῶν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ παρὰ Λυκόφρονι (στ. 584) ἐπιρροιζοῦσιν (αἱ Μοιραὶ) ἐσχέτισε τοῦτο πρὸς τὸ δημῶδες δρῖψικὸν καὶ συνέστησε τὴν διὰ ΟΙ (ροιζικὸν) γραφὴν κυνό.

Μετὰ ταῦτα, μηδὲν πάρχοντος ἑτέρου θέματος πρὸς συζήτησιν, ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 285 τῆς 6ης Φεβρουαρίου 1922.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀντιπροέδρου κ. Σίμου Μεγάρδου, ἀτε κωλυομένου τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας δ ἑταῖρος κ. Πέτρος Φουρίκης ἀνεκοίνωσε γνώμην αὐτοῦ περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ δρου δρᾶβδωσις ὑποστηρίξεις δτι ἡ πρώτη μορφὴ τῆς λέξεως ταύτης ἦτο γράβδωσις καὶ δτι τὸ ἐτυμον ταύτης δέον γ' ἀναχθῆ εἰς τὴν ρίζαν γράθ, ἐξ ἣς τὸ γράφω καὶ τὰ ἐκ τούτου παράγωγα.

Μετὰ ταῦτα ἡ συνέλευσις, συμφώνως τῷ 21 ἀρθρῷ τοῦ καταστατικοῦ κυρίᾳ οὖσα πρὸς ἀρχαιρεσίας, ἀτε παρόντων εἶχοσι τεσσάρων (24) ἑταίρων τ. ἔ. πλέον τοῦ τετάρτου τῶν συνέδρων ἑταίρων, οἵτινες ἀνέρχονται εἰς δγδοήκοντα καὶ πέντε (85), προέδη εἰς τὴν ἐκλογὴν

τῶν διὰ τὴν γενικήν συνέλευσιν νομίμων ἀρχῶν ἐξελέγησαν δὲ πρόεδρος μὲν ὁ πρεσβύτερος τῶν παρόντων ἑταῖρων κύριος Δημοσθένης Οἰκονομίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος καὶ ψηφολέκταις οὗτος τε καὶ ὁ κύριος Ἀνδρέας Συγγόπουλος.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν διὰ τὴν ἐπί ἀρχαιρεσίας συνέλευσιν ἡρχῶν οἱ παρόντες ἑταῖροι συμφώνως τοῖς ἀρθροῖς 8, 18 καὶ 19 τοῦ καταστατικοῦ προέδρουν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διὰ τὴν διετής περιόδου 1922—1924 ἀρχῶν, κατὰ τάξιν ἐκτιθεμένην ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς γενικῆς συνελεύσεως συνταχθέντι πρακτικῷ, οὐ ἀκριβές ἄντιγραφον καταχωρίζεται κατωτέρω.

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗ 6ῃ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1922 ΠΡΟΣ ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΣ

Σήμερον, τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1922, συνελθόντων τῶν ἑταῖρων ἢ τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ κατόπιν προσκλήσεως ἐν καιρῷ καὶ συμφώνως τῷ ὑπὸ ἀριθμ. 10 ἀρθρῷ τοῦ καταστατικοῦ γενομένης ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ πρτέδρου αὐτῆς κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἄγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνερίας καὶ τὴν περὶ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ δρου ὁρίσθωσις ἀνακοίνωσιν τοῦ ἑταίρου κ. Πέτρου Φουρίκη, οἱ παρόντες ἑταῖροι εἶκοσι καὶ θεσαρες (24) τὸν ἀριθμόν, ἀποτελοῦντες συμφώνως τῷ 21ῳ ἀρθρῷ τοῦ καταστατικοῦ ἀπαρτίαν πρὸς ἀρχαιρεσίας προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν προέδρου τῆς γενικῆς συνελεύσεως, γραμματέως καὶ ψηφολέκτῶν οὕτω δ' ἐξελέγησαν πρόεδρος μὲν ὁ κ. Δημοσθένης Οἰκονομίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ὡς ψηφολέκταις οἱ κ. κ. Ἀνδρέας Συγγόπουλος καὶ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος.

Μετὰ ταῦτα, γενομένης ψηφοφορίας διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν διὰ τὴν διετή περιόδου 1922—1924 ἀρχῶν, ἐξελέγησαν πρόεδρος μὲν

δ κ. Γεώργιος Ν. Χατζιδάκης παμψηφεί, ἀντιπρόσεδροι δὲ οἱ κ. κ. Σίμος Μενάδρος διὰ ψήφων 24 καὶ Χρίστος Τσούντας διὰ ψήφων εἰκοσι (20), γραμματεὺς δὲ δ Πέτρος Φουρίκης παμψηφεί καὶ σύμβουλοι οἱ κ. κ. Ἰωάννης Βογιατζῆδης διὰ ψήφων εἰκοσι τεσσάρων (24). Παναγῆς Λορεντζᾶτος διὰ ψήφων εἰκοσι δύο (22), Μιχαὴλ Στεφανίδης καὶ Φαΐδων Κουκουλές διὰ ψήφων εἰκοσι (20), ἔκατερος, Παντελῆς Κοντογιάννης διὰ ψήφων δέκα καὶ ἑπτά (17), Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος διὰ ψήφων δέκα καὶ τεσσάρων (14) καὶ Κωνσταντῖνος Ἀμαντος διὰ ψήφων δέκα καὶ τριῶν (13), ἐπικυριηγρθείσης δὲ τῆς ψηφοφορίας διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διδόου συμβούλου, ἐξελέγη τοιοῦτος διὰ ψήφων δέκα καὶ ἑπτά (17) δ κ. Σωκράτης Κουγέας. Μέλη δὲ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆας ἐξελέγησαν οἱ κ. κ. Βασιλείος Φάρνης καὶ Κωνσταντῖνος Δογοθέτης διὰ ψήφων εἰκοσιν (20) ἔκατερος καὶ δ κ. Δημοσθένης Οίκονομίδης διὰ ψήφων δέκα καὶ ὅκτω (18).

Μετὰ ταῦτα διελύθη ἡ συνεδρία.

Ἐν Αθήναις τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1922.

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματεὺς

Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Συνεδρία 286 τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1922.

Συνελθόντων ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἰ. Σδορώνου, ἀπε τῷ καλυομένου τοῦ τακτικοῦ προέδρου, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πρακτικοῦ τῆς κατὰ τὴν 6ην Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἐπ' ἀρχαιρεσίαις γενομένης ἐκτάκτου συνελεύσεως δ ἑταῖρος κ. Κωνσταντῖνος Ρωμαίος λαβὼν τὸν λόγον διμήνησε περὶ τῶν τεκτονικῶν δινομάτων σφηκίσκος, ψαλδί, ποτονός, μαχιλές, ρογδὲς καὶ κεντρὶ ὑποστηρίξας α') δι τοιούτου σφηκίσκος ὠνομάζετο ἀρχικῶς δραχὴν ἐπίθετον ἔνδον σφηκούμενον κατὰ τὰ ἄκρα ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, μεθ' δ ἐσήμανεν οἰαγδῆποτε δοκὸν, β')

ὅτι τὸ ψαλίδι τῆς νέκς γλώσσης σημαίνον πᾶσαν δοκόν, ἀρχικῶς ἐδήλου τὴν συζευγνυμένην μετ' ἄλλης κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς στέγης καὶ ἀποτελοῦσαν σχῆμα ϕυλίδος γ') διτὶ ή λ. ποτονός, οἵτις ἐν Ἡπείρῳ (Τσουμέρκω) δηλοὶ σήμερον τὴν ἀνευ σανιδώματος δροφὴν, ἐν δὲ τῇ Κυνουρίᾳ καὶ Τεγέᾳ τὸν σωρὸν τῶν κατὰ τὴν αὐλὴν τοποθετουμένων ξύλων, δέον νὰ ἐμρηγευθῇ σχετικομένη πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ζωνχρᾶ μημονεύμενον ὑπότονον, δπερ, κατὰ τὸν ἐμιλητήν, ἐνιαχοῦ τῆς Ἡπείρου διετηρήθη ὑπὸ τὸν τύπον πόιανος δ') διτὶ οἱ μαχῖδες, αἱ δύο δηλαδὴ συγκλίνουσαι καὶ τὸ κορυφαῖον ἀνέγουσαι δοκο!, δέον ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὸ μέχρι σήμερον διασωζόμενον δ. μάχοματι, ἐξ οὐ πολυάριθμα προσήλθον σύνθετα (πυρομάχος, ζυγομάχια, δέωμάχος, θαλασσομάχος κ.τ.λ.). Εἰτα, ἀναφερόμενος εἰς τὰ γνωστὰ περὶ τοῦ δρογοῦ ὡς ἀρχαῖας λέξεως, ἐθεοῦσιν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ἔδιατήρησιν τοῦ κυλινδρικοῦ ἢ κωνικοῦ σχήματος τῶν σιτοδολείων ἢ ἀποθηκῶν τῶν καὶ σήμερον ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Πελοποννήσῳ δρογῶν λεγομένων. 'Ἐν τέλει διέλασε δι' δλίγων περὶ τοῦ ἐν τῇ οἰκοδομήᾳ δετώματος, δπερ σήμερον ἐν Πελοποννήσῳ κ. ἀ. λέγεται κεντρό.

Μεθ' δ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 287 τῆς θης Μαρτίου 1922.

Συγελθόντων τῶν ἑταῖρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίκιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Γεωργίου Γαρδίκα, δτε κωλυομένου τοῦ τακτικοῦ προέδρου, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δ ἑταῖρος κύριος Χαρίτων Χαριτωνίδης διελαβὼν περὶ τῆς σημασίας τῶν ἐπιθέτων τορδὸς καὶ τομὸς διώρθωσε τὸ παρὰ Σοφοκλεῖ (Οἰδίπους Τύραννος 328) «ἔγὼ δ' οὐ μήποτε τάμ' ὡς ἀν εἴπω, μή τὰ σ' ἐκφήνω κκκά», εἰς τὸ «ἔγὼ δ' οὐ μήποτε τομῶς διείπω, μή τὰ σ' ἐκφήνω κκκά». Εἰτα ἐποιήσατο παρατηρήσεις εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Allem ἐκδεδημένους Βιωγράφους τοῦ 'Ομύρου καὶ τοῦ 'Ιλιού Homeri Opera Tom. v 1911.

Μετὰ ταῦτα δ ἑταῖρος κύριος Θεοφάνης Κακριδῆς ἀνεκοίνωσε

παρατηρήσεις αύτού εἰς τὰ δύο ἐπόμενα χωρία του Τιβεύλλου κ) παρετήρησεν δτὶ ἡ ἐν χωρίῳ (1,2,92): et manibus canas fingere velle comas λέξις manibus, οὐ μόνον ἀντὴ καθ' ἔσωτὴν καταργεῖ τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ ἀλλης λέξεως τὴν θέσιν ἐξ ἐπιπολαιότητος τοῦ ἀντιγραφέως κατέλαβε, πιθανώτατα δὲ τῆς λέξεως madidas, ἥτις ἐν προκειμένῳ εἶναι ἀπαραίτητος, ἵνα ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ blanditias. 6) ὑπεστήριξεν δτὶ δ ἐν τῷ χωρίῳ 1,5,45 σύνδεσμος que, ὡς φέρεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀνήκει εἰς τὸν στίχον 47, δτὶς δέον νὰ συμπληρωθῇ ὡς ἐξῆς: haec noscere mihi, quod adestique huic dives amator. 'Υπέδειξε δ' δτὶ δ σύνδεσμος οὗτος παραλειφθεὶς, κατὰ τινὰ παλαιὰν ἀντιγραφήν, προσετέθη κατὰ τὴν ἀντιβολὴν ἐν φα, ἐξ ἥς μετεπήδησεν βραδύτερον εἰς τὸ κείμενον μετὰ τοῦ διστίχου 45—46, δπερ ὑπὸ τοῦ ὅμιλητοῦ διὰ λόγους συντακτικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς θεωρεῖται ὡς παρέμβλημα ξένον διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ que διαμορφωθὲν ὡς ἀκολούθως: talis ad Haemonium Nereisque Pēlea quondam vecta est fremato caerula pisce Thetis.

Μετ' ἡ ἐλύθη ἥσυγεδρία.

Συνεδρία 288 τῆς 20 Μαρτίου 1922.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ 'Σιναΐᾳ' Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας δ ἑταῖρος κ. Σωκράτης Κουγέας ἀνεκοίνωσε μελέτην αὐτοῦ «περὶ καταστατικοῦ ἐγγράφου τοῦ ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας Κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ἐπιδαύρου». ἀντικρούσας δὲ διὰ μακρῶν τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Καθηδάριου ἔξενεχθείσαν γνώμην, δτὶ αἱ ὑπὸ τούτου ἐν τῇ 'Ἀρχαιολογικῇ' Ἐφημερίδι (1918 τεῦχ. 4ον, σ. 128 κ. ἐ.) δημοσιευθείσαι: ἐξ Ἐπιδαύρου 'Ἐπιγραφαὶ (3, 3x, 3δ) ἀνάγονται εἰς τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν, ὑπεστήριξεν δτὶ αὗται ἀνάγονται καὶ ἀφορῶσιν εἰς τὸ ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας «Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων» καὶ μάλιστα δχι εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Β' πρώτην ιδρυσιν ἀντοθ (τῷ 338 π. Χ.), ὡς ὁ

Wilhelm πιστεύει ἐξετάζων τὰ ἔκπαλαι γνωστὰ μικρότερχ τεμάχια τῆς ἐπιγραφῆς (I. G. IV, 924) ἀλλ' εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος τελευταίαν ἀνανέωσιν τοῦ Κοινοῦ τὴν γενομένην ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 224 π.Χ. Τὴν γνώμην αὐτοῦ διδούσης ἐστήριξε τὸ μὲν εἰς ἐγδείξεις ὅπ' αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς παρεχομένας, ὡς π.χ. διὰ ἐπικειλημμάνως ἀπαντῶν πληθυντικὸς τύπος βασιλεῖς, δι' οὗ νοεῖται συμβιτεία δύο βασιλέων, τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος καὶ τοῦ ὅπ' αὐτοῦ ἐπιτροπευομένου ἀνηλίκου Φίλιππου τοῦ Ε', τὸ δὲ εἰς τὴν συγγένειαν, ἣν παρουσιάζει ἡ ἐπιγραφὴ. πρὸς ἄλλας περὶ τοῦ Κοινοῦ πηγάς, οἷς εἴναι αἱ ὑπὸ τοῦ Wilhelm ἐξετασθεῖσαι ἐπιγραφὴ καὶ διὰ «περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν» λόγος τοῦ (Ψευδο-)Λημοσθέους. Συνεχίζων διδούσης ὑπεστήριξεν διτι ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἡ μὲν ὅπ' ἀριθμὸν 3 ἀποτελεῖ τὸ καταστατικὸν ἔγγραφον τοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων, ἡ δὲ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 3α - 3δ χαραχθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ χαράκτου, ὁπ' οὖν καὶ ἡ ὅπ' ἀριθ. 3, ἐν ἵδιᾳ διεισθογράφῳ στήλῃ, ἀποτελεῖ λειψίχον τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν δρκῶν, τῶν συναφθέντων μεταξὺ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος καὶ Ἑλλήνων. Ἐν τέλει συμπληρώσας καὶ ἐρμηνεύσας διδούσης τὴν ὅπ' ἀριθ. 3 ἵδιᾳ ἐπιγραφὴν ἐξηρευεις τινὰς αὐτῆς διαφωτιζούσας σπουδαιότερα καὶ τέως ἀμφιστητούμενα σημεῖα τοῦ ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας Κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων, οἷα π.χ. ἡ ἀρχὴ τοῦ «ἐπὶ τῆς κοινῆς φυλακῆς» καὶ διὰ τοπος ἔνθε συνήρχετο τὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων, διτις δὲν ἦτο μόνιμες, ὡς ἐπιστεύετο μέχρι τοῦδε ἀλλ' ἐνηλλάσσετο, ὡς νῦν τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς διδασκόμεθα, τιθέμενος ἐκάστοτε ἐκεῖ ἔνθα, ἥγοντα οἱ τέσσαρες μεγάλοι πανελλήνιοι στεφανίται ἀγῶνες.

Μεθ' 8 ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 289 τῆς 27 Μαρτίου 1922.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναΐᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας διέταξε κ. Στέφανος Ξανθουδί-

δης λαβών τὸν λόγων ὀμίλησεν ἐν πρώτοις περὶ τῶν δινομάτων τῶν εἰκοσιν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης διποστηρίξας ὅτι ἀλλα μὲν τούτων εἰναι δινόματα ἀρχαίων πόλεων κληρονομηθέντα ἀπὸ τῆς ἀρχαϊότητος καὶ διατηρηθέντα μέχρι τῆς κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα ἀρξαμένης ἐνετοκρατίας καὶ μετέπειτα, τοιούτο δ' εἰναι ή Σητεία ἐκ τοῦ Ἡτειν (εἰς Ἡτειαν — τῆς Ἡτείξ), η Ἱεράπετρα (καὶ Ἱεράπετρος) ἐκ τοῦ Ἱεράπυτνα, η Βιάννος, τὸ Ρέθυμνον (ἀρχ. Ρέθυμνα), δ Ἀποκόρωνας (Ἴπποκορώνειον), η Κυδωνία, η Κίσσαμος καὶ η Σύδριτος· ἄλλα δὲ ἀνήκουσιν εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ τοιαῦτα εἰναι τὸ Δασίθι, τὸ Ριζόκαστρον, τὸ Τέμενος, η Πεδιάς, η Πυργιώτισσα καὶ τὸ Μυλοπόταμον ἄλλα εἰναι δινόματα φρουρίων κτισθέντων ὑπὸ τῶν Γενουατῶν, κατὰ τὸ 1206 η τῶν Ἐνετῶν μετὰ τὸ 1210 ὡς τὸ Μεραμπέλλον (Castel Mirabello), τὸ Μονοφάτοι (Bonifacio), τὸ Μαλεδίζι (Malvezin) καὶ τὸ Καινούργιο (Castel Nuovo) καὶ ἄλλα τέλος διτι εἰναι τοπωνύμια φυτωνυμικὰ καὶ ἄλλα οἰκ τὰ Σφακιά, Σέλινον κ.τ.τ. γενόμενα δεκτὰ καὶ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν καὶ ἄλλων ξένων. "Οσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δινόμα τῆς πόλεως Ἡράκλειον διπεστήριξεν διτι τοῦτο ἔδόθη ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀντὶ τοῦ ἐκ τοῦ ἀραδικοῦ Chandak προελθόντος κατὰ τὴν δευτέραν βυζαντινὴν ἐποχὴν δινόματος Χάνδαξ καὶ τοῦ δημιώδους Κάστρον η Μεγάλον Κάστρον. Τέλος διπεστήριξεν διτι τὸ δινόμα τῆς πόλεως Χανιά, διπερ δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὸ ἀραδοπερσικὸν Chan, πιθανώτερον δμως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δαχαρεᾶς ἐπεκράτησεν ἀπὸ τοῦ 1252, δτε ἐκτίσθη η πόλις ὑπὸ Ἐνετῶν ἀποίκων.

Μετὰ τὸ ζωτέρω δ κ. Ξενθουδίδης διέλαθε περὶ ἀνεκδότου κρητικῆς κωμῳδίας σφραγίδομένης ἐν τῷ Νανικανῷ κώδικι τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, ἐν φ περιέχονται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Σάθη δημοσιευθέντα ἐν τῷ Κρητικῷ θεάτρῳ δράματα. Κατὰ τὸν ὁμιλητὴν η κωμῳδία αὕτη, ητις ἀνεπίγραφος οὖσα ὠνομάσθη ὑπὸ αὐτοῦ «Φουρτουνάτος» ἀπὸ τοῦ δινόματος τοῦ κυριωτέρου προσώπου, δια σωθεῖσα εἰς χειρόγραφον αὐτόγραφον τοῦ ποιητοῦ, ὡς ἔξαγεται ἐν τῶν πολλῶν σημειώσεων καὶ μεταβολῶν, δις ἐπέφερεν δ ποιητῆς, εἰναι ἔργον τοῦ ἐκ Χάνδακος Μάρχου Ἄντωνίου τοῦ Φωσκόλου, δστις Ιταλομαθής δν, πιθανώτατα δὲ καὶ ιταλογενής, ἐγεν-

νήθη ἐν Χάνδακι καὶ ἐν αὐτῷ ἀνετράφη διδυχαθεὶς καὶ τὸ γλωσσικὸν
ἴδιωμα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης εἰς τὸ δόποιον ἔγραψε καὶ τὴν
κωμῳδίαν αὐτοῦ, ἀναγραμένην εἰς 17ον αἰῶνα καὶ περιέχουσαν γεγο-
νότα τῶν τελευταίων ἡ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας τοῦ
Χάνδακος. Ἡ κωμῳδία αὕτη, ἣτις συνίσταται ἐκ προλόγου ἐκ
πέντε ἑκτενῶν πράξεων καὶ τεσσάρων ἵντερμεδίων, ἔχει κατὰ τὸν
διμιλητήν πολὺ τὸ ἐνδικφέρον οὐ μόνον ἀπὸ λογοτεχνικῆς, ἀλλὰ καὶ
ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόφεως, διότι είναι τὸ γνησιώτερον καὶ αὐθεντικώ-
τερον κείμενον. αὐτόγραφον δὲ τοῦ ποιητοῦ, ἀνταποκρινόμενον εἰς
ἀκριβῶς δριζομένην ἐποχήν. Τέλος μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ διμιλητοῦ διά-
λυσιν τῆς κωμῳδίας, μετὰ πλείστας γλωσσικὰς καὶ μετρικὰς παρα-
τηρήσεις καὶ τὴν ἀνάγνωσιν μερῶν τινων αὐτῆς ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 290 τῆς 16 Απριλίου 1922
(Σάββατο, μέρα 6 μ.μ.)

. Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναΐᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτι-
κὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωρ-
γίου Ν. Χατζιδάκι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτι-
κῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας δ' ἑταῖρος κ. Φαίδων Κουκουλές
λαβῶν τὸν λόγον ἐξήτασεν ἐν ἀρχῇ τὰς μέχρι τοῦδε ἐξενεχθείσας
γνώμας περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἐπ' ὄνόματι τοῦ Ἀχμέτ φερομέ-
νου Ὁνειροκριτικοῦ, ἀπεφήνατο δ' ὅτι οὗτος δὲν είναι Ἀραψ, ὃς
πιστεύεται, ἀλλ' Ἑλλην Βυζαντῖνος καὶ Χριστιανός. Εἰς τὴν γνώ-
μην δὲ ταύτην ἥχθη διμιλητής α') ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διατάξεως
τῆς ὅλης τοῦ ἐπ' ὄνόματι τοῦ Ἀχμέτ φερομένου Ὁνειροκριτικοῦ
ὅστις ὑπομιμήσκει ἐν πολλοῖς τὴν ἐν τοῖς ὄνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀρ-
τεμιδώρου κατάταξιν β') ἐκ τῆς γλωσσικῆς διατυπώσεως τοῦ κειμέ-
νου τοῦ ὄνειροκριτικοῦ τούτου, ἣτις συμπίπτει μετὰ τῆς τῶν μετα-
γενεστέρων ὄνειροκριτικῶν βιβλίων τῶν μὴ ἀντλούντων ὁσφαλῶς ἐκ
τούτου τὴν ὅλην αὐτῶν γ') ἐκ τῆς ἐρμηνείας πολλῶν ὄνείρων ἐν
τῷ ὄνειροκριτικῷ τούτῳ, ἣτις συμπίπτει μετὰ τῆς ἀναγραφομένης ἐν
τῷ «περὶ ἐνυπνίων» ἔργῳ τοῦ Ἰπποκράτους καὶ τοῖς ὄνειροκριτικοῖς

τοῦ Ἀρτεμιδώρου, οὗ χωρία τινὰ δύνανται νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου τοῦ δνειροκριτικοῦ τοῦ Ἀχμὲτ δ') ἐκ τῆς ἐν τῷ δνειροκριτικῷ τούτῳ πιστοτάτης περιγραφῆς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν βυζαντινῶν καὶ ε') ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ μνείας τοῦ δνόματος τοῦ Κυρίου ήμενον Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἀγίων εἰκόνων. "Οσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ βιβλίου τούτου εἰς ἀνατολήτην δνειροκρίτην διμιλητῆς ὑπεστήριξεν ὅτι τοῦτο δφείλεται εἰς τὴν τάσιν τῶν Βυζαντίνων νὰ ὑποθάλωσι, χάριν μεγαλυτέρου κύρους, τὰ μηχικὰ, ἀστρολογικὰ καὶ δνειροκριτικὰ βιβλία εἰς πρόσωπα φέροντα ἀνατολικὰ δνόματα, ὡς ἐγένετο διὰ τὰς σολομωνικάς, τὰ δνειροκριτικὰ καὶ τὰ σεληνοδρόμια, ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Σολομῶντα, τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν Δαυΐδ.

Μετὰ ταῦτα δ διμιλητῆς δρμώμενος ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι πλεισται δνείρων ἔρμηνειαι διασφέζομεναι ἐν Μάνῃ ἀναφέρονται οὐ μόνον παρὰ τῷ Ἰπποκράτει, Ἀρτεμιδώρῳ, Ἀστραμψύχῳ, Ἀχμὲτ καὶ Νικηφόρῳ καὶ τῷ ἐπ' ὁδόντα τοῦ προφήτου Δανιὴλ φερομένῳ δνειροκριτικῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν πλειστοῖς χειρογράφοις δνειροκρίταις, ὑπεστήριξεν ὅτι αἱ λεγόμεναι Μανιατικαὶ κρίσεις τῶν δνείρων οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμή αἱ τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς παραδόσεως διασωθεῖσαι ζωηρότερον ἐν Μάνῃ.

Μεθ' δ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 291 τῆς 7ης Μαΐου 1922
(Σάββατον ὥρα 6 μ.μ.)

Συγελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναϊκῇ Ἀκαδημείᾳ εἰς ταχτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ταχτικοῦ προέδρου κ. Γ. Ν. Χατζῆσάκη, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προτιγουμένης συνεδρίας, δ ἑταίρος κ. Στέλπων Κυριακίδης λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου (ἐν Byz. Zeit. IV σ. 165 — 6) δημιοσιευθέντος ἀσμάτος «Τῆς ἀπαρνημένης» διώρθωσε τὸ ἐν τῷ στίχῳ «ἄσπρη ἔανθη πανέμνοστη κίρκατης ταξιειδεύει» κίρκατης εἰς κίρκα τῆς ὑποστηρίξας ἔτι ἡ λ. ἀπαντῶσα εἰς τὰ ἀκριτικὰ ἔξματα καὶ τὴν Ἀχιλληΐδα εἶναι ἡ λ. κίρκας ἣν ἐσχέτισε πρᾶς τὸ κίρκος ἀ-

ποκρούσας τὴν πρὸς τὸ κοῦρος ὑπὸ τοῦ Μηλιαράκη προτεινομένην σχέσιν. «Ἐπειτα διώρθωσε τὸν ἐν τοῖς Ἐρωτοπαιγνίοις (ἴκδ. Hesseling—Pernot) στίχου 670. «Ἐπα καλῶς, πετρίτη μου, ἔντιμε κι ἔμνοστέ μου» εἰς «Ὑπα καλῶς...» ὑπενθυμίζον τὸ γνωστὸν περὶ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ «Ὑπα καλῶς γεράκιν μου».

Μετὰ ταῦτα ἀνεκοίνωσεν δ διμιλητής παρατηρήσεις αὐτοῦ περὶ τῆς διασπάσεως τοῦ δεκαπεντασυλλάβον εἰς δύο αὐτοτελεῖς στίχους, ἔνα δικασύλλαβον (δίμετρον ἰαμβικὸν καταληχτικόν), καὶ ἔνα ἐπτασύλλαβον (δίμετρον ἰαμβικὸν ἀκατάληχτον), ἔνεκα τῆς διποίας ἐσχηματίσθησαν στροφαὶ ἐκ δύο δικασυλλάβων καὶ δύο ἐπτασυλλάβων στίχων οἵτινες ἔχρησιμοι ποιήθησαν καὶ αὐτοτελῶς εἰς φύσικα τέξσεις διατάσσονται. Πρὸς τούτοις παρετήρησεν διὰ τῆς διασπάσεως ταύτης προσῆλθε καὶ ἀλλού εἴδους στροφὴ διὰ τῆς διμοικαταληξίας δύο τμημάτων δύο ἀλλεπαλλήλων διεκπεγνατυλλάβων.

Ἐν τέλει λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου (Παραδ. 179) διγμοσιευθείσης παραδόσεως περὶ τοῦ ἔνδον τοῦ σταυροῦ ἀνεκοίνωσεν διὰ τοῦτον, ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν αὐτῆς ἔδωκαν αἱ καλογηρικαὶ περὶ τοῦ θέματος ζητήσεις, αἵτινες μετεδόθησαν καὶ εἰς τὸν λαόν. Υπεστήριξε δὲ διὰ ἐξελέγη τὸ ἔνδον τῆς δρυὸς οὐχὶ τυχαίως, ἀλλ᾽ ὡς ἐπιβίωσις τῆς παλαιᾶς λατρείας, καθ’ ἣν ἡ δρῦς ἔθεωρετο ἵερά καὶ ἄθικτος.

Μετὰ ταῦτα δέ ἐταίρος κ. Ἰωάννης Σαρῆς λαβὼν τὸν λόγον ὑπεστήριξε διὰ μακρῶν διὰ χωρίον τοῦ Στράβωνος (Γεωγραφ. Θ, 403, 8) «ἐπτάκις φασὶ μεταβάλλειν καθ’ ἡμέραν ἐκάστην καὶ νύκτα» τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς παλιρροίας τοῦ Εὐρίπου ἔχει καλῶς καὶ διὰ δ Στράβων καὶ πρῶτος καὶ δρθῆς παρετήρησε τὸ φαινόμενον τῆς ἐπτάκις μεταβολῆς τῶν ῥευμάτων. Ἀνέπτυξε δὲ δ διμιλητής διὰ ἔχων ὑπὸ δψιν τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Στράβωνος καὶ τὴν θεωρίαν τῆς μεταδόσεως τῶν παλιρροιῶν κατὰ τοὺς κόλπους καὶ τοὺς πορθμοὺς ἐξηγρίζωσε δι’ ιδίων παρατηρήσεων διὰ τῷ δηντὶ εἰς χρονικὸν διάστημα 24 ἀκριβῶς ὠρῶν παρατηροῦνται ἐπιτὰς ἀλλαγαὶ ῥευμάτων, ἦν τὰς αἰτίας διὰ μακρῶν ἀνέπτυξε.

Μεθ’ δὲλθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 292 τῆς 29 Οκτωβρίου 1922
(Σάββατον ώρα 5 μ.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἔταιρων ἐν τῇ Σιναϊκ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου N. Χατζιδάκι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν προχτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας διάβολος προέδρου κ. I. N. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῆς ἥδη ἀπὸ Διονυσίου τοῦ Θρακὸς μηγμονευομένης διαιτήσεως τῶν λέξεων, εἰς τὰ γνωστὰ μέρη τοῦ λόγου, παρετήρησε δ' διτὶ ἐν τούτοις ἐπικρατεῖ διαφωνία (ώς παρὰ τοὺς γραμματικοὺς Διονυσίῳ, Buttmann καὶ Blass), ἣν ἡρμήνευσεν ἐκ τούτου: διτὶ βάσεις τῆς διαιρέσεως ἐλήφθησαν αἱ σημασίαι τῶν λέξεων (ἀφ' οὐ αἱ ἄκλιτοι στερούμεναι ἰδιαιτέρου τύπου δὲν ἥδυνχντο νὰ χαρακτηρισθῶσιν ἀλλως), ἀλλ' αἱ σημασίαι εἶναι φύσει εὐμετάβολοι, ἐντεῦθεν συγχατοῦσι αἱ μεταστάσεις ἀπὸ μέρους λόγου εἰς ἄλλο προσέθηκε δὲ διτὶ καὶ δὲν ἐτηρήθη πανταχοῦ ἡ σημασία τῶν λέξων ὡς βάσις τῆς διαιρέσεως, ἀλλ' ἐλήφθη καὶ ἡ ἐν τῷ λόγῳ θέσις π.χ. πρόθεσις, (θπερ μάλιστα καὶ πάρα τὴν ἴστορίαν) καὶ διτὶ ἀλλα μέρη τοῦ λόγου ἔλαθον τὸ δημόρικα αὐτῶν οὐχὶ κατ' ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κυριωτέρου λ. χ. τὸ ἐπίρρομα, δούμον τὰ ρήματα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίθετον προσδιορίζει καθὼς καὶ ἀλλα ἐπιρρήματα· διτὶ δημοίως κατ' ἔσοχὴν σύγδεσμοι ὀνομάζεινται αἱ γνωσταὶ ἄκλιτοι λέξεις, καὶ τοι καὶ αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίκι δημοίως συγδέουσι τὰς προτάσεις, διτὶ μάλιστα ἀναφορικοσυνδεσμικαὶ ὀνομάζονται ἀλλοτε παρ' ἡμῖν, καὶ διτὶ ἔνεκκ τῆς λειτουργίας αὐτῶν ταῦτης δημοάζονται ἀρνητικά (ἢ ἀρμοί, κρίκοι, αλειδώσεις τοῦ λόγου), ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνθητον ἀρθρον, τὸ προτακτικὸν ὑπὸ ἔκεινων λεγόμενον, δομαδύτερον ὀνομάσθη ἀπλῶς ἀρθρον, καὶ τοι κατ' ἀλήθειαν τώρα οὐδὲν συνδέει. Τὰς ἐκ τῆς συχνῆς μεταστάσεως δυσκολίας τῆς διαιρέσεως καὶ κατατάξεως ἐκάστης λέξεως ἐκ τῶν ἀντιθέτων εἰς ὀρισμένην τάξιν φεύγοντες νεώτεροι γραμματικοὶ ἐπενόργανται τὴν ἐπωνυμίαν *particulae* = βροχεῖαι, μικραὶ ἢ ἀσήμαντοι λέξεις, διτὶ ἡς ἀληθῶς οὐδὲν σημαίνεται. Ἔλθων δὲ τέλος δ δημιλητῆς εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἐπιφωτημάτων εἰπεν διτὶ ταῦτα ἀναφερόμενα

μόνον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ λέγοντος, παριστῶσιν εἰκόνα τοῦ ἀρχεγόνου καὶ ἀκατασκευάστου ἔτι λόγου, ἐκφράζουσι δὲ ἡ ἀπλῶς συναίσθημα πάθους τοῦ λέγοντος ἀνεύ σκοποῦ ἀνακοινώσεως ηγεμονῆς, θέλησιν, διαταγὴν αὐτοῦ ἀπευθυνομένην πρὸς ἄλλο ὅν, πάντοτε δὲ δύμας συντόμως, διὰ μιᾶς λέξεως καὶ ἀνεύ ρήματος.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἔταῖρος κ. Ἰωάννης Βογιατζῆδης λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ πρὸ ἔτῶν δημοσιευθέντος λόγου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ «εἰς τὰ τέσσαρα τοῦ ἐνιαυτοῦ κάλλιστα ἀνθη» ὑπεστήριξεν ὅτι ἐν αὐτῷ πρέπει νὰ διεῖδωμεν τὴν πηγὴν τοῦ σημερινοῦ γλωτσαρίου τῶν ἀνθέων, οὓς χρῆσις γίνεται μεταξὺ τῶν ἔρωμένων καὶ ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Κατάλοιπον τῆς βυζαντινῆς ταύτης παραδόσεως εἶναι τὸ ἐν παραρτήματι τῶν σημερινῶν λαϊκῶν διγειροκριτῶν ἔκδιδόμενον γλωσσάριον τῶν ἀνθέων εἰς τοῦτο διακρίνει τρία κεφάλαια, ἀτιγα ἐπανευρίσκει καὶ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Εὐγενικοῦ. Τοῦ πρώτου κεφαλαίου τούτων τὴν πηγὴν ἀνήγαγεν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους «περὶ χρωμάτων 791,1.»

Μεθ' δὲ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 293· τῆς 19 Νοεμβρίου 1922.
(Σάββατον ὥρα 5 μμ.)

Συγελθόντων τῶν ἑταῖρων ἐν τῇ Σιναΐᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χτζειδάκη, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δὲ ἑταῖρος κ. Κωνστ. Ἀμαντος ὠμιλησε περὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὰς νήσους καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα. Τὴν ἀναμφισβήτητον ἐν τούτοις ἐγκατάστασιν τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸ πάντων εἰς τὰς νήσους δὲν δυνάμεθον μέχρι σήμερον τῇ βοηθείᾳ τῶν διαλέκτων νὰ παρακολουθήσωμεν, κυρίως διότι ἡ ἐξαφάνισις τῶν μεσαιωνικῶν διελέκτων τῆς Δυτικῆς Μ. Ἀσίας διὰ τῆς ἐπιδολῆς τῆς τουρκικῆς γλώσσης καθιστᾶ δύ τακολον τὴν συγκριτικὴν ἔρευναν. Εἰδικῶς, προκειμένου περὶ Χίου, ὑπέμινησεν ὅτι τὴν ἐγκατάστασιν πολλῶν Μικρασιατῶν αὐτόθι κατὰ τὸν 12, 13 καὶ 14^{ον}

αιώνα δεικνύουν καὶ δύομάτα Μικρασιατικά, ὅπως τὸ Διασοργήν, τὸ δποίον ἡρμήνευσεν ὡς ἔθνικὸν τοῦ Διός - Ἱεροῦ τῆς Λυδίας, τοῦ ἐπειτα κληθέντος Πυργί. Λείψοντα μικρασιατικῆς δικλέκτου θεωρεῖ καὶ τὴν σημερινὴν χιεκήν λέξιν δχοροὺς τὴν δηλοῦσαν ἀμέσως, ταχέως, τὴν δποίαν ἀνευρίσκει καὶ εἰς τοὺς μικρασιατικοὺς στίχους τοῦ Μιχαήλ Γραμματικοῦ, Νέου Ἑλληνομν. τόμ. 14 σ. 8:

οἱ τὸ κρύον λέγουσιν ἀφρόνως κρίον!
καὶ τὸ ξύλον λέγουσιν ἀγροίκως ξύλον!
ἔχων νὲ δ' αὐθίς ἀντὶ τοῦ παραυτίκα!

Μετὰ τὸ ἀνωτέρω προσέθηκεν ὅτι ἡ ὑπαρξίς παμπαλαῖων τοπωνύμων ἐν Χίῳ (Ἄντιον, Ἀττική, Βεζιλεώνοικος κλπ.) δεικνύει ὅτι οὐδέποτε διεκόπη αὐτόθι ἡ συνέχεια τοῦ πληθυσμοῦ ὡς παμπαλαιον τοπωνύμιον ἡρμήνευσε καὶ τοὺς Λαλλοῦντας ἐκ τοῦ ἀρχ. λάλῃ (=λαλάρι ἢ λαλλάκι) ἐκ τοῦ δποίου καὶ δι ποταμὸς τῆς Σύρου λαλακιᾶς ὡς μεσαιωνικὸν δ' ἔθεωρησε τὸ τοπωνύμιον Πηγωλύγι τὸ δποίον ἡρμήνευσεν ἐκ τοῦ Πηγωλύγιον, κατὰ μετάθεσιν, διότι ἐκεὶ ἔξαγεται πράγματι πηλὸς (σχπουνόχωμα). Ἐν Χίῳ λοιπόν, κατὰ τὸν δμιλητὴν εἰς τὸν μὴ δικοπόντα ἀρχαῖον πληθυσμόν, προσετέθη μετὰ τὴν ἔπικράτησιν τῶν Τούρκων ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς τοῦ δποίου αἱ γλωσσικαὶ ἀποδείξεις μέχρι τοῦδε εἶναι σαφεῖς εἰς τὰ οἰκογενειακὰ δύνματα.

Μετὰ ταῦτα δὲ Ἐτζίρος κ. Σπυρίδων Στουρχίτης ὥμιλησε περὶ τοῦ Λέοντος Μελά (1812—1879), οὗ τὸν βίον ὡς ίδιωτου, δικοιοτίκοις, πολιτικοῦ καὶ συγγραφέως ἀναλυτικώτατα περιέγραψεν.

Ἐπέμεινε δὲ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς δράσεως αὐτοῦ ὡς συγγραφέως σειρᾶς βιβλίων μορφωτικῶν τοῦ ἀτόμου καὶ διαπλαστικῶν τοῦ ἥθους τῆς νεολαίας. Ἐν τέλει δὲ μιλητῆς ἀναλύτας κεφάλαια τοῦ «Γεροστάθη» καὶ καταδεῖξας τὸν δργανικὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου, κατέληξεν εἰπὼν ὅτι δὲ Λέων Μελάς δικαίως δύναται γὰρ ὁνομασθῆ παιδαγωγὸς τοῦ ἔθνους.

— Μεθ' δὲ ξένθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 294 της 3 Δεκεμβρίου 1922.
(Σάββατον, ώρα 5 μ.μ.)

Συγελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου N. Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δ' ἑταῖρος κ. Παναγῆς Λορεντζᾶς τοις ἀνεχομένωσε τὰ κύρια σημεῖα προχρηματείας του περὶ τῆς ἔρμηνείας τῶν παρ' Όμήρῳ ψυχολογικῶν δρων. Ἀφοῦ δ' ἐν ἀρχῇ ἐξέθηκε τὰ σφάλματα τῆς περὶ τὴν ἔρευναν (μέχρι τοῦ 1900 περίπου) μεθόδου, ἀνέπτυξεν παραχτηρήσεις αὐτοῦ καὶ διορθώσεις εἰς τὴν ἔρμηνείαν χωρίων τινῶν τοῦ διμηρικοῦ κειμένου καὶ ἐξήρεν διαφοραὶ παρουσιάζει ἡ ἐργασία του ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἐργασίας τῶν νεωτέρων ἔρευνητῶν. Είτα γημφεσθήτησε τὰς περὶ τῆς γενέσεως τοῦ θυμοῦ γνώμας τοῦ Gomperz καὶ τοῦ Wundt καὶ ὑπετήριξεν διτὶ ἡ λέξις συμφώνως καὶ πρὸς τὸ ἔτυμον καὶ πρὸς χωρία τινὰ τοῦ διμηρικοῦ κειμένου ἀρχικῶς ἐσήμανε τὴν πνοὴν καὶ διτὶ ἡ ἔννοια τῆς πνοῆς, ἐξ ἣς ἀνήκει οἱ ἀνθρώποι εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς, ἐφ' δισον ἐσχέτισκεν αὐτὴν πρὸς τὸν ζῶντα ἀνθρώπον, ἀπὸ τοῦ δποίου εἶναι ἀναπόσπαστα τὰ ποικίλα ψυχικὰ συμβεβηκότα, ἥγαγεν αὐτοὺς δ' ἄλλων ψυχολογικῶν συνειριμῶν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς, τοῦ φορέως δηλαδὴ τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων, αἴτινες χαρακτηρίζουσιν ἀτομόν τι ἢ εἰδός τι δητῶν. Ἐν τέλει ὑπέδειξεν διτὶ εἶναι ἀνάγκη οἱ ἔρμηνεύοντες τὸν "Ομηρον καὶ οἱ λεξιογράφοι ἐγκαταλείποντες τὰς περὶ τῶν διμηρικῶν ψυχολογικῶν δρων παλαιοτέρας θεωρίας νὰ παραλαμβάνωσι τὰ πορίσματα τῆς νεωτέρας ἔρευνης τῆς δάσιν ἔχούσης τὰ ἐκ τῆς ἔθνολογίας καὶ λαογραφίας διδάγματα.

Μεθ' δ' ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 295 της 17 Δεκεμβρίου 1922.
(Σάββατον ώρα 5 μ.μ.).

Συγελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου

Ν. Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δὲ ἑταῖρος κ. Στυλιανὸς Δεινάκις λαβὼν τὸν λόγον καὶ ἔξαρξε ἐν ἀρχῇ τὴν πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου τῶν Κρητικῶν δραμάτων ἔργασίαν τοῦ κ. Στεφ. Ξενθουδίδου ἀνεκοίνωσε τὰς ἐπ' αὐτῶν ἀκολούθους παρατηρήσεις: 1) ἡ τυμολόγησε τὴν ἐν τῷ Γύπαρι (Α' 307) καὶ ἀλλοις δράμασι λέξιν ἀκιναφα ἀναγαγὼν αὐτὴν εἰς τὸ ἄφταχα, οὐδέτερον τοῦ ἐπιθέτου ἄφταχος, καὶ ἥρμηνευσε τὴν φράσιν «εἰς τ' ἀκταφρ τῆς γῆς εἰναι χωσμένη», διὰ τῶν «εἰς τ' ἄφταχα, τ' ἀπρόσιτα μέρη τῆς γῆς εἰναι χωρμένη» 2) διώρθωσε τὰς ἐν Ζήνων λέξεις (Δ. 268) Χίωνος εἰς Κατωνός καὶ (Γ, 281) ξένου εἰς ζώου, τὸ ἐν Γύπαρι (Α, 275) μαδάρες εἰς μαῦρες καὶ τὸ ἐν Ἐρωφίλῃ (Ε, 10) ποῦσι εἰς πονοῦσι, ὡς κεῖται ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Μονάχου. 3) ὑπεστήριξε τὴν ἐν Στάδῃ (Γ, 171) γραφὴν ζήσιμο, προτείνας πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀρτιότητος τοῦ στίχου τὸν τύπον εἰχειν ἀντὶ εἰχε. 6) τὴν ἐν τῷ αὐτῷ δράματι (Β, 3) γραφὴν «μὲ τὴν ὥρα» ἐρμηνεύσας διὰ τοῦ «μικρὸν κατὰ μικρόν, μετ' δλίγον, ἔπειτα». γ) τὴν ἐν Γύπαρι (Γ, 181) γραφὴν «θέλω ἀκούσει». 6) τὴν ἐν Ἐρωφίλῃ γραφὴν «μιᾶς κράτεις ἡ ντήρησι δειλιδ πολλὰ τὸ νοῦν μας» ἐρμηνεύσας τὴν μὲν ντήρησι διὰ τοῦ αἰδώς, ἐντροπή, τὴν δὲ δληγην φράσιν διὰ τοῦ «ἡ ἐντροπὴ ἡγάγκαζεν ἡμᾶς νὰ εἰμεθα πολὺ διστακτικοί». 4) ἥριμηνευσε τὴν ἐν τῷ Γύπαρι (Α, 289) λέξιν ξασπρίσῃ διὰ τοῦ «λευκάνη» ὡς ἀναφερομένην εἰς τὴν δψιν καὶ 5) ὑπεστήριξε τὴν ἐν Ἐρωφίλῃ (Ε, 589) διώρθωσιν τοῦ κ. Ξενθουδίδου κόδγου σου εἰς κόδγουσσον, παραβαλὼν τὴν φράσιν «ἄφου καὶ πὼς τὸ κόδγουσσον» πρὸς τὴν καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ διμοίως ἀκούομένην.

Μετὰ τοῦτο δὲ ἑταῖρος κ. Ἰωάννης Σχαρῆς λαβὼν τὸν λόγον ὑπεστήριξε ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν θορείων Σποράδων μικρὰ γησίς, ἡ κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους χρόνους καλούμενη Ἰκὸς ἀπὸ δὲ τῆς 15^{ης} ἑκατονταετηρίδος Χιλιοδρόμια, Χιλιοδρόμι, Λιδρόμια (καὶ Δρόμοι ἡ Διάδρομοι) καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους Λιαδρόμια, κακῶς ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Κράτους μετωνομάσθη Ἀλόνιησος, πιθανῶς κατὰ παρεθύμοιογίαν τοῦ Λιαδρόμιας διπερ δ διμιλητῆς ἀνήγγαγεν εἰς τὸ χ'λιοι + δρόμοι. "Οσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἀρχαίαν Ἀλόνησον ἀποκρούας δ διμιλητῆς τὴν γνώμην τοῦ Fredrich ταυτίζοντος αὐτὴν πρὸς

τὴν παρὰ τὴν Λῆμγον νῆσον Ἀγιος Εὐστράτιος ('Αι· Στράτις), καὶ ἀκολουθῶν τὴν σύμφωνον πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράδωνος γενικὴν γνώμην, διτὶ πρέπει αὐτῇ ν' ἀναζητηθῆ μεταξὺ τῆς Ἰκού καὶ Σκύρου, ἐπεκύτισε ταύτην μετὰ τῆς σημερινῆς Ψαθούρας ἥτις, ἡ βορειοτέρα τῶν Σποράδων οὖτα καὶ ἐγγύτερον τῆς Μακεδονίας κειμένη, οὐ μόνον πρὸς τὴν Ιστορίαν ἀνταποκρίνεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ἀλιτευὲς αὐτῆς τὸ τε ἀρχαῖον καὶ τὸ νέον ὅνομα δικαιολογεῖ. Ἐν τέλει πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης του ὁ διμιλητῆς προσέθηκεν διτὶ, ἐν φὲν οὐδεμιᾷ ἀλλῃ νησίδι ἀνευρίσκονται ἔχνη ἀρχαίου οἰκισμοῦ δυνάμενα νὰ δικαιώσωσι τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράδωνος, διμιλοῦντος περὶ πόλεως τῆς Ἀλοννήσου, παρὰ τὴν Ψαθούραν εὑρίσκονται πόλεως κατὰ μέγα μέρος θαλασσεύσης.

Μεθ' ὅ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 296 τῆς 14 Ιανουαρίου 1923.
(Σάββατον ὥρα 5 μ.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σινικίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικυρώσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενης συνεδρίας, δ ἑταίρος κ. "Ανθίμος Παπαδόπουλος λαβὼν ἀφοριτὴν ἐκ δύο χωρίων τοῦ Σιμοκάττου, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ «θεανδρικῶν μυστηρίων» (201, 6) καὶ «θεανδρικῆς πανδαισίας» (237, 4) ὑπεστήριξεν διτὶ τὰ χωρία ταῦτα παρανοηθέντα ὑπὸ τῶν Σάθων, Κρουμπάχερ, Λάμπρου καὶ Γάδρ. Μιλλέ, ὑποστηριζόντων τοῦ μὲν Σάθα διτὶ ταῦτα ἀναφέρονται εἰς παντομιμικὰ λιτανεῖα, τοῦ Λάμπρου εἰς τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος, τοῦ δὲ Μιλλέ εἰς τὸ δρᾶμα τῶν παῖδων ἐν τῇ οἰκίᾳ, δὲν ἀναφέρονται εἰς παραστάσεις, ἀλλ' ἀπλῶς ἢ μὲν θεανδρικὴ πανδαισία ἢ τὸ ἢ ἐκκληγίσαστικὴ λιτανεῖα ἢ οὐλουμένη πρεσβεῖα, ἥτις συσταθεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ἥγετο ἀπὸ τοῦ ἐν Βλαχέρναις γαοῦ τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα ναὸν τῆς Θεοτόκου, τὰ δὲ θεανδρικὰ μύστηρια οὐδὲν ἀλλοῦ ἔσται εἰ μὴ ἢ θεία λειτουργία, ὡς ἔξα; εται ἐκ τῶν φράσεων «σφραγίδας τὸν ἀρτον», «ἱερουργήσας τὸν οἶνον» καὶ «ἥγεται τῇ μεταλήψει».

Μετὰ ταῦτα δέ ἐταῖρος κ. Φωλίδων Κουκουλές ἐπὶ τῇ βάσει κειμένων, ἔγγράφων, σημειωμάτων καὶ ἐπιγραφῶν ὑπετήριεν δτὶ τὸ ἐν τοῖς βορεοῖς ιδιώμασι παρατηρούμενον φαινόμενον τῆς ἐξασθενώσεως, καὶ ἐνίστε ἐκπτώσεως τῶν φωνηγέντων οὐ καὶ οὐ, δύναται γὰρ ἀναχθῆ εἰς τὸν ιχ' αἰῶνα καὶ δχι εἰς τὸν ιέ, ὡς τινες ἐπίστευσαν. (Πβ. τὰς περὶ ὑπάρξεως τοῦ φαινομένου μαρτυρίας κατὰ τὸν IC' αἰῶνα μεσοῦντα παρὰ N. Ζαχειρίου, Περὶ τῆς συγχρόνου Σαμίας διεκλει-πτου σ. 4 καὶ κατὰ τὸν IE' φθίνοντα παρὰ M. Vasmer, Ein russisch-byzantinisches Gesprächsbuch σ. 36, 42, 46, 49, 58, 59, 99, 113, καὶ μάλιστα 129). Ἐπειτα δημήνευσε τὸ καρκάλλι (κάλλαιον τοῦ ἀλέκτορος) ἀναγγαγών αὐτὸν εἰς τὸ βυζαντινὸν καρακάλλιον, καρκάλλιν (caracalla), τὸ δηλοῦν οὐ μόνον εἶδος φορέμιτος, ἀλλὰ καὶ τὴν κουκούλλαν. Τρίτον τὴν κατὰ τὰς διαπομπεύσεις συνήθη λ. μούντιζα τὴν σημαίνουσαν κυρίων τὴν ἀσβόληην ἡταμολόγησεν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου μουντός. Τέταρτον δημήνευσε τὸ δηνομα τῆς ἐπὶ τοῦ Ιηταίου κώμης Πορταρέας ἀναγγαγών αὐτὸν εἰς τὸ δηνομα τῆς Παραγίας Πορταρέας, γῆτις ἡτο μετόχιον τῆς μονῆς Προδρόμου. Τέλος δημή-γευσε τὰς ὅπο τοῦ Πτωχοπροδρόμου (1, 58 — 61) ἀναφερομένας λ. θάλασσα, διβλανίσσιν, διβίκιν καὶ κουτινίν, περὶ τῆς τελευταίας εἰπὼν δτι δηλοῖ ὄφροσμι, πιθανὸν προερχόμενον, ὡς καὶ νῦν, ἐκ Συρίας καὶ Μεσοποταμίας, ἀλλὰ καὶ πολυτελές ἔνδυμα κατασκευαζό-μενον ἐκ τοῦ ὑφάσματος τούτου.

Μετ' θ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

"Ἐκτακτος συνεδροία 297 τῆς 12 Φεβρουαρίου 1923.
(Κυριακὴ ὥρα 10^½, π.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἐταῖρων ἐν τῇ Σιναΐᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς ἔκτα-κτον συνεδρίαν ὅπο τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωρ-γίου N. Χατζειδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρα-κτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δέ ἐταῖρος κ. M. Στεφανίδης λαβόν τὸν λόγον ὥμιλησε περὶ τῶν μαθηματικῶν τῶν βυζαντίνων ὑποστηρίξας δτι καὶ ταῦτα δέον γὰρ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ὅπ' αὐτοῦ διλότε προταθεῖσαν διαίρεσιν τῆς βυζαντιακῆς ἐπιστήμης εἰς ἐπίση-

μον καὶ ἀπόκρυφον, διέτι ὑπῆρχον καὶ μαθηματικὰ ἀκόρυφα πρὸς τὰ δποῖα ἀνάλογος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ κοσμολογικὴ μαθηματικὴ τῶν Πυθαγορείων καὶ Πλατωνικῶν, ὡν τὰς παραδόσεις διετήρησεν ἡ Νεοπλατωνικὴ μαθηματικὴ σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ τοῦ Πρόκλου τῶν Ἀθηνῶν.

Πρὸς τὴν τελευταῖαν δὲ ταῦτην Σχολὴν ὑπεστήριξεν διτὶ ἀμεσώτερον συγδέεται ἡ μαθηματικὴ τῶν βυζαντίνων.

Διέκρινεν ἔπειτα τὴν ἐπίσημον βυζαντιακὴν μαθηματικὴν εἰς ὑπομνηματικὴν, περιλαμβάνουσαν τὰ ὑπομνήματα ἰδίως εἰς τοὺς μεγάλους μαθηματικοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ εἰς τὴν Σχολικὴν, τὴν περιλαμβάνουσαν τὰ διδακτικὰ ἐγχειρίδια. Ὡπέδειξε δ' διτὶ τὰ μαθηματικὰ ταῦτα Ὕπομνήματα δέον νά κριθῶσι κυρίως ὡς ἔργα φιλολογικὰ καὶ διτὶ ἡ ἐν γένει ὑπομνηματικὴ ἔργασία τῶν βυζαντίνων πρέπει νὰ χρηστηρισθῇ ὡς τὸ ἴδιατερον δημιουργικὸν ἔργον τῶν βυζαντίνων φιλολόγων, διπερ ακθίέρωσεν ὡς κλάδον αὐθυπόστατον τὴν ἐρμηνευτικὴν τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ διὰ τοῦ δποίου ἀκριδῶς ἐπέδροσαν ἡ Βυζαντίνοι λόγιοι εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Δύσεως. Μετὰ ταῦτα ὑπέδειξεν ἐρμηνευτικὸν λάθος, διπερ ἀνεκάλυψεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν Ἰωάννου Γραμματικοῦ τοῦ Φιλοπόνου εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Νικομάχου Γερασηγοῦ, ἀφορῶν τὸν δριτιμὸν τῶν ἀριθμῶν πλινθίδων, ξύνθα δὲ Φιλόπονος λαμβάνει πολλαπλασιαστὰς ἐλάσσονας τῶν τετραγώνων καὶ οὐχὶ (ὡς ἐπρεπε καὶ ὡς πράττει δὲ Γερασηγὸς) ἐλάσσονας τῶν πλευρῶν, φροντίζων διφ' ἑτέρου διὰ τοὺς ἀριθμοὺς δοκίδας νὰ λαμβάνῃ πάντοτε πολλαπλασιαστὰς μετζονᾶς τῶν τετραγώνων καὶ οὐχὶ καὶ μετζονας μόνον τῶν πλευρῶν (ἐστω καὶ ἐλάσσονας τῶν τετραγώνων). Ὡπέστήριξε δ' διτὶ τοιαῦτα λάθη θὰ ὑπάρχωσιν πιθανῶς καὶ ἐν ἀλλοις ὑπομνήμασιν καὶ διτὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἀξιον ιδίας προσοχῆς. Ἐν τέλει δμιλήσας περὶ τῶν διδακτικῶν ἐγχειριδίων ἐξῆρε τὴν «Ψηφοφορίαν» Μαξίμου τοῦ Πλανούδη.

Μετὰ ταῦτα, μὴ ὑπάρχοντος ἑτέρου θέματος, ἀτε τῆς λογοδοσίας ἀναβληθείσης διὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίαν, ἔνεκκ τῆς ἀσθενείας τοῦ Εἰσηγητοῦ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας, ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 298 της 4ης Μαρτίου 1923.
(Κυριακήν ὥρα 10^{1/2} π.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταῖρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς δευτέραν
ἐκτεττον συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ.
Γ. Ν. Χατζιάκη, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς
προηγουμένης συνεδρίας δ. κ. Πρόεδρος λαβὼν τὸν λόγον
ἔξέφρασεν εὐχήν, διποτὲ τῶν εἰδικῶν τις ἐπιληγθῆται τῆς συστηματικῆς
ἔρευνῆς τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς διὰ τῶν αἰώνων, ἵνα ἀσφαλέστερον
καθορισθῇ καὶ ἡ σχέσις τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν
ἀρχαίαν. 'Εκ τῆς εὐχῆς ταῦτης λαβόντες ἀφορμὴν προσέθηκαν σχε-
τικά τινα πρὸς τὴν βιβλιογραφίαν καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς μου-
σικῆς παρατηρήσεις οἱ ἑταῖροι κ. κ. Θεμ. Βολίδης, Ἀντών. Κερα-
μόπουλος, Βασ. Φάδης, Παναγ. Καλογερόπουλος, Κωνσταντίνος
"Αμχντος καὶ Φαΐδων Κουκουλές συστήσαντες συνάμικ, διποτὲ
ἐτέρα συνεδρίαν εὐρύτερον ἔξετασθῇ τὸ σπουδαῖον τοῦτο θέμα.

Μετὰ ταῦτα δ. Γραμματεὺς κ. Π. Φουρίκης ἀνέγνω τὴν ἔκθεσιν
τῶν ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κατὰ τὸ ληξίαν (1922) ἔτος
πεπραγμένων καὶ τὸν τοῦ νέου ἔτους προϋπολογισμόν, δ δὲ εἰσηγη-
τῆς τῆς ἔξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας κ. Βασιλείος Φάθης τὴν ἔκθεσιν
τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ αὐτὸν ἔτος δ δὲ ἑταῖρος κ.
Παναγ. Καλογερόπουλος διερμηνεύων γνώμην τῆς συνελεύσεως
ηὑχρίστησε τό τε συμβούλιον καὶ τὰς ἐπιτροπὰς διὰ τὴν πρὸς εὐό-
δωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἑταρείας ἐπιδειχθεῖσαν φροντίδα καὶ μέριμναν.

Μετὰ τὸν ἀνωτέρω δ. ἑταῖρος κ. Ἰ. Βογιατζῆδης λαβὼν τὸν λόγον
ώμηλησε περὶ δύο ἑταράτως δημοσιευθεῖσῶν ἐνθυμήσεων, μνημονευου-
σῶν φορολογικὰς δικτάξεις ἐφαρμοσθείσας ὑπὸ τῆς Πύλης ἐπὶ τῶν
νήσων τοῦ ἀρχιτελάγους κατὰ τὸ 1670, καὶ ἐσχέτισε ταῦτας α) πρὸς
χωρίον σιγιλλίου (1675) τοῦ πατριάρχου Παρθενίου καὶ β) πρὸς
χωρίον τοῦ περιηγητοῦ Tournefort τὴν αὐτὴν μνημονευόντων διά-
ταξιν. 'Υπεστήριξε δ' διὰ δὲν πρόκειται περὶ ἐφαρμογῆς νέων φορολο-
γικῶν μέτρων τῆς Πύλης, ἀλλ' διὰ μετὰ τὸν κρητικὸν πόλεμον, τερ-
ματισθέντα τῷ 1669, ἀποκατασταθείσης τῆς κυριαρχίας τῶν Τούρ-
κων ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπέλαγους, πρώτη πρᾶξις ἣν ἡ σύνταξις

τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου χαρχτσίου καὶ νέου κτηματολογίου, ἡτοι ἐφαρμογὴ τῶν τέως κρατούντων φορολογικῶν νόμων ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους. Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς διὰ σχοινίου καταμετρήσεως, τοῦ μνημονευομένου εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐνθυμήσεις προσέθηκεν διτοιος εἶναι καὶ σήμερον ἔτι ἐν χρήσει εἰς τὰς νήσους διενεργούμενος διὰ σχοινίου ὥριτσμένου μήκους (8 δρυγιῶν) καλουμένου κοινῶς γαϊδουρόσκοινο. Μεθ' δ, μὴ ὑπάρχοντος ἑτέρου θέματος, ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 299 τῆς 24 Μαρτίου 1923.
(Σάββατον ὡρα 5 μ.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναΐᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χατζεδάκη, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας δ ἑταῖρος κ. Ἰωάννης Σαρῆς λαβῶν ἀφορμὴν ἐκ τῆς μέχρι τοῦτο γενομένης ἐργασίας πρὸς μεταβολὴν τῶν τοπωνυμῶν παρετήρησε γενικῶς, διτοιος τινὲς τούτων δὲν ἐγένοντο ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἀρχαίαν γεωγραφίαν καὶ τοπογραφίαν. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ Δεδεαγάτος μετωνομάσθη, Ἀλεξανδρούπολις, ἐν φέρετε παλλον Τραϊανούπολις νὰ ὀνομασθῇ διότι ἡ τελευταίας αὕτη πόλις ἔκειτο παρὰ τὴν θέσιν τοῦ Δεδεαγάτος, ἡ δὲ Ἀλεξανδρούπολις ἐν τῇ βουλγαρικῇ Μακεδονίᾳ. Ο Κραβασαρᾶς κείμενος κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἀκαρνανικῆς κώμης Λιμναίας μετωνομάσθη ἐστραλμένως Ἀμφιλοχία, ἐν φ κείται ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας Ἀμφιλοχίας. Περὶ τοῦ Ἀγριού ἀνέφερεν διτοιος δρθέτερον θὰ ἡτο τὸ πρὸν Βραχώρι νὰ μετονομασθῇ Θέσιον, διότι τοῦτο κείται ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Θε στιέων. Η κοινότης Ἀγίου Γεωργίου (Βοιωτίας) ἔπερπε νὰ λάβῃ τὸ δνομα τῆς ἀρχαίας Κορωνείας, τὴν θέσιν τῆς δποίας κατέχει, καὶ οὐχὶ Κουτουμμούλας, διτοιος κείται μακρὸν τῆς θέσεως τῆς Κορωνείας ἐπὶ τοῦ δρους Τιλφώσης. Ωταύτης Τάναγρα ἔπερπε νὰ δνομασθῇ τὸ Δηγματάριο καὶ οὐχὶ τὸ Βράσιο, διτοιος κατέχει τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Φαρῶν. Ἐπίσης Ἀφίδνη ἔπερπε νὰ δνομασθῇ τὸ Καπανδρίτη καὶ οὐχὶ τὰ Κιοῦρκα. Τὴν δὲ μετονομασίαν τῶν Καλυβίων Κουβαρᾶ

εις Καλύβια Θορικοῦ εύρισκει ἐντελῶς ἀδικολόγητον, διότι ταῦτα εὑρίσκονται 20 χιλιόμ. μακράν τοῦ ἀρχαίου Θορικοῦ καὶ παρὰ τὸν ἀρχαῖον Δῆμον Πρόσπαλτα, σὺ παρεφθαρμένος τύπος σφίζεται ἐν τῇ θέσει Προφάρια παρὰ τὴν θέσιν «Ἐννέα Πύργοι.»

Μετὰ ταῦτα δὲ ἔταιρος κ. "Ανθίμος Παπαδόπουλος διμιλήσας περὶ τοῦ οὐδετέρου ἐπιθέτων τινῶν ληγόντων εἰς —· ἀντὶ —· ο, εὑρίσκομένων δὲ σὺ μόνον εἰς διαλεκτικὰ ἴδιωματα (λ.χ. Αἰτωλίας, Χίου, Πόντου κ. ξ.), ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν γλώσσαν, οἷον ἵσοπέδιν (Βέλθινδρος καὶ Χρυσάντζα πτ. 667), παμμεγέθιν (ἔνθ. ἀνωτ. στ. 325), ἀληθείδιν (Πασχάλιον Χρονικὸν ἐκδ. Βόνν. σελ. 614), ἀκάπνιν (Πτωχοπρ. ἐκδ. Hesselung III, 151) κλπ. καθ' ἁδὲ ἐσχηματίσθησαν καὶ ἀλλα ἀλλως πρότερον λήγοντα, οἷα τὰ ἐν Πόντῳ ἀσπρειδίν, κιτρινειδίν, κοκκινειδίν, ὑπεστήριξεν ὅτι ταῦτα ἐσχηματίσθησαν μεταπλασθέντα κατὰ τὰ εἰς —·ιος ἐπίθετα τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὡν τὰ οὐδέτερα συμπίπτοντα πρὸς τὰ οὐσιαστικὰ εἰς —·ιον ἡκολούθησαν τὴν ἐκείνων τύχην λ.χ. τὸ λάπιον κλαδίον ἐγένετο λάσιον κλαδίν καὶ τέλος λάσιν κλαδίν ἡ κλαδίλ λάσιν, διπλαὶ φέρεται νῦν ἐν Πόντῳ, ἐνθα λέγεται ωσαύτως ἀγγέσιον ἀδέλφιν ἀντὶ γυνήσιος ἀδελφός.

Προσέθηκε δὲ ὅτι ἐν Πόντῳ πλήρην τούτων, δηλαδὴ τῶν ἐξ ἐπιθέτων μεταπλασθέντων, ἐδημιουργήθησαν καὶ ἀλλα κατ' ἀναλογίαν, διότι τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς ἐπιθετικῆς καταλήξεως-ιν κατέστη πολὺ ζωηρόν. Τοιαῦτα δὲ δημιουργήματα ἀνέφερε αἱ οὐσιαστικὰ εἰς —·ιν μεταπεσόντα εἰς ἐπιθετικὴν χρῆσιν ἡ οὐσιαστικὰ μεταπλασθέντα εἰς —·ιν· 6) παράγωγκ όχι ρίζης ρηματικῆς διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως-ιν, συνήθως σύνθετα μετὰ τοῦ στερητικοῦ αἱ ἄλλης λέξεως. Ἀνάλογα εἶναι καὶ τὰ σχηματιζόμενα δι' ἀλλης παραγωγικῆς καταλήξεως ληγούσης δημοίως εἰς-ιν, οἷα τὰ γεννούλιν, κατακρούχτιν κλπ.

Οὕτω φαίνεται ὅτι τὰ ἐπίθετα ταῦτα, σπάνια εἰς τὰ ἀλλα ἴδιωματα, είναι πολυπληθέστατα εἰς τὸ ἴδιωμα τοῦ Πόντου καὶ παραγόμενα κατὰ ὥρισμένους γραμματικοὺς νόμους ἀποτελοῦν ἔνα τῶν δργανικῶν νόμων αὐτοῦ.

Μεθ' οἱ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 300 της 28 Απριλίου 1923
(Σάββατον ώρα 6 μ.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γεωργίου Ν. Χατζίδακι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δὲ ἑταῖρος κ. Μιχαήλ Στεφανούδης λαβὼν τὸν λόγον ὀμιλήσεις περὶ τῆς φυσικῆς τῶν βυζαντίνων, ἃς προέταξεν εἰσήγησιν περὶ τοῦ ἔκαστην πνευματικὴν περίοδον διέποντος πνεύματος. "Οσον ἀφορᾷ εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐπιστήμην ὑπεστήριξεν δτι αὕτη κύριον πνεῦμα εἰχει τὸ ἀπόκρυφον, ἡ θεοφυσικόν γάρ τοι δτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν πρώτην τῶν τριῶν μεγάλων μεθοδολογικῶν περιόδων εἰς δς δ δημιουργής διαιρεῖ τὴν δλγην ἴστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης (τ. ἐ. τὴν ἀπόκρυφον, φυσιογνωστικὴν, ἰδεολογικὴν) καὶ δτι ἡ βυζαντιακὴ ἐπιστήμη, ἥν χαρακτηρίζει ὁ διψυή, δηλαδὴ ἀπόκρυφον καὶ ἐπίσημον, εἰχεν ἀμεσον αὐτῆς πηγὴν τὰς σχολὰς τῆς Ἀλεξανδρείας. Καθώρισεν ἐπειτα εἰδικώτερον τὴν φυσικὴν τῶν Βυζαντίνων, ὡς ἀκολουθοῦσαν τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἀμεσώτερον Ἀλέξανδρον τὸν Ἀφροδισία καὶ Ἡρωνα τὸν Ἀλεξανδρέα, οὗτονος τὰ αὐτοματοποιητικὰ πολλὴν, ὡς φαίνεται, εὑρίσκον ἐφαρμογὴν ἐν τῇ τέχνῃ. Ἐξηγήσας κατόπιν χωρίον τῶν Συν. Θεοφάν. δπερ περιγράφει τετράσερον, ὑπὸ τὸ Τρίκογχον ἐν Κωνσταντινούπολει, μὲ κόγχην καλουμένην «Μυστήριον» ἔνθα ἐξ ἐνδὸς σγημείου τοίχου εἰς ἔτερον ἐπέμπετο μυστικὴ γῆχ, ἀπέδειξεν δτι τὸ «Μυστήριον» τοῦτο ἥτο αἴθουσα μετὰ ἡμικυκλικοῦ τοίχου (οἰος δ νῦν ὑπάρχων παρὰ τὸ Ἀμστελόδαμον) ἔνθα συνέδαινε τὸ φαινόμενον τῆς ἀγακλάσεως ἐπὶ καμπύλων ἐπιφανειῶν (συγκεντρώσεως τῶν γῆχητικῶν κυμάτων εἰς τὰς ἐστίας τῆς καμπυλότητος), καὶ δτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ἥτο γνωστὸν εἰς τοῦ Βυζαντίους.

Μεθ' δ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 301 της 12 Μαΐου 1923
(Σάββατον ώρα 6 μ.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γ. Ν.

Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προτηγούμενης συνεδρίας, ὁ ἑταῖρος κ. Γεώργιος Σωτηρίου ὄρμῳ μενος κυρίως ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ὑπὸ αὐτοῦ ἀνασκαφέντος ἐν Ἐφέσῳ Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου δοτικ κατὰ τὰς πηγὰς εἶχε σχῆμα δημοιον πρὸς τὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ ἔξαφανισθέντος Ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐν Κων/πόλει, ἐξήτησε νὰ συμπληρώσῃ τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα ἐπὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Ναοῦ τούτου στίχων τοῦ ποιήματος Λωνσταντίνου τοῦ Ῥοδίου. Ὑπεστήριξε λοιπὸν δτι τὰ ἐν τῷ στίχῳ 559 ἀναφερόμενα «Πήσσας μὲν δρθῶς γωνίας κατ' ἐμβόλους» δέον νὰ ἐρμηγευθῶσι τὸ μὲν γωνίας διὰ τοῦ γωνίας τοῦ τοίχου, τὸ δὲ ἐμβόλους διὰ τοῦ στοᾶς 6') Τὰ ἐν στίχοις 562 κ. ἐ. «Πήσσας δὲ πινσοὺς τετραρθίμους ἐπίσης» κ. ἐ. ἡρμήγευσε τὸ μὲν πινσοὺς διὰ τοῦ τετραγωνικοὺς οιίλους οὓς συνγράθεσταταὶ οἱ Βυζαντῖνοι ἐκάλουν πινσοὺς ἢ πεσοὺς αὐτοὺς δὲ τοὺς πινσοὺς καὶ πινσοπύργους ὡς δηλοῦντας ἐν καὶ τὸ αὐτό. γ') Τὰ πρὸς τὴν ἐν στίχοις 592 κ. ἐ. ἀρθίμησιν τῶν πεσσῶν εἰς 16 ἀντὶ 12 ὑπεστήριξεν δτι δ Ῥόδιος κατὰ τὴν ἀρθίμησιν ἀσφαλῶς ἐλάμβανε διὰ τοὺς ἐν τῷ κέντρῳ πινσοπύργους, ἐξ οὐ καὶ ἐπλανήθη εἰς τὴν ἐκφρασιν. δ') Τὰ ἐν στ. 624 «δις οφενδόνιας καλοῦσιν ἐργασυνθέται» ὑπέδειξε νὰ ἐρμηγευθῶσιν ἐκλαμβανομένου τοῦ δρου οφενδόνας ὡς ἀναφερομένου οὐχὶ μόνον εἰς τὸν δακτύλιον τοῦ τρούλλου ἢ μόνον τὰ σφαιρικὰ τρίγωνα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀμφότερα. ε) Τὰ ἐν στ. 708—713 εἰς τὴν διάιαξιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κιόνων τοῦ ναοῦ ἀναφερόμενα στηριζόμενος εἰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου ἡρμήγευσε δεχθεὶς διπλῆν κιονοστοιχίαν μίαν μεταξὺ τῶν πεσσῶν καὶ ἐτέραν παρὰ τοὺς τοίχους. Ὑπέδειξε δ' δτι ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ ἐρμήγενει καὶ τοὺς μήπω ἐρμηγευθέντας «διττοὺς κίονας πρὸς τὴν σελασφόρον ἀνατολήν.»

Μετὰ τὸ ἀνωτέρω δ διμιλητής παραστήσας τὰς δυσκολίας, δις συναντῶσιν οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν βυζαντιακὴν τέχνην, δσον ἀφορῷ τὴν δρολογίαν, συγέστησε τὴν ἀποφυγὴν αὐθαίρετου δημιουργίας δρων καὶ προέτεινε τὴν εἰσαγωγὴν τοιούτων μετὰ συνεργασίαν τῶν τε περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τῶν περὶ τὴν τέχνην ἀσχολουμένων ὡς πρώτην δὲ συμβολὴν εἰς τὴν κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἐπικράτησιν δρο-

λογίας ἔθηκεν υπὸ συζήτησιν τοὺς κατωτέρω δρους: α') προέτεινεν δὲ δρος ἀψὶς νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν δῆλωσιν τόξοι· ἢ καμάρας, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς κόργχης τοῦ ἴεροῦ βῆματος. β') δὲ δρος κλίτος νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς δῆλωσιν τῶν διὰ κιόνων χωριζομένων διαμερισμάτων τοῦ ναοῦ. γ') δὲ δρος πεσσὸς νὰ ληφθῇ πρὸς δῆλωσιν τετραγωνικοῦ κτιστοῦ στύλου, δὲ δὲ πυρσόπυργος πρὸς παράστασιν τῶν μεγάλων στηριγμάτων τοῦ ναοῦ τῶν διαλελυμένων διὰ διόδων.

δ') δὲ δρος κοσμήτης (ἢ κοσμίτης) πρὸς δῆλωσιν τοῦ γείσου ἢ τῆς ἐσωτερικῆς περιθεούσης τὰς πλευρὰς τοῦ ναοῦ κοροίςας ε') δὲ δρος δρεθομαρμάρωσις ν' ἀντικατσταθῇ διὰ τοῦ μαρμάρωσις τῶν τοίχων ζ') προέτεινε τοῦ δρου σφενδόνη νὰ γίνηται χρῆσις μόνον εἰς δῆλωσιν τῆς βάσεως τοῦ τρούλλου, τοῦ δὲ σφαιρᾶ, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ τρούλλου υπὸ τῶν Βυζαντίνων ἐκλαμβανομένου, νὰ γίνεται χρῆσις κυρίως διὰ τὰ ἔξι αὐτοῦ παράγωγα, οἷα σφαιρικὸς ναὸς δὲ κυκλικὸς ἢ Rotonda, σφαιροσύνθετος δὲ διὰ πολλῶν τρούλλων στεγαζόμενος ναὸς (κυρίως δ' ἔχων ρυθμὸν βασιλικῆς σταυροειδοῦς μετὰ πέντε τρούλλων) καὶ τὰ τοιαῦτα.

Μεθ' δὲ ἐλύθη ἢ συνεδρία.

Συνεδρία 302 τῆς 26 Μαΐου 1923.

(Σάββατον, ώρα 6. μ.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταῖρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν υπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἑταίρου κ. Δημοσθένους Η. Οἰκονομίδου, ἀνχπληρώσαντος τὸν ἀπουσιάζοντα τακτικὸν πρόεδρον κ. Γ. Χατζιδάκιν, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δὲ ἑταῖρος κ. Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος λαβὼν τὸν λόγον ἔξήτασε διὰ βραχέων τὰ παρ' Ἀριστοφάνει δημώδη γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ δὴ τὴν παρ' αὐτῷ χρῆσιν τοῦ δυϊκός ἀριθμοῦ, ἀπεντῶντος σχεδὸν κανονικῶς ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις κωμῳδίαις τοῦ ποιητοῦ, ὑποκαθισταμένου δὲ ὑαθμηδὸν υπὸ τοῦ πληθυντικοῦ ἐν ταῖς νεωτέραις κωμῳδίαις αὐτοῦ, ἀναμφιβόλως υπὸ τὴν ἐπιδρασιν τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου, ἐν φ., ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἀττικῶν ἐπιγραφῶν, δὲ δυϊκὸς βαθμηδὸν ἐκλείπει:

τῆς πλήρους ἔξαφανίσεως αὐτοῦ συντελεσθείσης περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' π. Χ. αἰώνος.

Κατόπιν ἐπραγματεύθη δ' δλίγων περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Ἡπείρου, ἵδια περὶ τοῦ τῆς Χειμάρρας, ἀλλας σχεδὸν ἀνεξετάστων, καὶ κατέδειξε τὸ μέγα γλωσσικὸν καὶ λεξιογραφικὸν ἐνδιαφέρον, τὸ δποὶον θὰ είχεν ἡ πλήρης καὶ συστηματικὴ ἔρευνα καὶ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν ἔξέτασις. Μετὰ τούτον δὲ ἐταῖρος κ. Κωνστ. "Αμαντος ὁμιλησε περὶ τῆς μεσαιωνικῆς παροιμίας «ἡ πτωχεία κατέδειξε τὰ μοναπλᾶ» ὑποστηρίξας ὅτι ἐνταῦθα ἡ λέξις μοναπλᾶ δῆλοι ἔγδυμα, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Πλανούδη γενομένης ἐπὶ τὸ ἀρχαιοπινέστερον διασκευῆς γράφαντος «ἡ πτωχεία τὰς ἀπλᾶς ἐσθῆτας κατέδειξε»· τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνδύματος, κατὰ τὸν διμιλητήν, ἔχει τὸ μοισπλόν καὶ παρὰ Trinchera (Syllabus σ. 80) «δίδωμι αὐτῷ διθύνη καὶ μοναπλὸν καὶ σκουλαρίκια καὶ καλλιγια.»

Κατόπιν ἀνακοινώσας γενικὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ περὶ τῶν μεσαιωνικῶν Πτωχείων ὁμιλησεν ἰδιαιτέρως περὶ τοῦ Ὁρφανοτροφείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τοῦ δποὶου προβλέπει καὶ ἡ Νεαρὰ 131, 15, τοῦ Πουστιγιανοῦ, ὑποστηρίξας ὅτι τὸ Ὁρφανοτροφεῖον ὀνομάζετο καὶ «Μέγιστον Πτωχείον τῶν κατὰ τὴν βασιλίδα», ὡς ἀναφέρει αὐτὸς Ἰγνάτιος δι γράφας τὸν βίον τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου, ἀτε οὐδενὸς ἄλλου ἴδρυματος ἔχοντος τόσηγν ἔκτασιν ώστε νὰ ὀνομασθῇ μέγιστον πτωχείον. Τὸ Ὁρφανοτροφεῖον ὀνομάζετο, κατὰ τὸν διμιλητήν καὶ ἀπλῶς Οίκος, ὡς ἔξαγεται ἐκ τοῦ μήτωνος χωρίου τοῦ Κ. Πορφυρογεννήτου (1,720 ἔκδ. Β'), πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τοῦ Ὁσίου τ. Ξ. τοῦ λωδοκομείου τοῦ Ὁσίου Ζωτικοῦ.

Μεθ' δ, μὴ ὑπάρχοντος ἑτέρου θέματος πρὸς ἀνακοίνωσιν ἡ συζήτησιν, ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 303 τῆς 14 Ὀκτωβρίου 1923.

(Κυριακὴ ὥρα 10 $\frac{1}{2}$ π. μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς ταχικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γ.

Ν. Χατζιδάκη, μετά τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δὲ πρόεδρος κ. Γ. Χατζιδάκης λαβὼν τὸν λόγον διηλήσει πρῶτον περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐνίστεται ἀπὸ συνθέτων σχηματίζονται ἀπλᾶ, ὡς λ. χ. ἐκ τῶν δξύθυμος καὶ ἀψύθυμος τὰ δξὺς καὶ ἀψύς καὶ περὶ τοῦ καὶ παρ' ἀρχαῖοις διπλασιασμοῦ τῶν συμφώνων τῶν συγχοπομένων λέξεων. Εἰς τὰς ἄνω παρατηρήσεις στηριζόμενος ὑπεστήριξεν δτι ἡ ποικιλοτρόπως μέχρι τούδε ἐτυμολογηθεῖσα λ. ἄντις δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀντικενήμιον, διπερ συγχοπὲν εἰς ἀντί καὶ μετὰ τὴν συγχοπὴν ὑποστὰν τὴν συνήθη εἰς τὰς συγχοπομένας λέξεις ἀδροτέραν ἀλλοίωσιν τῶν συμφώνων ἐγένετο ἀντὶ καὶ ἄντις. Ἐπειτα συσχετίσας τὸν παρὰ Πτωχοποδρόμῳ δρόλικον μετὰ τοῦ καὶ σήμερον ἀκούομένου δροῦλκη(τ) ἀνήγαγε ταῦτα εἰς τὸν ὑδρόλυκον, διτις σὺν τοῖς ἀλλοῖς δηλοῖ καὶ νόσημα τῆς κοιλίας.

Τέλος λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς τοῦ Φωσκόλου κωμφδίας «Φορτουνᾶτος» παρετήρησεν δτι ἥδη ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχεν ἐπέλθει σύγχυσις παρακειμένου, ὑπερσυντελίκου καὶ ἀօρίστου.

Μετὰ ταῦτα δὲ ταῖρος κ. Κωνστ. Ἀμαντος μετὰ μικρὰν εἰσῆγησιν περὶ τῆς ἴστορικῆς γεωγραφίας τῆς μεσαιωνικῆς περιόδου διηλήσει πρῶτον μὲν περὶ τῆς ὑπὸ πολλῶν Βυζαντίνων συγγραφέων γενικωτέρας χρήσεως γεωγραφικῶν δνομάτων, ἀτινα ἐπισήμως ἔχουσι στενωτέραν ἔκτασιν· οὕτω λ. χ. 1) τὸ δνομα 'Ελλὰς ἐπισήμως μὲν ἀναφέρεται πάντοτε εἰς τὴν σημερινὴν Στερεάν 'Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης πολλάκις καὶ τῆς Θεσσαλίας, παρὰ τῷ Εὐαγρίῳ δμως καὶ τῷ Μενάνδρῳ περιλαμβάνει τὴν μέχρι τοῦ Δουνάδεως χώραν, ἀλλοτε δὲ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἡπειρον. Ἡ παρατήρησις αὗτη, κατὰ τὸν δμιλητήν, ἀφαιρεῖ τὸ κυριώτερον στήριγμα τῶν Ισχυρισμῶν τοῦ Falmerayer, δτι δηλαδὴ οἱ Σλάβοι κατὰ τὸν διον αἰῶνα κατήλθον μέχρι τῆς Πελοποννήσου. 2) τὸ δνομα Μακεδονία συνήθως μὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀραιολικὴν Ρωμυλίαν, παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ δμως ἀναφέρεται εἰς τὴν Παλαιὰν Μακεδονίαν, παρὰ τῷ Χαλκοκονδύλῃ, περιλαμβάνει καὶ τὴν σημερινὴν Ἀλβανίαν, παρ' ἀλλοις δὲ καὶ τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἵμου Βουλγαρίαν. 3) Παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ Χαλκιδικὴ δὲν είναι

ή παλαιά γνωστή χερσόνησος τής Μακεδονίας, διλλά τμῆμα τῆς Θράκης. 4) Παρά τισι συγγραφεῦσι Αἰτωλία λέγεται ή "Ηπειρος". 5) Ο Ἀκροπολίτης ὡνόμασε τὴν ἀνδον Πυρροναῖα. Μετὰ ταῦτα διμιλητῆς ἀνέφερε τινα περὶ τῆς πολυτυπίας τῶν γεωγραφικῶν δινομάτων οὕτω λ. χ. τὸ παρὰ τὸ Μπαλούκ. Κεστέρ τῆς Μ. 'Ασίας 'Αχεράους, τὸ διποιὸν ἀπαντᾶ ὑπὸ τοὺς τύπους 'Αχυραώ, 'Αχύραι, 'Οχυρόν, 'Οχυραί, ἀσφαλῶς θὰ ἐλέγετο 'Αχυραώ, ἐκ δὲ τῆς γενικῆς Ἀχυραοῦς ἐδημητουργήθη δ τύπος τῆς δυνομαστικῆς 'Αχυράους. 'Η ἐν 'Αγ. Ρωμανίᾳ 'Αγχιάλος ήτις παλαιότερον ἐλέγετο 'Αγχιάλη καὶ Ἀγχιάλις, κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐγένετο 'Αχελός, 'Αχελώ, παρά τισι δὲ συγγραφεῦσι καὶ 'Αχελῷος. Ἐπειτα δ διμιλητῆς ἀνέφερεν ἵνανὰ ἐθνικὰ ἀπαντᾶντα ὑπὸ διπλοῦς τύπους, ὡς λ.χ. δ ἐκ Κόρμνης ἐλέγετο Κομηγῆνος καὶ Κομνάτης, δ ἐκ Διπάρας Διπαρηγῆνος καὶ Διπαρίτης, δ ἐκ Κυμινᾶ Κυμινεῖνος καὶ Κυμινείτης καὶ δ ἐκ Καλοῦ Ὁρού Καλορηγῆνος καὶ Καλορένης. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὑπεστήριξεν διτὶ η σημερινὴ 'Αλάγια τῆς Μ. 'Ασίας ἐκαλείτο Καλὸν Ὅρος (ὑπὸ τῶν ξένων *Candiloro* κληθέν), οὗ τὸ ἔθνικὸν Καλορένης η Καλορηγῆνος, ἀτιγα κακῶς ὑπὸ τινῶν Βυζαντινολόγων ἐσχετίσθησαν πρὸς τὸ "Άγιον" Όρος. Ἐν τέλει δ διμιλητῆς δρμώμενος ἀπὸ τῆς παρὰ Προκοπίῳ ἀναφερομένης βαιωτικῆς θέσεως Σχίσμα ὑπεστήριξεν διτὶ τὸ σημερινὸν δνομα Σχηματάριοι δέον νὰ ἀναχθῇ εἰς ἐκεῖνο, τοῦ τύπου Σχιματάρι ἀντὶ Σχιματάρι σχηματισθέντος κατ' ἀνομοίωσιν.

Μετὰ ταῦτα, μὴ ὑπάρχοντος ἑτέρου θέματος πρὸς συζήτησιν, ἐλύθη η συνεδρία.

Συνεδρία 304 τῆς 4 Νοεμβρίου 1923.
(Κυριακὴ ὥρα 10^½ π.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιγαίᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενῆς συνεδρίας δ ἑταίρος κ. Σωκράτης Κουγέας ἀνεκοίγωσε τὰ ἀκόλουθα περὶ 'Ιεροῦ Νόμου τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ 'Υγιείας. 1) "Οτι αἱ δύο ἐπιγραφαὶ, δις ἔξεδωκεν ὁ κ. Καβαδίας ἐν ΑΕ. [1918] σελ. 125 καὶ 192 ὑπ' ἀριθμούς 2 καὶ 10, ἀποτελοῦσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν

ἐπιγραφήν, τῶν δύο λίθων προσαρμοζομένων ἐν τῇ διπισθίᾳ αὐτῶν πλευρᾶς καὶ συμπληρούντων ἀλλήλους· 2) ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀπετέλει ἰερὸν νόμου τεθέντα ὑπὸ τῶν νομογράφων τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν τῇ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ὅγιείᾳ, χαραχθέντα ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ στήλῃ, ἐν ἣ προετάσσετο δικαστάλογος τῶν νομογράφων διασωθεὶς ἐν τῷ ὑπὸ ἀριθ. 2 καὶ ἡκολούθει τὸ κείμενον τοῦ νόμου, οὐ διεσώθη μικρὸν μόνον μέρος ἐν τῇ ὑπὸ ἀριθ. 10 ἐπιγραφῇ. 3) ὅτι δινόμος οὗτος τεθεὶς εἰς τὸν μεταξὺ τῶν ἑτῶν 224 καὶ 201 π. Χ. χρόνου, ἀποδεικνύει ὅτι, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 3 π. Χ. αἰῶνος εἶχε παγιωθῆ αὐτοτελῆς ἥδη ἡ λατρεία τῆς Ὅγιείας ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἐπιδαύρου, τεθεῖσα μάλιστα ὑπὸ τὴν ἐπίσημον προστασίαν τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας καὶ 4) ὅτι ἐν τῷ πολιτεύματι τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν ὑφίστατο τακτὴ ἀρχή, ἡ τῶν νομογράφων, οἵτινες ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν πόλεων τῶν μετεχουσῶν τοῦ Κοινοῦ, κατ' ἀριθμὸν ἀνάλογον πρὸς τὸ μέγεθος αὐτῶν, ἔργον εἰχον νὰ νομοθετῶσι νέους νόμους, νὰ ἀναθεωρῶσι παλαιοὺς καὶ νὰ καταχωρίζωσιν εἰς τοὺς νόμους τῆς συμπολιτειακῆς νομοθεσίας τὰ ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἀχαιῶν φηφίζόμενα δόγματα τὰ ἔχοντα νομικὸν χαρακτῆρα. Ἐν τέλει προσέθηκεν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη τῶν νομογράφων ἡτο πιθανώτατα, ὡς καὶ ἡ τῶν ἀλλων ἀρχόντων τοῦ Κοινοῦ, ἐτησία, διὸ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνήρχετο Ἰσως κατὰ κανόνα εἰς εἴκοσι καὶ πέντε μετὰ τοῦ γραμματέως αὐτῶν.

Μετὰ ταῦτα διέταρος κ. Στίλπων Κυριακίδης λαβὼν τὸν λόγον ἀνεκοίνωσεν ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων (Ζωναρᾶ, Κιννάμου, Χωνιάτου καὶ Καυσοκαλυβίτου) μνημονεύομενον Παπίκιον δρος είναι τὸ βορείως τῆς Μοσυγού πόλεως κείμενον καὶ ἀκριβέστερον τὸ μεταξὺ τῶν σημερινῶν χωρίων Σουσούρχιος καὶ Ναρλίκιοι. Ὅπεριτίριξε διότι είναι ἐσφαλμένη ἡ γνώμη τοῦ Μηλιαράκη τοποθετοῦντος αὐτὸς εἰς τὴν Ρίλαν, διότι τὸ τοῦ Κιννάμου «ἐπὶ Σιρυμόνος», ὑφ' οὗ παρεσύρθη δικηγόρης, δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ἀναφερόμενον εἰς τὸν ποταμόν, ἀλλ' ὡς καὶ δι Tafel ἐδέχθη, εἰς διοικητικὴν περιφέρειαν ἀντεστοίχει διότι περίπου πρὸς τὴν σημερινὴν Ἀιατολικὴν Μακεδονίαν ἦτας μετὰ τῶν περιφερειῶν Θεσσαλονίκης καὶ Βολεροῦ (ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν Δυτικὴν Θράκην) διετέλει ὑπὸ ἕνα κριτήν.

Μεθ' ὁ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 305 της 18 Νοεμβρίου 1923.

(Κυριακή ώρα 10^½/₃ πμ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταῖρων ἐν τῇ Σιναΐᾳ Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γ. Ν. Χατζίδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, δι πρόεδρος κ. Γ. Ν. Χατζίδάκις λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν: διτὶ ἐξετάζοντες τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης, ἀλλοτε μὲν ἔχομεν ἵχνη τῆς κατὰ χρόνους ἐξελίξεως αὐτῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττοῦ ἀρκοῦντα, ὥστε δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τάς σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιγενομένας ἀλλοιώσεις διτε δυνάμεθα νὰ συνάπτωμεν τὰ νέα πρὸς τὰ ἀρχαῖα δυσοδήποτε μεγάλαι καὶ ἀν εἰναι αἱ διαφοραὶ αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων λ.χ. ἀτιμὸς—ἀτυδὸς—ἀθυδὸς—ἀχνός—ἀχνότη—τὰ χνότα—χνοτίζω, χόρος=δ περίκλειστος τόπος, ἔπειτα ἡ πόλι, ἡ τροφὴ τῶν ζώων καὶ ἔπειτα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκ τούτου χορτάζω=κορέννυμι—μαῖ, ἀλλοτε δ' ὅμως ἀλλείπουσι τὰ ἵχνη τῶν γενομένων ἀλλοιώσεων, αἱ μεταβατικαὶ μορφαὶ, διτε κατ' ἀνάγκην εἰκάζομεν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον ἐπιτυχῶς ταύτας, λ.χ. σαβούρρα σάβουρρος διὰ τοῦ ὑποτιθεμένοις ἀναγκαῖως ἀσάβουρρος.

*Ἀλλοτε ἡ παράδοσις οὐ μόνον εἰναι ἐλλιπής, ἀλλὰ χρῆσει καὶ ἐρμηνείας δρθῆς νοήσεως. Οὕτω λ.χ. τὸ: ἐν Ἰντοῖ τῆς παρὰ Schwyzer ἀριθ. 83 ἐπιγραφῆς «τοῖ Ποσειδῶνι τοῖ ἐν Ἰντοῖ τὸν Κνοσσόν ιερέα θύεν» ἄν ἀναγνωσθῇ καὶ νοηθῇ δρθῶς, παρέχει τὸ ἔτυμον τοῦ νῦν Γιούχτας, δπως δνομάζεται αὐτὸ τούτο τὸ δρος. Διότι τὸ μὲν Γ ἔξεφωνετο τὸ πάλαι ἐν Κρήτῃ δις ΟΓ, τὸ δὲ Τ ἐγράφη ἀπλοῦν ἀντὶ διπλοῦν (π.κ. καὶ θάλασσαν ἐν. αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ), τὸ δὲ διπλοῦν ΤΤ προηλθεν ἐξ ἀφορμοιώσεως τοῦ ΚΤ, δπως καὶ ἐν τῷ νυτιί, Λύττος κ.λ.π. Καὶ τέλος τὸ οἱ εἰναι κατάληξις ἐπιρρηματικὴ (ἀρχαία τοπικὴ τῶν δευτεροκλίτων τῶν ἐπὶ τῆς ληγούσης τονιζομένων λ.χ. Ἰσθμοῖ, Σφιγγοῖ), ἣτις ἔξηπλώθη καὶ εἰς δλλα ποιείλα τὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμὸν δνόματα, οἷον Φαληροῦ, Ἐπιδαυροῦ, Ἰκαροῦ, Παιονοῦ, κλπ. καὶ δὴ Ἰντοῖ ἀντὶ τ.ο. Ἰούκτας, τοῦ «Γιούχτας».

Μετὰ ταῦτα δ ἑταῖρος κ. Μιχαήλ Στεφανίδης ἡρμήνευσε τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς συνθέσεως τῶν σωμάτων, καθ'

ἢν ἡ μεῖξις παρίσταται ὡς δρος γενικὸς περιλαμβάνων α) τὴν ἴδιας σύνθεσιν, καθ' ἥν τὰ μιγνύμενα εἰναι ἀπλῶς συγκείμενα, οὐδεμίαν ὑποστάντα ἀλληλεπίδρασιν τ. ἔ. τὸ μηχανικὸν μετήμα τῆς χυμείας. β) τὴν ἴδιας μεῖξιν, καθ' ἥν τὰ μιγνύμενα, ἐπιδρῶντα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, φθείρονται ὑπὸ ἀλλήλων, τὰ μὲν περισσότερον τῶν δέ, οὐχὶ δ' θμως τελείως τ. ἔ. ἡ μεῖξις δὲν εἰναι σύνθεσις ἀλλ' οὔτε καὶ καθ' αὐτὸ γένεσις (γένου εἶδους). "Οταν ἡ τῶν μιγνυμένων σωμάτων ἀλληλεπίδρασις εἰναι ἵση, ἡ μεῖξις λέγεται κρᾶσις. Εἰναι δὲ ταῦτα αἱ χυμικαὶ ἐνώσεις τῆς χυμείας. "Ἐπειτα δὲ διμιλητής ὑπέδειξεν διτι δ' Ἀριστοτέλης ἀπαραίτητον δρον πρὸς ἔνωσιν θεωρεῖ τὴν ἀφήν, ητις εἰναι ἔνωσις τῶν ἐσχάτων μερῶν, τῶν ἄκρων ἢ ἐπιφανεῶν τῶν σωμάτων· διὸ τὰ μᾶλλον εὐδιαίρετα τῶν σωμάτων ὡς τὰ ὑγρά, παρουσιάζοντα πλειοτέρας ἐπιφανείας, εἰναι τὰ μᾶλλον μικτά. "Ἐπειτα ὑπέδειξεν διτι ἡ ἀφή, κατ' Ἀριστοτέλη, προκαλείται ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω φορᾶς τῶν φυσικῶν σωμάτων, ητοι ὑπὸ τῆς βαρύτητος, τῆς ἐφελκυσίεως τοῦ Ἀριστοτέλους, ητις ἀναπτύσσει τὴν δύναμιν, ἥν φύσει ἔχουσι τὰ σώματα νὰ εἰναι ποιητικὰ καὶ παθητικὰ ὑπὸ ἀλλήλων. Ἄλλὰ τὴν ἀγνωστον ταύτην δύναμιν ἡ χυμεία εἴπε χυμικὴν συγγένειαν, ἐπιστήσασα ἐσχάτως τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς καταστάσεως ἀφῆς, ὡς πρωτεύοντος συντελεστοῦ τῆς χυμικῆς συγγενείας. Τὴν δὲ κατὰ βάρος κίνησιν τῶν ἀπτομένων σωμάτων παρέβαλεν δὲ διμιλητής πρὸς τὴν βαρύτητα τοῦ Bergmann καὶ Berthollet, ητις ἡγαγεν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μαζῶν, καὶ ὑπέθεσε τὴν χυμ. συγγένειαν ὡς τὴν ἀριστοτελικὴν παγκόσμιον ἐφέλκυσιν δρῶσαν ἔξ ἐλαχίστων ἀποστάσεων τ. ἔ. διὰ τῆς ἀφῆς. Ἐν τέλει παρετήρησεν διτι δ ὁ δρος affinitas (ad fines-affinis τ. ἔ. πρόσορος) πρέπει νὰ σχεισθῇ πρὸς τὴν ἀφήν, τ. ἔ. νὰ θεωρηθῇ ὡς δηλῶν κυρίως τὴν πρὸς ἔνωσιν ἴδιότητα τῶν ἀπτομένων σωμάτων, καὶ διτι δ' Ἀλδέρτος δ Μέγας, δ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν ἐπιστήμην τὸν δρον affinitas, διετέλει πιθανώτατα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀριστοτελικῶν θεωριῶν.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω δ ἀντιπρόσεδρος κ. Σίμος Μενάρδος λαβῶν ἀφορμὴν ἐκ τῶν περὶ βρωμόλακα ὑπὸ τοῦ κ. Δεινάκι γραφέντων (ἐν Λαογραφίας τόμ. 7, σ. 275 κ. ἔ.) εἴπεν διτι δρθσ δ κ. Δεινάκις

έξαρει ως κυρίαν σημαζίαν «τὴν τοῦ ἀδικαλύτου καὶ ἐξφόρηκότος τὸ σῶμα νεκροῦ».

‘Ως πρὸς τὸν τύπον βουρβούλακας δὲ διμιλητῆς ὑπεστήριξεν διτὶ οὗτος εἶναι μεγεθυντικὸν τοῦ βουρβουλᾶς, ὅπερ ἐν Κύπρῳ δηλοῖ τὸν μέγαν καὶ σεσαρκωμένον κοχλίαν, διτὶς ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἄλλους τοὺς ἴσχυντέρους παρέχει τὴν εἰκόνα του ἐξφόρηκότος.’ Ανα-
ζητῶν δὲ τὸ αἴτιον τὸ ἀποδώσαν εἰς τὸν βουρβούλακαν (βρικδα-
καν) τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐξφόρηκότος, ὑπεστήριξεν διτὶ τοῦτο δέον γ'
ἀναζητηθῆ εἰς τὸ Ἰούδαιον τὸν Ἰοκαριώνην, διτὶς κατὰ τὴν διήγησιν
τοῦ Παπίου (Πατρολογία Ἑλληνικὴ Migne τομ. 5) πρὸς ἀποθάνη
περιεφέρετο ἐξφόρηκάς καὶ δῶν καὶ παρέχων θέαν τρομερὰν.

Μετὰ τὸ ἀνωτέρω, μηδὲ ὑπάρχοντος ἑτέρου θέματος πρὸς συζή-
τησιν, ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία 306 τῆς 2 Δεκεμβρίου 1923
(Κυριακὴ ὡρα 10^{1/2} π.μ.)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων ἐν τῇ Σιναϊ ‘Ἀκαδημείᾳ εἰς τακτικὴν
συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Γ. Ν. Χα-
τζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς
προηγουμένης συνεδρίας δὲ ἑταῖρος κ. Ἱ. Βογιατζίδης διελαθὼν
περὶ τοῦ ὕσιου τοῦ Ὀσίου Λεοντίου τοῦ Μονεμβασιώτου ως πηγῆς
ἱστορικῆς ἔδειξεν διτὶ ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων ἡ διοίκησις τῶν ἐπαρχιῶν
εἰχε διαβαθμισθῆ εἰς περιεχούσας κεφαλὰς ἢ καθολικὰς κεφαλὰς
αἵτινες ἥδρευον ἐν τῷ πρωτεύοντι κάστρῳ τῆς χώρας λ.χ. τῆς Πελο-
ποννήσου μετὰ τὸ 1262 ἐν Μυστρᾷ, Θεσσαλίας ἐν Λαρίσῃ, καὶ
ἄπλως κεφαλὰς ἓδρευούστας ἐν τοῖς κατὰ τόπους κάστροις, ὑπαγομέ-
νοις δὲ εἰς τὴν ἔκασταχοῦ περιέχουσαν κεφαλήν.’ Ἐπειτά ἐπὶ τοῦ
αὐτοῦ βίου στηριζόμενος εἰπέ τινα περὶ τῆς ἐν Κων/πόλει κεντρικῆς
τοῦ κράτους διοικήσεως καὶ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν δεσποτῶν Δημητρίου
καὶ Θωμᾶ τῶν Παλαιολόγων ἓδρύσεως τῆς ἐπὶ τοῦ ὅρους Κλωνοῦ
μονῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δισίου Λεον-
τίου, ἐπελθόντα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15 αἰώνος.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἑταῖρος κ. Ἰω. Κακριδῆς διέλαθε περὶ φωνητικοῦ

νόμου μοναδικού, ἐμφχνιζομένου ἐν Λεύκαις τῆς Πάρου, καθ' ὃν πᾶν τονούμενον ι καὶ ο ἀποδάλεται κατὰ κανόνα, τοῦ τόνου καταδιβαζομένου εἰς τὸ ἀκολουθοῦν σύμφωνον, ἢ τὸ τελευταῖον σύμφωνον συμφωνικοῦ συμπλέγματος, μεθ' ὃ ἐκχρότως ἢ διακρῶς ἐκφερόμενον ἀκολουθεῖ πνευματώδης τις φθόγγος, δστις γίνεται ὁ κύριος φορεὺς τοῦ τόνου. Τοῦ κανόνος τούτου ἔξαιρέσεις ἐμφανίζονται 1) δσάκις τὰ ι καὶ ο ἀνήκουν εἰς τὴν λήγουσαν 2) ἔὰν ἀκολουθῇ ἀμέσως φωνῆιν καὶ 3) ἔὰν εἰς τὴν ἐπομένην συλλαβὴν πρωγγύθη ἀποβολὴ ἀτόνου ι ἢ ο.

Πρὸς ἔρμηνείαν τοῦ φωνομένου τούτου ὁ διμιλητῆς εἶπεν δτι τοῦτο ἡδύνατο νὰ συμβῇ μετὰ τὴν ἴσχυράν ἐκφώνησιν τοῦ ἀκολουθοῦντος συμφώνου ἢ συμφωνικοῦ συμπλέγματος καὶ τὴν ἐπὶ τούτου πτῶσιν τοῦ τόνου ὅτε ἡ ἀποδολὴ τῶν ἀτόνων καταστάντων ι καὶ ο ἥτο δυνατή. Ἀκολούθως ὁ διμιλητῆς ὑπεστήριξεν δτι οἱ Λευκιανοὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἐξοχῶν ὅδύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Παρίων παρὰ τὴν περὶ ἐργμάσεως τῆς νήσου δητὴν μαρτυρίαν Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ, καθ' ἡς ἀντιτίθεται καὶ ἡ μέχρι σήμερον διάσωσις τοῦ ὄνδρος τοῦ δρους Μάροησσα, οἵτινες κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, διὰ τὸν τῶν πειρατῶν φόδον, ἀποσυρθέντες εἰς τὰ δρεινὰ τῆς νήσου ἀπετέλεσαν ἀπομεμονωμένον ἰδίωμα (Sprach-Insel), ὡς ὁ Πόντος, ἢ Τσαχωνία κ. ἀ. διακριγόμενον οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ τῶν λοιπῶν νήσων, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν χωρίων (Παροικαῖς, Κεφάλα καὶ Ναούσης) τῆς αὐτῆς νήσου.

Μετὰ ταῦτα, μὴ ὑπάρχοντος ἑτέρου θέματος πρὸς συζήτησιν, ἐλύθη ἡ συνεδρία.

'Ο Πρόεδρος
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

'Ο Γραμματεὺς
Π. ΦΟΓΡΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

‘Η ἐπὶ τῆς ἔκδόσεως τῆς «’Αθηνᾶς» ἐπιτροπεία διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν παρ’ ἡμῖν βιβλιογραφικῶν ἀναγκῶν, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν θεμάτων τὰ δύοτα κατ’ ἔξοχὴν ἐνδιαφέρουσι τὴν «’Αθηνᾶν», γῆτοι τῆς φιλολογίας, ἴστορίας καὶ ἀρχαιολογίας, ἀπεφάσισε τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος ἑτησίου βιβλιογραφικοῦ δελτίου. “Ἐνέκα τῆς ἀνωμάλου βιβλιογραφικῆς καταστάσεως, γῆτις ἐπῆλθεν ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ μεγάλου πολέμου, ἀποδαίνει δυσχερεστάτη παρ’ ἡμῖν, ἐν ’Αθήναις, ἡ παρακολούθησις τῆς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐπιστήμονικῆς κινήσεως διὰ τοῦτο ἀσκοπον ἐνομίσθη ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ παρόν δελτίον ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία περὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἔκδιδομένων ἔργων. “Ἄν δημως περιωρίζετο τὸ δελτίον ἡμῶν εἰς ἀναγραφὴν τῶν ἐν ’Ελλάδι μόνον καὶ τῇ Ἑλληνικῇ ’Ανατολῇ Ἑλληνιστὶ ἔκδιδομένων ἔργων, μετὰ ἡ ἀνευ τῶν σχετικῶν κριτικῶν σημειώσεων, ἔθεωρήθη δι τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ἐπιστήμονας θὰ περιεῖχεν ἀξιολόγους ὑπηρεσίας καὶ εἰς τοὺς ἐν ’Ελλάδι, στερούμενους οἰασδήποτε ἄλλης βιβλιογραφικῆς πηγῆς, θάπέδαινε χρήσιμον. Διὰ τοῦτο προσαίγει ἀπὸ τοῦ 1923 ἡ ἐπιτροπεία τῆς ἔκδόσεως τῆς ’Αθηνᾶς εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλιογραφικοῦ δελτίου τῶν Ἑλληνιστὶ ἔκδιδομένων ἑτησίως ἔργων ἡ μελετῶν, τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν φιλολογίαν, ἴστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν παρακαλεῖ δὲ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς νάποστέλλωσιν ἀντίτυπον τῶν δημοσιευομένων ἐφεξῆς ἔργων αὗτῶν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς «’Αθηνᾶς» ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ, εἰς ’Αθήνας, ἵνα εύκολυνθῇ ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός.

I. K. B.

1. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΓΛΩΣΣΙΚΗ, ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Άμάντον Κ. Ήταμολογικά, Λεξικογ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 100-115. Γλωσσικά ἐκ Χίου, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 335-345.

Άναγνωστοπούλλου Γ. Μικρός συμβ. ληγείς τήν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου, Λεξικογ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 72-87.

Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδριωνυμικῶν, Λαογρ. 7 (1923) σ. 121-126.

Βερναρδάκη Γεργ. Διερθντικά κτιρία ἐρμηνευτικά, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 1-18.

Βλάχογιάννη Ι. Λαός ὁ ποιητής, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 79-84.

Βογιατζίδου Ι. Ἐκθεσις γλωσσικῆς ἀποστολῆς εἰς τὰς Κυκλαδίας, Λεξικογ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 142-159.

Δεινάκης Στ. Τὸ ἑταμον τῶν λέξεων βριχόλακας καὶ βύρδονας, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 275-284.

Δέφνης Μ. Χαιρετισμοί, ὕγατι, κατάραι, ὄρκοι καὶ φραστα τῶν Τσακώνων, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 25-40.

» Λεξικόν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου (Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον, παράτημα τόμ. 6) ἐν Ἀθήναις 1923.

Ιδροσίνη Γ] Ανέκδοτοι ἐπιστολαί τοῦ Φραγκίσκου Σκούφου (σειρὰ δευτέρα), Ἡμερολόγιον Μεγάλη, Ἐλλάδ. 1923 σ. 259-270.

Ιπποτολύτου ἀρχιμανδρίτου Μαρτύριον τοῦ ἀγίου Κόνωνος, τοῦ ἐν Ναζαρέτ, Νία Σιών 18 (1923) σ. 54-57.

» ἀρχιμανδρίτου Μαρτύριον τοῦ ἀγίου Ταξινθου, Νία Σιών 18 (1923) σ. 116-122.

Καλλιτσουνάκη Ι. Νότες; περὶ τῶν Ηροδομικῶν ποιημάτων Λαογραφ. 7 (1923) σ. 460-464.

Καμάλη Γερ. Οἱ Τοῦροι ἐκ τῶν παροιμιῶν τοῦ ἡλληνικοῦ λαοῦ, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 385-421.

Κουκουλλ Φ. Οἰνουντικαὶ παροιμίαι καὶ περιπαίγματα, Μαλεβός 3 (1923) σ. 94-95.

» » Καλλιτσάντζασι, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 315-328.

» » Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχη, -σίος, Λεξικογ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 287-290.

» » Γλωσσικά ἐκ Κύθου, Λεξικόγρ. Ἀρχ. σ. (1923) σ. 271-285.

Κυριακίδου Στ. Τὰ πατιδιὰ τοῦ δεκαπενταυλάδου, Ἡμερολόγιον τῆς Μεγ. Ἐλλάδος 1923 σ. 417-433.

» » Ἑλληνικὴ Λαογραφία, μέρος α', μνημεῖα τοῦ λόγου ἐν Ἀθήναις, 1923.

» » Γλωσσογεωγραφικά σημεώματα ἐκ δυτικῆς Θράκης, Λεξικογ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 362-387.

» » Ἡ λοιδοριά, λαϊκὴ παράδοσις περὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 266-274.

Αάσκαρη Ν. Θεατρικὸν Λεξικόν γαλλοελληνικόν, ἐν Ἀθήναις 1923.

- Διβαδᾶ Μ.** Παρατηρήσεις εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς νομικὴν γλῶσσαν. Ἐπιστημον. Ἑπετ. 18 (1923) σ. 51-99.
- Δορυνεζάτου Π.** Διαλεκτολογικά, Λεξικογρ. Ἀργ. 6 (1923) σ. 32-39.
- , , Συμβολαιί εἰς τὰ νεοελληνικά παρωνύμια, Λεξικογρ. Ἀργ. 6 (1923) σ. 40-71.
 - , , Ήερὶ τοῦ Ἰταλικοῦ ἢ la, alla., Λαογραφ. 7 (1923) σ. 96-99.
 - , , Τὸ Λεξικόν μας, Ἡμερολόγ. Μεγ. Ἑλλάδος; 1923 σ. 306-317.
- Μέγα Δ. Γ.** Ηπαρδόσεις περὶ ἀσθενειῶν, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 465-520.
- Μενάρδου Σ.** Ἰστορικαὶ παροιμίαι τῶν Κυπρίων, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 45-52.
- Μπούτουρα Αθ.** Ήερὶ τῶν λέξεων καλικάντζαρος καὶ δρίμα, Λαογρ. 7 (1923) σ. 61-64.
- Σανθουσδίδου Στεφ.** Οἰκογενειακά τινα ἐπόνυμα ἵκε Κρήτης, Λαογ. 7 (1923) σ. 369-384.
- , , Οἰκογενειακὰ δύνοματα Κρητῶν προειδόντα ἐκ ποιμενικῶν καὶ κιτηνοτροφικῶν ὅρων, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 326-350.
- Οικονομίδου Δημ.** Ἀνέκδοτος Ποντικὴ παράδοσις, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 426-427.
- , , Ἄπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Ἡπόντου, ἥσματα, γοσοί. Ἡμερολόγ. Μεγ. Ἑλλάδ. (1923) σ. 331-343.
- Παντελίδου Χρ.** Ἐπυμολογικά καὶ φυντικά, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 116-124.
- , , Οἱ ποιητάριδες τῆς Κύπρου, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 556-560.
- Παπαδοπούλου Άνθ.** Ήερὶ τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων "Άθω" καὶ Χαῖκιδικῆς. Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 125-141.
- , , Νεοελληνικὴ μανεία, Ἡμερολόγ. Μεγ. Ἑλλάδ. (1923) σ. 142-159.
- Ρωμαίου Κ.** Τὸ δινὶ κατὰ τὸν γάμον, Λαογρ. 7 (1923) σ. 346-368.
- Σάργου Λ.** Ήερὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν, Λαογρ. 7 (1923) σ. 521-542.
- Σιγάλα Α.** Συρίου βαπτιστικά, παρωνύμια, ἐπόνυμα, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 160-209.
- Στεφανίδου Μ.** Φυσιογνωσικά, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 210-236.
- , , Ὁ φυσιολόγος καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀποκρύφους ἐπιστήμας, Ἐπιστημον. Ἑπετ. 18 (1923) σ. 299.
 - , , Ὁ ονειροπομπός, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 259 - 265.
- Τριανταφυλλίδου Μ.** Τὰ ντόρτικα τῆς Εύρυτανίας, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 243-258.
- Φάρη Β.** Ἀνάλεκτα φιλολογικά, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 351-361.
- , , Τὸ φίλημα τῶν μνηστήρων, Λαογρ. 7 (1923) σ. 457.
- Φιλήντα Μ.** Γλωσσολογικά, Νουμές; 20 (1923) σ. 75, 146-7, 311-3.
- , , Ψυχολογικοὶ γλωσσικοὶ νόμοι, Ἀναλογία, Κριτικὴ ἔτος Α' σ. 1 8, 11-13, 35-37, 41-42, 50 52, 57 58.
 - , , Χατζίδάκι θλεγχος, Φάρος, ἔτος Α', σ. 140, Βόλος, 1923.
 - , , Χατζίδάκη θλεγχος, Ἐσπερος, ἔτος Α', σ. 28-29, Ἡσπουόπολις 1923.
- Φουρλή Π.** Μεγασικὰ μελετήματα. Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 388-439.
- , , Περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ὅρων φαβδώ-ωσις, αὐτόθ. σ. 435-443.
 - , , Ήερὶ τοῦ ἐπύμου τῶν λέξεων σκαραμάγγιον, καθάδιον, σκαρχίνικον, αὐτόθ. σ. 444 479.

Φουρείδου Άρ. 'Η ίδια τοῦ σπόρου 'ς τὴ μυθολογία τῶν Ζούνων, Λαογρ. 7 (1923) σ. 229-242.

Χατζιδάκη Γ. Γλωσσικὰ καὶ Λαογραφικὰ, Λαογραφ. 7 (1923) σ. 85-92.

- > > Νεοελληνικαὶ μελέται, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 1-31.
- > > Γλωττολογικαὶ καὶ Λεξικογραφικαὶ ἔρευναι, Ἐπιστημον. Ἐπετ. 18 (1923) σ. 1-18.
- > > Δεξικογραφικά, Γλωσσοπλαστικά, Ἡμερολόγ. Μεγ. Ἑλλάδος (1923) σ. 88-90.

Ψάλη Στ. Ορθογραφικά, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) σ. 88-100.

2. ΙΣΤΟΡΙΑ

[**Άσημέλεχ** μοναχοῦ]. 'Εγκόλπιον περὶ λαμβάνον τὰ ἐν Θάσῳ θαύματα τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, Θεσσαλονίκη, 1923.

Άθηναγρά υ. πρωτοσυγέβλλον. 'Ηπειρωτικαὶ σελίδεις, τεῦχος β', ἐν Ἀθήναις 1923.

- > > 'Η τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Δελτίον τῆς Ἰστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 368-382.
- > > 'Η ἐν τῷ φρουρῷ τῶν Ιωαννίνων σχολὴ τῶν δεσποτῶν, αὐτῷ. σ. 557-565.

Αμάντου Κ. Τὸ Αίγαλον καὶ ἡ γεωγραφικὴ διάσπασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, 'Ημερόλογιον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, Ἀθῆναις 1923, σ. 344-354.

- > Οἱ βρέσται γείτονες τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1923.

Ανδρεάδου Α. Τὰ πανεπιστημία Κωνσταντινουπόλεως καὶ αἱ γάριν αὐτῶν δημόσιαι διαπάναι, 'Ἐπίστημονικὴ Ἐπετηρὶς ΙΙΙ', ἐν Ἀθήναις, 1923 σ. 153-167.

- > > Διονύσιος Κοσέν, 'Ημερολόγιον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, Ἀθῆναις 1923, σ. 91-95.

Βέη Ν. Κατάλογος τῶν Ἑλλην. γειρογράφων κωδίκων τῆς Φωσκόλιανῆς βιβλιοθήκης, Δελτίον τῆς Ἰστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 566-576.

Βογιατζίδου Κ Ι. Νεοελληνικὰ ἀνέκδοτα (1812-1831), Δελτίον τῆς Ἰστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 273-311.

- > > 'Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς μεγάλης ίδεας, Ἡμερολόγιον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, Ἀθῆναι, 1923, σ. 161-171.
- > > Τὸ ζήτημα τῆς στέψεως Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, Λαογραφία, τόμ. 7 σ. 449-456.
- > > 'Ο ὄσιος Αεόντιος ὁ Μονεμβασιώτης, Μαλεσίν. ἀριθ. 31-32, ἐν Ἀθήναις, 1923.
- > > Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά, Θεολογία τόμ. 1 σ. 240-250.

Γιαννοπούλου Ι. Π. 'Η ρεσαιωνικὴ Φθιώτις καὶ τὰ ἐν αὐτῇ μνημεῖα, Δελτ. τῆς Ἰστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 5-98.

Διαμαντάρα Άχ. Ἰστορία τῆς νήσου Καστελλορίζου, Δελτ. τῆς Ἰστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 158-224.

Διαμαντοπούλου Άδ. 'Ο Σιλεσιας Συρόπουλος και τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ, Νέα Σιάν, 1923 σ. 241-277, 337-353, 434-440, 475-491, 528-540, 578-597.

> Αἱ κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα ἀπόπειραι πρὸς ἐνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, Θεολογία τόμ. 1 σ. 99-108, 202-217

> Πιλαιούγεια και Πελοποννησιακά, αὐτόθι, 128-138, 347-357.

Δουκάκη Δημ. 'Επιεικοή Τέοντος και Πραστοῦ, Θεολογία τόμ. 1 σ. 109-112, 298-299.

Δρόσου Δημ. Τὰ αἴτια τοῦ πρώτου βαλκανικοῦ πολέμου, 'Ημερολόγιον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, 'Αθήναι, 1923 σ. 129-141.

Δυοδουνιάτου Κ. 'Ιωάννης Μορζήνος, Νέα Σιάν, 1923, σ. 711-716.

> Θεοδόσιος Ζυγομαλάς, Θεολογία τόμ. 1 σ. 18-40, 141-166.

> Μιχαὴλ Φωτεινός, αὐτόθ. σ. 327-342.

Δωροθέου μητροπολ. Κυθήρων. Τὰ νεκροταφεῖα, Κυθηραϊκή 'Επιθ. ἔτος Α' 1923 σ. 289-300.

Ζερλέντη Περ. Περὶ τῆς ἐν Λιθύρων φίληνων συλλήσ., Δελτ. τῆς 'Ιστορικ. και 'Εθνολογ. ἑταῖρ. τῆς 'Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 105-112.

> Φιλόθεος ὁ Καισαρέας Καππαδοκίας, αὐτόθ. σ. 113-115.

> Θεοφάνης ὁ ἀπὸ Ἀρκαδίας Χίου, αὐτόθ. σ. 116-120.

> Μεθόδιος, Παρθένιος, Διονύσιος οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι 1668-1673, ἐν 'Ἐρμουπόλει, 1923.

> Παραλειπόμενα τοῦ οἶκου Ζυγομαλᾶ, ἐν 'Αθήναις, 1923.

Ζολάτα Δ. Γ. 'Ιστορία τῆς Χίου τόμ. Β' τοπογραφία πόλεως Χίου, ἐν 'Αθήναις; 1923.

Ζωγράφου Δημ. 'Ιστορία τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας, τόμ. Β', ἐν 'Αθήναις 1923.

Θέμελη Ιορδ. 'Η ἐν Βηθλεὲμ βασιλικὴ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Νέα Σιάν, 1923 σ. 385-420.

> > Τὸ ἐν 'Αθήναις μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου, αὐτόθ. σ. 598-624.

Θεοδωροπούλου Π. 'Ο πρῶτος δημοχρατικὸς ἐν τῇ ἀργαίᾳ 'Ἑλλάδι, ἐν 'Αθήναις 1923.

Θωμοπούλου Στεφ. 'Ο Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης Α' και τὰ ώριμοφόρια αὐτοῦ (1612-1638), Δελτίον τῆς 'Ιστορικ. και 'Εθνολ. ἑταῖρ. τῆς 'Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 94-107.

Ιππολύτου Δερχιμανδρ. Πόντιος Πιλάτος, Νέα Σιάν, 1923, σ. 213-228.

> > 'Εν ὄνδριαι 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου φερόμενοι λόγοι, αὐτόθ. σ. 309-313.

> Σχέσεις τῶν ἐκκλησιῶν ἀγγλικανικῆς και ἀνατολικῆς ὁρθοδόξου (μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ 'Ἐρθ. Δάμπυ), αὐτόθ. σ. 566-571.

Καλλίστου Δερχιμ. Τὸ ἐν 'Ιερουσαλήμ μοναστήριον τοῦ Προδρόμου, Νέα Σιάν, 1923, σ. 3-12, 94-109, 278-292, 421-432.

Καμπούργογλου Δημ. 'Η Βασιλικὴ Διθογραφία, Δελτίον τῆς 'Ιστορ. και ἑθνολ. ἑταῖρ. τῆς 'Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 588-593.

> Μελέται ἡ ἔρευνσι, 'Αθήναι, 1923.

Καρολίδου ΙΙ. Σύγχρονος ιστορία των 'Ελλήνων, τόμ. Β', ἐν 'Αθήναις, 1923.

- ➤ Περὶ τῆς ἐρμηνείας καὶ τοῦ ἐπύμου τῆς ἐπωνυμίας Ταυμιστῆς, 'Ἐπι-
στημονικὴ Ἐπετηρὶς ΙΗ', 1923, σ. 257-261.

Καρπαθίου Έμμ. 'Ο ἄγιος Ιερόθεος ἐπίσκοπος 'Αθηνῶν, Θεολογία τόμ. 1. σ. 222-227.

Καψαρπέλη Γ. Έμμ. 'Ιστορία τοῦ βυζαντινοῦ χράτους (μετάφρ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ
Ch. Diehl), ἐν 'Αθήναις, 1923.

Κοντογιάννη Π. Γράμμα τοῦ Δαρίσσης Διονυσίου Καλλιάρχου, Θεολογία τόμ. 1,
1923, σ. 96-98.

- ➤ 'Τὸ κατόρθωμα τοῦ Κανάρη εἰς τὴν Χίον, 'Ημερολόγιον τῆς μεγά-
λης Ἑλλάδος, 'Αθῆναι, 1923, σ. 206-216.
- ➤ 'Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Κοραχῆ, Χιακὰ Χρονικὰ τεῦχ., ε', ἐν 'Αθῆναις
1923.

Κοντοστάνου Μεθοδ. 'Ο Ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλίας 'Αρσένιος, 'Αθήναις, 1923.

Κονυέα Σ. Νόμος ιερὸς εἰς ὑγειαν ἐν 'Ἐπιδαύρῳ, 'Δαογραφία τόμ. 7, σ. 543-555.

Κονκουνλή Φ. 'Ο ἐν Μεγάλῳ Θεύματι ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν, Δελτίον τῆς 'Ιστορ.
καὶ ἔθνος, 'Ἐπαιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 225-263.

- ➤ 'Ο θρίχμ�ος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς γρόνους, 'Ημερολόγιον τῆς με-
γάλης Ἑλλάδος, 'Αθῆναι, 1923 σ. 49-64.
- ➤ Διὰ τὴν Οἰνουντιακὴν ιστορίαν, Μαλεῖδος, ἀριθ. 28

Κωνσταντοπούλου Κ. Πρώτος τοῦ Παπικίου, Δαογραφία τόμ. 7 σ. 556-560.

Λάμπρου Σπ. Νέος; 'Ἑλληνομήμων, τόμ. ΙΖ', 'Αθήναις, 1923.

- ➤ 'Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά, τόμ. Α', ἐν 'Αθῆναις, 1912-1923.

Διμπετίη Λουδ. Αἱ ἐν νέῃ, 'Ἐρεσιψαγαί (1821), 'Δελτίον τῆς 'Ιστορ. καὶ 'Ἐθνο.
ἐπαιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 593-595.

Μπαλάνου Δημ. 'Ἐργάστος 'Ρενάν, ἐν 'Αθῆναις, 1923.

- ➤ 'Ο ἀρχιεπίσκοπος Σύρου, Τήνου καὶ Μήλου 'Αλέξανδρος Λυκοῦρ-
γος (1827-1875), Θεολογία, τόμ. 1 σ. 41-67, 180-201.
- ➤ Αἱ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους θυσίαι τοῦ αὐλήρου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ
1821, 'Ημερολόγιον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, 'Αθῆναι, 1923, σ.
185-194.

Πικολαΐδου Κλ. 'Ιστορία τοῦ ἡλληνισμοῦ, ἐν 'Αθῆναις 1923.

Παπαδάκη Ι. ΙΙ. 'Ιστορικὰ ἀρχεῖα Κρήτης (1204-1615), Δελτίον τῆς 'Ιστορ.
καὶ 'Ἐθνολ.', 'Ἐπαιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 338-367.

Παπαδοπούλου Χρυσ. 'Ἡ ψωματικὴ πολιτεία καὶ ὁ γριστιανισμὸς μέχρι τοῦ Γ'
αἰῶν., Θεολογία, τόμ. 1 σ. 261-297.

- 'Αἱ ὄρθδοξοὶ ἐκκλησίαι Σερβίας καὶ 'Ρουμανίας, ἐν 'Ιεροσολύμοις,
1923.
- 'Ἡ ἐκκλησία 'Αλεξανδρείας ἀπὸ τῆς Δ' οἰκουμ. συνόδου μέχρι
τοῦ Ζ' αἰῶν. 'Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, ἐν 'Αλεξανδρείᾳ, 1923
σ. 5-36.
- 'Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ πατριαρχείου Κ/πόλεως κατὰ τοὺς μέσους γρό-
νους, 'Ἐπιστημονικὴ ἐπετηρὶς ΙΗ' (1923) σ. 215-236.

Παπαϊωάννου Χαρ. Τὸ τέλος; τοῦ κατὰ Μᾶρκον Εὐχαγγελίου, Θεολογία, τόμ. 1
σ. 167-179.

Παπαϊωάννου Χαρ. Τό 2215 γειρόγραφον τῆς κοινῆς Διαθήκης, ἐν Ἀθήναις, 1923.
Παπαμιχαὴλ Γρ. Ο Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἱστορικὸν πρόσωπον, ἔκδ. β', ἐν Ἀθήναις 1923.

Πολάκη Παρθ. Ἰωάννης Ἀπόκαυκος μητροπολίτης Ναυπάκτου, Νέα Σιῶν 1923 σ. 129-212, 321-336, 449-474, 514-527.

Πουλίτσα Π. Ἐγγραφαὶ Ἀγῶνας, Διλτ., τῆς Ἰστορ., καὶ Ἐθνολ., Ἐταιρ., τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 596-605.

Πράξεις ὑπογραφίσσοντος ἐν Λαζάνῃ τῇ 30 Ιανουαρίου καὶ τῇ 24 Ιουλίου 1923, ἐν Ἀθήναις 1923.

Ράδου, Κ. Τὰ ἐν Χαλκίδος κράνη τοῦ Ἰστορικοῦ καὶ Ἐθνολογικοῦ μουσείου, Δελτίον τῆς Ἰστορ., καὶ Ἐθνολ., Ἐταιρ., τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 606-613.

Ροδᾶς Μιχ. Ἡ Σμύρνη, οἱ νεκροὶ καὶ ἡ ἱστορία μας, Ἀθήναις, 1923.

Σαρρεῆ Ι. Ἀλφαριθμός ὁδηγὸς τῆς Ἀττικῆς ἀρχαίας καὶ νεώς, Ἀθήναις, 1923.

Σκόκηνος Φ. Κ. Ἐταιρίας καὶ παλλακαὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐν Ἀθήναις, 1923.

Στάθη Σ. Κυθηραϊκὰ γενεαλογικὰ δένδρα, Κυθηραῖη Ἐπιθ. ἔτ. Α' 1923 σ. 383-6.

Τὰ Κυθηραϊκὰ Χρονικά ιερέων; Γρ. Λογοθέτη σύντομ. σ. 387-364.

Στεφανίδου Κ. Βρα. Ἐρευναι περὶ τῶν ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτεις σχέσεων ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, τεῦχ. α', ἐν Ἀθήναις, 1923.

Στρατηγοῦ Α' Ἡ μεγάλη κυθηραϊκὴ παροικία Σμύρνης, Κυθηρ., Ἐπιθ. ἔτος Α' 1923 σ. 365-385.

Συνοδιοῦ Πολυκ. Περὶ τῶν ιεροχηρύκων καὶ τοῦ θεσμοῦ αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, Θεολογία, τόμ. 1 σ. 7-17.

Τσαουσοπούλου Ν. Κ. Ἐπιστολαὶ χυρίας τῆς τιμῆς τῆς βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος Ἀμαλίας (μετάφρ. ἐκ τοῦ γερμαν.), Δελτίον τῆς Ἰστορ. καὶ Ἐθνολ., Ἐταιρ., τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 383-556.

Τυπάλδου Γ. Οι ἀπόγονοι τῶν Παλαιολόγων μετὰ τὴν ἀλωσιν, Δελτίον τῆς Ἰστορ. καὶ θνολ., Ἐταιρ., τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 8 σ. 129-157.

Ο εἰκαζόμενος τάφος τοῦ Delaroché, αὐτόθ. σ. 264-272.

Φιλιππίδου Α. Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Τήγου κατὰ τὸν μέσον χρόνους, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1923.

Φωκᾶ Γ. Δημ. Χρονικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλ. ναυτικοῦ 1833-1873, ἐν Ἀθήναις, 1923.

3. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Δέφνερ Μ. Διυλιστήριον ὑπερομινωικὸν Ἀρχ. Ἐφημ. 1921, 78-80. (1923)

» Μυκηναϊκὸν ἐπίνειον Ἀρχ. Ἐφ. 1921, 80-83. (1923).

Ενάγγελίδου Δ. Λέσσος ἐπιγραφαί, Ἀρχ. Δελτ., 6, 99-114.

Κεφαμοπούλου Α. Δ. Ο ἀποτυμπανισμὸς (22ον τεῦχος Βιβλ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρ.) Ἀθῆναι 1923 σελ. 144.

Κουγέα Σ. Τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων κατ' ἐπιγραφὴν Ἐπιδαύρου, Ἀρχ. Ἐφημ. 1921, 1-51. (1923).

Κουκουλὲ Φ. Μία ἐπιγραφὴ τῆς Παλαιοπαναγιάς, Μαλεσίν, Γ', 65.

Λεξίνα Γ. Βυζαντινὸς βυθρός, Ἀρχ. Ἐφημ. 1921, 52-78. (1923).

Μαρινάτου Σπ. ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναις ἀνὰ τὴν Κεφαλληνίαν, 'Αρχ. Δελ. 6, 172-177.

» Βυζαντινὴ εἰκὼν μετὰ θελασσομαχίας, 'Αρχ. Δελ. 6, 194-199.

Ξανθουδίδου Στ. Α. Εὑρήματα Κύρητης, 'Αρχ. Δελτ. 6, 154-165 (Λαξευτός μυκ. τάφος Μιλήσου, δύο ἐπιγρ. Ιτάνου, νεκρικὸν ἀνάγλυφον Σταυρωμένου, Τάφοι Κυδωνίας, τάφοι μυκηναϊκοὶ λαξευτοί).

Συγγοπούλου Α. Τὸ Κεραμευτικὸν Τζαρί Θεσσαλονίκης, 'Αρχ. Δελ. 6, 190-194.

» Μεγάλη Πιναγιά, Δελτ. Ιτε. 'Εθν. 'Εταιρ. 8, 121-128.

» Τοιχογραφίαι καὶ ἐπιγραφὲ τῆς Παλιοπαναγιῶς, Μαλεδός, 63-64, 79-80.

Οικονόδου Γ. Π. Κερητίζοντες, 'Αρχ. Δελτ. 6, 56-59.

Ορλάνδου Α. Ἡ οικία τῶν κλασικῶν χρόνων, 'Ελλην. σπουδαί, Μάιος 1923, 17-20.

» » Τρεῖς ἀνέκδοτοι βυζ. ναοὶ τῶν περιγύρων "Αρτης, Δελ. Ιτε. 'Εθν. 'Ετ. 8, 312-332.

» » Τὰ σαράγα τῆς βασιλοπούλλας τοῦ Μυστρᾶ, 'Ελλην. 'Επιθεωρ. τεῦχ. 18.

» » 'Η Παλιοπαναγιά, Μαλεδός Γ', 47-49.

Παπαδάκη Ν. Ι. Περισυλλογὴ ἀρχαίων, τυχαῖα εὑρήματα καὶ ἔρευναις ἐν τῇ Β' 'Αρχαιολ. περιφερείᾳ, (Βοιωτίας, Φωκίδος, Λοκρίδος), 'Αρχ. Δελτ. 6, 189-153.

Ρωματού Κ. Α. Κόραι τῆς Αίτωλίας, 'Αρχ. Δελτ. 6, 60-98.

» » » Εἰδήσεις ἐκ τῆς 8ης 'Αρχαιολ. Περιφερείας (Κερκύρας, Αίτωλίας, Ακαρνανίας), 'Αρχ. Δελτ. 6, 165-172.

† **Σεδοράνου Ι. Ν.** Τὸ Λάδαρον τῶν Ἀθηναίων, 'Αρχ. Δελτ. 6, 21-55.

Σωτηρίου Α. Περὶ τῆς τεχνικῆς τῶν μωσαϊκῶν 'Οστεου Λουκᾶ ἐπιγραφαὶ καὶ γραφάματα 'Αρχ. Δελ. 6, 177-189.

» » Μεσσαιωνικὰ μνημεῖα Κυθήρων, Κυθηραϊκὴ 'Επιθ. ἔτος Α' 1928, σ. 313-332.

Φιλαδελφέως Α. Θ. Βάσεις μετ' ἀναγλύφων ἀρτίως ἀνευρεθεῖσαι ἐν Ἀθηναῖς, 'Αρχαιολ. Δελτ. 6, 1-20.

» » Περισυλλογὴ ἀρχαίων, 'Αρχ. Δελτ. 6, 115-131.

» » 'Ανασκαφὴ παρὰ τῷ χωρίῳ Σπάτα, ἀρχ. Δελτ. 6, 131-138.

» » 'Ανασκαφὴ Λυσικρατείου 'Αρχ. 'Εφ. 1921, 88-97.

ΕΙΔΗ ΣΕΙΣ

1) Διά της ἀπὸ 3 Νοεμβρίου 1923 ἐπιστολῆς του ὁ γραμματεὺς τῆς παρὰ τῇ ἐν Γενεύῃ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἐπιτροπείας πρὸς πνευματικὴν συνεργασίαν, διὰ τῶν ἑξῆς ἀπήντησε πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἐπιστημονικῆς ἑταῖρείας κ. Γ. Ν. Χατζίδάκιν.

«Κύριε πρόεδρε, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ καταστήσω ὑμῖν γνωστὸν ὅτι ἔλαθον τὸ ἀπὸ 22 Ὁκτωβρίου ἡ. Ἑ. διάτερον ἔγγραφον καὶ ὃντας εὐχαριστήσω ὅτι ἀπηντήσατε μετὰ τόσης ἀκριβείας καὶ ἐπαρκείας εἰς τὸ ἑράκλινον τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπείας. Αἱ πληροφορίαι ἦσαν εὖχετε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς δώσητε, αἱ τόσον ἐνδιαφέρουσται, θάπτοτελέσωσι πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον ὃ ἀνελάδομεν».

Τὰ δὲ ἑράκλινα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν περὶ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας ἀνέφερονται εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τῆς ἑταῖρείας, τὰ μέλη αὐτῆς, τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, τὰς ἐκδόσεις αὐτῆς, καὶ τὰς σχέσεις πρὸς ἄλλας ἀλλοεθνεῖς ἐπιστημονικὰς ἑταῖρεις.

2) Κατ' ἀπόφασιν τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπιστημονικῆς ἑταῖρείας, συμφώνως πρὸς τὴν αἵτησιν τοῦ ἐν Λειψίᾳ καθηγητοῦ Vasmer, διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημιακοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ώς καὶ τοῦ ἐν Παρισίσις καθηγητοῦ Pernot, διευθυντοῦ τοῦ ἐν τῇ Σορδόννῃ Νεοελληνικοῦ Ἰνστιτούτου, ἀπεστάλη ἀνὰ μία σειρὰ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀθηνῶν» πλήρης εἰς τὰ δύο ταῦτα ἐπιστημονικὰ Ἰνστιτούτα δωρεάν.

3) Ο διευθυντής τῆς ἐν Ἀμβούργῳ Δημοσίας καὶ Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης καθηγητὴς G. Wahl δὲ ἔγγραφου ἀπὸ 11 Δεκεμβρίου 1923 ἐνήρεστήθη νὰ συνάψῃ σχέσεις μετὰ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας; ζητῶν τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ περοδικοῦ ἡ «Ἀθηνῶν» πρὸς τὸ περιοδικὸν «Abhandlungen aus dem Gebiete der Auslandskunden» τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου ἔκδιδόμενον.

4) «Υπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπιστημονικῆς ἑταῖρείας ὃ ἀπὸ Δεκεμβρίου 1923 ἐν Ἀθήναις παρεπιδημῶν» Ἀγγλος Ιστορικός κ. W. Miller ἔξελέγη ἐπίτιμος ἑταῖρος τῆς ἑταῖρείας.

5) Η Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τῆς Ἐπιστημονικῆς ἑταῖρείας ἔχοργησε διὰ τὸ ἔτος 1923 δρχ. πεντακισχιλίας, ἡ δὲ Τράπεζα Ἀθηνῶν δρχ. τρισχιλίας.

6) «Υπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου εἰς πλήρωσιν τενῶν ἐδρῶν ἔξελέγησαν καθηγηταί, τῆς μὲν Ἰστορίας τῆς Φιλοσοφίας ὁ κ. Κων. Λογοθέτης, τῆς δὲ Ἀργαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας οἱ κ. κ. Ιωάν. Καλλιτεսονάκης καὶ Παν. Λορεντζάτος, ἑταῖροι τῆς ἡμετέρας ἑταῖρείας.

7) «Υπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου τῇ 12 Μαρ-

τίου 1924 προεκρρύθη ή πλήρωσις τριών κενῶν έδρων, ή τῆς Βυζαντινῆς 'Ιστορίας, τῆς Γλωσσολογίας καὶ ή τῆς 'Αρχαιολογίας τοῦ δημοσίου βίου τῶν 'Ελλήνων.

8) Ή έν 'Αθηναῖς έταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἐξασφαλίσασα τοὺς ἀναγκαῖους χρηματικούς πόρους ἀπεφάσισε πρὸς προχωρήσην ἐν 'Ελλάδι τῶν Βυζαντινῶν ἔρευνῶν τὴν ἔκδοσιν 'Επετηρίδος, ἡς ἡδη ἔκτυποῦται ὁ πρῶτος τόμος ἐπιμελείᾳ τῶν κ. κ. Κ. Δυοδουνιώτου καὶ Φ. Κουκουλέ.

9) Υπὸ τῆς Σχολῆς τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἐν 'Αθηναῖς Πανεπιστημίου ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν ὁ κ. Μιχ. Στεφανίδης έταιρος τῆς ήμετέρας έταιρείας.

10) Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 28 Μαρτίου 1924 τὸ διοικητικόν συμβούλιον τῆς 'Επιστημονικῆς έταιρείας ἐξέλεξε καὶ διέτη τὴν διετίαν 1924-5 τὴν ἐπιτροπείαν ἐπὶ τῆς ἐνδόσεως τῆς «'Αθηνᾶς» ἐκ τῶν κ. κ. 'Ι. Κ. Βογιατζίδου, 'Αν. 'Ορλάνδου καὶ Φ. Κουκουλέ, ὃν εἰς τῶν πρῶτον ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν.

I. K. B.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

(η παραπομπή κατά σελίδας)

Α.

- ἀγία Καλὴ 113
- Ἄγριομέλας 205
- Αἰτωλία 256
- ἄκταφα 244
- ἀλειτούργητος 203
- Ἀλεξανδρούπολις 248
- Ἀμφιλοχία 249
- ἀναιρῶ 50ε.
- Ἀναποδιάρια 205
- Ἀνθερίου τὰ, 152
- ἄντζα 198ε. 255
- ἄντζάνεμο 199
- Argentara** 68ε.
- Ἀργυρώνιον 154
- Ἀρματίου τὰ, 154
- Ἀρβίνη 249
- Ἀγελός 256
- Ἀχυράω 256
- ἀψίς 253

Β.

- βαρδέρις 204
- βαρδάρη 203
- Βαρδάρις 202ε.
- Βασιλείας 142
- βερεδάρις 204
- βρεφοτρόφος 146
- βρικόλακας 259

Γ.

- γαϊδουρέσκουνο 95
- γεροντοχόμος 148
- Γηραγάθης τὰ, 159
- γηροκομεῖον 146
- Γλαζᾶ ξενὸν 162

Δ.

- δασκαλειό 97ε.
- διάδοσις 136
- Δεξιοχράτης τὰ, 152
- Δεύτερον 160
- Διασοργής 242
- Διγκαρία** 118ε.
- Εἰρήνης τὰ, 159
- Ἐλένης τὰ, 161
- Ἐλευθερίου τὰ, 159
- Ἐλλάς 255
- ἴμβολος 252
- ἴξιδρα 108
- ἐργοδότιον 159
- Εύδοιλου τὰ, 154
- Εύγενίου τὰ, 160
- Εὐεργέτιδος ξεν. 160 ε.
- ἔχενης 229

Ζ.

- ζεῦγος (έργασίας) 88
- ζευγάριον 88
- Ζωτικός 153

Η.

- Ἡλιας ἄγιος; 161
- Ἡπόληδος; 73 ε.
- ἥτορ 32 ε.

Θ.

- θεανδρικὰ (μυστήρια) 245
- θεμωνία 103
- Θεοφίλου τὰ, 160
- Θίστιον 249
- Θορικός 250
- θυμός 39 ε.

I.

'Ιντσι 258
 'Ισιδώρου τὰ, 156
 ιστιητόριον 227
 K
 κάλλαιον 191
 Καλορηνός, -ίτης 256
 καντζέλλαρία 90
 caracalla 192
 καρδίη 29 ἡ.
 Καριανοῦ τὰ, 258
 καρκάλη 191,193
 κατσαγγιά 199
 Κένωνον 198
 κεφαλή (περιέχουσα) 260
 κεντρὶ 233
 Κεγχαριτωμένη 162
 κῆρ 27 ἐ.

Κίμωλος 68
 Κιμωλία 70
 κίρκας 238
 κλίτος 253
 Κομνηνός—ιάτης 256
 Κορούνεια 249
 κοσμήτης 253
 Κοσμοσώτειρα 145
 κουρναύλ' 198
 κουτνίν 246
 κουτσαύλης 198
 κουτσός 196,197
 Κράλη ἥ. 163
 κρεβατσούλλα 107
 κρεμαντζαλᾶς 199
 Κύφη 150
 Κύναστα τὰ, 160

Δ

Λαλλοῦντες 242
 Λεντζᾶς 199.
 Λεόντιος (Μονεμβ.) 260
 Λιαδρόμια 244
 Λιψ 161
 Λωβοτροφεῖαν 154
 M
 Μαβριανοῦ τὰ, 161

Μάγγανα 161
 Μακεδονία 255
 Μαλαβέζι 236
 μάννα 90
 μαντσανέμι 199
 μαχιᾶς, 233
 μένος 35 ἡ.
 Μεραμπέλον 236
 μοναπλόν 254
 μόνιασμα 124
 Μονοφάται 236
 Μοσυνόπολις 223 ἡ.
 μούντη 194
 μούντζα 193,194
 μούντος 194
 Μυρέλαιον 161

N.

Ναρσοῦ τὰ, 159
 νομογράφοι 257
 νόσος 36 ἡ.
 νοσοκομεῖον 152

Ξ.

ξενοδογεῖον 138,143 ἡ.
 ξενοχομεῖον 143
 ξενοτάφιον 146,159

Ο.

όνοματολόγι 93
 'Οξεῖα 158
 ὄρθομαρμάρωσις 253
 ὄρφανος-ορόφος 150,153,157
 δσιος 153,157
 ὄχονοὺς 242

Π.

πανδοχεῖον 143 ἡ.
 Πανοικτέρμων 161
 Παντοκράτορος ἥ. 162
 Παπίκιον ὅρος 219 ἡ. 257
 παραγκαριὰ 118 ἡ.
 πάροικοι 95
 παῦλος 110
 πεσσός 252
 Πέτρου τὰ, 156
 πηρωλύγι 242

πινσόπυργος 253
πινσός 252
πλαντίν 201
πλινθίς 214 έ.
Πορταρίδη 195
Πορταρίτσα 196
ποτονός 233
πραπέδες 26
Πράσινα 153
Πρόσπαλτα 250
πτωχεῖον 142, 157
πτωχοτρόφος 142

P.

ράβδωσις 230
ρογός 233
Σαμψών τὰ, 155
Σεβήρου τὰ, 159
Στρυμών 222 έ. 257
σφαῖρα 253
σφενδόνη 252 έ.
σφηκίσκος 232
Σγιγματάρη 256

T.

Τάναγρα 239
Τζήρου τὰ, 160
τζίφρα 217

- Τραϊανούπολις 249
τροῦλλος 253
Υ.
ὑδρόλυχος 255
Φ.
Φαραι 249
Φλωρεντίου τὰ, 152
φουστάνι 200
φρένες 21 έ.
φρουντζῆτον 199
Χ.
Χαλκιδικὴ 255
Χανία 236
χαρτουλάριο; 157
χαρχάλλι 191
γεζοκαρκάλλις 192
Χριστοδότης τὰ, 159
Ψ.
φαλιδί 233
φευτοπόταμος 205
ψυχή 9 έ.
Ψωμαθέως γηροκ. 152
Ω.
ώοα (μὲ τὴν) 244
ώς, πρόθ. 51 έ.

ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ
(η παραπομπή κατά σελίδας)

A.		M.
ἀλγυμεία 207	μαγεία 207	
ἀπόχρυφος ἐπιστήμη 206 έ.	μαθηματικά 208 έ.	
Ἄριστοφάνους δημώδη γλωσσικά 253	Μελᾶς Λέων ώς παιδαγωγός 242	
ἀστρολογία 207	Μικρᾶς Ἀσίας Ἑλληνισμοῦ νοοχώρησις 241	
B.		
	μάρτιος 127	
	μυστικισμός 206	
βορείων ιδιωμάτων ἔξασθένωσις 246	O.	
βυζαντινόν κτηματολόγιον 85 έ.	Οὐαεροχριτικὸν Ἀγμέτ 237 έ.	
C.		
δεκαπεντασύλλαβος στίχ. 239	P.	
E.		
επιθετικά ούδ. εἰς -ι 250	παρετυμολογία 209	
ἐπίσημος ἐπιστήμη 206 έ.		
ἐπιφωνήματα 129 έ.	σταυροῦ ξύλον 239	
ἐτυμολογία 209	σύνδεσμος παραπληρωμ. 127	
Θ.		
θεολογύμενα ἀριθμητικῆς 207 έ.	T.	
I.		
ιατροφιλοσοφική 207.	τόνου ἀναστροφὴ 127	
ἰδεολογία 206.		
K.		
κοινὸν τῶν Ἑλλήνων 234 έ.	Υ.	
Κρήτης τοπωνυμία 236	ὑπομνήματα μαθηματικὰ 212.	
L.		
Λευκῶν Πάρου ιδίωμα 261	Φ.	
λόγου μέρη 125 έ.	φιλοσοφικὴ λίθος 212	
	Φουρτουνάτος κωμῳδία 236 έ.	
	φυσιοχρατικὸς βεαλισμός 206.	
	Φυσιολόγος 207	
	X.	
A.		
	Χειμάρρας ιδίωμα 254	
	χυμευτικὴ 209	
	Ψ.	
	ψηφοφορία 216	

ΠΙΝΑΞ
ΕΡΜΗΝΕΥΟΜΕΝΩΝ Ἡ ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

- Ἀριστοτέλης** Ἰστ. Ζήμων 230, περὶ γριώτων 241
Βιογράφοι Ὄμήρου καὶ Ἡοίδου 233
Ἐρωτοπαιγνία ἔκδ. Hesseling Per. not 239.
Ἡρόδοτος 227, 230
Ἰσαῖος περὶ τοῦ Πύρρου κλήρου 54 €.
 » περὶ τοῦ Νικοστράτου κλήρου 62€.
 » περὶ τοῦ Κίρωνος κλήρου 66
Ιωάννης γραμματικὸς ὁ Φιλόπονος εἰς τὸ δεύτερον τῆς Νικομάχου ἀριθμητικῆς εἰσαγωγῆς 215
Κηρητικὰ δράματα ἔκδ. Σάθα 244
Μαξίμου μοναχοῦ Πλανούνδη ψηφοφορία, 216 €.
Πανσανίας 227 €.
Σιμοκάττης 245
Σοφοκλῆς Ἀντιγόνη 42 €
 » Οἰδίπ. τύραν. 44 €. 233
Στράβων γεωγραφικὰ 239
Τίβενδος 234
Φυσιολόγος ἔκδ. Legrand 229 €.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

- Εἰς Ἀθηνᾶς τόμ. ΛΔ: σ. 144-163.
Σελ. 144 στ. 12 τριμιθουγιά,	γρ. Τριμιθουγιά
» 146 » 32 (ἐπ. Ἀμμ.)	» (ἐπ. Λευ.)
» 147 » 3 (ἐπ. Κερ.)	» (ἐπ. Λάρν.)
» 147 » 18 σημ. "Αἵ; Δεμέτις	» παρὰ τὸν "Αἴν Δεμέτιν
» 151 » 2 Πιθάρια	» σημ. Πιταθκοῦ
» 151 » 8 (ἐπ. Λευ.)	» (ἐπ. Λευκ.)
» 151 » 25 Σκιλλοῦρα	» (ἐπ. Λευκ.)
» 158 » 12 καραβέλλα	» it. caravella
» 159 » 15 γαλλ. costume	» coutume
» 162 » 3 ραμᾶξα	* = πολυσυγιδῆς λατ.
» 163 » 22 σοῦμα	» λατ. summa

Κληρθεὶς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκτυπώσεως εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ δὲν διώρθωσα προστηρόντως τὰ δοκίμια.

ΧΡ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Περὶ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1922 χρηματικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας.

Κύριοι ἑταῖροι,

Ο ἔλεγχος τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος διαχειρίσεως τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Βιβλίου Ταχείου, τῶν διπλοτύπων ἀποδεξεων καὶ τῶν ἐνταλμάτων τὸ δὲ πόρισμα τοῦ ἐλέγχου τούτου εἶναι τὸ ἔξῆς.

A' Πρόσοδοι τῆς Ἐταιρείας

1) Συμβολὴ τοῦ Πανεπιστημίου διὰ πεντήκοντα (50) ἀντίτυπα τόμ. ΛΓ'	Δρ.	800.—
2) Συμβολαὶ ἑταίρων καθυστερούμεναι καὶ τοῦ 1922	»	2,276.—
3) Ἐκ πωλήσεως περιοδικοῦ Ἀθηνᾶς	»	595.35
4) Ἐκ πωλήσεως Ἀρχείου	»	240.—
5) Ἐκ πωλήσεως Ἀφιερώματος Χατζιδάκι	»	20.—
6) Παρὰ Ὑπουργείου Παιδείας δι' ἀγορὰν τεσσα- ράκοντα (40) σωμάτων τοῦ ΛΒ' καὶ ΛΓ' τόμου	»	600.—
7) Συνδρομὴ Ἐθνικῆς Τραπέζης διὰ τὸ 1922	»	500.—
8) Τόκος δύο ἑτῶν (1920—1922) τοῦ ἐκ 10.000 δραχμῶν ἐνυποθήκου δανείου	»	1,400.—
τὸ δλογ	»	6.431.35

Β' Δαπάναι

1) Τυπωτικά του ΑΓ' τόμου καὶ μέρους του ΛΔ'	Δρ.	4.622,50
2) Κλισὲ τόμ. ΛΔ'.....	»	25.—
3) Διὰ μεταφορὰν ἀποθέματος τόμων τῆς Ἀθη-		
γᾶς ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ. Πανεπιστη-		
μίου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ταξινόμησιν		
αὐτῶν καὶ συναφεῖς ἀνάγκας.....	»	469.—
4) Διὰ γραφικὴν ὅλην, "ταχυδρομικὰ ἔξοδα" (ἀπο-		
στολῆς τόμ. ΛΒ', ΑΓ' καὶ ΛΔ') καὶ		
ἄλλας ἔξανάγκας τοῦ γραφείου.....	»	623,15
5) Δι' ἔξοδα στερεώσεως βιβλιοθήκης καὶ ὑπηρε-		
σίας αιθούσης (1921—1922)	»	438.—
6) Ποσοστὰ εἰσπράκτορος καὶ δδοπορικά.....	»	203,85
7) Χαρτόσημα καὶ ἄλλα ἔξοδα πρὸς ἀνάληψιν χρη-		
μάτων.....	»	98,80
8) Δι' ἀγορὰν στεμμάτων πρὸς συμπλήρωσιν δέκα		
μετοχῶν.....	»	34,50
	τὸ δλον.....	6.514,80
Τοῦ ποσοῦ τῶν ἁσδῶν δντος.....	»	6.431,35
προκύπτει ἔλλειμμα ἐκ δραχμῶν.....	»	83,45

Γ' Περιουσία

1) Δάνειον ἐνυπόθηκον.....	Δρ.	10,000—
2) Ἐντοκον γραμμάτιον τοῦ Κράτους	»	1,000—
3) Δέκα μετοχαὶ ἀναγκαστικοῦ δανείου 1922	»	1,000—
4) Κατάθεσις εἰς τὸ ταμιευτήριον τῆς Τραπέζης ..	»	100—
	τὸ δλον.....	12,100—

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν περιστινὸν ἔλεγχον ἢ περιου-

σία τῆς Ἐταιρείας ἦτο

τὸ ἐπὶ πλέον ποσδν.....

διφείλεται εἰς τὸν ταμίαν κ. Βογιατζῆδην, εἰς τὸν ὅποιον διφείλεται καὶ τὸ ἀνωτέρω ἔλ- λειμμα ἐκ δραχμῶν.	»	83,45
ἥτοι τὸ δλον.	»	355,70
Τοῦ ποσοῦ τούτου ἀφαιρουμένου ἐκ τῆς ἀνωτέρω καταγραφείσης περιουσίας.	»	12,100,—
Υπολέίπεται ὡς πραγματικὴ περιουσία τὸ ποσόν.	»	355,70
ἥτοι ἡ περιουσία τῆς Ἐταιρείας ἥλαττώθη ἐφέτος κατὰ δραχμᾶς.	»	83,45

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Ἰανουαρίου 1923

‘Η Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
ΒΑΣ. ΦΑΒΗΣ
Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1923 χρηματικῆς διαχειρίσεως
τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας.

Κύριοι Ἐταῖροι,

‘Ο ἔλεγχος τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος χρηματικῆς διαχειρίσεως τῆς
ἡμετέρας Ἐταιρείας ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Βιβλίου ταμείου, τῶν
διπλοτύπων ἀποδείξεων καὶ τῶν ἐνταλμάτων, τὸ δὲ πόρισμα τοῦ ἔλέγ-
χου εἶναι τὸ ἔξτις.

Α' Πρόσοδοι της 'Εταιρείας

1) Χορηγία 'Εθνικής Τραπέζης διὰ τὸ έτος 1923. Δρ.	5000.—
2) Χορηγία Τραπέζης; Αθηνῶν διὰ 1923.	> 3000.—
3) Δωρεά 'Επιτίμου 'Εταίρου W. Miller.	> 100.—
4) Δωρεά 'Εταίρου Π. Μανταδάκη.	> 100.—
5) Συμβολὴ τοῦ Πανεπιστημίου διὰ 35 σώματα τ. ΛΔ'	> 1000.—
6) 'Εκ πωλήσεως ἀφιερώματος Χατζιδάκη.	> 460.—
7) 'Εκ πωλήσεως Περιοδικοῦ καὶ 'Αρχείου Α-Ε. .	> 3892.50
8) Δωρεά ὑπολοίπου διαχειρίσεως 'Επιτροπείας ἀφιερώματος Χατζιδάκη.	> 236.65
9) Συμβολαὶ 'Εταίρων τοῦ 1923	> 220.—
10) Συμβολαὶ 'Εταίρων καθυστερούμεναι.	> 1770 —
11) Τόκος ἔτους 1922—23 τοῦ ἐκ 10,000 ἐνυπο- θήκου δανείου.	> 700.—
12) Τόκος 12 μετοχῶν δανείου 1922 ἐνδὸς ἔτους. .	> 78.—
τὸ δλον.	Δρ. 16,557.15

Β' Δαπάναι

1) 'Εναγτι τυπωτικῶν εἰς Σακελλάριον τόμου ΛΔ' καὶ ΛΕ'.	Δρ. 8507.—
2) Τσιγκογραφήματα τόμ. ΛΕ'.	> 500.—
3) Χάρτης 10 δεσμῶν μεδ' ὅδατ. γραμμῶν	> 1450.—
4) > 3 > > > >	> 382.50 ¹⁾
5) > 1 > > > >	> 85.—
6) Διὰ μεταφορὰν πωληθέντων σωμάτων 'Αθηνᾶς καὶ ἀγορασθέντος χάρτου	> 104.50
7) Διὰ γραφικὴν ὅλην καὶ ταχυδρομικὰ.	> 198.20
8) Χαρτόσημον πρὸς εἰπρ. τόκ. δαν. 10000 δρ.	> 70.—
9) Δι' ὑπηρεσίαν αἰθούσης συνεδριάσεων.	> 130.—
10) Χαρτόσημον πρὸς εἰσπρ. συμβολῆς Πανεπιστημ.	> 11,60
11) Ποσοστὰ καὶ δδοιπορικὰ εἰσπράκτορ. ἐν 'Αθήν.	> 252,20
τὸ δλον.	Δρ. 11691—

¹⁾ Η διαφορὰ τῆς τιμῆς ὁρείλεται: εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ γρόνου τῆς ἀγορᾶς καὶ τὴν ἐκ τούτου διαφορὰν τοῦ συναλλάγματος.

Παρατήρησις

Εἰς τό ποσδύ τῶν δαπανῶν προσθετέον ποσδύ δφειλόμενον εἰς τὸν Ταμίαν ἐκ δραχμῶν (τ. ἔκθ. 1922).....	» 355,70
Οὕτω προκύπτει σύγολον δαπανῶν ληξαντος ἔτους.....	» 12046,70
Τοῦ ποσοῦ τῶν προσδόδων δντος.....	» <u>16557,15</u>
Προκύπτει πλεόνασμα.....	» <u>4.510,45</u>

*Γ' Πέριουσία τῆς Ἐπαιρείας κατὰ τὴν
31 Δεκεμβρίου 1923*

1) Δάνειον ἐνυπόθηκον.....	Δρ. 10,000.—
2) Ἐντοκον Γραμμάτιον τῆς Ἐθν. Τραπ.....	» 1,000.—
3) Δώδεκα (12) μετοχαὶ ἀναγκαστικοῦ δανείου 1922.....	» 1,200.—
4) Παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ (ταμιευτ.).....	» 100.—
5) Μετρητὰ παρὰ τῷ ταμίᾳ.....	» <u>4510.45.</u>
τὸ θλον.....	» <u>16.810.45.</u>

'Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Ιανουαρίου 1924

Η Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΒΑΣ. ΦΑΒΗΣ

Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΕΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

† EDUARD ZELLER	P. FOUCART
† JOHANNES SCHMIDT	† R. C. JEBB
† A. KIRCHHOF	W. G. RUTHERFORT
† S. NABER	WILLIAM GOODWIN
† H. VAN HERWERDEN	BASIL D. GILDERLEEVE
† TH. MOMMSEN	C. JORDAN
† IWAN VON MÜLLER	ÉMILE PICARD
† B. DELBRÜCK	WILH. SCHULZE
† WILH. WUNDT	† KARL BRUGMANN
† MAX HEINZE	† INGRAM BYWATER
† FRANZ SUSEMIHL	WILH. SCHMIDT
† HERMANN DIELS	PAUL KRETSCHMER
ADOLF MICHAELIS	OTTO HOFFMANN
SALOMON REINACH	† ROL. BONAPARTE
† OTTO BENNDORF	G. CLEMENCEAU
C. M. FRANCKEN	ED. MAYSER
J. J. HARTMANN	† FRANZ SKUTSCH
† BERNHARD SCHMIDT	† J. M. STAHL
† WILH. CHRIST	† FELIX SOLMSSEN
† G. KAIBEL	EDGAR MARTINI
U. VON WILAMOWITZ-MOEL-	ERNST FRÄNEL
LENDORF	† A. THUMB
† N. WECKLEIN	† G. L. MURRAY
† VAN LEEUWEN	A. HEISENBERG
† J. VAHLEN	F. F. ZIELINSKI
† FR. BLASS	A. MEILLET
† DOM. COMPARETTI	H. PERNOT
† R. KEKULE V. STRADONITZ	D. C. HESSELING
† A. CONZE	† R. BURROWS
GEORG TREU	R. M. DAWKINS
† G. PERROT	W. P. REEWES
† U. KOEHLER	TD. SCWYZER
† R. DARESTE	JUAN M. DIHIGO
† HENRI WEIL	WILLIAM MILLER
E. CAILLEMER	W. WYSE

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΣΤΑΙΡΟΙ

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤ. Διευθυντής του
'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓ.
Συντάκτης του 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΙ ΑΝΝΑ. Διδ. Φιλολογίας.

ΑΣΚΗΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓ.

ΒΑΛΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ γυμνασιάρχης.
ΒΑΡΒΑΤΣΟΥΛΗΣ ΠΑΝ. Καθηγητής.

ΒΛΙΖΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔ. Καθηγητής.

ΒΟΛΙΔΗΣ ΘΕΜ. Διδάκτωρ Φιλολογίας

ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩ. Συντάκτης του
'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΒΟΡΕΑΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ Καθηγητής του
Πανεπιστημίου.

ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΑ
ΓΑΒΑΛΑΣ ΖΑΦΕΙΡΙΟΣ Γυμνασιάρχης.

ΓΑΡΔΙΚΑΣ ΓΕΩΡ. Καθηγητής του
Πανεπιστημίου.

ΓΕΔΕΩΝ ΜΑΝΟΥΗΛΑ
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ ΔΗΜΗΤ. Έκπαιδευτικός σύμβουλος.

ΓΙΑΝΝΙΚΑΚΙΣ Ι. Γυμνασιάρχης.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Καθηγητής.

ΓΟΥΔΗΣ ΔΗΜΗΤ. Γυμνασιάρχης.

ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓ. Έκπαιδευτικός σύμβουλος.

ΔΕΙΝΑΚΙΣ ΣΤΥΛ. Συντάκτης του
'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΔΕΝΔΙΑΣ ΜΙΧ. Συντάκτης του 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΔΑΜ. Καθηγητής

ΔΥΟΒΟΥΓΝΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤ. Καθηγητής του Πανεπιστημίου.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ. ΝΙΚ.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡ. "Εφόρος; τῶν ἀρχαιοτήτων.

ΖΑΜΑΝΗΣ ΖΗΣΗΣ Διδ. Φιλολογ.
ΖΕΡΒΟΣ ΣΚΕΥΟΣ Ιατρός.

ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ. 'Επιθεωρητής σχολείων Μέσης. Έκπαιδεύσεως.

ΘΕΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΡΥΔ. Διδ. Φιλολογ.

ΙΓΓΛΕΣΗΣ ΣΩΤΗΡ. Διδ. Φιλολογ.
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΧΡ. Καθηγητής.

ΚΑΚΡΙΔΗΣ ΘΕΟΦ. Καθηγητής του
Πανεπιστημίου.

ΚΑΚΡΙΔΗΣ Θ. ΙΩΑΝ. Συντάκτης του
'Ιστορ. Λεξικοῦ.

ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ ΔΗΜΗΤ. Διδ.
Νομικής—Τρητηγητής.

ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ ΙΩΑΝ. Καθηγητής του Πανεπιστημίου,

ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩ. 'Αρχιφροντιστής Β. Ναυτικοῦ.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝ. Διευθυντής τῆς Βιβλιοθ. τῆς Βουλῆς.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΙΟΝ. Διδ. Φιλολ. καὶ Νομικῆς.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚ. Διδ. Θεολ. Καθηγητής.

ΚΑΛΥΒΑΣ ΔΗΜΗΤ. Γεν. Ταμ. Εθν. Τραπέζης τῆς 'Ελλάδος.

ΚΑΛΥΒΙΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡ. Καθηγητής.

ΚΑΝΑΗΑΩΡΟΣ ΤΑΚΗΣ. ΚΑΜΑΡΙΝΟΣ ΣΩΤ. Καθηγητής.

ΚΑΝΕΤΑΝΑΚΙΣ Ν. Διευθυντής Διδασκαλείου Μέσης. Έκπαιδεύσεως;

ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ ΠΑΝ. "Εφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.

ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ. 'Εκπαιδευτικός σύμβουλος.

- ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤ. "Εφόρος; τῶν ἀρχαιοτήτων.
- ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛ. Γυ- μαστάρχης.
- ΚΟΣΜΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Καθηγητής.
- ΚΟΤΖΙΑΣ ΝΙΚΟΛ. 'Επιμελ. τῶν βυζαντ. ἀρχαιοτήτων.
- ΚΟΥΓΡΕΑΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου.
- ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ ΦΑΙΔΩΝ Συντάκτης τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.
- ΚΟΥΡΑΒΕΛΟΣ ΚΩΝΣΤ. Καθηγητής.
- ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣ. "Εφόρος; τῶν ἀρχαιοτ. διευθ. Ἀρχαιολ. Μουσείου.
- ΚΥΔΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝ. Καθηγη- γητής.
- ΚΥΡΙΑΚΑΤΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ.
- ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΣΤΙΛΙΠ. Διευθυντής τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.
- ΚΥΤΑΡΙΟΛΟΣ ΝΙΚΟΛ. Καθηγητής.
- ΚΩΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ. Νο- μισματογνώμων Νομοσματικοῦ Μου- σείου.
- ΑΛΑΞΕΧΟΣ ΠΕΤΡΟΣ Καθηγητής.
- ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ. Γυμνασιάρχης.
- ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛ. Διευθυντής τοῦ 'Επιγραφικοῦ Μουσείου.
- ΛΙΒΑΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου.
- ΛΟΒΕΡΔΟΣ ΣΠΥΡΟΣ
- ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΚΩΝΣΤ. Καθηγητής.
- ΑΟΥΒΑΡΗΣ ΝΙΚ. Διδάκτωρ Θεο- λογίας.
- ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΗΣ Κα- θηγητής τοῦ Πανεπιστημίου.
- ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ. Καθηγητής.
- ΜΑΛΤΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣ. Καθηγητής.
- ΜΑΝΤΑΔΑΚΙΣ ΠΕΤΡΟΣ Καθη- γητής.
- ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου.
- + ΜΥΛΩΝΑΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ-Μη- τροπολίτης Κιτίου.
- Μ ΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΜΙΧΑΗΛ Καθηγ-
- ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΜΙΣΤ.
- ΜΙΧΑΣ ΑΘΑΝ. Καθηγητής.
- ΜΟΡΑΛΗΣ ΚΩΝΣΤ. Γυμνασιάρχης.
- ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ Ν. Γυμνασιάρχης
- ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛΙΕΛΜ. Διδάκτ. Φιλο- λογίας.
- ΝΙΚΟΛΑΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞ. Καθη- γητής.
- ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ
- ΞΑΝΘΟΥΓΙΔΗΣ ΣΤΕΦ."Εφόρος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
- ΞΥΓΓΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ"Επι- μελήτης τῶν βυζαντ. ἀρχαιοτήτων.
- ΞΥΑΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛ. Καθηγητής.
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘ. Συν- τάκτης τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.
- ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ Π. ΓΕΩΡΓ. "Εφό- ρος ἀρχαιοτήτων, Διευθ. Νομισμ. Μου- σείου.
- ΟΚΤΑΠΟΔΑΣ ΚΩΝΣΤ. Καθηγητής.
- ΟΡΑΛΔΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣ. Καθηγητής τοῦ Πολυτεχνείου.
- ΠΑΛΙΕΡΑΚΙΣ Ν. Γυμνασιάρχης.
- ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ.
- ΠΑΝΑΓΟΣ ΔΗΜΗΤ. Καθηγητής,
- ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ ΕΜΜ. Γυμνασιάρχης.
- ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ ΧΡ. Συντάκτης τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ.
- ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΩΝΣΤ.
- ΠΑΠΑΔΑΚΙΣ ΝΙΚ. "Εφόρος τῶν ἀρ- χαιοτήτων.
- + ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟ- ΣΤΟΜΟΣ Ἀρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν.
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΘΙΜΟΣ Συντάκτης τοῦ 'Ιστορ. Λεξικοῦ.
- ΠΑΠΑΪΩΑΝΟΥ ΧΑΡΙΛ. Καθηγητής.
- PETIT LOUIS Καθολικός Ἀρχιεπίσκο- πος 'Αθηνῶν.
- ΠΙΤΙΔΗΣ ΜΙΧΑΗΛ Διδ. Φιλολ.
- ΠΟΥΛΙΤΣΑΣ ΠΑΝΑΓ. 'Εφέτης.
- ΠΡΕΒΕΛΑΚΙΣ Μ. Γυμνασιάρχης.
- ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓ. Γυμνασιάρχης.
- ΡΕΝΤΙΦΗΣ ΙΩΑΝ. Γυμνασιάρχης.
- ROLFS GERARD Καθηγητής.

ΡΟΥΝΙΑΣ ΚΩΝΣΤ. Καθηγητής.
 ΡΩΜΑΙΟΣ ΚΩΝΣΤ. "Εφόρος τῶν ἀρχαιοτήτων.
 ΣΑΛΒΑΝΟΣ ΓΕΡ. Διδ. Φιλολογ.
 ΣΑΡΗΣ ΑΛΕΞ. Καθηγητής.
 ΣΑΡΗΣ ΙΩΑΝ. Καθηγητής.
 ΣΑΡΡΟΣ ΔΗΜΗΤ. Καθηγητής.
 ΣΙΓΑΛΑΣ ΑΝΤΩΝ. Συντάκτης τοῦ
 Ίστορικοῦ. Λεξικοῦ.
 ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝ.
 ΣΙΚΟΥΤΡΗΣ ΙΩΑΝ. Καθηγητής.
 ΣΚΑΣΣΗΣ ΕΡΡΙΚΟΣ Καθηγητής
 τοῦ Πανεπιστημίου.
 ΣΟΥΛΗΣ ΧΡ. Καθηγητής.
 ΣΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤ. Καθηγητής.
 ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ Κα-
 θηγητής.
 ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧΑΗΛ Καθηγητής
 τοῦ Πανεπιστημίου.
 ΣΤΟΥΡΑΪΤΗΣ ΣΠΥΡ. Καθηγητής.
 ΣΧΟΙΝΑΣ ΓΕΩΡΓ. Καθηγητής.
 ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙ'. "Εφόρος τῶν
 βυζαντ. ἀρχαιοτήτων.
 ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ 'Εκ-
 παιδευτικός σύμβουλος.
 ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ ΙΩΑΝ. Διδάκτ. Νο-
 μικῆς.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝ. 'Εκ-
 παιδευτικός σύμβουλος.
 ΤΡΑΧΙΛΗΣ ΣΤΕΦ. Καθηγητής.
 ΤΡΙΜΠΑΛΙΣ ΜΑΝΟΛΗΣ Διευθ.
 'Εμπορ. Σχολῆς.
 ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΙΣΤΟΣ Καθηγητής
 τοῦ Πανεπιστημίου.
 ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΣ ΘΕΟΧ. Γυμνασιάρχ.
 ΦΑΒΗΣ ΒΑΣΙΛ. Συντάκτης τοῦ Ίστο-
 ρικοῦ Λεξικοῦ.
 ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤ. Καθηγητής.
 ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ Διδ. Φιλολ.
 ΦΟΥΡΙΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ Συντάκτης τοῦ
 Ίστορικοῦ Λεξικοῦ.
 ΦΩΚΙΤΗΣ ΙΩΑΝ. Καθηγητής.
 ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ Διδ. Δικαίου.
 ΧΑΝΤΕΛΗΣ ΙΩΑΝ. 'Εκπαιδ. Σύμ-
 βουλος.
 ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ ΧΑΡΙΤ. Καθη-
 γητής.
 ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Καθη-
 γητής τοῦ Πανεπιστημίου.
 ΧΑΤΖΗΣ ΑΝΤΩΝ. Καθηγητής.
 ΧΙΩΤΕΛΛΗΣ ΠΑΝ. Καθηγητής.
 ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ Διευ-
 θυντής Λυκείου.
 ΧΩΡΑΦΑΣ ΑΝΤΩΝ. Γυμνασιάρχης.

ΑΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Επίροεδρεῖον

Πρόεδρος	ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
Αντιπρόεδροι	ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΣ
Γραμματεὺς	ΠΕΤΡΟΣ Α. ΦΟΥΡΙΚΗΣ

Σύμβουλος

**Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ
Ι. ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ
Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
Σ. ΚΟΥΓΕΑΣ
Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ
Π. ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ
Α. ΟΡΑΝΔΟΣ
Μ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ**

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

Ι. Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ
ΑΝ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ
Φ. ΚΟΥΚΟΥΔΕΣ

Εύεργέτας τῆς Ἐπαρχίας

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

Διωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

- † ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΙΓΟΓΛΙΔΗΣ
- † ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
- † ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Ἔδρυταὶ τελευτήσαντες

- † ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΤΟΣ
- † ΣΠ. ΒΑΣΗΣ
- † ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
- † ΓΕΩΡΓ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
- † ΙΩ. ΔΕΛΛΙΟΣ
- † ΙΩ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

σελ.

Δορεντζάτου Π. συμβολή εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν παρ' Ὁμήρῳ ψυχολογικῶν ὅρων	3
Τρεχίλη Στ. κριτικὴ καὶ συντακτικὴ	42
Φωτιάδου Π. διορθωτικὰ εἰς Ἰσαῖον	54
Βογιατζίδου Κ. Ι. Κίμωλος, ιστορικὴ ἔρευναι περὶ τῆς νῆσου	67
Χατζιδάκη Γ. περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν λέξεων εἰς τὰ γνωστὰ μέρη τοῦ λόγου	125
Άμαντου Κ. ἡ Ἑλληνικὴ φιλανθρωπία κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους	131
Ορλάνδου Α. παλαιοχριστιανικοὶ καὶ βυζαντινοὶ ναοὶ τῶν Καλυδίων Κουρερᾶ	165
Κουκουλὲ Φ. ἱερομολογικὰ	191
Στεφανίδου Μ. τὰ μαθηματικὰ τῶν βιζαντηνῶν	206
Κυριακίδου Σ. Τὸ Παπίκιον ὄρος	219
Βερνάδσκη Γ. βιβλιοχειρισία	226
Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς ἐταιρείας	227
Βιβλιογραφικὸν διλτίον ἔτους 1923	262
Ειδήσεις	270
Πίναξ λέξεων	272
Πίναξ πραγμάτων	275
Πίναξ ἐρμηνεομένων ἡ διορθωματένων συγγραφέων	276
Διορθωτέα εἰς «Ἀθηνᾶς» τόμ. ΛΔ'	276
Ἐκδόσεις τῆς ἑξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας 1922-3	277
Πίναξ ἐπιτίμων ἐταίρων	282
Πίναξ τακτικῶν ἐταίρων	283
Διοικητικὸν συμβούλιον	286
Πίναξ περιεχομένων	288

Ἐξετυπώθη ἐν καθυστερήσει τῇ 16 Μαΐου 1924.

Κατ' ἀπόφασιν τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπιστημονικῆς ἐταιρείας καθωρίσθη ἡ ἐτησία συμβολὴ τῶν ἐταιρών ἀπὸ τοῦ ἔτους 1923 εἰς δραχ. 25.

Διὰ τὸν ἐταιρίους τῆς Ἐταιρείας οἱ παλαιότεροι τόμοι τῆς «Ἀθηνᾶς» θὰ πωλοῦνται:

τόμ.	A'	—	E'	= δρχ.	10
»	Σ'	—	Λ'	= »	16
»	ΛΑ'	—	ΛΔ'	= »	20
»	ΛΕ'	κ.	ξ.	= »	25

Πᾶν νέον ἐπιστημονικὸν βιβλίον ἵν' ἀναγγελθῇ ἢ κριθῇ διὰ τῆς «Ἀθηνᾶς» ἀπευθύνεται εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐταιρείας, ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΣ

1) Έκαστος τόμος του περιοδικού τούτου ἀποτελεῖται ἐξ δεκαπέντε τούλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων.

2) Τὰ δημοσιεύμενα ἐν τῷ περιοδικῷ εἰναι πρωτότυποι πραγματεῖαι φιλολογικαὶ, ἴστορικαὶ, ἀρχαιολογικαὶ, φυσικαὶ καὶ μαθηματικαὶ. Εἰς τὰς φιλολογικὰς καὶ ἴστορικὰς πραγματεῖας ὑπάγεται πᾶσα φιλολογικῶς ἢ ἴστορικῶς διεξαγομένη διατριβὴ.

3) Ἐν τῷ περιοδικῷ καταχωρίζονται καὶ βιβλιοκριοί, ἃν περιορίζωνται ἀκριβέστατα ἐν τῷ περὶ οὗ ἡ χρίσις ἐπιστημονικῶς ζητήματι.

4) Πᾶσα πραγματεία καὶ βιβλιοκριοί εἰναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ συγτάξαντος αὐτῆν.

5) Ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδεμίᾳ χρηματικῇ ἀμοιβῇ χορηγεῖται εἰς τοὺς συγγραφεῖς διατριβῶν, δίδονται δὲ αὐτοῖς περὶ τὰ 25 ἀντίτυπα τῶν διατριβῶν αὐτῶν.

6) Αἱ διατριβαὶ ἐλεύθεραι ταχυδρομικῶν τελῶν ἀποστέλλονται πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ.

7) Διὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἀγγέλλεται πᾶν βιβλίον, οὗτινος ἀντίτυπον ἥθελε σταλῆ πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ.

8) Τὸ περιοδικὸν ἀνταλλάσσεται τῇ ἐγκρίσει τοῦ συμδουλίου πρὸς πᾶν περιοδικὸν ἡμεδαπόν καὶ ἀλλοδαπόν.

9) Πάντες οἱ ἔταίροι οἱ καταβαλόντες τὴν ἐνιαύσιον αὐτῶν χορηγίαν λαμβάνουσι τὸ περιοδικόν δωρεάν.

10) Οἱ συνδεόμηται τοῦ περιοδικοῦ ἀποτίνουσι δραχμὰς 25.

11) Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιμελεῖται τριμελής ἐπιτροπεία ἐκλεγομένη ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐν τῶν μελῶν αὐτοῦ· εἰς ἐν δὲ τῶν τῆς ἐπιτροπείας μελῶν ἀνατίθεται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἡ διεύθυνσις καὶ διαχείρισις τοῦ περιοδικοῦ.

12) Ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ καὶ μόνος οὗτος συνεννοεῖται μετὰ τοῦ τυπογράφου, δρίζει τὰς εἰς τὸ περιοδικόν καταχωριστέας ἢ μὴ καταχωριστέας διατριβάς καθὼς καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν ἢν πρέπει γὰ καταχωρισθῶσιν.

13) Οὐδεμίᾳ διατριβῇ (πλὴν μόνιμοις αἴ τοῦ προέδρου τῆς ἔταιρείας καὶ αἱ τῶν ἐπιμελητῶν τοῦ περιοδικοῦ) δημοσιεύεται ἐν αὐτῷ, ἢν μὴ φέρῃ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ διευθυντοῦ.

14) Ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ ὡν ἄμα καὶ διαχειριστὴς αὐτοῦ φροντίζει περὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἀπόστολῆς αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἔταιρους καὶ περὶ τῆς φυλακῆς τῶν ὑπολοίπων ἀντίτυπων.

15) Μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου δύνανται νὰ παρέχωνται δωρεάν τοῖς τακτικοῖς τοῦ περιοδικοῦ συνεργάταις πεντήκοντα ἐν συνθήψι ἀντίτυπα αὐτοῦ.

Πᾶσα αἵτησις περὶ συνδρομῆς ἢ ἀγορᾶς τοῦ περιοδικοῦ πωλουμένου κατὰ τόμους, ἢ περὶ τυπώσεως διατριβῆς ἐν αὐτῷ, ἐπευθύνεται πρὸς τὸν διευθυντὴν αὐτοῦ κ. Ιωάννην Βογιατζίδην ἐν ὅδῳ Ζωσιμαδῶν 5 ἢ ἐν τῷ γραφείῳ τῆς ἔταιρείας, ἐν τῇ Σιναλί Ακαδημείᾳ.

Διὰ τοὺς μὴ ἔταιρους ἔκπαστος τόμος «Ἀθηνᾶς» πωλεῖται δρ. 30.